

ชุดศึกษาวิจัย

พัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย

การแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากสตรีไทย

กับปัญหาสิทธิมนุษยชน

สุภารัตน์ สุภพิพัฒน์กับคณะ

และ

สตรีกับกฎหมาย

มาลี พดกษ์พงสาวลี

สถาบันไทยคดีศึกษา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มูลนิธิโครงการตำรา
สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

ชุดศึกษาวิจัย

พัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย

พิมพ์ครั้งแรก

โดย

สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และ
มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

เมษายน ๒๕๒๓

ISBN 974-570-486-5

ราคา ๔๕ บาท

ตัวแทนจำหน่าย

ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

โทร. ๒๒๑-๖๑๑๑ ต่อ ๒๗๑

การแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากสตรีไทย
กับปัญหาสิทธิมนุษยชน

สุदारัตน์ สุภพิพัฒน์กับคณะ

และ

สตรีกับกฎหมาย

มาดี พฤกษ์พงสาวดี

สถาบันไทยคดีศึกษา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มูลนิธิโครงการตำรา
สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

คำขอบคุณ

โครงการวิจัยชุด “พัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย” นี้ ได้รับทุนอุดหนุนร่วมกันจากมูลนิธิฟอร์ด มูลนิธิร็อกกีเฟลเลอร์และมูลนิธิเอเซีย นอกเหนือไปจากการสนับสนุนด้านเงินทุนแล้ว ข้อที่เห็นสมควรต้องจารึกให้ปรากฏไว้ คือ ความริเริ่มของ ดร. Peter Geithner ผู้แทนมูลนิธิฟอร์ดในครั้งนั้น รวมทั้งความร่วมมือของ ดร. Peter Weldon เจ้าหน้าที่ฝ่ายโครงการสังคมศาสตร์ของมูลนิธิฟอร์ดเช่นเดียวกัน ซึ่งมีส่วนผลักดันอย่างสำคัญให้โครงการวิจัยฯ ได้บังเกิดผลจริงจังขึ้นมา แรงความสนับสนุนร่วมมือเหล่านี้ ตลอดจนความเข้าใจในเจตนารมณ์ของการดำเนินงานศึกษาวิจัยอย่างอิสระเสรี ย่อมเป็นที่ตระหนักซาบซึ้งอย่างยิ่งในความรู้สึกของคณะผู้วิจัยทุกคน อีกประการหนึ่งที่มีอาจจะเว้นกล่าวถึงได้ ก็คือความร่วมมือร่วมใจของบรรดามิตรทั้งหลาย ทั้งในและนอกวงการมหาวิทยาลัย ซึ่งไม่เพียงแต่ช่วยให้โครงการวิจัยฯ ดำเนินไปเท่านั้น หากยังช่วยสร้างสรรค์ให้ความนึกคิดและความเข้าใจในปัญหาสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย เป็นไปอย่างรอบด้าน และสอดคล้องกับชีวิตความเป็นจริงเช่น สำหรับทั้งหมดเหล่านี้ คณะผู้วิจัยใคร่ขอแสดงความขอบคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

สารบัญ

คำขอบคุณ

คำนำบรรณาธิการ

(ก)

คำชี้แจงโครงการศึกษาวิจัย

(๑)

การแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากสตรีไทยกับปัญหาสิทธิมนุษยชน

๑

บทผนวก : สตรีกับกฎหมาย

๑๗๑

คำนำบรรณาธิการ

บทความเรื่อง การแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากสตรีไทยกับปัญหาสิทธิมนุษยชน เป็นรายงานวิจัยส่วนหนึ่งในชุดโครงการวิจัย “พัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย” ความจริงเรื่องของสิทธิสตรี อาจปรากฏอยู่ในประเด็นหัวข้ออื่น ๆ ที่กำหนดขึ้นมาสำหรับศึกษากันภายใต้โครงการนี้ ดังที่แสดงไว้ในตอนท้ายของ “คำชี้แจง” ทั้งนี้ไปตามสถานะส่วนบุคคลเป็นเรื่องเป็นรายไป อย่างเช่น สตรีอาจอยู่ในฐานะอาชีพเป็นลูกจ้าง หรือ เกษตรกร เป็นต้น สำหรับท่านผู้อ่านที่สนใจในประเด็นปัญหากว้างขวางออกไป ก็จำเป็นต้องประมวลรวบรวมเอาจากบทความศึกษาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องนี้อาจถือว่าเป็นจุดอ่อนของโครงการวิจัยก็ได้ แต่ก็หวังว่าความพยายามขั้นแรกเริ่มนี้จะมีส่วนกระตุ้นให้เกิดความสนใจศึกษากันอย่างรอบด้านยิ่ง ๆ ขึ้นไปตามลำดับ

การวิจัยเรื่องสิทธิสตรี ประสบกับปัญหายุ่งยากทำนองเดียวกันกับการวิจัยประเด็นหัวข้ออื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับปัญหาการกำหนดแนวและขอบข่ายของเรื่อง เป็นเหตุให้ต้องมีการเลิกรากันไปหลายครั้งหลายคราด้วยกัน จนในที่สุดก็ได้โครงการเรื่อง การแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากสตรีไทย ฯ นี้ลงแน่นอนได้เสร็จสิ้น

โดยที่รายงานวิจัยเรื่องนีก่อนข้างจำกัดอยู่ในปัญหาเฉพาะด้าน เพื่อประโยชน์ที่ผู้อ่านจะได้ภาพความเข้าใจพื้นฐาน เกี่ยวกับสถานะสิทธิของสตรีไทยประกอบไปด้วย จึงได้ขออนุญาตนำเอาการศึกษาเรื่องสตรีกับกฎหมาย ของ อาจารย์มาลี พลุกษ์พงสาวดี แห่งคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มาลงพิมพ์เป็นบทผนวก ในฐานะผู้รับผิดชอบโครงการวิจัย จึงใคร่ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงสำหรับความเอื้อเฟื้อไว้ ณ ทน.

เสนีย์ จามริก

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มกราคม ๒๕๒๑

คำ^๕แจง
โครงการศึกษาวิจัย
“พัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย”
เสนอที่ จามริก

“เป็นการร้ายเกิน ไปที่จะถือเอาหลักความคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพมูลฐาน รวมทั้งปัญหาอันเกี่ยวเนื่องโดยใกล้ชิดกับเรื่องของหลักนิติธรรม ว่าเป็นเรื่องของนามธรรม และทฤษฎีหรือว่าเป็นเพียงสูตรสำเร็จทางการเมืองอย่างหนึ่งเท่านั้น โดยแท้จริงแล้ว เรากำลังเกี่ยวข้องอยู่กับเรื่องของความคิดขั้นปฏิบัติและมีชีวิต อันเปี่ยมด้วยความหมายและความเป็นจริง และซึ่ง...มีผลกระทบโดยตรงต่ออนาคตและชีวิตประจำวันของเรา....”

(คำปราศรัยของ J.F. Lalive ใน *The Rule of Law in a Free Society*, 1959.)

โครงการวิจัยเรื่อง “พัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย” นี้ เป็นความพยายามที่จะประสานประเด็นปัญหาและความรู้ด้านต่าง ๆ เพื่อศึกษาหาความเข้าใจถึงเรื่องราวของสิทธิมนุษยชนอย่างมีระบบบนรากฐานของชีวิตความเป็นจริง ข้อสังเกตของ J.F. Lalive อดีตเลขาธิการคณะกรรมการนักนิติศาสตร์ระหว่างประเทศ (International Commission of Jurists) ที่อ้างถึงข้างต้น ถือเป็นคติเตือนใจกำกับความคิดอ่านและดำเนินงานศึกษาวิจัยภายใต้โครงการนี้มาแต่ต้น แน่นนอนเหลือเกินว่า ข้อขาดตกบกพร่องย่อมจะต้องมีอยู่ไม่น้อยทีเดียว ทั้งในแง่แนวทางและ

เนื้อหา ซึ่งจะเป็นสิ่งที่จะต้องประเมินและแก้ไขปรับปรุงกันต่อไป แต่จุดสำคัญ
ของโครงการวิจัยนี้อยู่ที่ความมุ่งมั่นพยายามเข้าถึงปัญหาสิทธิมนุษยชนในฐานะที่เป็น
“ความคิดขั้นปฏิบัติและมีชีวิต” กล่าวคือ นอกเหนือออกไปจากความคิดขั้น
“นามธรรมและทฤษฎี” หรือ “สูตรสำเร็จทางการเมือง” ข้อควรสังวรเช่นนี้
มิได้หมายความว่า จะลดคุณค่าความสำคัญของหลักทฤษฎี และอุดมการณ์สิทธิ
มนุษยชนลงไปแต่ประการใดเลย หากมิได้ เพราะจริง ๆ แล้ว หลักอุดมการณ์สิทธิ
มนุษยชน ที่ได้มีบทบาทอิทธิพลเป็นตัวกระตุ้นเร่งเร้าให้เกิดการตื่นตัวเปลี่ยนแปลง
อย่างกว้างขวางทั่วโลก จนถือได้ว่าเป็นหลักการสากล ดังที่ปรากฏผลเป็นปฏิญญา
สากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. ๑๙๔๘ ขององค์การสหประชาชาติ แต่ในขณะที่
เดียวกันก็ต้องยอมรับความจริงด้วยว่า หลักอุดมการณ์ทั้งหลายมิใช่สิ่งที่สถิตย์
อยู่ในสูญญากาศ หากย่อมมีรากฐานเป็นมา และสัมพันธ์อยู่กับสภาวะแวดล้อม
ทางสังคม-วัฒนธรรมตามกาลและเทศะ โดยอาศัยรากฐานเป็นมา และสภาวะ
แวดล้อมทางสังคม-วัฒนธรรมนี้เอง ที่หลักอุดมการณ์ได้พัฒนาขึ้นเป็นหลักการที่
ใช้ประพฤติปฏิบัติในวิถีชีวิตของสังคมนั้นๆ ในกาลเทศะเช่นว่านั้น หลักอุดมการณ์
กับการปฏิบัติ จึงบรรจบสอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มิใช่ถัดกันขัดแย้งกัน
กรณีของสิทธิมนุษยชนก็คงเป็นไปตามกฎความจริงทำนองเดียวกันนี้

เรื่องของสิทธิมนุษยชนเป็นปรากฏการณ์ถัดกันขัดแย้ง ก็เพราะเกิดปัญหา
ช่องว่างระหว่างหลักอุดมการณ์กับการปฏิบัติ แม้ในสังคมตะวันตกอันถือเป็นตัว
กำเนิดของอุดมการณ์สิทธิมนุษยชน ก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงพ้นไปจากปัญหาถัดกันขัดแย้ง
ในเรื่องสิทธิมนุษยชนเหมือนกัน เป็นแต่ว่าปัญหาเหล่านี้จำกัดตัวอยู่ภายในกรอบ
ทางสังคม-วัฒนธรรม และสถาบันอันอำนวยส่งเสริมสิทธิมนุษยชนอยู่ โดยพื้นฐาน
ซึ่งเท่ากับเป็นเครื่องช่วยระงับยับยั้ง มิให้ปัญหาถัดกันขัดแย้งเรื่องสิทธิมนุษยชน
ขยายตัวออกไปสู่ระดับรุนแรง เมื่อพิจารณาโดยเปรียบเทียบเช่นนี้แล้ว ก็จะเห็น
กันได้ว่าปรากฏการณ์สิทธิมนุษยชนเป็นปัญหาแตกต่างกันออกไปในกรณีของสังคม
นอกตะวันตก สังคมนอกตะวันตกเหล่านี้ต่างมีรากฐานทางสังคม-วัฒนธรรมและ

ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของตนเอง ในขณะที่เดียวกันที่ต่างก็ได้รับอิทธิพล
อุดมการณ์สิทธิมนุษยชนของตะวันตกในลักษณะต่าง ๆ กันไป ในประการสำคัญ
ที่จะมองข้ามกันไปไม่ได้ ก็คือ สังคมนอกตะวันตกเหล่านั้นเอง ต่างก็มีรากฐานทาง
ความคิดและอุดมการณ์เกี่ยวกับสิทธิหน้าที่และความสัมพันธ์ทางสังคม อันเป็น
ลักษณะเฉพาะของตน ทำนองเดียวกันกับที่หลักการใหญ่ๆ ใน ปฎิญาสาสท ๗ เป็น
ลักษณะเฉพาะของสังคม-วัฒนธรรมตะวันตก ด้วยเหตุฉะนั้น ความเป็นสากลของ
ปฎิญาสาสท ๗ จริง ๆ แล้ว จึงมีข้อจำกัดอยู่ในตัวเอง ที่น่าสนใจยิ่งกว่านั้น ก็คือ
ข้อจำกัดนี้ไม่ใช่แต่ในแง่ที่นำเอาไปปรับใช้กับสังคมนอกตะวันตก ซึ่งรากฐานเป็น
มาทางประวัติศาสตร์ และสภาพแวดล้อมทางสังคม-วัฒนธรรม แตกต่างกันเท่านั้น
หากแม้แต่ความสมบูรณ์ในตัวหลักการของปฎิญาสาสท ๗ เอง ก็มีข้อจำกัดและขาด
ฐานความคิดและหลักปฏิบัติของความเป็นสากลอย่างแท้จริง ดังที่จะได้เอ่ยถึงไว้
บ้างต่อไปพอให้เห็นเป็นเค้าในคำชี้แจงนี้

ข้อคิดคำนึงที่ว่านี้ ทำให้ต้องตระหนักใคร่ครวญกันตามสมควรในการที่จะคิด
อ่าน วางแนวทางการศึกษาเรื่องสิทธิมนุษยชนในกรณีประเทศไทย ซึ่งเข้าอยู่ใน
ลักษณะของสังคมนอกตะวันตก และได้รับอิทธิพลอุดมการณ์สิทธิมนุษยชนของ
ตะวันตก ดังที่กล่าวมาข้างต้น นับเป็นกรณีปัญหาช่องว่างระหว่างหลักอุดมการณ์
กับการปฏิบัติ ที่จำเป็นต้องพยายามแสวงหาความเข้าใจกันเป็นเบื้องต้น และนี่
เป็นเจตนารมณ์หลักของโครงการวิจัยนี้ แม้ว่าโครงการวิจัยนี้ จะยังคงยึดถือหลัก
การต่าง ๆ ของ ปฎิญาสาสทว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เป็นมาตรฐานอ้างอิง แต่ก็
เพื่อประโยชน์ในเชิงเกณฑ์เปรียบเทียบเป็นสำคัญ มิใช่ถึงกับยึดถือเป็นหลักการหรือ
สัจจธรรมอันสมบูรณ์ครบถ้วน การยึดมั่นถอมแน่นเช่นนั้น มักเป็นแนวโน้มนิยม
กันทั้งในวงวิชาการ และนักปฏิบัติทางด้านสิทธิมนุษยชน และนี่เป็นจุดอ่อนอัน
หนึ่งของขบวนการสิทธิมนุษยชนทั้งภายในและระดับระหว่างประเทศ เป็นแนวโน้ม
ที่ทำให้เรื่องของสิทธิมนุษยชนดูเป็นเรื่องง่าย ๆ ฝัน ๆ โดยเพียงแต่อาศัยใช้ปฎิญา
สาสท ๗ เป็นมาตรฐานอ้างอิง เพื่อสำรวจตรวจสอบการประพฤติปฏิบัติต่าง ๆ ว่า

สอดคล้องหรือฝ่าฝืนมาตรฐาน “สากล” อย่างไรหรือไม่ การศึกษาและปฏิบัติการ
ทำนองนี้มีคุณค่าและความสำคัญอยู่อย่างแน่นอน ไม่ต้องสงสัยเพราะอย่างน้อย
ก็อาจมีบทบาทสำคัญช่วยสกัดยั้งไม่ให้ขบวนการละเมิดสิทธิมนุษยชนทำลาย
สิทธิมนุษยชนลุกลามรุนแรงจนกว่าที่รู้เห็นกันอยู่ นอกจากนั้นยังมีส่วนช่วยกระตุ้น
ให้เกิดมติมหาชนต่อต้านการละเมิดสิทธิมนุษยชนในหลาย ๆ ระดับด้วยกัน แต่
กระนั้นก็ดี จากทัศนะของโครงการวิจัยนี้ เข้าใจว่า ยังไม่น่าจะเป็นการเพียงพอ
และทั้งยังอาจชวนให้หลงผิดกันไปได้ในเรื่องของสิทธิมนุษยชน แน่หนอนช่องว่าง
ลึกถื่นระหว่างหลักอุดมการณ์ (ตามปรัชญาสากล ฯ) กับการปฏิบัติ (ในสภาพ
แวดล้อมทางสังคม-วัฒนธรรมของสังคมนอกตะวันตก) เป็นสิ่งที่จะต้องขจัดแก้ไข
ดังที่กล่าวถึงกระทำกันอยู่ในหมู่ขบวนการสิทธิมนุษยชนระดับต่าง ๆ การศึกษาและ
ปฏิบัติการเช่นว่าน เป็นไปอย่างกว้างขวางทั่วโลก แต่ก็มักจำกัดอยู่แต่กับกรณี หรือ
ปัญหาเฉพาะหน้าเสียจนทำให้เรื่องของสิทธิมนุษยชนดูกลายเป็นเพียงปัญหาระหว่าง
สิทธิเสรีภาพทางการเมืองและรัฐบาลเผด็จการ ผลก็คือเราจะเห็นแต่เรื่องราวของ
การรณรงค์เรียกร้องสิทธิและความเป็นธรรมสำหรับบรรดาผู้ต้องคดีการเมืองกัน
เป็นส่วนใหญ่ ผลก็คือเป้าหมายของการต่อสู้เรียกร้องมุ่งเฉพาะไปในด้านการ
คุกคามลิดรอนสิทธิเสรีภาพจากฝ่ายอำนาจรัฐบาล จริ่งอยู่ปัญหาสิทธิเสรีภาพด้าน
การเมือง เป็นฐานและกุญแจสำคัญยังต่อพัฒนาการสิทธิมนุษยชนด้านอื่น ๆ และ
จำเป็นต้องได้รับความใส่ใจ และผลักดันส่งเสริมเป็นพิเศษ ความสำคัญในข้อนี้
เป็นที่ยืนยันได้จากประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์ของตะวันตก แต่ในขณะเดียวกัน
ก็เป็นความสำคัญและจำเป็นอยู่ไม่น้อยเลยที่จะต้องขยายขอบข่าย เป้าหมายความ
เข้าใจให้ลึกกลงไปถึงรากฐานทางสังคม-วัฒนธรรมของระบบอำนาจนิยมและพฤติ
กรรมอันสอดคล้องหรือถัดถื่นขัดแย้งกับหลักการสิทธิมนุษยชนด้วย

รวมความแล้ว ปัญหาสิทธิมนุษยชน จึงเป็นทั้งเรื่องของทั้งเฉพาะหน้าและ
ระยะยาว โครงการวิจัย “พัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย” นับเป็นความ
พยายามส่วนหนึ่งที่จะประสานและเสริมความรู้ความเข้าใจ โดยหวังว่าอาจจะมีส่วน

ช่วยให้ได้มองเห็นแนวทางคลี่คลายปัญหาหลักอันขัดแย้งต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับชีวิตความเป็นจริงของสังคมไทยชน จุดมุ่งหมายจึงไม่ใช่เรื่องของกรณีหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน หากเป็นการศึกษาวิเคราะห์ถึง “พัฒนาการ” เกี่ยวกับระบบความสัมพันธ์อันกำหนดฐานะสิทธิ-หน้าที่ และแม้จะระบุเฉพาะอยู่ในเรื่องของสังคมไทย แต่ในแนวเนื้อหาสาระ ก็คงให้การรับรู้ถึงบทบาทความสำคัญของปฏิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ของสหประชาชาติ ทั้งนี้ไม่ใช่เพื่ออาศัยใช้เป็นมาตรฐานวัดสภาพการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศไทย แต่เป็นการรับรู้ในแง่ของกระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ซึ่งสังคมไทยเป็นส่วนหนึ่ง ในขั้น สหประชาชาติความสักระยะน้อยเพื่อประกอบการพิจารณาถึงแนวทางศึกษาพัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย

ว่าโดยสถานะทางกฎหมายแล้ว ปฏิญาสากล ฯ ค.ศ. ๑๙๔๘ เป็นเพียงคำประกาศลอย ๆ มิได้มีค่าหรือผลบังคับใด ๆ ทางกฎหมาย นับเป็นเหตุผลสำคัญที่ช่วยให้ทุกฝ่ายรวมขอมยอมรับกันได้ รวมทั้งประเทศไทย ก็ให้การยอมรับนับถือในฐานะประเทศสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ โดยแท้จริงแล้ว ปฏิญาสากล ฯ เป็นผลของการเมืองระหว่างประเทศ โดยอาศัยการประนีประนอมระหว่างมหาอำนาจ ๒ ฝ่าย หลังสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งมีจุดยืนขัดแย้งแตกต่างกัน กล่าวคือ มหาอำนาจฝ่ายตะวันตกมีแนวโน้มเน้นหนักไปในด้านสิทธิราษฎรและการเมือง (civil and political rights) ส่วนมหาอำนาจฝ่ายสังคมนิยม โนม์เอียงไปทางด้านสิทธิเศรษฐกิจและสังคม (economic and social rights) ในฐานะผู้ชนะสงครามใหม่ ๆ มหาอำนาจสองฝ่ายสามารถรวมขอมกันได้ โดยรวมหลักการของสิทธิทั้ง ๒ ประเภทเข้าไว้ในเอกสารฉบับเดียวกันใน ปฏิญาสากล ฯ นี้ ครั้นเมื่อการดำเนินงานเรื่องสิทธิมนุษยชน ก้าวมาถึงขั้นที่ต้องการให้เกิดผลบังคับขึ้นในรูปของ “กติกา สัญญาระหว่างประเทศ” (International Covenant) การเจรจาต่อรองระหว่างมหาอำนาจทั้งสองจึงต้องใช้เวลาถึงเกือบ ๓๐ ปี มาบรรลุผลเอาในปี ค.ศ.

๑๕๗๖ แต่กระนั้นก็ยังต้องแยกทำเป็น ๒ ฉบับ คือ กติกาสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม ค.ศ. ๑๙๗๖ และกติกาสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิราษฎรและการเมือง ค.ศ. ๑๙๗๖ ทั้งนี้โดยปล่อยให้เป็นเรื่องของแต่ละประเทศ ที่จะรับรองให้สัตยาบันเป็นรายประเทศ เป็นรายฉบับไป เพื่อให้เกิดผลบังคับกับเฉพาะแก่ประเทศที่ให้สัตยาบัน มิใช่มีผลบังคับเป็นการสากล เป็นที่น่าสังเกตว่าประเทศไทยยังมีได้ให้สัตยาบันแก่ฉบับใดเลย จนกระทั่งปัจจุบันนี้^(๑)

แม้จะมีที่มาจกจุดขัดแย้งแตกต่างกันดังกล่าวก็ตาม แต่เมื่อมองจากแง่ของพัฒนาการโดยส่วนรวมแล้ว อาจกล่าวได้ว่า ปฏิญญาสากล เท่ากับเป็นภาพสะท้อนให้เห็นถึงประสบการณ์ในประวัติศาสตร์การต่อสู้ เพื่ออิสรภาพของมนุษย์อันสั่งสมมานับศตวรรษ ๆ และขონเป็นความหมายควมสำคัญเชิงประวัติศาสตร์ของเอกสารระหว่างประเทศอันปราศจากคำบังคับทางกฎหมายฉบับนี้ กล่าวคือ เป็นการผสมผสานประสบการณ์อันเป็นแม่บท กรอบกลุ่มความหมายและหลักการว่าด้วยสิทธิมนุษยชนอย่างกว้างขวางรอบด้าน ทั้งในด้านสิทธิราษฎร และการเมือง และในด้านสิทธิเศรษฐกิจและสังคม ดังที่ได้กล่าวแล้ว สิทธิประเภทแรกได้รับแรงบรรดาลใจจากกระแสอุดมการณ์ของฝ่ายโลกทุนนิยมตะวันตก สิทธิประเภทหลังมาจากกระแสอุดมการณ์ของฝ่ายโลกสังคมนิยม อุดมการณ์สิทธิมนุษยชนทั้งสองกระแสอาจบังเกิดผลขึ้นมาจากวิถีและรูปแบบของพลังปฏิวัติทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองที่แตกต่างกัน อันเป็นความละเอียดซ่งไม่จำเป็นต้องกล่าวถึงในที่นี้ จุดน่าสนใจอยู่ตรงที่ว่า พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของสิทธิมนุษยชนดังกล่าวนี้ ได้มาผสานและกลายเป็นตัวแบบและแรงบรรดาลใจส่วนหนึ่งของกระบวนการเปลี่ยนแปลงและการต่อสู้เพื่ออิสรภาพในหมู่ชนชาติโลกที่สามหรือที่กำลังพัฒนา รวมทั้งประเทศไทยเราในปัจจุบัน

ที่ว่า เป็นตัวแบบและแรงบรรดาลใจส่วนหนึ่ง ก็เพราะว่าในประการแรกที่เดี๋ยวเรื่องของสิทธิมนุษยชนนั้น ความจริงแล้ว นับเป็นปรากฏการณ์สากลของมนุษยชาติทั้งมวล ทั้งนี้โดยวิสัยธรรมชาติของมนุษย์เราเอง ไม่ว่าจะชาติใด ภาษาใด ทั้ง

ยุคก่อนและหลังปฏิญญาสากลฯ ย่อมต้องการต่อสู้แสวงความก้าวหน้าด้วยกันทั้งนั้น ในเบื้องต้นที่เดียวกันเรารู้จักชวนชาวขบถกันเทคโนโลยี เพื่อช่วยให้ตนเองหลุดพ้นเป็นอิสระจากธรรมชาติ และครั้นเมื่อสถาบันสังคมมนุษย์ที่ความสลับซับซ้อนเกิดการกดขูดครัดมาก ๆ ขน มนุษย์ก็จำต้องดิ้นรนต่อสู้เพื่อช่วยให้ตนเองหลุดพ้นเป็นอิสระจากพันธระอำนาจอันไม่เป็นธรรมของมนุษย์ด้วยกัน การฉนั้นไปเช่นนี้ทั้งในระดับชาติและระหว่างชาติ เราเพียงแต่ติดตามข่าวสาร และมองไปรอบ ๆ ตัวเราก็จะเห็นประจักษ์ในกฎความจริงที่ว่า กระแสความคิดและการต่อสู้จากประสบการณ์ของฝ่ายโลกทุนนิยมตะวันตกก็ดี และของฝ่ายโลกสังคมนิยมก็ดี นับเป็นเพียงส่วนหนึ่งขั้นตอนหนึ่งในพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของสัทิมมนุษย์ชน ถ้าจะมีอะไรสักอย่างหนึ่งที่เป็นเหตุบังเอิญร่วม ก่อให้เกิดการดิ้นรนต่อสู้เพื่ออิสรภาพของมนุษย์เราแล้วก็เห็นจะเป็นวิกฤตการณ์เปลี่ยนแปลง นีเอง ซึ่งทุกสังคมย่อมต้องประสบไม่อาจหลีกเลี่ยงได้และวิกฤตการณ์เปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นเครื่องผลักดันให้ต้องเกิดการปรับเปลี่ยนสถานะ บทบาท สิทธิ-หน้าที่อันประกอบเป็นระบบความสัมพันธ์ และความคิดความเชื่อ และการประพฤติปฏิบัติภายในสังคมหนึ่ง ๆ การปรับเปลี่ยนที่ว่านี้อาจเป็นไปโดยสันติ หรือรุนแรงมากน้อยตามแต่กรณี และระดับความยืดหยุ่นหรือแข็งกระด้างของแต่ละสังคม

ในประการต่อมา พัฒนาการสัทิมมนุษย์ชนสำหรับชนชาติโลกที่สาม หรือที่กำลังพัฒนานับเป็นอีกส่วนหนึ่ง อีกขั้นตอนหนึ่งออกไปจากกระแสของฝ่ายโลกทุนนิยมตะวันตก หรือของฝ่ายโลกสังคมนิยม เป็นความจริงที่ว่า พัฒนาการทางประวัติศาสตร์สังคมมนุษย์ ย่อมไม่อาจแยกออกจากกันโดยเด็ดขาดได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในยุคสมัยใหม่ซึ่งความเจริญรุดหน้าทางวิทยาการ เป็นเครื่องช่วยกระชับให้ชนชาติส่วนต่าง ๆ ของโลก ได้เข้ามามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดขึ้นตามลำดับ และด้วยเหตุฉนั้นเองที่กระแสอุดมการณ์ และประสบการณ์เหล่านี้ จึงมีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นทั้งตัวแบบ และแรงบรรดาลใจ ซึ่งความจริงก็ได้เข้ามามีส่วนอยู่ในแนวความคิดกำลังถึงในโครงการวิจัยที่กำลังพูดถึงนี้

จะอย่างไรก็ตาม เราจะต้องยอมรับรู้อยู่ด้วยในขณะเดียวกันว่า สภาพทางสังคม-วัฒนธรรมและปัญหาการเปลี่ยนแปลงของสังคมกำลังพัฒนา รวมถึงสังคมไทยเราย่อมมีมิติและลักษณะแนวทางที่แตกต่างออกไป และแม้ในบรรดาสังคมที่กำลังพัฒนาด้วยกัน ความแตกต่างดังกล่าวย่อมมีอยู่เป็นธรรมดาด้วยเหตุผลของความเบี่ยงจริงในข้อนี้ การศึกษาเรื่องสิทธิมนุษยชนจึงจำเป็นต้องแยกแยะกันให้ชัดเจนระหว่างปรัชญา อุดมการณ์ และหลักการด้านหนึ่ง กับอีกด้านหนึ่ง ความเป็นไปได้ และลักษณะรูปแบบรวมทั้งวิถีทางของการพัฒนาสิทธิมนุษยชนภายในสังคมหนึ่ง ๆ โดยเฉพาะ ความยากลำบากที่จะยอมรับรู้อถึงลักษณะเฉพาะของปัญหา ส่วนหนึ่งเกิดจากธรรมชาติของปัญหาสิทธิมนุษยชนเอง ซึ่งมักเป็นเรื่องยุ่งให้เกิดอารมณ์ความรุ่มร่าม มองเห็นปัญหาแบบขาวกับดำ โดยปราศจากการใคร่ครวญกันตามสมควรถึงพื้นฐานทางวัฒนธรรมและความคิดความเชื่อของคนส่วนใหญ่ ผลก็คือ เรื่องของสิทธิมนุษยชนกลายเป็นปัญหาเผชิญหน้าและทำลายล้างซึ่งกันและกัน ดังที่เห็นๆ กันดาษดื่นอยู่ทุกวันนี้ ความรุ่มร่ามของปัญหาสิทธิมนุษยชนในตัวเอง คงไม่ใช่ของผิดแปลกอะไรนัก ประวัติศาสตร์สิทธิมนุษยชนไม่เคยเป็นมาโดยปราศจากการต่อสู้และการเสียสละ สังคมใดมีพื้นฐานทางขนัตติธรรม มีสถาบันสังคมการเมืองอันอำนวย กระบวนการต่อสู้และเปลี่ยนแปลงก็อาจเป็นไปได้โดยราบรื่น ในทางตรงกันข้าม สังคมใดที่ขาดคุณสมบัติทำนองนี้ ก็มีแนวโน้มช่วยและเร่งเร้าผลักดันให้การเรียกร้องต่อสู้เพื่อสิทธิเสรีภาพ ต้องกลายเป็นความรุนแรงชน และนั่นเป็นปัญหาวิกฤตของสังคมโลกที่สาม ในกรณีของสังคมไทยเราก็อยู่ในสภาพปัญหาทำนองเดียวกันนี้ เหตุการณ์อย่างเช่น ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ และ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๘ เป็นประจักษ์พยานอย่างดี ซึ่งให้เห็นถึงสภาพปัญหาความรุนแรงถึงขั้นทำลายล้างและสูญเสียชีวิตเลือดเนื้อ ซึ่งได้อุบัติขึ้นแล้วในบ้านเมืองของเขาที่ใคร่ชื่อว่า เป็นเมืองพุทธศาสนา

เรื่องของสิทธิมนุษยชนจึงเกี่ยวข้องอยู่โดยตรงกับปัญหาของการเลือกวิถีทางเปลี่ยนแปลงและการดำรงชีวิตร่วมกัน สิทธิ (และหน้าที่) เป็นเครื่องกำหนดระบบ

ความสัมพันธ์ทางสังคม และเป็นสิ่งที่ผูกพันอยู่กับโครงสร้าง ค่านิยม ของสังคม
หนึ่ง ๆ ในยุคหนึ่งสมัยหนึ่ง การเปลี่ยนแปลงและการเรียกร้องต่อสู้เพื่อสิทธิสำหรับ
คนในวงกว้างออกไป ย่อมหมายถึงการปรับเปลี่ยนในระดับโครงสร้างของสังคม
นั้น ๆ ไม่ว่าจะไปในวิถีของสันติหรือความรุนแรงก็ตาม เพราะฉะนั้น เรื่องราว
และปัญหาเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนจึงเต็มไปด้วยความสลับซับซ้อนเกินไปจากที่จะเพียง
แต่เรียนรู้และยึดถือตัวแบบหรือหลักอุดมการณ์ในเชิงนามธรรมเท่านั้น หากยัง
จำเป็นจะต้องขยายขอบข่ายการเรียนรู้เฉพาะกรณีของแต่ละสังคม ๆ ไป ซึ่งอาจเป็น
ช่องทางให้ได้เห็นและเข้าใจถึงสมุฏฐานของปมปัญหาที่แท้จริง รวมทั้งจุดและหน
ทางที่จะแก้ไขและเปลี่ยนแปลง ที่พยายามเน้นในประเด็นข้อนี้ ก็เพราะมีบ่อยครั้ง
เหลือเกินที่เรามักจะพวงวงสนใจกันอยู่แต่ประเด็นปัญหาปลายทาง เหตุ อย่างเช่นกรณี
รัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่รัฐทำการละเมิดสิทธิเสรีภาพของราษฎร ดังที่ทราบกับ
กันโดยทั่วไป แน่นนอน ในกรณีละเมิดสิทธิมนุษยชนต่าง ๆ เหล่านี้ โดยหน้าที่ของ
พลเมืองดีแล้ว ก็ต้องช่วยกันประท้วงให้มีการแก้ไขและหาทางระงับยับยั้งมิให้เกิด
เหตุการณ์เลวร้ายขึ้นอีกต่อไป ความจริงถ้าคนส่วนใหญ่พร้อมใจกันทำได้เช่นนั้น
เรื่องก็ง่ายเข้า แต่ในทางปฏิบัติมิได้เป็นเช่นนั้น โดยประสบการณ์ในสังคมโลก
ที่สาม รวมทั้งสังคมไทยเรา บรรดาคนที่จิตสำนึกเดือดร้อนใจถึงขั้นคนร
ต่อสู้เรียกร้องสิทธิเสรีภาพจริง ๆ นั้น ยังนับว่ามีอยู่ค่อนข้างน้อยมาก แล้วฝ่ายผู้
อำนาจก็มักประสบความสำเร็จอยู่เสมอ ๆ ที่สามารถชชวนให้คนส่วนใหญ่พากัน
เห็นว่า การต่อสู้เรียกร้องสิทธิเสรีภาพเป็นเรื่องของคนกลุ่มน้อยที่ไม่ประสงค์ต่อชาติ
บ้านเมือง ปราบกฏการณ์ทำนองนี้ในตัวเองเท่ากับเป็นเครื่องซ้ำว่า ยังมีช่องว่างอยู่
มากระหว่างฝ่ายผลักดันเรื่องสิทธิมนุษยชนกับมวลชนส่วนใหญ่ ประเด็นคงจะไม่ได้
อยู่ที่ว่าใครผิดใครถูก แต่เห็นจะเป็นปัญหาที่ว่า ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิ
มนุษยชนยังมิได้ผสานเข้ากับสภาพแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรมของไทยอย่างแท้จริง
นั่นเอง

อีกประเด็นหนึ่งที่เห็นจำเป็นต้องหยิบยกขมวดลงในที่นี้ ก็คือ ปัญหาระหว่าง สหิทธิราชฎรและการเมืองด้านหนึ่งกับสหิทธิเศรษฐกิจและสังคมอีกด้านหนึ่ง ว่าอะไร จะสำคัญกว่า สำหรับสังคมโลกที่สามในเรื่องนี้ได้มีการถกเถียงกันมานานมากพอสมควร และก็เริ่มมีผู้ตั้งข้อสังเกตถึงหลักการเสริมขมวดแบบตะวันตก ซึ่งเน้นหนักไปในด้าน สหิทธิราชฎรและการเมือง ว่าอาจไม่ถูกต้องเหมาะสมนักสำหรับสังคมโลกที่สามหรือ ที่กำลังพัฒนา ซึ่งกำลังต้องเผชิญอยู่กับปัญหาเรื่องปากท้อง ความยากจน ความเหลื่อมล้ำสูงในสภาพความทุกข์ยากแร้นแค้นเช่นนั้น สหิทธิการเมืองอาจจะ เป็นของฟุ่มเฟือยและไม่อาจแก้ปัญหาปากท้องของคนส่วนใหญ่ได้ สรุปรวมความ แล้วมักจะเกิดความเข้าใจไปว่า สำหรับสังคมที่กำลังพัฒนา ปัญหาเฉพาะหน้าอัน สำคัญสูงสุด อยู่ที่จำเป็นจะต้องได้รัฐบาลหรือผู้นำและ “ผู้” ที่สามารถระดม กำลังทรัพยากรทั้งมวลของชาติเพื่อทำการพัฒนาเศรษฐกิจให้จำเริญเติบโต เพื่อแก้ ปัญหาความอดอยากขาดแคลน ส่วนสหิทธิส่วนบุคคลและสหิทธิทางการเมือง เป็น เรื่องที่จะสงวนไว้สำหรับกาลข้างหน้า หลังจากปัญหาปากท้องได้ผ่านพ้นไปแล้ว

ในแง่หนึ่ง เหตุผลอ้างอิงดังกล่าวจะไม่น่าหนักและได้รับการเชื่อถือกันอยู่ไม่ น้อย แต่เมื่อพิจารณาให้ลึกกลงไปอีกสักเล็กน้อย ก็พอจะเห็นกันได้ไม่ยากนักกว่า เป็นเหตุผลที่เป็นอันตรายอย่างยิ่ง เพราะจริง ๆ แล้ว การพัฒนาเศรษฐกิจในตัวเอง ย่อมหมายถึงการใช้อำนาจในการตัดสินใจ กำหนดทิศทางและทุ่มเททรัพยากรทั้ง มวลของชาติ ความจริงมีอยู่ว่า การตัดสินใจในเรื่องการพัฒนาประเทศไม่ใช่เป็น แต่เพียงเรื่องเศรษฐกิจเท่านั้น หากย่อมบังเกิดผลกระทบทางด้าน การแบ่งสรรผล ประโยชน์ด้วยว่า “ใครได้อะไร อย่างไร และเมื่อไร” ซึ่งนับเป็นเรื่องของการ เมืองอย่าง ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ เราคงจะได้เห็นตัวอย่างกันได้ชัดเจนอยู่แล้วในกรณี การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยเราเอง ในช่วงนับตั้งแต่เรามีแผนพัฒนาฯ ใน ครอบ ๒๐ ปีที่ผ่านมา ภายใต้อำนาจของเผด็จการซึ่งสหิทธิเสรีภาพทางการเมืองของ ประชาชนคนไทยส่วนใหญ่ต้องถูกห้ามนำไปโดยสิ้นเชิง เรามีผู้รอบรู้เชี่ยวชาญด้าน เศรษฐกิจและการพัฒนามากมาย ทั้งไทยและเทศระดมพลังเทคนิควิชาการวางแผน

พัฒนาเศรษฐกิจต่อเนื่องมาโดยตลอด แต่ผลที่ได้ปรากฏออกมาให้เห็นเป็นที่ประจักษ์
กัน ณ บัดนี้ คือปัญหาความเหลื่อมล้ำที่สูง การไม่มีงานทำ และความยากจน

ประเด็นก็คือว่า เศรษฐกิจกับการเมืองต่างมีส่วนสัมพันธ์ต่อกันเสมือนหนึ่ง
ด้านหัว ด้านท้ายของเหรียญอันเดียวกัน สิทธิและผลประโยชน์อันพึงมีพึงได้ทาง
เศรษฐกิจย่อมไม่อาจเป็นไปได้โดยปราศจากหลักประกันสิทธิทางการเมือง ปัญหา
ไม่ใช่เรื่องของการต้องเลือกเอาระหว่างสิทธิด้านหนึ่งด้านใดโดยเฉพาะ หากแต่เป็น
เรื่องของความจำเป็นต่อมีการพัฒนาควบคู่กันไปทั้งสองด้าน อันเป็นแนวทางตรง
กันข้ามกับการพัฒนาแบบไม่สมดุลย์ ดังที่ผู้ทรงอำนาจและผู้เชี่ยวชาญเคยคิดและ
กระทำกันมาในอดีต พุดง่าย ๆ สิ่งที่เรียกกันว่า ความสำเร็จหรือการจำเริญเติบโต
ทางเศรษฐกิจในรอบ ๒๐ ปีที่ผ่านมา ทั้งในระดับธุรกิจเอกชนก็ดี โดยรากฐานแล้ว
เป็นเรื่องของการอาศัยใช้อำนาจรัฐกำหราบคุกคามสิทธิเสรีภาพของมวลชนส่วนใหญ่
ให้ต้องตกเป็นเบี้ยล่างของกลุ่มชนส่วนน้อย ตัวอย่างที่เห็นกันได้ง่าย ๆ ก็คือ การ
ใช้อำนาจปฏิวัติรัฐประหารอย่างต่อเนื่องกันมาตลอด ๒๐ ปี สะกดกั้นการรวมตัวจัด
ตั้งของกลุ่มมวลชนผู้เสียเปรียบ ในขณะที่เดียวกันกับที่ออกกฎหมายให้สิทธิและส่งเสริม
การรวมตัวจัดตั้งของกลุ่มธุรกิจการเงิน เมื่อมองออกไปจากระบบและ
กระบวนการทางการเมืองและกฎหมายเช่นนั้นแล้ว ก็พอจะประมวลความได้ว่าช่อง
ว่างทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นอย่างเช่นที่รู้เห็นกันคำตาอยู่ทุกวันนี้ โดยแท้จริงแล้วก็มี
สมมูลนามาจากปัญหาช่องว่างทางการเมืองนั่นเอง การรวมตัวและจัดตั้งกลุ่มผล
ประโยชน์เป็นสิทธิอันชอบธรรมและเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทางการเมือง แต่
โอกาสและช่องทางของการใช้สิทธิเช่นนั้น หาได้เผื่อแผ่ไปสู่มวลชนส่วนใหญ่ไม่
ทั้งนี้ภายใต้ระบบซึ่งบรรดานักเศรษฐศาสตร์ของเรานิยมเรียกกันว่า “เศรษฐกิจ
เสรี” รายงานธนาคารโลกเมื่อเร็ว ๆ นี้ ชี้ถึงความสำคัญและจำเป็นที่จะต้องให้
ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาประเทศ ขอเรียกร้องที่ว่านี้จะต้องให้
จริงจังอย่างไรหรือไม่ก็ตาม แต่อย่างน้อยก็เป็นเครื่องสะท้อนภาพของปัญหาเกี่ยว

กับการปรับเปลี่ยนโครงสร้างและสถาบันการเมือง การบริหารอันเป็นเรื่องเกี่ยวข้อง
อยู่โดยตรงกับปัญหาสิทธิทางการเมือง

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นนี้ คงพอจะมองเห็นกันได้ว่า "เรื่องของสิทธิ
มนุษยชนเป็นปัญหาที่มีมิติซับซ้อนเกี่ยวโยงอยู่รอบด้านทั้งในทางสังคม วัฒน
ธรรม เศรษฐกิจ กฎหมาย และการเมืองตลอดจนการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนา
เราอาจศึกษากันได้ในเชิงของปรัชญา อุดมการณ์และหลักการซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นที่
จะต้องคิดกันและเข้าใจ แต่จะเป็นการเข้าใจผิดอย่างมหันต์ ถ้าจะศึกษาลึกลง
เหล่านี้ในแง่ที่เป็นสูตรสำเร็จ ยกตัวอย่าง เช่น หลักอุดมการณ์ ปรัชญาสากลว่า
ด้วยสิทธิมนุษยชน มาตราแรกที่ว่า "มนุษย์ทั้งปวงเกิดมาเป็นเสรีและเสมอเท่าเทียม
กันในเกียรติศักดิ์และสิทธิ ต่างได้การประทานมาซึ่งเหตุผลและมโนธรรม และพึง
ปฏิบัติต่อกันด้วยเจตนารมณ์แห่งภราดรภาพ" ข้อที่ใคร่ย้ำไว้ ณ ที่นี้ ก็ว่า แม้แต่
หลักอุดมการณ์อันสูงส่งนี้เอง โดยแท้จริงแล้ว ก็มีที่มาจากกระแสการเปลี่ยนแปลง
และพลังชนชั้นกลางในโลกตะวันตก เมื่อสมัยสามร้อยปีก่อน เป็นยุคสมัยที่กลุ่ม
ชนชั้นกลางซึ่งเติบโตขึ้นมาที่พลังเศรษฐกิจพอทัดเทียมกับกลุ่มขุนนางชนชั้นอำนาจ
เก่า และอาศัยอ้างอิงทฤษฎีสติธรรมชาติเป็นหลักอุดมการณ์ต่อสู้ เบ้าหมายของกลุ่ม
ชนชั้นใหม่เหล่านี้ไม่มีอะไรมากไปกว่าความต้องการที่จะขจัดอุปสรรคขวากหนาม
ทั้งหลายทางการเมืองการปกครอง เพื่อที่ตนจะได้ประกอบธุรกิจของตนอย่างอิสระ
เสรีและก็เป็นธรรมดาของคนเรา ที่มีกำลังทรัพย์ย่อมจะเรียกร้องต้องการให้ได้สิทธิ
และโอกาสใช้พลังของตนทำการแข่งขันช่วงชิงกันอย่างเต็มที่ ทฤษฎีเศรษฐกิจแบบ
ปล่อยเสรี เกิดมาจากเจตนารมณ์เช่นนั้น ซึ่งในตัวเองอาจไม่ผิดอะไรนัก ถ้าหาก
คนทุกคนทุกกลุ่ม "เกิดมาเป็นเสรีและเสมอเท่าเทียมกัน" จริง ๆ แต่สำหรับใน
โลกและสังคมอันเต็มไปด้วยช่องว่างห่างไกลระหว่างคนมีเงินคน คนแข็งแรงคน
อ่อนแอ ทฤษฎีสติธรรมชาติและเศรษฐกิจแบบปล่อยเสรีก็ย่อมกลับกลายเป็น
เป็นทฤษฎีและเศรษฐกิจที่ขูดรีดเอาเปรียบได้อย่างสัมฤทธิ์ผลเช่นกัน ดังที่
สังคมไทยเราเองกำลังประสบอยู่ทุกวันนี้

ดังนั้น แม้แต่ในระดับหลักปรัชญาหรืออุดมการณ์ ก็ยังจำเป็นต้องพินิจพิจารณาที่
กันดูให้ถี่ถ้วนรอบคอบ ที่กล่าวเช่นนั้น มิได้มีความมุ่งหมายเลยแม้แต่น้อยที่จะลด
คุณค่าความสำคัญของหลักปรัชญาสิทธิธรรมชาติ หรือ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิ
มนุษยชน จุดเด่นของหลักการสิทธิมนุษยชน คือ คุณค่าของความเป็นคน ไม่ว่า
จะเป็นเชื้อชาติ ภาษาหรือศาสนาใด หลักปรัชญาสิทธิธรรมชาติเป็นพลังความคิด
สำคัญที่ช่วยให้ตอบโต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิ และการใช้อำนาจแบบพลการ พร้อมทั้ง
ยกเอาสามัญชนขึ้นมาเป็นรากฐานของสิทธิอำนาจแทนที่ทฤษฎีเทวสิทธิ์ ซึ่งอ้าง
อำนาจจากสวรรค์ บทบาทความสำคัญของหลักปรัชญาสิทธิธรรมชาติในประวัติ
ศาสตร์พัฒนาการของสิทธิมนุษยชน จึงเป็นสิ่งที่ไม่อาจปฏิเสธหรือโต้แย้งได้
ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เองก็มาจากแรงบันดาลใจของสำนักปรัชญาสิทธิ
ธรรมชาตินี้ ถึงกระนั้นก็ตาม เราจะต้องตระหนักกันให้ถี่ถึงเงื่อนไขทางประวัติ
ศาสตร์และการเปลี่ยนแปลงแต่ละยุคสมัย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อสิทธิเสรีภาพจาก
แง่ของสำนักปรัชญาเอง กำลังถูกตีความและนำมาใช้ประทุติปฏิบัติกัน ไปไกล
ถึงขั้น “มือใครยาวสาวได้สาวเอา” หรือ “ใครดีใครได้” เช่นนี้แล้วไซ้ ก็เป็น
ปัญหาที่จะต้องใคร่ครวญกันให้หนัก เพราะคราวใดที่เรายังมองและเข้าใจสิทธิเสรี
ภาพกันแต่เพียงความเป็นอิสระเสรีที่จะทำอะไรได้ตามใจชอบและกำลังอำนาจ คราว
นั้น ก็เป็นการชักธงหรือว่าเป็นไปไม่ได้เลยที่มนุษย์เราจะ “ทิ้งปฏิบัติต่อกันด้วย
เจตนารมณ์แห่งภราดรภาพ” แล้วถ้าเป็นเช่นนั้น โลกและสังคมมนุษย์จะดำรงชีวิต
ร่วมกันอย่างเป็นธรรมและสันติสุขได้อย่างไร ? รวมความแล้ว ในเรื่องของหลัก
ปรัชญาหรืออุดมการณ์เอง ก็ยังเป็นประเด็นปัญหาที่ยังจะต้องศึกษากันอีกต่อไป
โดยไม่หยุดซึ่งเราจะมาพูดถึงอกฟุ้งใจอยู่กับทฤษฎีในอดีต หรือ ปฏิญญาสากล
แต่ถ้ายึดไว้ไม่ได้ ผู้เขียนเองได้ใช้ความพยายามเสาะแสวงอยู่บ้าง ดังปรากฏใน
บทศึกษาเรื่อง พุทธศาสนากับสิทธิมนุษยชน เมื่อสองสามปีที่แล้ว^(๒) และพอจะ
ยืนยันได้ในทันทีว่า หลักพุทธธรรม สามารถให้พลังความคิดสร้างสรรค์ที่จะชี้แนว
ทางไปสู่คำตอบปัญหาหรือสิทธิมนุษยชนได้เป็นอย่างดี ถ้าหากเราจะไม่พยายาม
มองชีวิตเพียงแบบพุทธศาสนาเกินไป ในทางลบจนเกินไปอย่างเช่นที่กำลังประทุติ
ปฏิบัติกันอยู่

ในประการสำคัญ พุทธศาสนาเป็นหลักธรรมอุดมการณ์ที่อยู่ในสังคมวัฒนธรรมไทยเราเองมาช้านาน เป็นแต่เพียงเราไม่ใส่ใจที่จะมองเห็นด้านพลังสร้างสรรค์ของสมบัติที่เรามีอยู่แล้วเท่านั้น นี่จะเป็นความผิดของระบบการศึกษาอบรมสมัยใหม่หรืออย่างไรก็แล้วแต่ จุดสำคัญอยู่ที่เราจะต้องเริ่มตระหนักกันอย่างจริงจังเสียที่ถึงคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมของเราเอง ทั้งนี้ไม่ใช่เพื่อมาสร้างเอกลักษณ์หรือชาตินิยมไทยอะไรทำนองนั้น ซึ่งเป็นเรื่องของความตึงและผิวเผิน หากเพื่อสร้างเสริมความจำเริญของกวมทางปัญญาความคิด ซึ่งอาจนำไปสู่คำตอบที่ถูกต้องเหมาะสมกับสภาพปัญหาความทุกข์ยากแค้นในบัจจุบัน โดยเฉพาะสำหรับภายในสังคมไทยเท่านั้น แต่ยังคงอาจเป็นคุณค่าสำหรับโลกเป็นส่วนรวมด้วยในที่สุด

นอกเหนือไปจากปัญหาด้านหลักปรัชญาและอุดมการณ์แล้ว สติธิมมนุษยชนยังเป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับด้านปฏิบัติอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัญหาการจัดตั้งสถาบันสังคม เศรษฐกิจ การเมือง เพื่อพิทักษ์และสร้างเสริมสิทธิเสรีภาพ ตามความเป็นจริงแล้ว ด้านหลักอุดมการณ์กับด้านการจัดตั้งสถาบันเป็นเรื่องเกี่ยวโยงไม่อาจแยกออกจากกันได้ ปัญหาของสังคมไทย ก็คือ เรามุ่งแต่ต้องฝรั่งกันมาโดยตลอด นับตั้งแต่ย่างเข้าสู่ยุคเปลี่ยนแปลงให้ทันสมัยเมื่อร้อยกว่าปีที่ผ่านมา เราเร่งเดินหน้าสร้างสถาบันตามแบบอย่างตะวันตกกันมาทั้งในยุคก่อนและหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ ในขณะที่ในด้านหลักอุดมการณ์และค่านิยมทางสังคมยังแทบจะเรียกได้ว่าอยู่กับที่ ยกเว้นสำหรับคนกรุงเทพฯ และในเมืองอื่น ๆ บางส่วน ข้อเท็จจริงเหล่านี้ยังความลึกลับสับสนไม่น้อยเลยในการศึกษาเรื่องสติธิมมนุษยชน แต่ก็เป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึง

ในสภาพการณ์เช่นว่านี้ การศึกษาด้านสถาบัน จึงเป็นเสมือนหนึ่งเป็นการศึกษาปัญหาเฉพาะหน้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาการระบอบรัฐธรรมนูญ และสถาบันประชาธิปไตย อันเป็นฐานรองรับสติธิมมนุษยชน ทั้ง ๆ ที่ตระหนักดีว่าหลักอุดมการณ์และค่านิยมในเรื่องเหล่านี้ยังมีได้ฝังรากจริงจัง ในความคิดความเชื่อของคนส่วนใหญ่ โครงการวิจัย "พัฒนาการสติธิมมนุษยชนในประเทศไทย"

ก็เห็นจำเป็นต้องจับประเด็นทำองศาการศึกษาวิเคราะห์กัน แต่ยังมีใช้โดยมุ่งดูแต่
ตัวแบบสถาบันเป็นสำคัญ หากเพิ่งลงไป กระบวนและเงื่อนไขของพัฒนาการไปสู่
สถาบันประชาธิปไตย ซึ่งเราอาจจะได้เห็นเป็นจริงเป็นจังในสังคมไทยเรา ในแง่
นี้ ผู้เขียนเห็นว่า เราอาจเรียนรู้จากประสบการณ์ของตะวันตกอย่างน้อย ๒ ประการ
ที่สำคัญ และพอช่วยให้เห็นปัญหาของประชาธิปไตยไทย กล่าวคือ เงื่อนไขด้าน
กระบวนการทางกฎหมาย และด้านกระบวนการทางการเมือง

ในประการแรก เงื่อนไขด้านกระบวนการทางกฎหมาย เห็นจะไม่มีอะไรดีกว่า
ที่จะขอนำเอาข้อสังเกตของนักวิชาการตะวันตกเองมาเสนอให้พิจารณากัน ณ ที่น
คือ ในข้อที่ว่า

“...ก่อนการเคลื่อนไหวใด ๆ ไปสู่พัฒนาการสิทธิมนุษย
ชน กรอบของระบบกฎหมายที่ใช้กัน จะต้องได้รับการ
สถาปนาขึ้นอย่างมั่นคงเสียก่อน ในที่ใด ความมั่นคงของ
ระบบกฎหมายมิไคมีอยู่ ในที่นั้น เงื่อนไขของความ
รุนแรงก็จะแผ่สร้านไปทั่ว ซึ่งผลกำลังก็จะเป็นเครื่อง
ช่วยให้อำนาจกลายเป็นธรรมขึ้นมา ...ในที่ใด กฎหมาย
และสิทธิอำนาจของผู้พิทักษ์กฎหมายสิ้นสุดลง ในที่นั้น
ไม่ว่าความมั่นคงหรือเสรีภาพก็ย่อมไม่อาจเป็นไปได้อ” (๑) ”

จุดเน้นอยู่ที่ระบบกฎหมายที่ศักดิ์สิทธิ์มั่นคงและแน่นอน เป็นที่ทราบกันอยู่ว่าใน
ประวัติศาสตร์รัฐธรรมนูญประชาธิปไตยของตะวันตก กลุ่มวิชาชีพกฎหมายได้มี
บทบาทและอิทธิพลสำคัญเพียงใด ส่วนสำหรับความสำคัญอื่นในกรณีของไทยนั้น
เห็นจะต้องขอให้อยู่ในความวินิจฉัยของผู้อ่าน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับวิชาชีพ
กฎหมายเอง ผลงานศึกษาในชุด “พัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย” นี้
คงพอจะช่วยให้ได้มองเห็นกันบ้างว่า ระบบกฎหมายไทยรวมทั้งกระบวนการยุติธรรม
เป็นไปเพื่ออำนาจหรือเพื่อสิทธิเสรีภาพกันแน่ ซึ่งก็จะมีส่วนช่วยอธิบายได้มากเกี่ยว
กับสถานการณ์ของสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย

ประการต่อมา เงื่อนไขด้านกระบวนการทางการเมือง จากประสบการณ์และข้อสังเกตของนักวิชาการตะวันตกเองอีกเช่นกัน^(๔) เราได้เรียนรู้ว่า ประชาธิปไตยมิใช่สูตรสำเร็จรูป หากแต่เป็นกระบวนการทางการเมือง เริ่มตั้งแต่ขั้นตอนที่การต่อสู้ช่วงชิงอำนาจผลประโยชน์ยังจำกัดอยู่ในวงของกลุ่มชนชั้นนำโดยเฉพาะ ซึ่งค่อย ๆ พัฒนามาสู่อกชนตอนหนึ่ง เมื่อบรรดาผู้นำฝ่ายต่าง ๆ สามารถตกลงรวมชอมกันวางกฎเกณฑ์การต่อสู้ระหว่างกันอย่างสันติวิธีได้ ขั้นตอนที่สองเป็นช่วงพัฒนาการสำคัญยิ่งต่อพัฒนาการมาสู่ขั้นตอนสุดท้าย ซึ่งกฎเกณฑ์และสิทธิทางการเมืองได้กระจายขยายออกไปสู่มวลชนส่วนใหญ่ เป็นขั้นตอนของประชาธิปไตยเต็มรูป ถ้าจะประมวลจากบทเรียนทำนองนี้แล้ว ก็อาจให้แนวทางประเมินปัญหาประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนของไทยได้ว่า อันที่จริงแล้วปัญหาอาจไม่ได้อยู่ที่ว่าประชาชนคนไทยพร้อมหรือไม่พร้อม สำหรับการใช้สิทธิในระบอบประชาธิปไตยอย่างเช่นที่ชอบกล่าวอ้างกัน หากแต่เป็นปัญหาของความสามารถหรือไม่สามารถความสำเร็จหรือความล้มเหลวของกลุ่มผู้นำ ในการวางกำหนดกฎเกณฑ์การต่อสู้และใช้อำนาจในเบื้องต้น ก่อนการขยายสิทธิเสียออกไปสู่มวลชนส่วนใหญ่ นั่นเป็นประเด็นที่จะคำนึงถึงเช่นเดียวกันในแนวการศึกษาถึงพัฒนาการทางการเมือง และรัฐธรรมนูญอันมีส่วนสำคัญยิ่งต่อความเข้าใจในปัญหาสิทธิมนุษยชน

บรรดาข้อพิจารณาทั้งหลายเหล่านี้ เป็นองค์ประกอบสำคัญในการกำหนดแนวและประเด็นสำหรับศึกษาวิจัย “พัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย” ดังที่ขอโครงการแสดงให้เห็น จุดมุ่งหมายหลักเป็นเรื่องเชิงปฏิบัติในกระบวนการทางการเมือง สังคม เศรษฐกิจ และการเมือง อันมีผลสะท้อนต่อฐานะและปัญหาสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย สิ่งที่มีหวังในขั้นนี้เพื่อประมวลข้อมูลวิเคราะห์ให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสภาพการณ์ตามที่แท้จริงเป็นสำคัญ คงจะไม่หวังไปไกลถึงขั้นเสนอแนะทางแก้ไขปรับปรุงอะไรนัก เพราะถือว่าข้อมูลและการวิเคราะห์เพื่ออธิบายความเป็นเหตุเป็นผลของสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ น่าจะเป็นพื้นฐานเบื้องต้นอันจำเป็นสำหรับการเสาะแสวงงคิดค้นสร้างสรรค์กันอย่างมีสภาวะวิสัย ไม่ใช่เพียงอ้างอิงอาศัยความคิด

ผันลอย ๆ ที่ไม่สัมพันธ์กับโลกของความจริง และบนพื้นฐานของแนวความคิดและ
สังเกตดังกล่าวตั้งแต่ต้น จึงได้กำหนดแนว ขอบข่าย และประเด็นของโครงการ
ศึกษาวิจัย เรื่อง “พัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย” ดังนี้ :-

ตอนที่ ๑ พื้นฐานทางวัฒนธรรมและสถาบัน ประกอบด้วยหัวข้อวิจัยต่อไปนี้

- ค่านิยมประเพณีและแนวความคิดเกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างคนกับรัฐ
และผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสมัยใหม่
- การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจกับปัญหาสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย
- สิทธิมนุษยชนกับวิวัฒนาการในกฎหมายไทย
- พัฒนาการทางรัฐธรรมนูญ : พิจารณาในแง่กฎหมาย
- พัฒนาการทางรัฐธรรมนูญ : พิจารณาในแง่การเมือง

ตอนที่ ๒ สิทธิของบุคคลในสถานะต่างๆ ทางสังคมและกฎหมาย ประกอบด้วยหัวข้อวิจัยศึกษาต่อไปนี้

- สิทธิมนุษยชนและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา
- สิทธิมนุษยชนกับลูกจ้างในประเทศไทย
- ปัญหาสิทธิมนุษยชนของเกษตรกรในสภาวะการพัฒนาปัจจุบัน
- การประถมศึกษาในชนบท
- การแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากสตรีไทยกับปัญหาสิทธิมนุษยชน
- สภาพการณ์โดยทั่วไปทางสิทธิมนุษยชนของเยาวชนในประเทศไทย และ
ปัญหาแรงงานเด็ก
- สิทธิการสื่อสารในประเทศไทย
- สภาพสิทธิของสลัม มองจากแง่เศรษฐกิจสังคมและการพัฒนา
- สิทธิผู้บริโภค
- ปัญหากลุ่มมุสลิมใน ๔ จังหวัดภาคใต้
- อีสลามกับความรุนแรง : การศึกษาเฉพาะกรณีเหตุการณ์รุนแรงใน ๔
จังหวัดภาคใต้ของประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๑๕-๒๕๒๔

ตอนที่ ๑ เป็นการสำรวจวิเคราะห์พื้นฐานเป็นมาทางสังคม-วัฒนธรรมและสถาบัน โดยเริ่มตั้งแต่พยายามทำความเข้าใจถึงค่านิยมประเพณี โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับสัมพันธ์ภาพทางสังคม - การเมือง พร้อมทั้งประเมินผลกระทบของการเปลี่ยนแปลง และพัฒนาการด้านสถาบันกฎหมายและรัฐธรรมนูญ เหล่านี้ใน ส่วนหนึ่งอาศัยข้อสรุปการพัฒนารด้านสถาบันของตะวันตก ดังที่ได้ชี้แจงไว้ข้างต้น แต่จุดมุ่งหมายสำคัญอยู่ที่เพื่อศึกษาหาความเข้าใจลักษณะเฉพาะของพัฒนาการในสังคมไทย สำหรับตอนที่ ๒ เป็นการแจกแจงประเด็นปัญหาเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน โดยคำนึงถึงส่วนบุคคลและกลุ่มชน ซึ่งอยู่ในสถานะทางสังคมและกฎหมายต่าง ๆ ครอบคลุมไปตั้งแต่เรื่องของสิทธิบุคคลที่ตกอยู่ในกระบวนการยุติธรรม ฐานะของผู้ใช้แรงงานของเกษตรกร ของสตรีและเยาวชน ตลอดจนผู้บริโภค นอกจากนั้นยังได้คำนึงถึงความสำคัญของข้อมูลข่าวสาร ซึ่งมีบทบาทอิทธิพลอย่างสูงต่อปัญหาความสัมพันธ์ทางสิทธิในสังคมปัจจุบัน ปัญหาสิทธิมนุษยชนอีกด้านหนึ่งที่ไม่อาจมองข้ามไปในกรณีของสังคมไทยเราก็คือ เรื่องเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อย ซึ่งในโครงการวิจัยนี้จำกัดอยู่ในเรื่องของกลุ่มมุสลิมจังหวัดภาคใต้ ในขณะที่เดียวกับที่ตระหนักดีว่า ยังมีเรื่องของชนกลุ่มน้อยอื่น ๆ อีกมากที่ควรแก่การหยิบยกขึ้นมาศึกษากันจากแง่ของสิทธิมนุษยชน

ประเด็นหัวข้อศึกษาทั้งหมดเหล่านี้ คงจะไม่ครอบคลุมปัญหาอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ และทั้งผลงานศึกษาวิจัยก็มีลักษณะกระจัดกระจาย ยังมิได้มีการสังเคราะห์อย่างที่ตั้งใจกันไว้ ทั้งนี้ด้วยเหตุข้อจำกัดทั้งในด้านกำลังความคิดและเวลา แต่อย่างน้อยก็เป็นความพยายามของโครงการวิจัยนี้ ที่จะชี้ให้เห็นถึงลักษณะแกนร่วมและความหลากหลายในกระบวนการ "พัฒนาการ" สิทธิมนุษยชน อันอาจเป็นแนวทางสำหรับงานศึกษาในขั้นก้าวหน้าต่อไป เรื่องของสิทธิมนุษยชนเป็นปัญหาที่มหัศจรรย์รอบด้าน ในทำนองเกี่ยวกับมิติอันสลับซับซ้อนของชีวิตสังคม จึงจำเป็นต้องอาศัยแรงปัญญาความคิดร่วมกันของหลาย ๆ สาขาวิชาชีพและประสบการณ์ด้วยกัน โครงการนี้ ถ้าจะหวังผลสำเร็จอะไรที่เป็นรูปธรรมจริง ๆ ในขั้นนี้ ก็เห็นจะเป็นความร่วมมือร่วมใจของทั้งบรรดานักวิชาการ และนักปฏิบัติการสิทธิมนุษยชนเพื่อ

ระดมกำลังสติปัญญาความรู้ ทำการศึกษาอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง ทั้งนี้โดยมอง
ออกไปจากฐานะความเป็นจริงของสังคมไทย โดยนัยนี้ บางที่เราอาจสามารถ
คิดค้นคำตอบบางอย่าง ที่เข้ากับปัญหาความต้องการของเราเองได้ดังเช่นตามลำดับ

บันทึก

๑. สำหรับรายชื่อประเทศที่ให้สัตยาบัน กติกาสัญญาาระหว่างประเทศฉบับต่างๆ เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน โปรดดู “International Instruments Relating to Human Rights” ใน *Human Rights Law Journal*, Strasbourg, 1982, หน้า 402-422.
๒. Saneh Chamarik, *Buddhism and Human Rights*, Bangkok, Thai Khadi Research Institute, Thammasat University, B.E. 2526.
๓. Richard P. Claude (ed.) *Comparative Human Rights*, The John Hopkins Press, 1976, หน้า 7-8
๔. Dankwart A. Roston. “Transitions to Democracy” ใน *Comparative Politics* (April 1970) และ Robert A. Dahl, *Polyarchy: Participation and Opposition*, Yale University Press, 1972.

การแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากสตรีไทย กับปัญหาสิทธิมนุษยชน

	หน้า
บทคัดย่อ	(๑)
กิตติกรรมประกาศ	(๔)
สารบัญดาราง	(๖)
บทที่ ๑. บทนำ	๑
บทที่ ๒. ระเบียบวิธีวิจัย	๑๖
บทที่ ๓. การอภิปรายผลการวิจัย	๓๒
บทที่ ๔. สรุปและเสนอแนะ	๖๗
ภาคผนวก	
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗๒
ตารางข้อมูลการวิจัย	๘๕

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากสตรีไทยกับปัญหาสิทธิมนุษยชน” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงธรรมชาติของการแสวงหาประโยชน์ทางเพศ ซึ่งนำไปสู่การแสวงหาบริการต่างๆ ทางสังคม รวมทั้งการละเมิดสิทธิมนุษยชน การจำกัดทางเลือกและโอกาสของการดำเนินชีวิต ความคาดหวังแผนการในอนาคตและความคิดเห็นของสตรีไทยที่มีต่อผลกระทบของปัญหาต่าง ๆ ๔ ประเภท คือ ปัญหาการค้าประเวณี กามโรค การทำแท้ง และการพึ่งบริการสวัสดิการแม่และเด็ก

ประชากรที่ได้จากการสัมภาษณ์ คือ กลุ่มสตรีที่มีปัญหาต่างๆ ๔ กลุ่มด้วยกัน ได้แก่ กลุ่มสตรีที่มีปัญหาป่วยเป็นกามโรคแล้วมารับบริการการตรวจรักษาจากหน่วยควบคุมกามโรค ๑๐ แห่ง จำนวนทั้งสิ้น ๓๐๙ ราย นอกจากนี้มีสตรีที่มารับบริการรักษาอาการแทรกซ้อนที่มีผลมาจากการทำแท้ง ซึ่งผิดกฎหมายตามโรงพยาบาลต่าง ๆ ของรัฐ ๗ แห่ง รวม ๑๐๐ ราย และกลุ่มสตรีที่มีปัญหาด้านสวัสดิการแม่และเด็ก จากหน่วยงานที่ให้บริการด้านนี้ ๒ แห่ง รวม ๒๒ ราย ตลอดจนกลุ่มสตรีที่ประกอบอาชีพการค้าประเวณีและกำลังรับบริการฟื้นฟูอาชีพจากสถานสงเคราะห์หญิงไร้อาชีพ กรมประชาสงเคราะห์ ๓ แห่ง รวม ๑๒๐ ราย ประชากรที่อยู่ในข่ายการศึกษารังนี้รวมทั้งสิ้น ๕๕๑ ราย

ผลจากการศึกษาพบว่า ธรรมชาติของการแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากสตรีไทยมี ๒ รูปแบบ คือ รูปแบบที่สมัครใจและไม่สมัครใจ ซึ่งปรากฏอยู่

อย่างชัดเจนในสตรีที่มีปัญหาต่าง ๆ ทั้ง ๔ กลุ่ม สำหรับกลุ่มสตรีที่มีปัญหาการค้าประเวณีนั้นส่วนใหญ่เป็นกลุ่มสตรีที่ยอมรับต่อการแสวงหาประโยชน์ทางเพศ โดยถือว่าการแสวงหาประโยชน์ทางเพศซึ่งตนได้รับนั้นเป็นเรื่องของการซื้อขาย ซึ่งแนวความคิดดังกล่าวนี้ขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชนในข้อ ๔ ซึ่งห้ามการค้าทาสในทุกๆรูปเป็นอย่างมากทีเดียว ผลจากการแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากสตรีไทยนั้นทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ซึ่งต่อเนื่องกัน โดยที่ส่วนหนึ่งของผู้ประสบปัญหาดังกล่าว มีจุดเริ่มต้นมาจากปัญหาการค้าประเวณี ตามด้วยการบ่วยเป็นกามโรค การทำแท้งและการทอดทิ้งเด็ก ซึ่งปัญหาที่ตามมาถึงแล้วแต่เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนในข้อ ๒๕.๑ และ ๒๕.๒ ทั้งสิ้น

ในทำนผลกระทบของปัญหาดังกล่าวนั้น พบว่า มีผลกระทบกระเทือนต่อทางเลือกและโอกาสในการดำเนินชีวิตของสตรีที่มีปัญหาแต่ละกลุ่มแตกต่างกันไปตามขีดขั้นของความรุนแรงของแต่ละปัญหา ผลกระทบดังกล่าวนี้มีผลโดยตรงต่อตนเอง เฉพาะอย่างยิ่งในด้านการศึกษา การประกอบอาชีพ สุขภาพ เศรษฐกิจ รวมทั้งมีผลกระทบกระเทือนต่อความสัมพันธ์ระหว่างบิดา/มารดา สามี คนรัก และเพื่อนค้ำย แต่ก็มีส่วนที่ไม่เห็นว่าผลกระทบกระเทือนต่อการดำเนินชีวิตและแผนการในอนาคตแต่อย่างใด

สำหรับประสบการณ์ การรับรู้ ความสนใจ และความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียกร้องสิทธิสตรีในประเทศไทยนั้น พบว่า ส่วนใหญ่ไม่เคยรับรู้และมีประสบการณ์เกี่ยวกับทำนองนี้เลย อย่างไรก็ตามยังมีสตรีในกลุ่มของผู้บ่วยเป็นกามโรคที่มีการดำเนินการบางอย่าง เพื่อเรียกร้องสิทธิสตรีจากสามีบ้าง รวมทั้งกลุ่มสตรีที่มีปัญหาทางบ้านส่วสติกการแม่และเด็กที่พยายามให้มีการเรียกร้องเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว ส่วนความสนใจในเรื่องนี้ทุกกลุ่มของผู้มีปัญหา

ต่างให้ความสนใจต่อเรื่องนี้ทั้งสิ้น เรื่องของการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายบางอย่าง มีสตรีบางกลุ่มที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง กล่าวคือสตรีที่มีปัญหาการทำแท้งและค่าประเวณีซึ่งให้ความเห็นไว้อย่างชัดเจนว่า ควรมีการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการทำแท้งซึ่งอนุญาตให้สตรีทำแท้งได้เฉพาะกรณีที่ถูกข่มขืนและเป็นอันตรายต่อสุขภาพของมารดาเท่านั้น สำหรับสตรีที่ประกอบอาชีพค่าประเวณีนั้น ส่วนมากก็เห็นว่าการลงโทษเฉพาะสตรีซึ่งเป็นผู้ประกอบอาชีพนี้ไม่ยุติธรรม ควรมีบทลงโทษฝ่ายชายซึ่งได้รับความสุขจากการใช้บริการดังกล่าวด้วย สำหรับเรื่องการควบคุมโรคซึ่งเป็นผลดีต่อสุขภาพของสตรีเหล่านี้ ส่วนมากเห็นด้วยแต่ไม่เห็นด้วยกับการให้มีการจดทะเบียนการค้าประเวณีเพราะสังคมยังไม่ยอมรับ

ข้อเสนอแนะสำหรับการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยและการลดปัญหาการแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากสตรีไทย ซึ่งผู้วิจัยได้เสนอไว้คือ ควรมีการส่งเสริมและกำหนดนโยบายเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยให้แน่ชัดลงไป รวมทั้งแสวงหาวิธีที่จะทำให้ประชาชนโดยทั่วไปรับรู้และเข้าใจถึงความมีสิทธิในฐานะที่เป็นมนุษย์คนหนึ่ง การละเมิดสิทธิต่อกันควรจะมีบทกำหนดโทษด้วย สำหรับเรื่องการเรียกร้องสิทธิสตรีนั้นเนื่องจากปัจจัยตามตัวบทกฎหมายสิทธิต่าง ๆ ของสตรีไทยก็ตัดเดียวกับชายอยู่แล้ว แต่ในทางปฏิบัติยังไม่ได้รับการเปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด เป็นเรื่องที่ควรมีการรณรงค์ในแง่การสร้างค่านิยมใหม่เกี่ยวกับความเป็นสตรี การอบรมเลี้ยงดู และเลือกปฏิบัติต่อสตรี ซึ่งถือเป็นเรื่องที่ควรได้รับการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้สอดคล้องกับปฏิญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อหญิง ก็จะเป็นการส่งเสริมในเรื่องสิทธิมนุษยชนด้วย

กิติกรรมประกาศ

แรงบันดาลใจที่คณะผู้วิจัยได้เลือกทำการวิจัย เรื่อง “การแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากสตรีไทยกับปัญหาสิทธิมนุษยชน” นั้น สืบเนื่องมาจากประสบการณ์การทำงานที่เกี่ยวข้องกับสตรีผู้มีปัญหาทั้ง ๔ กลุ่ม ซึ่งมีภูมิสาเหตุแห่งปัญหาที่เกี่ยวข้องกัน ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมิใช่มาจากสาเหตุส่วนบุคคลเสมอไป สิ่งแวดล้อมและการถูกเอารัดเอาเปรียบในเรื่องเพศ มีส่วนอย่างมากที่ทำให้ปัญหาสังคมนับวันมีแต่จะเพิ่มขึ้น เพราะขาดการแก้ไขปัญหาย่างถูกต้องและรัดกุม

ต้องขอขอบคุณมูลนิธิฟอร์ดที่กรุณาให้ความสนับสนุนเงินทุนสำหรับการใช้จ่ายวิจัยครั้งนี้ โดยมุ่งส่งเสริมความเสมอภาคและความยุติธรรมทางสังคม อันเป็นที่ปรารถนาของมนุษย์ทุกชาติ ทุกภาษาและทุกเผ่าพันธุ์ และขอขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ เสน่ห์ จามริก หัวหน้าโครงการวิจัยเรื่องสิทธิมนุษยชน ที่ได้เปิดโอกาสและเล็งเห็นถึงความสำคัญของสตรีที่ได้รับการกดขี่ในทุก ๆ ด้าน โดยจัดสรรโครงการย่อยในเรื่องนี้ให้คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาจนแล้วเสร็จ

ในฐานะหัวหน้าโครงการเรื่องนี้ ขอขอบคุณ อาจารย์พรศิริ ชาทิยานนท์ และ อาจารย์สุพร แพทยานนท์ ซึ่งได้ช่วยเหลือในระยะต้นตั้งแต่การกำหนดแบบแผนการวิจัยและการเก็บข้อมูลเบื้องต้นก่อนที่จะลาออกจากราชการและโครงการนี้ สำหรับอาจารย์สุรางค์รัตน์ อรรถศาสตร์ศรี ในฐานะนักวิจัย

สมควรที่จะได้รับความขอบคุณเป็นพิเศษ เพราะได้ช่วยจัดการและรับผิดชอบ
ในภาระต่าง ๆ ต่อจากผู้ช่วยทั้ง ๒ ท่าน จนถึงขั้นสุดท้ายของกระบวนการ
วิจัย รวมทั้งขอบคุณผู้บริหารงานในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องซึ่งได้อนุมัติให้
ดำเนินการเก็บข้อมูลจากหน่วยงานได้ และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่สัมภาษณ์จาก
หน่วยงานต่าง ๆ ตลอดจนสตรีที่มีปัญหาทั้ง ๔ กลุ่มที่ได้ให้ความร่วมมือใน
การสัมภาษณ์ด้วย

สุดารัตน์ สุภพิพัฒน์
หัวหน้าโครงการวิจัย

คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สารบัญตาราง

ข้อตาราง	หน้า	
ตารางที่ ๑	อายุของผู้ให้สัมภาษณ์แยกตามประเภทของปัญหา	๕๑
ตารางที่ ๒	สถานที่เกิดของผู้ให้สัมภาษณ์แยกตามประเภทของปัญหา	๕๒
ตารางที่ ๓	ระดับการศึกษาของผู้ให้สัมภาษณ์แยกตามประเภทของปัญหา	๕๓
ตารางที่ ๔	อาชีพหลักแยกตามประเภทของผู้มีปัญหา	๕๔
ตารางที่ ๕	รายได้ต่อเดือนจากอาชีพหลักของผู้ให้สัมภาษณ์ แยกตามประเภทของปัญหา	๕๕
ตารางที่ ๖	สถานภาพการเป็นเจ้าของบ้านที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน	๕๖
ตารางที่ ๗	สถานภาพการสมรสของผู้ให้สัมภาษณ์	๕๗
ตารางที่ ๘	เหตุผลที่ค่าประเวณี	๕๘
ตารางที่ ๙	ความรู้สึกรั้งแรกที่ค่าประเวณี	๕๙
ตารางที่ ๑๐	ความรู้สึกรั้งปัจจุบันต่อการค่าประเวณี	๑๐๐
ตารางที่ ๑๑	ความรู้สึกรั้งต่อการจำกัดสิทธิเมื่ออยู่ภายใน สถานสงเคราะห์	๑๐๑
ตารางที่ ๑๒	เหตุผลที่ต้องการเลือกดำเนินชีวิตอยู่ภายใน สถานสงเคราะห์	๑๐๑
ตารางที่ ๑๓	เหตุผลที่ต้องการเลือกดำเนินชีวิตภายนอกสถาน สงเคราะห์	๑๐๒
ตารางที่ ๑๔	เหตุผลที่ไม่เห็นด้วยว่าเรื่องการค้าประเวณีควรเป็น สิทธิของสตรี	๑๐๒
ตารางที่ ๑๕	เหตุผลที่เห็นด้วยว่าเรื่องการค้าประเวณีควรเป็น สิทธิของสตรี	๑๐๓

ชื่อตาราง	หน้า
ตารางที่ ๑๖	เหตุผลที่คิดว่า การกวาดล้างการค้าประเวณีเป็นเรื่องที่ไม่ยุติธรรม ๑๐๓
ตารางที่ ๑๗	เหตุผลที่เห็นด้วยกับการทักท้วงให้มีการจดทะเบียนการค้าประเวณี ๑๐๔
ตารางที่ ๑๘	เหตุผลที่ไม่เห็นด้วยกับการทักท้วงที่กำหนดให้หญิงค้าประเวณีต้องจดทะเบียน ๑๐๔
ตารางที่ ๑๙	เหตุผลที่เห็นด้วยกับการออกบัตรสุขภาพเฉพาะโรค ๑๐๕
ตารางที่ ๒๐	เหตุผลที่ไม่เห็นด้วยกับการออกบัตรสุขภาพเฉพาะโรค ๑๐๕
ตารางที่ ๒๑	ความเห็นต่อการประกอบอาชีพเมื่อพ้นจากสถานสงเคราะห์ ๑๐๖
ตารางที่ ๒๒	เหตุผลที่เลือกประกอบอาชีพต่าง ๆ ๑๐๗
ตารางที่ ๒๓	เหตุผลที่คิดว่าชายจะสมรสกับหญิงที่ตนทราบว่าเคยค้าประเวณีมาแล้ว ๑๐๘
ตารางที่ ๒๔	เหตุผลที่เชื่อว่าชายจะไม่สมรสด้วยถ้าทราบว่าหญิงนั้นค้าประเวณีมาก่อน ๑๐๘
ตารางที่ ๒๕	ประวัติการแต่งงาน ๑๐๙
ตารางที่ ๒๖	อาการที่แสดงว่าเป็นโรคในปัจจุบัน ๑๑๐
ตารางที่ ๒๗	บุคคลแรกที่บอกให้ทราบและขอคำปรึกษาเมื่อสงสัยว่าจะเป็นโรค ๑๑๑
ตารางที่ ๒๘	วิธีการรักษาเมื่อเป็นกามโรค ๑๑๒
ตารางที่ ๒๙	ความรู้สึกเมื่อทราบว่า เป็นกามโรค ๑๑๓
ตารางที่ ๓๐	ความคิดเห็นต่อเรื่องกามโรคที่ชายเท่านั้นจะเป็นผู้นำมาแพร่ ๑๑๓
ตารางที่ ๓๑	ความเห็นที่ว่าเมื่อชายร่วมเพศกับหญิงแล้วนำกามโรคมาติดต่อให้เป็นเรื่องที่เลวร้าย ๑๑๔

ชื่อตาราง	หน้า	
ตารางที่ ๓๒	เหตุผลที่เห็นว่าการทำงานที่ชายร่วมเพศกับหญิงแล้วนำภามโรคมาติดต่อเป็นโรคที่เลวร้าย	๑๑๕
ตารางที่ ๓๓	เหตุผลที่เห็นว่าการทำงานที่ชายร่วมเพศกับหญิงแล้วนำภามโรคมาติดต่อให้เป็นโรคที่ไม่เลวร้าย	๑๑๖
ตารางที่ ๓๔	ความเห็นเกี่ยวกับการตรวจภามโรคให้แก่ชายและหญิงก่อนการสมรส	๑๑๖
ตารางที่ ๓๕	ความคิดเห็นในเรื่องวิธีการแก้ไขปัญหามโรค	๑๑๗
ตารางที่ ๓๖	สาเหตุของการแท้ง	๑๑๘
ตารางที่ ๓๗	ความเห็นเกี่ยวกับเรื่องการทำผิดกฎหมายในการทำแท้งครั้งหลังสุด	๑๑๘
ตารางที่ ๓๘	ผู้แนะนำแหล่งการทำแท้ง	๑๑๙
ตารางที่ ๓๙	บุคคลที่ทำแท้งให้	๑๒๐
ตารางที่ ๔๐	วิธีการทำแท้งครั้งหลังสุด	๑๒๑
ตารางที่ ๔๑	ค่าใช้จ่ายในการทำแท้งครั้งหลังสุด	๑๒๒
ตารางที่ ๔๒	อาการแทรกซ้อนหลังจากทำแท้งซึ่งเป็นเหตุให้ต้องเข้ามารับการรักษาในโรงพยาบาล	๑๒๓
ตารางที่ ๔๓	ความรู้สึกก่อนตัดสินใจไปทำแท้ง	๑๒๔
ตารางที่ ๔๔	บุคคลที่ทราบเรื่องการไปทำแท้งของตน	๑๒๕
ตารางที่ ๔๕	ความรู้สึกขณะทำแท้ง	๑๒๖
ตารางที่ ๔๖	เหตุผลที่คิดว่าเป็นการตัดสินใจผิดที่ไปทำแท้ง	๑๒๗
ตารางที่ ๔๗	เหตุผลที่คิดว่าเป็นการตัดสินใจถูกต้องแล้วที่ไปทำแท้ง	๑๒๘
ตารางที่ ๔๘	ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพกับประสบการณ์การทำแท้งของสตรีที่มีปัญหาทำแท้ง	๑๒๙

ช่อตาราง	หน้า
ตารางที่ ๕๕	ความสัมพันธ์ระหว่างการประกอบอาชีพกับการเป็นกามโรค ของสตรีที่มีปัญหาทำแท้ง ๑๓๐
ตารางที่ ๕๐	ปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้จากการตั้งครรภ์ครั้งหลังสุด ถ้าไม่ได้ทำแท้ง ๑๓๑
ตารางที่ ๕๑	ความรู้เกี่ยวกับเรื่อง "วิธีการคุมกำเนิด" ๑๓๒
ตารางที่ ๕๒	ความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการที่จะช่วยลดอัตราการทำแท้งได้ ๑๓๓
ตารางที่ ๕๓	เหตุผลที่เห็นว่าไม่ยุติธรรมเมื่อชายซึ่งเป็นต้นเหตุทำให้หญิง ตั้งครรภ์จนเกิดกรณีทำแท้งขึ้นนั้น ไม่ต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบ ต่อการทำแท้งของหญิงตามกฎหมาย ๑๓๓
ตารางที่ ๕๔	เหตุผลที่เห็นว่า การทำแท้งควรเป็นสิทธิของสตรีผู้ตั้งครรภ์ โดยไม่พึงปรารถนา ๑๓๔
ตารางที่ ๕๕	เหตุผลที่เห็นว่า การทำแท้งไม่ควรเป็นสิทธิของสตรีผู้ ตั้งครรภ์โดยไม่พึงปรารถนา ๑๓๕
ตารางที่ ๕๖	ความเห็นเกี่ยวกับกรณีควรให้ทำแท้งได้ ๑๓๖
ตารางที่ ๕๗	ความเห็นในเรื่องการเปิดโอกาสให้แพทย์รับทำแท้งได้ ถ้าการทำแท้งเป็นสิทธิของสตรีผู้ตั้งครรภ์โดยไม่พึงปรารถนา ๑๓๗
ตารางที่ ๕๘	ความพยายามในการกระทำการต่าง ๆ เพื่อให้บิดาของ เด็กรับผิดชอบ ๑๓๘
ตารางที่ ๕๙	เหตุผลที่เห็นว่าควรปล่อยให้เด็กเกิดมาโดยที่พ่อ-แม่ ยังไม่พร้อมดีกว่าที่จะกำจัดเด็กเสียก่อนเกิด ๑๓๘
ตารางที่ ๖๐	การกระทำต่าง ๆ ในกรณีที่ไม่ได้ฝากครรภ์ ๑๓๙
ตารางที่ ๖๑	ระยะเวลาที่เฉลี่ยลงบุตรด้วยนมตนเอง ๑๓๙
ตารางที่ ๖๒	บุคคลที่บุตรซึ่งมารับบริการอาศัยอยู่ด้วย ๑๔๐
ตารางที่ ๖๓	ความรู้สึกลูกที่ไม่ได้เลี้ยงดูบุตรด้วยตนเอง ๑๔๑

ข้อตาราง		หน้า
ตารางที่ ๖๔	เหตุผลที่เห็นว่าบิดามารดาควรเลี้ยงดูบุตรด้วยตนเอง	๑๔๒
ตารางที่ ๖๕	ความรู้สึกที่ต้องรับภาระเลี้ยงดูบุตรแต่เพียงผู้เดียว	๑๔๓
ตารางที่ ๖๖	ความรู้สึกต่อปฏิกิริยาของบุตรที่แสดงออก	๑๔๔
ตารางที่ ๖๗	วิธีการคุมกำเนิดที่เคยใช้	๑๔๔
ตารางที่ ๖๘	ความเห็นเกี่ยวกับความยุติธรรมแก่หญิง เมื่อชายซึ่งเป็นต้นเหตุทำให้หญิงตั้งครรภ์จนเกิดกรณีทำแท้งขึ้นไม่ต้องมีส่วนร่วมกับผิดชอบต่อการทำแท้ง	๑๔๕
ตารางที่ ๖๙	เหตุผลที่เห็นว่าไม่เป็นการยุติธรรมเมื่อชายซึ่งเป็นต้นเหตุทำให้หญิงตั้งครรภ์จนเกิดกรณีทำแท้งขึ้นไม่ต้องมีส่วนร่วมกับผิดชอบต่อการทำแท้ง	๑๔๕
ตารางที่ ๗๐	เหตุผลที่เห็นด้วยว่าการทำแท้งควรเป็นสิทธิของสตรีผู้ตั้งครรภ์โดยไม่มีทั้งปรารถนา	๑๔๖
ตารางที่ ๗๑	ความรู้สึกเมื่อทราบว่าตั้งครรภ์บุตรกำลังรับบริการจากหน่วยงานนี้	๑๔๖
ตารางที่ ๗๒	ผู้แนะนำให้มารับบริการที่หน่วยงานแห่งนี้	๑๔๗
ตารางที่ ๗๓	อายุของบุตรที่รับบริการ	๑๔๘
ตารางที่ ๗๔	ระยะเวลาที่รับบริการ	๑๔๘
ตารางที่ ๗๕	ความเห็นเกี่ยวกับกรณีต่าง ๆ ที่ควรทำแท้ง	๑๔๙
ตารางที่ ๗๖	เหตุผลที่เลือกเกิดเป็นชาย	๑๕๐
ตารางที่ ๗๗	ประสบการณ์การรับรู้ในเรื่องการเรียกร้องสิทธิสตรีในประเทศไทย	๑๕๐
ตารางที่ ๗๘	ความสนใจเกี่ยวกับเรื่องสิทธิสตรี	๑๕๑
ตารางที่ ๗๙	ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องการเรียกร้องสิทธิสตรีในประเทศไทย	๑๕๒

ข้อ	ชื่อตาราง	หน้า
๑	ตารางที่ ๘๐ เหตุผลที่เห็นด้วยกับการเรียกร้องสิทธิสตรีในประเทศไทย	๑๕๓
๒	ตารางที่ ๘๑ เหตุผลที่ไม่เห็นด้วยกับการเรียกร้องสิทธิสตรีในประเทศไทย	๑๕๔
๓	ตารางที่ ๘๒ เหตุผลที่เห็นด้วยว่าหญิงถูกเอารัดเอาเปรียบจากชาย	๑๕๕
๔	ตารางที่ ๘๓ เหตุผลที่ไม่เห็นด้วยว่าหญิงถูกเอารัดเอาเปรียบจากชาย	๑๕๖
๕	ตารางที่ ๘๔ ประสบการณ์ที่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากชายในเรื่องทางเพศ	๑๕๗
๖	ตารางที่ ๘๕ ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการถูกเอารัดเอาเปรียบจากชายกับการที่ต้องมารับบริการ เพื่อแก้ไขปัญหาในขณะนั้น	๑๕๗
๗	ตารางที่ ๘๖ เหตุผลที่คิดว่าควรต้องการรับบริการสัมพันธ์กับเรื่องการถูกเอารัดเอาเปรียบจากชาย	๑๕๘
๘	ตารางที่ ๘๗ เหตุผลที่คิดว่าควรต้องการรับบริการนั้นไม่สัมพันธ์กับเรื่องการถูกเอารัดเอาเปรียบจากชาย	๑๕๙
๙	ตารางที่ ๘๘ ลักษณะการกระทำเกี่ยวกับการเรียกร้องสิทธิสตรี	๑๖๐
๑๐	ตารางที่ ๘๙ เหตุผลที่มีใ้คิดกระทำเรียกร้องสิทธิสตรี	๑๖๑
๑๑	ตารางที่ ๙๐ ผลกระทบจากปัญหาประเภทต่าง ๆ ที่มีต่อด้านสุขภาพอนามัยในอนาคต	๑๖๒
๑๒	ตารางที่ ๙๑ ผลกระทบจากปัญหาประเภทต่าง ๆ ที่มีต่อด้านจิตใจ	๑๖๓
๑๓	ตารางที่ ๙๒ ผลกระทบจากปัญหาประเภทต่าง ๆ ที่มีต่อเรื่องการศึกษาหรือการประกอบอาชีพ	๑๖๔
๑๔	ตารางที่ ๙๓ ผลกระทบจากปัญหาประเภทต่าง ๆ ที่มีต่อเรื่องการเงิน	๑๖๕
๑๕	ตารางที่ ๙๔ ผลกระทบจากปัญหาประเภทต่าง ๆ ที่มีต่อการเลือกคู่ครองในอนาคต	๑๖๖
๑๖	ตารางที่ ๙๕ ผลกระทบจากปัญหาประเภทต่าง ๆ ที่มีต่อความสัมพันธ์ทางครอบครัว	๑๖๗

ชื่อตาราง		หน้า
ตารางที่ ๕๖	ผลกระทบจากปัญหาประเภทต่าง ๆ ที่มีต่อความสัมพันธ์กับสามี	๑๖๘
ตารางที่ ๕๗	ผลกระทบจากปัญหาประเภทต่าง ๆ ที่มีต่อความสัมพันธ์กับคนรัก	๑๖๙
ตารางที่ ๕๘	ผลกระทบจากปัญหาประเภทต่าง ๆ ที่มีต่อความสัมพันธ์กับเพื่อน	๑๗๐

บทที่ ๑

บทนำ

โดยเหตุที่ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เน้นถึงหลักไม่เลือกปฏิบัติ และประกาศว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมาเสรี และเท่าเทียมกันในเกียรติและสิทธิ ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพตามที่กำหนดไว้ในปฏิญญาฯ โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างใด ๆ ซึ่งทั้งนี้รวมถึงความแตกต่างในเรื่องเพศด้วย^๑ ในความเป็นจริงที่ปรากฏนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ความแตกต่างในเรื่องเพศยังคงปรากฏอยู่ นั่นก็คือหญิงถูกมองว่าด้อยกว่าชาย ไม่ว่าจะในด้านความรู้ความสามารถ กำลังกาย การปกครองหรืออื่น ๆ^๒ ซึ่งเมื่อศึกษาจากประวัติศาสตร์ของโลกแล้วก็มักจะพบว่าหญิงทั่วโลก ต่างมีอคติของความไม่เท่าเทียมกับชายในเรื่องต่าง ๆ ไม่แตกต่างกันมากนัก ปัจจัยที่สำคัญซึ่งทำให้เกิดความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด คือ เรื่องของการแบ่งงานกันทำ ซึ่งมีผลกระทบโดยตรงต่อการเลือกปฏิบัติต่อสตรี โดยใช้ความแตกต่างในเรื่องเพศเป็นสำคัญ

เรื่องการแบ่งงานกันทำระหว่างหญิงและชายทั่วโลกนั้น มักยึดถือเอาความชอบธรรมที่ยอมรับกันโดยอาศัยพื้นฐานที่ว่า หญิงมีหน้าที่ให้กำเนิด

๑. พิชัยศักดิ์ ทรายางกูร, “ปฏิญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อหญิง” ผู้ได้: ผู้หญิงกับความเป็นคน พ.ศ. ๒๕๒๓ หน้า ๑๑.

๒. อากรณัพันธ์ จันทรส์ว่าง, “แม่บ้านเกษตรกรกับการพัฒนาประเทศ”, พ.ศ. ๒๕๒๓ หน้า ๑

บุตรซึ่งถือเป็นหน้าที่ตามธรรมชาติ งานหลักของหญิงจึงอยู่ที่ขอบเขตงานบ้าน ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นภาระของสตรีจนมากเกินไป เหตุ ที่สำคัญก็คือ หญิงมักได้รับการมองดูและปฏิบัติต่อราวกับว่าต่ำต้อยและก้อยกว่า ใครก็ตามที่เป็นหญิงและทำนอกเหนือจากงานบ้านในสมัยแรก ๆ มักถูกกล่าวหาว่าละเมียดลิสและชอบขี้ขายของความเป็นหญิง ผลที่เกิดขึ้นจึงทำให้สตรีมีโอกาสจำกัด ขาดการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และไม่เสมอภาคในสถานภาพระหว่างสตรีกับบุรุษ^๓

นอกเหนือจากเรื่องการแบ่งงานกันทำซึ่งมีผลต่อข้อจำกัดของความไม่เสมอภาคแล้ว ในหลาย ๆ ประเทศที่มีความยากจน ยังพบอีกว่า ความยากจนของประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลายก่อให้เกิดสถานภาพที่ต่ำต้อยของสตรีได้ เหตุ ผลก็คือ การล่าอาณานิคมและความไม่ยุติธรรมทางเศรษฐกิจ เฉพาะอย่างยิ่ง การที่สตรีมีผลเกี่ยวเนื่องกับระบบการผลิตในแง่ของแรงงาน โดยถือว่าสตรีคือผู้กำเนิดบุตร (บุตรต่อไปจะเป็นแรงงาน) สตรีจึงตกเป็นฝ่ายที่ถูกกระทำ กัดขี้และเอาใจเอาเปรียบและถูกควบคุมโดยชาย^๔

โดยเหตุที่ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่ง ซึ่งอยู่ในข่ายของประเทศด้อยพัฒนา แม้ปัจจุบันจะเลื่อนฐานะเข้ามาสู่ประเทศที่กำลังพัฒนา (Developing Country) อยู่ก็ตาม เรื่องสถานภาพและสิทธิของสตรีที่เป็นอยู่ในอดีตและปัจจุบันก็ยังคงปรากฏลักษณะของความไม่เสมอภาคอยู่ แม้ว่าบางอย่างจะมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง แต่สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับสตรีในแง่ของความไม่ยุติ

๓. แผนปฏิบัติการสำหรับครึ่งหลังทศวรรษแห่งสตรีของสหประชาชาติในเรื่องความเสมอภาค การพัฒนาและสันติภาพ, เอกสารประกอบการสัมมนา สยป. ๒๕๒๘ หน้า ๗

๔. เรื่องเดียวกัน หน้า ๗-๘

ธรรมและขัดต่อหลักปรัชญาศาสนาว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ก็หาได้หมดสิ้นไปไม่ กล่าวคือ ในอดีตสตรีไทยไม่เคยได้รับความเสมอภาคเลยในทุก ๆ ด้าน เมื่อเทียบกับสถานภาพของเพศชาย และสตรีในอดีตก็ไม่ได้ถือเอาเรื่องนี้เป็นเรื่องที่สำคัญหรือนำมาเพื่อเกิดการต่อต้านแต่อย่างใด บทบาททางเพศในอดีตนั้น ถูกกำหนดโดยขนบธรรมเนียมประเพณี^๕ คือ เพศชายจะถูกกำหนดว่าเป็นเพศที่กล้าหาญ เป็นหัวหน้าครอบครัว เป็นผู้ควบคุม (the ruler) และปกครองพิทักษ์รักษาประเทศ ส่วนหญิงนั้นเป็นเพียงผู้ดูแลบ้าน ดูแลบุตร และรับใช้ปรนนิบัติชาย รวมทั้งจัดการดูแลเกี่ยวกับเรื่องการภายในบ้าน

สำหรับในด้านอื่น ๆ นั้นความไม่เสมอภาคที่เกิดขึ้นอาจแบ่งออกเป็นด้านต่าง ๆ ได้ดังนี้

ด้านการศึกษา

เด็กหญิงไทยมักได้รับการศึกษาเพียงแค่การศึกษาตามพระราชบัญญัติประถมศึกษาเท่านั้น โดยความเชื่อตามค่านิยมที่ว่าหญิงไทยไม่จำเป็นต้องศึกษาสูง เพราะควรจะอยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือน ควรเป็นช่างทำหลัง ควรเตรียมตัวเป็นภรรยาและแม่บ้านที่ดี นั่นก็คือการฝึกหัดในเรื่องการดูแลบ้านช่อง อบรมให้เป็นกุลสตรีที่ดี ดังเช่นหญิงในสมัยก่อน ๆ ที่อยู่ในตระกูลสูงหรือครอบครัวที่มั่งคั่งจะได้รับการฝึกหัดอบรมให้มีความรู้เกี่ยวกับการจัดบ้านเรือน^๖ (home making) ในขณะที่หญิงซึ่งเป็นชาวบ้านธรรมดาสามัญจะได้

๕. *Aspects of Thai Women Today*, "Introduction" by Vipa Chulachart presented as a background document at World Conference of the UN. Copenhagen, 14-30 July 1980. p.1

๖. *Ibid* ; p. 1

รับการฝึกหัดให้ทำงาน ทั้งในบ้านและนอกบ้าน ในฐานะของการเป็นชาวนา/กรรมกร ส่วนเด็กชายของไทยในสมัยก่อนเมื่อเทียบกับเด็กหญิงแล้ว โอกาสในการศึกษาจะไกลกว่า เพราะเด็กชายจะได้รับการศึกษาขั้นต้นจากวัดไทย ซึ่งมีพระภิกษุเป็นผู้ให้การศึกษาและจะได้รับการส่งเสริมให้เรียนสูง ๆ เพื่อจะได้มีโอกาสเป็นข้าราชการหรือขุนนางในแผ่นดิน

ทางด้านการเมือง การปกครองและการบริหาร

ในสมัยโบราณ สตรีไทยไม่เคยมีประสบการณ์ในกิจการเมืองมาก่อน เพราะระบบการปกครองไม่เปิดโอกาสให้สตรีมีบทบาทในเรื่องนี้เท่าใดนัก โดยถือว่าการเมืองเป็นเรื่องนอกบ้าน เป็นหน้าที่หรือภาระกิจของบุรุษเพศ สำหรับเรื่องการบริหารราชการนั้นก็เช่นกัน ชายมักถูกอบรมสั่งสอนและเข้ารับราชการมากกว่าหญิง เพราะค่านิยมที่ว่า “สืบพ่อค้าไม่เท่าพระยาเลี้ยง” ฉะนั้นในสมัยก่อน ๆ หญิงที่เข้ารับราชการจึงไม่ปรากฏ รวมทั้งการมีบทบาทเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็ไม่ปรากฏ การใช้สิทธิในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งมีน้อย ทั้ง ๆ ที่หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว จะมีรัฐธรรมนูญถาวรฉบับแรกปี ๒๔๗๕ และกฎหมายเลือกตั้งฉบับแรกปี ๒๔๗๖ แล้วก็ทำตามมติแล้วกฎหมายให้ชายและหญิงมีสิทธิทางการเมืองเท่าเทียมกันแต่ผลของการใช้เสียงเลือกตั้งเมื่อปี ๒๕๐๐^{๑)} ปรากฏว่า ๔๐% ของผู้ไปลงคะแนนเป็นหญิงและผู้หญิงที่มาลงคะแนนนี้คิดเป็น ๓๔% ของจำนวนหญิงทั้งหมดที่มีสิทธิเลือกตั้ง

๑. กองเลือกตั้ง ส่วนการทะเบียนและเลือกตั้ง กรมการปกครอง, รายงานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เล่ม ๒, โรงพิมพ์กรมการปกครอง ๒๕๐๒ หน้า ๑๐๒

ด้านเศรษฐกิจ

เนื่องจากประเพณีนิยมและสภาวะการณ์ทางเศรษฐกิจในสมัยก่อน ๆ เอื้ออำนวยให้หญิงไม่ต้องออกไปประกอบอาชีพนอกบ้าน ไม่ต้องไปติดต่อกับสังคมภายนอกมากนัก การเลือกคู่ก็เป็นเรื่องของบิดามารดาจะจัดทำให้ เมื่อสมรสแล้วก็ไม่ต้องทำงานอื่น นอกจากดูแลบ้านปรนนิบัติสามี เลี้ยงดูบุตรชายจะทำหน้าที่หารายได้ให้แก่ครอบครัว เป็นหลักปกป้องภรรยา ต่อมาการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจมีผลทำให้สถานภาพสตรีต้องเปลี่ยนแปลงไป สตรีต้องเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบในการหารายได้เลี้ยงครอบครัวอีกแรงหนึ่ง ซึ่งแรงหรืออาชีพที่สตรีทำมีต่าง ๆ กันตามความรู้ ความสามารถ ทั้งงานในจำนภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม

สถานภาพและบทบาทของสตรีในสังคมปัจจุบัน

เป็นที่ทราบกันว่าผลของการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และการเมืองทำให้บทบาทของสตรีไทยขยายอย่างกว้าง ทั้งในสังคมเมืองและชนบท จากผลการวิจัยเรื่องแม่บ้านเกษตรกับการพัฒนาประเทศ^๔ พอสรุปได้ว่า สตรีที่เป็นแม่บ้านเกษตรมีบทบาททั้งภายในและภายนอกบ้าน กล่าวคือ ภายในบ้านต้องทำหน้าที่แม่บ้าน หน้าที่ภรรยา อบรมเลี้ยงดูบุตร หารายได้ จุนเจือครอบครัวรวมทั้งเก็บรักษา ควบคุมการใช้จ่ายเงินของครอบครัวด้วย ส่วนนอกบ้านนั้น ทำหน้าที่เป็นแรงงานสำคัญของครอบครัว เป็นแรงงานที่ได้รับค่าจ้างในการทำนาในไร่นาของผู้อื่น มีส่วนในการตัดสินใจและนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ เป็นฝ่ายจัดหาและจ้างคนงานตลอดจนเครื่องมือใน

๔. อากรณัพันธ์ จันทร์สว่าง, เรื่องเดิม ๓๔-๓๖

การประกอบอาชีพ นอกจากนี้ยังมีบทบาทในการมีส่วนร่วมกิจกรรมอื่น ๆ ในชุมชนทั้งกิจกรรมทางการเมือง ทางศาสนาและการพัฒนาอีกด้วย

สำหรับในสังคมเมือง จะพบว่าสถานภาพและบทบาทของสตรีได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การศึกษา วัฒนธรรม สังคม การเมือง การปกครอง กล่าวคือ สตรีในสังคมเมืองจะมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างทัดเทียมกับบุรุษ การประกอบอาชีพมีอย่างทัดเทียมกัน มีการทำงานทั้งในภาคเอกชน อุตสาหกรรมและวงราชการ นอกจากนี้ในเรื่องของการเมืองการปกครอง สตรีไทยก็มีแนวโน้มที่จะมากขึ้นเรื่อย ๆ เห็นได้จากการที่เคยมีสตรีได้รับเลือกให้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนและอื่น ๆ บทบาทที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือ การอยู่เบื้องหลังกิจการต่าง ๆ ทั้งในวงราชการและนอกวงราชการ^๙ โดยทำหน้าที่เป็นผู้ติดต่อหาตามปรับความเข้าใจ ตลอดจนกระตุนวินิจฉัยสั่งการในเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับ สามี บุตร ญาติมิตร เพื่อนฝูง ซึ่งบทบาทดังกล่าวมีทั้งผลดีและเสีย^{๑๐}

การที่บทบาทสตรีได้เพิ่มขึ้นอย่างมากมาย จนถือเป็นค่านิยมอย่างหนึ่งของสังคมไทยคือ ค่านิยมบทบาทของสตรีไทย (Female Activision) และมีผู้กล่าวว่าพล้อย่างหนึ่งที่จะทำให้เศรษฐกิจและสังคมไทยเจริญได้ก็คือ ผู้หญิงไทย^{๑๑} ฉะนั้นการที่บทบาทและสถานภาพของสตรีขยายตัวอย่างรวดเร็ว

๙. อุดลย์ วิเชียรเจริญ, "ค่านิยมของสังคมไทย" วารสารธรรมศาสตร์ (ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ มิย. - ต.ค. ๒๕๑๕), หน้า ๑๕๔

๑๐. เรื่องเดียวกัน หน้า ๑๕๔

๑๑. อาย นกะจิต, บทบาทของแม่บ้านในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไทย, ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตร คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ก.ย. ๒๕๑๘ หน้า ๒

นั้น ในแง่หนึ่งเป็นผลดีต่อการทำให้เกิดความเสมอภาคขึ้นระหว่างเพศ ในขณะที่เดียวกันก็มีผลทำให้เกิดปัญหาในอีกหลาย ๆ ด้าน ปัญหาที่สำคัญ ๆ ซึ่งเกิดขึ้นกับสตรีไทยโดยทั่วไป คือ

๑. ปัญหาทางก้ำนเศรษฐกิจ เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลง การที่สตรีต้องออกทำงานเพื่อหารายได้เพิ่มให้กับครอบครัวนั้น เป็นเพราะสตรีมีการศึกษากีขึ้นวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไป ความต้องการของสตรีบางกลุ่มที่ถือว่า ตนเองมีความสามารถทัดเทียมกับชาย และต้องการแสวงหาประสบการณ์ที่นอกเหนือจากหน้าที่ การเป็นแม่บ้าน ทำให้สตรีชวนชวยออกทำงานบ้านมากขึ้น แม้ว่าสตรีจะต้องออกไปทำงานนอกบ้าน แต่ก็ยังคงปรากฏว่า สตรีต้องรับภาระงานบ้าน งานเลี้ยงดูบุตร และการปรนนิบัติสามี ทำให้บทบาทและภาระของสตรีเพิ่มมากขึ้น ทั้ง ๆ ที่เมื่อเปรียบเทียบกับบุรุษแล้ว บุรุษยังคงสามารถประกอบอาชีพนอกบ้านโดยไม่ต้องรับผิดชอบต่อการงานบ้านดังเช่นกับสตรี เมื่อเป็นเช่นนี้ปัญหาที่เกิดขึ้นสำหรับสตรีไทยโดยทั่วไป ในขณะนี้ เฉพาะอย่างยิ่งสตรีที่สมรสแล้ว คือปัญหาการอบรมเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัวเพราะเวลาส่วนใหญ่ต้องใช้ไปกับการทำงานนอกบ้าน ซึ่งอาชีพนอกบ้านมีมากมายหลายอย่างทั้งอาชีพที่เป็นที่ยอมรับของสังคม และอาชีพบางอย่างที่ยังขัดต่อกฎหมายระเบียบประเพณี และค่านิยมของสังคม เช่น อาชีพหญิงบริการ โสเภณี เป็นต้น อย่างไรก็ตามเรื่องของโสเภณีนี้นั้นสตรีไทยโดยทั่วไปไม่มีความเห็นว่าเป็นการเหยียดย่ำสตรีไทยที่เป็นเพศแม่ ทำให้คุณค่าของความเป็นคนหมดไป^{๑๒}

๑๒. ร.ต. เถลิงพล สัตตวพรรณ ร.น., ปัญหาโสเภณีในประเทศไทย, (วิทยานิพนธ์) มี.ย. ๒๕๐๘, หน้า ๑๐.

๒. ปัญหาทางด้านการศึกษา แต่เดิมปัญหาทางด้านการศึกษานั้นแตกต่างกันในเรื่องของเพศ ค่านิยม ความเชื่อและขนบธรรมเนียมประเพณี ต่อมากลับพบว่าความเหลื่อมล้ำที่แตกต่างกันมักมีปัจจัยอื่น ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เช่น ตลาดแรงงาน ความเชื่อในเรื่องความเหมาะสมของเพศและอาชีพ เช่น ครูควรเป็นหญิง แพทย์ควรเป็นชาย นักสังคมสงเคราะห์ควรเป็นหญิง เป็นต้น สำหรับการศึกษาศตรีโดยทั่วไปในปัจจุบัน ก็ยังคงพบว่าสตรีในเมืองมีโอกาสดีกว่าสตรีในชนบท เพราะความจำกัดของชาวชนบทในเรื่องเศรษฐกิจ มีผลทำให้เด็กหญิงในชนบทขาดการศึกษาในระดับสูง นอกจากนี้สถานศึกษาที่ไม่เพียงพอกับจำนวนเด็กที่เพิ่มขึ้น ก็เป็นปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่ง

๓. ปัญหาทางด้านการเมือง ปัจจุบันยังคงความเชื่อในเรื่องที่ว่า หญิงขาดการตัดสินใจที่ดีพอ^{๑๑} ขาดความเด็ดเดี่ยว ไม่มีความกล้าที่จะเสี่ยง เพราะในอดีตและปัจจุบัน สตรีก็ยังคงได้รับการอบรมให้เป็นกุลสตรีที่ดีที่เชื่อฟังบิดา/มารดา/สามี ขาดการเป็นผู้นำ ดังนั้นโอกาสของหญิงที่จะได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้นำในตำแหน่งบริหารที่สำคัญ ๆ จึงจำกัดมากกว่าชาย

๔. ปัญหาทางด้านศาสนา ศิลป วัฒนธรรม ศาสนาได้ให้ความสำคัญกับบุรุษมากกว่าสตรี และศาสนาหลาย ๆ ศาสนามักใช้ชายเป็นผู้สืบทอดสำหรับศาสนาพุทธนั้นมีความเชื่อว่าบุรุษมีค่ามากกว่าสตรี เพราะบุรุษเท่านั้นที่จะบวชเป็นภิกษุได้ และเชื่อกันว่าได้กุศลแรงมาก

๑๑. ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, สุรางค์รัตน์ อรรถศาสตร์ศรี รายงานการวิจัยเรื่องบทบาทสภาพปัญหาและความต้องการของข้าราชการสตรี, หน้า ๒๐, พ.ศ. ๒๕๒๔

ในแง่ศิลปวัฒนธรรม สตรีไทยได้รับความคาดหวังให้เป็นผู้ถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมมากกว่าบุรุษ ฉะนั้นสตรีไทยที่ไม่เคร่งครัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม ก็มักได้รับการตำหนิติเตียนจากสังคม ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด คือ การแต่งกายตามสมัยนิยมที่เน้นให้เห็นรูปร่างมากจนเกินไป การคบค้าสมาคมกับเพื่อนต่างเพศ การรับเอาอารยธรรมตะวันตกเข้ามาใช้อย่างรวดเร็ว เป็นต้น

๕. ปัญหาทางค่านิยม สังคม ดังได้กล่าวมาแล้วในเรื่องปัญหาทางเศรษฐกิจ ซึ่งมีผลทำให้เกิดปัญหาทางค่านิยมของสตรี และอาชีพหนึ่งที่ทำรายได้ให้กับสตรี ในบทบาทของการหารายได้เพิ่มกับครอบครัว คือการเป็นโสเภณีนั้น ถือได้ว่าเป็นปัญหาของสตรีทางค่านิยม เพราะปัญหาโสเภณีเป็นปัญหาสังคมปัญหาหนึ่ง ปัญหาที่เป็นปัญหาที่เรื้อรังและหาข้อยุติไม่ได้ เมื่อมีการกระตุ้นให้เห็นคุณค่าของสตรีจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ก็มักจะนำปัญหานี้มาถกเถียงกันครั้งหนึ่ง แต่ก็ยังไม่อาจขจัดปัญหานี้ได้ มักมีการอ้างว่าโสเภณีเป็นของชั่วที่จำเป็น (necessary evil) เพราะโสเภณีช่วยลดปัญหาอาชญากรรมทางเพศและช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวสำหรับชาวต่างชาติ^{๑๔}

ปัญหาที่น่าพิจารณาก็คือปัญหาหนึ่ง คือ ปัญหาการโรค เป็นที่เชื่อกันว่าการเป็นกามโรคมักเนื่องมาจากการค้าประเวณีและการสำส่อนทางเพศ ดังนั้นเมื่อเกิดปัญหาการโรคขึ้นกับหญิงแล้ว หญิงก็มักจะถูกมองอย่างตำหนิจากสังคมในฐานะที่เป็นหญิงบริการ สำหรับแม่บ้านธรรมดาที่อาจได้รับเชื้อการโรคได้จากสามีจึงไม่ยอมเปิดเผยว่าตนเป็นโรคนี และไม่อยากเข้ารับการรักษาพยาบาลเพราะกลัวการตำหนิจากสังคม

^{๑๔} ร.ต. เกลิม สัตถาพรณ์ ร.น., เรื่องเดิม, หน้า ๓๑

ปัญหาที่สตรีต้องรับผิดชอบนอกเหนือจากภาระต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น ไม่ว่าจะเป็นด้านครอบครัว อาชีพ เศรษฐกิจ ปัญหาที่สตรีได้รับการกดขี่ทางเพศจากชายในแง่การตั้งครรรค์โดยไม่ฟังปรารถนาจนถึงขั้นการทำแท้ง ซึ่งถือเป็นเรื่องที่น่าอับอายและผิดกฎหมาย ทั้ง ๆ ที่สาเหตุการทำแท้งมิใช่เนื่องมาจากความประมาทในแง่เพศสัมพันธ์อย่างเดียว รวมทั้งปัญหาการมีบุตรแล้วไม่อาจเลี้ยงดูได้ ต้องพึ่งบริการทางสังคมจากหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ซึ่งอาจสืบเนื่องมาจากสาเหตุหลายประการได้เช่นกัน ปัญหาดังกล่าวนี้ถือได้ว่าเป็นปัญหาสตรีในแง่สังคมด้วย

ภูมิหลังของปัญหา

ในสภาพของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน จะพบว่าการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เหล่านี้ มีผลต่อบุคคล กลุ่ม และชุมชน เป็นอันมาก เฉพาะอย่างยิ่งบุคคลต่าง ๆ จะได้รับผลกระทบกระเทือนมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ถ้าหากบุคคลไม่สามารถเปลี่ยนแปลงหรือปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมได้แล้ว ย่อมจะเกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา และปัญหาเหล่านี้ เมื่อกระทบกระเทือนบุคคลจำนวนหนึ่งซึ่งมากพอสมควรแล้ว ก็กลายเป็นปัญหาสังคมต่าง ๆ ตามขึ้นมาด้วย

ปัญหาสังคมที่มีผลกระทบกระเทือนต่อสวัสดิภาพของสตรีไทยในปัจจุบัน คือ ปัญหาการถูกแสวงหาประโยชน์ทางเพศคั่งข้างวาทที่ปรากฏตามหน้าหนังสือพิมพ์รายวันมีปรากฏอยู่มากมาย และมีอยู่เป็นประจำเกือบทุกวัน จากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ปีที่ ๒๐ ฉบับที่ ๗๖๔๕ วันพุธที่ ๒๗ ธันวาคม ๒๕๒๑ ได้ลงข่าวสถิตคดีข่มขืนกระทำชำเราของปี ๒๕๒๑ ระหว่างเดือนมกราคม-

ตุลาคม ของกองวิจัยและวางแผนกรมตำรวจ ว่าในส่วนกลางคดีเกิดขึ้น ๒๑๑ ราย จับกุมได้ ๑๖๘ ราย ส่วนภูมิภาคเกิดขึ้น ๑,๘๙๖ ราย จับกุมได้ ๑,๓๒๐ ราย ส่วนปี ๒๕๒๐ ในส่วนกลางคดีเกิดขึ้น ๒๕๕ ราย จับกุมได้ ๑๙๑ ราย ส่วนภูมิภาคเกิดขึ้น ๒,๒๙๕ ราย จับกุมได้ ๑,๖๕๗ ราย เมื่อพิจารณาแล้ว จะเห็นว่าคดีที่เกิดขึ้นนั้นกว่าพันราย แต่ก็เฉพาะที่เป็นคดีถึงโรงพัก ส่วนที่เจ้าทุกข์หายหรือหวาดกลัวไม่กล้าแจ้งความน่าจะมีอีกมาก อย่างไรก็ตาม สถิติดังกล่าวนี้ ก็พอจะสะท้อนให้เห็นถึงสภาพการแสวงหาประโยชน์ทางเพศ จากสตรี ซึ่งปรากฏอยู่ในสังคมปัจจุบันเป็นอย่างมาก

นอกจากการข่มขืนกระทำชำเราแล้ว ยังมีข่าวเกี่ยวกับแหล่งการค้า ประเวณีปรากฏตามข่าวในหนังสือพิมพ์รายวันอยู่เสมอ ๆ ดังเช่นในหนังสือพิมพ์บ้านเมือง ฉบับที่ ๕๘๓๘ วันจันทร์ที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๒๑ ได้กล่าวถึงข่าวที่เปิดโปงแหล่งค้า "เนื้อสด" ในกรุง นอกเหนือจากเปิดเป็นช่อง มีเจ้าสำนักเป็นผู้ควบคุมดูแลแล้ว โรงแรมม่านรูด และโรงน้ำชาที่แปรสภาพเป็นแหล่งค้าสาวก นอกจากนี้ข่าวที่มีการส่งสาวไทยไปทำงานเป็นหญิงบริการ หมอนวด โสเภณีในต่างประเทศ ก็ปรากฏอยู่เสมอและเป็นที่ทราบกันอยู่โดยทั่วไป

ปัญหาที่เป็นจุดสนใจของการวิจัย

ผู้วิจัยได้ให้ความสนใจในปัญหาสตรีทางด้านสังคม ๔ ด้านคือ

๑. ปัญหาโสเภณี
๒. ปัญหาการทำแท้ง
๓. ปัญหาแกมโรค

๔. ปัญหาสวัสดิการแม่และเด็ก

ทั้ง ๔ ปัญหา^๕ เป็นปัญหาของสตรีที่น่านำมาพิจารณา ถึงการเอาใจเอาเปรียบทางเพศที่ทำให้เกิดความไม่เสมอภาคขึ้นในระหว่างบุรุษและสตรี กรณีปัญหาโสเภณีนั้นแม้ว่าจะมีแนวความคิดของบุคคลหลายวงการ หลายกลุ่มที่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยหรือยังเกิดความลังเลว่า “โสเภณี” เป็นเรื่องควรขจัดให้หมดสิ้นหรือควรจะทำให้มีอยู่โดยการมีมาตรการบางอย่างที่รัดกุม เช่น จดทะเบียน มีการควบคุมโรคอย่างใกล้ชิด จะอย่างไรก็ตามเรื่องของโสเภณีดูเหมือนจะเป็นเรื่องที่ทุกคนในสังคมปัจจุบันรับรู้แก่ใจว่า โสเภณีคือการค้าประเวณี คำเรื่อร่าง คำชีวิตของสตรี ซึ่งถือเป็นปัญหาสังคมที่ทุก ๆ ประเทศในแง่ของมโนธรรมและศีลธรรมแล้วต่างตระหนักว่าต้องขจัดให้หมดสิ้น^๕ ฉะนั้นเมื่อมองในแง่ความเป็นธรรมทางสังคมแล้ว จะเห็นได้ว่าการกระทำเช่นนี้เป็นเรื่องที่ขัดต่อสิทธิมนุษยชน ที่เห็นได้ชัดในข้อที่ ๔ ที่ว่า “บุคคลใด ๆ จะถูกยึดเป็นทาสหรือต้องภาวะจำยอมไม่ได้ ความเป็นทาสและการค้าทาส เป็นอันห้ามขาดทุกรูป”^๖

ปัญหาที่น่าจะยกมาพิจารณาในที่นี้คือ “ทำไมจึงอาจถือได้ว่าโสเภณีเป็นทาส?” เหตุผลที่สามารถให้คำตอบในเรื่องนี้ได้ ก็คือ ผู้ที่ประกอบอาชีพค้าประเวณีส่วนใหญ่ มักถูกซื้อขายโดยการแลกเปลี่ยนความสาว/การสนองตอบความต้องการทางเพศแก่ชายโดยไม่เลือกหน้า ที่สำคัญคือ หญิงเหล่านี้มักตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของเจ้าสำนักช่องโสเภณี แมงกา และชบวน

๕ ขอดแก้ว ไทสาน, โสเภณีเมื่อสตรีคือสินค้า หน้า ๑๑

๖ ปณฺธิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชน, ในวันสิทธิมนุษยชน : สังคมพัฒนา ฉบับผู้ได้
ธันวาคม ๒๕๒๓ หน้า ๖

การหลอกลวงหญิงเพื่อคำประเวณียังคงยอเอาประโยชน์ชู้ครีต และเอารัดเอาเปรียบอยู่ทุกเมื่อเชิ้อวัน^{๑๗}

สืบเนื่องจากปัญหาโสเภณี ปัญหาหนึ่งที่ตามมาคือ เรื่องการควบคุมกามโรคเป็นเรื่องที่น่าพิจารณาเพียงใดในกรณีที่หญิงกลุ่มหนึ่งต้องตกเป็นทาสทางอารมณ์ ชายเรื่อร่างมีหน้าซ้ำยังต้องมีโรคภัยจากการประกอบอาชีพอีกด้วย โรคดังกล่าว คือ กามโรค ต้นเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้มีการเสนอการจดทะเบียนโสเภณี ซึ่งบางทีคนจะให้ความเห็นว่าเป็นการกดขี่สตรีมากยิ่งขึ้นแม้ว่าจะมีข้อดีตรงที่อาจช่วยป้องกันการแพร่เชือกามโรคได้บ้าง แต่การบังคับควบคุมกามโรคกับหญิงโสเภณีแต่เพียงฝ่ายเดียวนั้น มีผู้ให้ข้อคิดเห็นว่า “เป็นความอคติและเอารัดเอาเปรียบทางเพศอย่างรุนแรงอีกด้วยการตรวจโสเภณีฝ่ายเดียวเท่ากับเป็นการทักท้วงเอาว่า หญิงโสเภณีเป็นแหล่งแพร่เชือกามโรค ซึ่งเกินสวนทางกับข้อเท็จจริงที่ว่าผู้ชายที่ไปเที่ยวช่องก็มีบทบาทในการแพร่เชื้อให้กับหญิงโสเภณีผู้เคราะห์ร้ายด้วย”^{๑๘}

เมื่อวิเคราะห์อย่างลึกซึ้งถึงที่มาของกามโรคย่อมพบว่ามิใช่เพียงโสเภณีเท่านั้นที่เป็นแหล่งแพร่เชือกามโรค ชายที่ไปใช้บริการก็มีส่วนที่จะนำโรคนี้ไปแพร่ได้เช่นกัน เฉพาะอย่างยิ่งชายที่เป็นกามโรคแล้วมีเพศสัมพันธ์กับแฟน/คนรัก ภรรยา หรือหญิงอื่น ๆ หญิงเหล่านั้นก็รับเชื้อไปโดยที่มิได้ประกอบอาชีพค้าประเวณีแต่อย่างใด ยิ่งถ้าพิจารณาในแง่ของความยุติธรรมแล้ว เป็นความยุติธรรมเพียงใดสำหรับหญิงซึ่งต้องพลอยได้รับเชื้อโรคนี้เพียงเพื่อสนองอารมณ์ทางเพศของสามีในฐานะภรรยา หรือของชายในฐานะคนรัก/แฟน ยิ่งไปกว่านั้นเมื่อเป็นโรคนี้แล้ว ความอับอายย่อมเกิดขึ้นใน

^{๑๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒

^{๑๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘

ตัวของหญิงเหล่านั้น เพราะจะต้องได้รับการตรวจอวัยวะเพศจากแพทย์ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชายหรือแม่แต่หญิงด้วยกันก็เป็นเรื่องผืนความรู้สึกผิดชอบชั่วดีอย่างเหลือล้น

นอกเหนือจากความเกี่ยวพันกันระหว่าง ๒ ปัญหาที่กล่าวมาแล้ว ยังพบอีกว่าเรื่องของการทำแท้งนั้น หญิงกลุ่มหนึ่งที่ประสบปัญหา คือ โสเภณี และหญิงบริการอื่น ๆ ที่เกิดตั้งครรภ์โดยไม่พึงปรารถนาและถ้าปล่อยให้เด็กเกิดมา จะเป็นอุปสรรคต่อการประกอบอาชีพความมั่นคงทางเศรษฐกิจ การศึกษาและ ฯลฯ สำหรับหญิงกลุ่มอื่น ๆ ที่มีการทำแท้งนั้นสาเหตุหนึ่งที่สำคัญคือ การพลาดพลั้งในการมีเพศสัมพันธ์กับชายจนถึงขั้นตั้งครรภ์โดยไม่พึงปรารถนาประกอบกับการที่ฝ่ายชายขาดความรับผิดชอบ หญิงจึงต้องหาทางออกโดยวิธีนี้ซึ่งเสี่ยงต่ออันตรายของชีวิตหญิงเอง รวมทั้งสูญเสียทั้งทรัพย์สินเงินทอง ชื่อเสียง เกียรติยศ เพราะการที่หญิงตั้งครรภ์นอกสมรสโดยไม่มีผู้รับเป็นบิดา เด็กในครรภ์ยังถือเป็นเรื่องที่น่าอับอายและไม่เป็นที่ยอมรับของสังคมปัจจุบัน นอกจากนี้การทำแท้งโดยเหตุผลอื่น ที่นอกเหนือจากกฎหมายอนุญาตนั้น ก็มีเหตุผลต่าง ๆ กันไป อย่างไรก็ตามเมื่อมีการทำแท้งอย่างผิดกฎหมายเกิดขึ้น ก็ถือเป็นเรื่องที่ควรพิจารณาด้วยว่า เมื่อชายเป็นฝ่ายหนึ่งที่มีส่วนรู้เห็นด้วย ชายควรมีส่วนร่วมรับผิดชอบด้วยหรือไม่

ที่น่าสนใจประเด็นสุดท้ายซึ่งเกี่ยวกับเรื่องสวัสดิการแม่และเด็กก็จะพบว่า ผลจากการที่ชายหญิงซึ่งยังไม่พร้อมที่จะเป็นครอบครัวตามปกติต่างก็ต้องพึ่งบริการ สวัสดิการแม่และเด็กแทบทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นหญิงที่ตั้งครรภ์โดยไม่พึงปรารถนา ตั้งครรภ์นอกสมรส ตั้งครรภ์ขณะอยู่ในวัยศึกษา แล้วไม่สามารถทำแท้งได้ บางกรณีไม่ต้องการทำแท้ง จึงปล่อยให้เด็กเกิดมาโดยที่ฝ่ายชายไม่ได้ร่วมรับผิดชอบแต่อย่างใด คงปล่อยให้ความทุกข์ยาก ความ

เด็กร้อนและภาวะต่าง ๆ ตกอยู่กับหญิงโดยลำพัง แม้ว่าบริการของรัฐและของหน่วยงานเอกชนบางแห่งจะให้บริการ เพื่อช่วยเหลือหญิงเหล่านี้แต่โดยศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์แล้วทุกคนไม่ปรารถนาที่จะต้องพึ่ง หรือรับบริการพิเศษทางสังคมจากที่ใด

ฉะนั้น การที่ชายเอาเปรียบหญิงในเรื่องเหล่านี้ย่อมแสดงให้เห็นถึงการเอาตัวเอาเปรียบทางเพศกันอย่างเห็นได้ชัด และนี่เองคือจุดสนใจของผู้ทำการวิจัยเพื่อจะหาข้อมูลมาสนับสนุนในปัญหาที่กล่าวที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นปัญหาที่อาจกล่าวได้ว่า หญิงในกลุ่มดังกล่าวนั้นถูกกดขี่ขูดรีด มากกว่าหญิงโดยทั่ว ๆ ไปในสังคม ซึ่งเมื่อเป็นเช่นนี้ก็จะมีผลต่อไปยังปัญหาสังคมต่าง ๆ อีกนานัปการ นับตั้งแต่ปัญหาเด็กถูกทอดทิ้ง ครอบครัวแตกแยก รวมทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้คนละเมียดกฎหมายและละเมียดสิทธิเสรีภาพ และกระทำการอันขัดต่อปณิญาสากล่าวว่ายัวยสิทธิมนุษยชนอีกด้วย

บทที่ ๒

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง การแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากสตรีไทยกับปัญหาสิทธิมนุษยชน มีขอบเขตและระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้ คือ

วัตถุประสงค์การศึกษา

๑. เพื่อศึกษาธรรมชาติของการแสวงหาประโยชน์ทางเพศซึ่งนำไปสู่การแสวงหาบริการทางสังคมประเภทต่าง ๆ
๒. เพื่อศึกษาถึงความต่อเนื่องของการแสวงหาประโยชน์ทางเพศบนชีวิตจำกัดแห่งทางเลือกและโอกาสในชีวิตของสตรีไทย
๓. เพื่อศึกษาถึงความสำคัญของการแสวงหาประโยชน์ทางเพศ ซึ่งอยู่ในขอบข่ายแห่งการละเมิดสิทธิมนุษยชน
๔. เพื่อศึกษาถึงแผนการณ์ในอนาคต และความคาดหวังเกี่ยวกับการแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากสตรีไทย
๕. เพื่อศึกษาถึงความคิดเห็นของสตรีไทยที่มีต่อผลกระทบของปัญหา
นั้น ๆ

ขอบเขตการศึกษา

โดยเหตุที่การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาถึงการแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากกลุ่มสตรีไทยที่มีปัญหา ซึ่งนำไปสู่การแสวงหาความต้องการในบริการทางสังคม

ประเภทต่าง ๆ ฉะนั้นกลุ่มประชากรในการศึกษาจึงถูกกำหนดไว้ทั้งสิ้น ๔ กลุ่มด้วยกัน คือ กลุ่มสตรีไทยที่ถูกแสวงหาประโยชน์ทางเพศจนเกิดเป็นปัญหาการประกอบอาชีพค้าประเวณี ปัญหาการเป็นกามโรค ปัญหาการทำแท้ง และปัญหาสวัสดิการแม่และเด็ก ซึ่งปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับสตรี ๔ กลุ่มนี้ มีผลทำให้สตรีต้องพึ่งบริการทางสังคมประเภทหนึ่งประเภทใดหรือหลาย ๆ ประเภท เช่น รับบริการรักษากามโรค รับบริการรักษาอาการแทรกซ้อนจากการทำแท้ง รับบริการเลี้ยงดูเด็กหรือบริการอื่น เพื่อช่วยให้มารดาและเด็กดำรงชีพอยู่ในสังคมได้ รวมทั้งรับบริการจากสถานสงเคราะห์ต่าง ๆ เพื่อฟื้นฟูอาชีพด้วย สตรีทั้ง ๔ กลุ่มนี้เป็นสตรีที่ถูกแสวงหาประโยชน์ทางเพศตามภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศไทย ที่มีหน่วยงานบริการทางสังคมเปิดให้บริการ

วิธีการศึกษา

วิธีการศึกษาที่ใช้ในการวิจัยเรื่องนี้ คือ

๑. การศึกษาจากเอกสารประเภทต่าง ๆ ซึ่งอาจแบ่งได้เป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้

- ๑.๑ การทำกฤตภาค
- ๑.๒ การศึกษาจากหนังสือ
- ๑.๓ การศึกษาจากบทความ
- ๑.๔ การศึกษาจากวิทยานิพนธ์ และรายงานการวิจัยต่าง ๆ
- ๑.๕ การศึกษาและทบทวนกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

๒. การเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้คือ

๒.๑ การกำหนดแบบสอบถาม เพื่อใช้สัมภาษณ์ประชากรตัวอย่างแบบสอบถามแยกออกเป็น ๕ หมวด คือ

๒.๑.๑ หมวดทั่วไป สัมภาษณ์ประชากรตัวอย่างทุกคน

๒.๑.๒ หมวดกามโรค สัมภาษณ์เฉพาะประชากรตัวอย่างซึ่งมารับบริการจากศูนย์กามโรคทั้ง ๙ เขต และที่โรงพยาบาลบางรักด้วย

๒.๑.๓ หมวดทำแท้ง สัมภาษณ์เฉพาะประชากรตัวอย่างที่มารับบริการเกี่ยวกับเรื่องทำแท้งที่โรงพยาบาลศิริราช, รามาธิบดี, จุฬาลงกรณ์, ราชวิถี, นครศรีธรรมราช, ราชบุรี, ขอนแก่น, เชียงใหม่

๒.๑.๔ หมวดโสเภณี สัมภาษณ์เฉพาะประชากรตัวอย่างซึ่งมารับบริการในบ้านเกร็ดตระกาด, บ้านปากเกร็ด และบ้านนาวิสัยสี่

๒.๑.๕ หมวดสวัสดิภาพครอบครัวและเด็ก สัมภาษณ์เฉพาะประชากรตัวอย่างซึ่งมารับบริการที่มูลนิธิ โฮลท์สทัทย์, เพร็ด เอส บัก, และ พิริยานุเคราะห์

๒.๒ การทดสอบ (Pre-Test) แบบสอบถามก่อนออกสัมภาษณ์เพื่อนำแบบสอบถามมาปรับปรุงก่อนออกสัมภาษณ์จริง เป็นจำนวนทั้งสิ้น ๑๕ ชุด

๒.๓ การสัมภาษณ์ใช้วิธีการติดต่อกับหัวหน้าหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อขอความร่วมมือ ให้นักสังคมสงเคราะห์หรือผู้ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งที่นักสังคมสงเคราะห์ประจำหน่วยงานเป็นผู้ดำเนินการเก็บข้อมูลให้ โดยผู้ดำเนินการวิจัยได้ไปพบและทำการอธิบายชี้แจงให้ผู้ที่จะเก็บข้อมูลได้เข้าใจถึงแบบสอบถาม

และวัตถุประสงค์โดยชัดเจน และเมื่อทำการเก็บข้อมูลครบตามกำหนดแล้ว ทางหน่วยงานต่าง ๆ ได้ส่งแบบสอบถามคืนมาให้ผู้ดำเนินการวิจัยทางไปรษณีย์ สำหรับหน่วยงานที่ไม่ส่งแบบสอบถามกลับมาตามกำหนดก็ได้มีจดหมายไปติดตามทวงถาม ซึ่งได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ เป็นอย่างดี ยกเว้น โรงพยาบาลราชบุรี ที่มีได้ส่งแบบสอบถามกลับคืนมาให้เลย และศูนย์กามโรคเขต ๕ เชียงใหม่ ซึ่งแจ้งมาว่าได้ส่งแบบสอบถามกลับคืนมาให้แล้ว แต่แบบสอบถามดังกล่าวได้สูญหายไปทั้งหมด สำหรับแบบสอบถามที่ได้รับกลับมามีจำนวนดังนี้คือ.—

๒.๓.๑ หมวดกามโรคได้รับแบบสอบถาม จำนวนรวมทั้งสิ้น

๒๙๐ ราย จากหน่วยควบคุมกามโรคเขตต่าง ๆ
ดังนี้.—

หน่วยควบคุมกามโรค เขต ๑ สระบุรี จำนวน
๔๐ ราย

หน่วยควบคุมกามโรค เขต ๒ ชลบุรี จำนวน
๔๔ ราย

หน่วยควบคุมกามโรค เขต ๓ นครราชสีมา จำนวน
๓๖ ราย

หน่วยควบคุมกามโรค เขต ๔ ขอนแก่น จำนวน
๔๔ ราย

หน่วยควบคุมกามโรค เขต ๕ เชียงใหม่ แบบ
สอบถามส่งกลับคืนมาสูญหายทั้งหมด

หน่วยควบคุมกามโรค เขต ๖ นครสวรรค์ จำนวน
๗ ราย

หน่วยควบคุมกามโรค เขต ๗	ราชบุรี	จำนวน
		๔๕ ราย
หน่วยควบคุมกามโรค เขต ๘	นครศรีธรรมราช	จำนวน ๓๘ ราย
หน่วยควบคุมกามโรค เขต ๙	สงขลา	จำนวน
		๑๐ ราย
หน่วยควบคุมกามโรค เขตกรุงเทพมหานคร		จำนวน
		๔๕ ราย

๒.๓.๒ หมวกทำแท้งได้รับแบบสอบถามคืน จำนวนรวม
๕๕
ทั้งสิ้น ๑๐๐ ราย จากที่ต่าง ๆ ดังนี้.—

โรงพยาบาลศิริราช	๔๒ ราย
โรงพยาบาลราชวิถี	๑๐ ราย
โรงพยาบาลรามธิบดี	๘ ราย
โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์	๘ ราย
โรงพยาบาลนครศรีธรรมราช	๑๒ ราย
โรงพยาบาลขอนแก่น	๑๕ ราย
โรงพยาบาลเชียงใหม่	๕ ราย

๒.๓.๓ หมวกสวัสดิ์กิจการแม่และเด็ก ได้รับแบบสอบถามคืน
จำนวนรวมทั้งสิ้น ๒๒ ราย จากหน่วยงานเพียง ๒
แห่ง คือ.—

มูลนิธิโฮลท์สหาย	๑๔ ราย
มูลนิธิพิริยานุเคราะห์	๘ ราย

สำหรับมูลนิธิเฟร็ด เอส บัค ซึ่งได้กำหนดไว้ว่าจะทำการเก็บข้อมูลด้วย
 ันเกิดมีความขัดแย้งกันอย่างรุนแรงระหว่างผู้บริการงานของมูลนิธิ กับนัก
 สังคมสงเคราะห์ของมูลนิธิทั้งหมด จึงเป็นอุปสรรคที่ทำให้ไม่สามารถไปเก็บ
 ข้อมูลจากมูลนิธินี้ตามที่กำหนดไว้เดิมได้

๒.๓.๔ หมวดคำประเพณีได้รับแบบสอบถามคืน จำนวนรวม
 ทั้งสิ้น ๑๒๐ ราย จากหน่วยงานของกรมประชา
 สงเคราะห์กระทรวงมหาดไทย ดังนี้.-

สถานสงเคราะห์หญิงไร้อาชีพ บ้านปากเกร็ด จำนวน
 ๔๐ ราย

สถานสงเคราะห์หญิงไร้อาชีพ บ้านเกร็ดตระการ
 จำนวน ๔๐ ราย

สถานสงเคราะห์หญิงไร้อาชีพ บ้านนารีสวัสดิ์ จำนวน
 ๔๐ ราย

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (รายละเอียดศึกษาภาคผนวก)

ปัญหาเกี่ยวกับการทำแท้งและโสเภณีเป็นปัญหาที่อยู่ในความสนใจของ
 บุคคลในหลายวงการและมีการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวนี้ในหลายแง่มุม
 ด้วยกัน ในด้านเกี่ยวกับโสเภณีนั้นการศึกษาวิจัยส่วนมากมักจะมุ่งไปที่สภาพ
 และภูมิหลังทางสังคมของหญิงโสเภณี กับสาเหตุที่ทำให้หญิงมาประกอบ
 อาชีพเป็นโสเภณี เช่น วิทยานิพนธ์ของ ร.ต. เฉลิมพล สัตถาภรณ์ เรื่อง
 ปัญหาโสเภณีในประเทศไทย (พ.ศ. ๒๕๐๘) วิทยานิพนธ์เรื่อง การใช้แรงงาน
 สตรีในสถานบริการกับการพัฒนากำลังคน โดยสมคิด พลศรี (พ.ศ. ๒๕๑๘)

วิทยานิพนธ์เรื่องสภาพชีวิตและปัญหาของหญิงบริการในจังหวัดเชียงใหม่ โดย สมศรี สอาดเยี่ยม (พ.ศ. ๒๕๒๑) การวิจัยสภาพชีวิตและปัญหาของหญิงค้า ประเวณีอำเภอเมือง จังหวัดอุตร โดยกองวิจัยและประเมินผล กรมการพัฒนา ชุมชน (พ.ศ. ๒๕๑๖) การวิจัยเรื่อง หญิงบริการอาบอบนวด ลูกค้าสำคัญ อีกกลุ่มหนึ่งของนักทำแท้ง โดยนายแพทย์ สุพร เกิดสว่าง ผลจากการศึกษา วิจัยเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่า สาเหตุสำคัญที่ทำให้สตรีต้องมาเป็นโสเภณีเป็นเรื่อง เกี่ยวกับความบีบคั้นทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้แม้ว่าโสเภณีเป็นจำนวนมากที่รู้สึก อับอายในอาชีพของตนเอง แต่ก็ยังคงดำเนินอาชีพนี้เพราะเหตุผลทางด้าน เศรษฐกิจเป็นสำคัญ เนื่องจากสตรีเหล่านี้ส่วนมากเป็นผู้ที่มีการศึกษาน้อย และฐานะยากจน จึงไม่สามารถประกอบอาชีพอื่นที่มีรายได้ดีเท่ากับอาชีพ โสเภณี ได้มูลเหตุที่สำคัญอีกประการหนึ่งซึ่งทำให้หญิงต้องเป็น โสเภณีคือการ ถูกล่อลวงและถูกบังคับโดยเฉพาะหญิงชนบทที่เข้ามาหางานทำในเมือง ซึ่ง เรื่องนี้นับว่าเป็นภัยต่อสังคมอย่างยิ่งผลการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความ สลับซับซ้อนและเกี่ยวพันซึ่งกันและกันระหว่างเหตุทางสังคมและเศรษฐกิจ

เรื่องที่นำหยาบยกมาพิจารณาอีกประเด็นหนึ่งจากการศึกษาถึงสภาพชีวิต และปัญหาของหญิงบริการในจังหวัดเชียงใหม่ สมศรี สอาดเยี่ยม (พ.ศ. ๒๕๒๑) คือ หญิงบริการส่วนใหญ่จะเป็นกามโรค และเนื่องจากหญิงเหล่านี้ มักไม่ค่อยทราบถึง เรื่องการวางแผนครอบครัวอย่างแท้จริง ดังนั้นจึงมีการ ทำแท้งโดยเจตนาอยู่เป็นจำนวนมากในหมู่ประชากรที่ทำการศึกษา ผลการ วิจัยในเรื่องนี้ แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาโสเภณี ปัญหา กามโรค และปัญหาการทำแท้ง ซึ่งอยู่ในขอบข่ายของเรื่องการแสวงหา ประโยชน์ทางเพศจากสตรีไทยในการศึกษาค้น

นอกจากเรื่องภูมิหลังทางเศรษฐกิจสังคมและสาเหตุที่หญิงมาประกอบอาชีพโสเภณี แล้ว อัญชัย กาญจนพยุ ได้ศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติของหญิงบางประเภทต่อการสงเคราะห์ของรัฐบาล (พ.ศ. ๒๕๑๗) พบว่าผู้รับการสงเคราะห์พอใจกับการจัดสถานที่ของสถานสงเคราะห์และการฝึกอาชีพ แต่ต้องการให้มีการช่วยเหลือในเรื่องการจัดหางานหรือทุนประกอบอาชีพ เมื่อออกจากสถานสงเคราะห์แล้ว เพื่อจะได้มีโอกาสกลับไปดำรงชีวิตในแนวทางที่สังคมยอมรับ

จากรายงานการดำเนินงานเรื่อง การสงเคราะห์หญิงบางประเภทของกองสัมมาอาชีพสงเคราะห์ กรมประชาสงเคราะห์ พ.ศ. ๒๕๑๘ พบว่าปัญหาทางสังคมจากการค้าประเวณีนั้น ทำให้เกิดการค้าสตรีและการแสวงหาผลประโยชน์จากโสเภณี ในทางเศรษฐกิจ รัฐต้องเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาความปลอดภัยเป็นจำนวนมาก และขาดภาษีรายได้จากบรรดาโสเภณีและสถานโสเภณี ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานสงเคราะห์หญิงเหล่านี้ เกิดจากกฎหมายและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ความต้องการให้ลดจำนวนโสเภณีลงนั้น กลับไปแอบแฝงอยู่ในอาชีพอื่นตามสถานบริการอันเป็นการยากในการป้องกันและควบคุมการโรค การล่อลวงการค้าสตรีตลอดจนเจ้าสำนักและชายแมงคาไม่ได้ถูกกำจัดไปหมดสิ้น หญิงที่ได้รับการสงเคราะห์และปรับสภาพแล้วยังได้รับการรังเกียจจากสังคมเช่นเดิม ทำให้หมดกำลังใจที่จะประพฤติตนเป็นคนที่ดีตลอดจนความยากลำบากในการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบันเป็นอิทธิพลที่จะทำให้หญิงเหล่านี้กลับไปสู่สภาพเดิมได้อีก ปัญหาเกี่ยวกับเรื่องการยอมรับของสังคมนี้ได้พบเช่นกันในการศึกษาเรื่อง การปรับตัวทางสังคมของหญิงโสเภณีอาชีพ โดยชมัยพร วิทยาพุล (พ.ศ. ๒๕๒๓) ซึ่งเสนอว่าทัศนคติ

ของบุคคลทั่วไปที่มีต่อหญิงโสเภณีนั้น ได้พยายามให้ความเห็นใจแต่ยังไม่ยอมรับมาเป็นสมาชิกในสังคมเดียวกัน จะเห็นได้ว่าการศึกษาวิจัยเหล่านี้ มิได้มีการพิจารณาเชื่อมโยงปัญหาโสเภณีกับเรื่องสิทธิมนุษยชนของสตรีผู้ประกอบอาชีพโสเภณีเลย

ในเรื่องเกี่ยวกับการทำแท้ง ภูมิหลังทางเศรษฐกิจสังคมและเหตุผลซึ่งนำหญิงมาสู่การทำแท้ง เป็นเรื่องที่มีผู้ให้ความสนใจศึกษาอยู่หลายรายด้วยกัน เช่น วิทยานิพนธ์เรื่อง การศึกษาปัญหาการทำแท้งที่ผิดกฎหมายและวิธีป้องกันแก้ไข โดยสุกานดา สุวณิชชาติ (พ.ศ. ๒๕๑๙) วิทยานิพนธ์เรื่อง ลักษณะทางประชากรบางประการของผู้ที่ตัดสินใจจะทำแท้งอันเนื่องมาจากการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงปรารถนา โดย กนก โตสุรัตน์ (พ.ศ. ๒๕๒๒) วิทยานิพนธ์เรื่อง การทำแท้งผิดกฎหมายของสตรีโดยในกรุงเทพมหานครและป้จจัยที่เกี่ยวข้อง โดย สุวดี เจริญแพทย์ (พ.ศ. ๒๕๒๒) และรายงานการวิจัยเรื่อง *The Epidemiology of Induced Illegal Abortion : A Study of Socially Induced Disease* โดยนายแพทย์ กำแหง จาตรจินดา และมาลี ธรรมลิขิตกุล (พ.ศ. ๒๕๑๙) ผลจากการศึกษาวิจัยเหล่านี้พบว่า หญิงที่ทำแท้งส่วนใหญ่มีอายุประมาณ ๒๐-๒๔ ปี และเป็นการทำแท้งจากการตั้งครรภ์ครั้งแรกหรือหลังจากมีบุตรแล้ว ๑-๒ คน ข้อเท็จจริงที่น่าสนใจประการหนึ่งคือ กว่าครึ่งหนึ่งของหญิงเหล่านี้เป็นผู้ที่ได้สมรสแล้ว สำหรับเหตุผลในการทำแท้งนั้น เนื่องมาจากเศรษฐกิจไม่ดีเป็นส่วนใหญ่ รองลงมาคือเหตุผลทางสังคม เช่น ท้องก่อนแต่งงานหรือกำลังมีปัญหาขัดแย้งภายในครอบครัว เป็นต้น นอกจากนี้ยังน่าสังเกตว่า มีหญิงเป็นจำนวนไม่น้อยที่ต้องทำแท้งเนื่องมาจากตั้งครรภ์ทั้ง ๆ ที่ยังอยู่ในระหว่างการคุมกำเนิดอยู่ การทำแท้งโดยทั่วไปเป็นการทำแท้งโดยหมอเถื่อนและมักเกิดโรคแทรกซ้อน สำหรับ

ค่าใช้จ่ายในการทำแท้งก็นับได้ว่าเป็นเงินจำนวนมากเมื่อเทียบกับรายได้ของหญิงผู้ทำแท้ง จึงมักจะก่อให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจกับผู้ทำแท้ง นอกเหนือไปจากปัญหาทางด้านสุขภาพและสังคม

รายงานการวิจัยของกระทรวงสาธารณสุขเรื่อง ผู้ประกอบการทำแท้งในชนบท โดยทองเปลว นาควรรณกิจ (พ.ศ. ๒๕๒๑) พบว่าผู้ประกอบการทำแท้งร้อยละ ๙๒ เป็นสตรีส่วนใหญ่ที่มีการศึกษาไม่เกินประถมศึกษาปีที่ ๔ และได้รับความรู้ในเรื่องการทำแท้งมาจากญาติสนิทหรือคนที่คุ้นเคยกันดี โดยเฉพาะแล้วไว้ให้บริการทำแท้งมาแล้ว ๑๓ ปี และจำนวนทำแท้ง ๓๕๖ ครั้งต่อปี วิธีการทำแท้งมีหลายวิธี เช่นสอดใส่ของบางชนิดเข้าไปในมดลูก การใช้วัสดุแข็งทำลายเยื่อหุ้มตัวแล้วควักตัวตัวออกและการบีบมดลูกเป็นต้น สตรีที่มาขอทำแท้งส่วนใหญ่จะเป็นโสเภณี หญิงบริการ นักร้อง กรรมกร ข้าราชการและเกษตรกร ส่วนเหตุผลในการขอทำแท้งคือ ยังไม่แต่งงาน ยังศึกษาอยู่ มีบุตรมากเกินไป มีปัญหาในครอบครัว และอายุมากเกินไป ผลจากการศึกษาวิจัยนี้แสดงให้เห็นถึงอันตรายที่หญิงอาจจะได้รับเนื่องจากการทำแท้งด้วยวิธีการอันไม่เหมาะสมและโดยผู้ที่ไม่มีความรู้ตามมาตรฐาน ทั้งนี้เพราะการทำแท้งโดยทั่วไปยังถือว่าเป็นเรื่องที่ผิดกฎหมาย สตรีผู้ตั้งครรภ์โดยไม่พึงปรารถนาจึงจำเป็นที่จะต้องเสี่ยงชีวิตของตนเอง ในการทำแท้งเดือนเพื่อขจัดปัญหาเกี่ยวกับการตั้งครรภ์โดยไม่พึงปรารถนานั้นเสีย

เรื่องกฎหมายว่าด้วยการทำแท้งนี้ ไฉไล ชุ่มฤทธิ์ (พ.ศ. ๒๕๒๓) ได้ศึกษาความคิดเห็นของผู้มีอาชีพต่าง ๆ จำนวน ๘๕๖ คน ซึ่งได้ข้อสรุปว่า ส่วนใหญ่ประชาชนเห็นควรให้มีเงื่อนไขของการทำแท้งกว้างขวางขึ้นกว่าเดิม ด้วยเหตุผลอันจำเป็นเพื่อช่วยชีวิตหญิง เพื่อสุขภาพทางร่างกายและจิตใจของ

หญิง เพื่อมิให้ทารกต้องเกิดมาพิการ และเพื่อผ่อนคลายนโยบายทางเศรษฐกิจ และสังคมให้แก่หญิง อย่างไรก็ตามยังมีประชากรจำนวนไม่น้อยที่ไม่เห็นด้วยกับการแก้ไขกฎหมายเรื่องการทำแท้ง โดยถือว่าขัดต่อหลักทางศีลธรรม พวกที่เห็นควรให้แก่ปัญหาเรื่องการตั้งครรภ์โดยไม่พึงปรารถนาด้วยการสอนเพศศึกษาให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ และความรับผิดชอบทางเพศ มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับเรื่องการทำแท้งนี้ ได้มีการศึกษาเฉพาะเจาะจงถึงทัศนคติของบุคคลในหลายอาชีพด้วยกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มอาชีพที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้โดยตรงคือแพทย์และพยาบาล กลุ่มครูอาจารย์ ซึ่งมีอิทธิพลในการหล่อหลอมเยาวชน กลุ่มนักบริหารและนักกฎหมายเป็นต้น

จากรายงานการวิจัยเรื่อง ทัศนคติของแพทย์ต่อการทำแท้ง ของกระทรวงสาธารณสุข (พ.ศ. ๒๕๑๙) พบว่า แพทย์ส่วนใหญ่เห็นควรให้ปรับปรุงกฎหมายเรื่องการทำแท้งเหตุผลที่ว่า เด็กเกิดมาแล้วจะพิการ การตั้งครรภ์ที่คุกคามกำเนิดอยู่ และเหตุผลทางเศรษฐกิจ สำหรับเหตุผลอื่น ๆ นั้น เห็นควรให้มีการพิจารณาเป็นราย ๆ ไป อย่างไรก็ตามแพทย์กลุ่มอายุ ๔๕ ปีขึ้นไป ไม่เห็นด้วยกับเหตุผลข้างต้นและการแก้ไขกฎหมายเรื่องการทำแท้ง ครึ่งหนึ่งของประชากรในการศึกษาครั้งนี้สมัครใจให้บริการทำแท้งแก่หญิงในกรณีที่ท่านเห็นสมควร ซึ่งขึ้นอยู่กับการศึกษาเป็นราย ๆ ไป แพทย์ทั้งหลายเชื่อว่าความต้องการบริการทำแท้งจะมีเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจำเป็นต้องขยายบริการเริ่มขึ้นด้วยตามสมควร

สำหรับทัศนคติของพยาบาลศิริราชต่อการทำแท้ง โดย กนกทิพย์ ชูทิม, ภรรณิการ์ บุลยภรรณ, และมารศรี จันทร์น้อย (พ.ศ. ๒๕๑๔-๒๕๑๕) พบว่าพยาบาลส่วนใหญ่สนับสนุนให้หญิงทำแท้งได้ในเหตุผลที่เป็นสตรีโส

กำลังศึกษาอยู่ เกิดจากความล้มเหลวในการคุมกำเนิด การตั้งครรภ์ของ โสภณิและหญิงบริการ การตั้งครรภ์ในระหว่างคนในสายเลือดเดียวกัน และ ในกรณีที่เกิดจะเกิดมาโดยไม่สมบุรณ์ พยาบาลส่วนใหญ่เห็นสมควรให้แก้ไข กฎหมายการทำแท้งให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน โดยพยาบาลที่มีอายุน้อยเป็นผู้ให้ความเห็นสนับสนุนมากกว่าพยาบาลที่มีอายุมาก

การศึกษาถึงทัศนคติของอาจารย์มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานครต่อการทำแท้ง โดยประวิตร ชื่นวิเชียร (พ.ศ. ๒๕๒๑) พบว่าส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการทำแท้ง เนื่องจากปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม หรือเมื่อการตั้งครรภ์จะเป็นอันตรายต่อสุขภาพของแม่ทารกอาจพิการ และกรณีหญิงถูกข่มขืน ส่วนใหญ่เสนอให้ขยายขอบเขตของกฎหมายให้มีการทำแท้งได้กว้างขวางกว่าเดิมเพื่อช่วยเหลือผู้ที่มีความจำเป็น แต่ไม่เห็นด้วยกับการทำแท้งเสรี เพราะเกรงว่าศีลธรรมจะยิ่งเสื่อมโทรมและมีการประพฤตินิสิตทางเพศมากขึ้น ผลการศึกษาชิ้นนี้ สนับสนุนผลการศึกษาของจำนอง สุวรรณเวช (พ.ศ. ๒๕๒๐) ในเรื่องความเห็นชอบกับเหตุผลของการทำแท้ง กลุ่มประชากรในการศึกษาของจำนอง สุวรรณเวช ยังถือว่าการทำแท้งไม่ใช่การกระทำที่ผิดศีลธรรม และเป็นสิทธิของสตรีในการตัดสินใจว่าควรตั้งครรภ์ต่อไปหรือไม่

อรทัย รวยอาจิน ได้ศึกษาถึงทัศนคติของบุคคลในระดับบริหารเปรียบเทียบกับประชาชนโดยทั่วไป ในเรื่อง *Induced Abortion: Facts and Prospects in Thailand* (พ.ศ. ๒๕๒๒) พบว่าประชากรทั้ง ๒ กลุ่มมีความเห็นไปในทำนองเดียวกัน คือเห็นด้วยกับการแท้งด้วยเหตุผลทางการแพทย์ พันธุกรรม สังคม และเศรษฐกิจ มีประชากรเพียงจำนวนน้อยที่เห็นด้วยกับการทำแท้งโดยปราศจากเงื่อนไข ส่วนใหญ่ระบุว่าเห็นควรให้มีการ

ปรับปรุงแก้ไขกฎหมายการทำแท้งให้สอดคล้องกับสภาพทางสังคม เศรษฐกิจ และประชากร

ส่วนทัศนคติของนักนิติบัญญัติที่มีต่อการทำแท้งซึ่งนักศึกษาโดย สมจิตต์ สุพรรณทัศน์, รุ่งโรจน์ พุ่มริ้ว, และทักษิณี อินทรสุขศรี (พ.ศ. ๒๕๒๓) พบว่าสมาชิกปฏิรูปแผ่นดินเห็นสมควรให้สตรีทำแท้งได้ ในกรณีที่ตั้งครรภ์ก่อนแต่งงาน หรือสตรีที่แต่งงานแล้วแต่ครอบครัวยากจนหรือมีบุตรมากแล้ว ประชากรเหล่านี้ส่วนใหญ่เห็นชอบที่จะให้แก้ไขกฎหมายให้สตรีที่ตั้งครรภ์ไม่เกิน ๓ เดือนมีสิทธิทำแท้งได้ เป็นที่น่าสังเกตว่า ๑๒% ของนักนิติบัญญัติเหล่านี้ได้เคยให้คู่สมรสของตนทำแท้งมาแล้วด้วย

ผลการวิจัยเหล่านี้ได้แสดงให้เห็นถึงปัญหาเกี่ยวกับการทำแท้งในปัจจุบัน ทั้งในด้านกฎหมาย เศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพอนามัย สตรีที่ตั้งครรภ์โดยไม่พึงปรารถนาจำเป็นต้องฝ่าฝืนกฎหมาย เสียเงินทองและเสี่ยงอันตรายทางสุขภาพเพื่อการทำแท้งเนื่องจากเหตุผลต่าง ๆ กัน ทั้งนี้จึงมีคนเป็นจำนวนมากที่เห็นชอบให้แก้ไขกฎหมายการทำแท้ง เพื่อขยายขอบเขตให้สตรีมีสิทธิทำแท้งได้ในหลายสถานการณ์ยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามมีเพียงการศึกษาของ จำนอง สุวรรณเวช (พ.ศ. ๒๕๒๑) เท่านั้นที่เห็นว่าควรเป็นสิทธิของสตรีที่จะตัดสินใจว่าตนควรจะตั้งครรภ์ต่อไปหรือไม่

ในเรื่องการแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากสตรีไทยจนเป็นผลให้เกิดปัญหาการแพร่ระบาดของกามโรคนั้น นอกจากสถิติต่าง ๆ ของกองควบคุมกามโรค กระทรวงสาธารณสุขแล้ว ผลจากการศึกษาของผู้ที่สนใจเกี่ยวกับปัญหา กามโรคนั้น แสดงให้เห็นว่ามีได้มีแต่หญิงอาชีพพิเศษหรือโสเภณีเท่านั้นที่ต้องทุกข์ทรมานจากปัญหา กามโรค แต่ยังมีหญิงอาชีพธรรมดาอื่น ๆ รวมทั้งพวก

แม่บ้านอีกเป็นจำนวนไม่น้อยซึ่งต้องทนทุกข์จากโรคร้าย เช่นผลการศึกษา เรื่องสังคมสงเคราะห์ทางการแพทย์กับปัญหาการโรคและงานระบาดวิทยา โดย นางลักษณ์ เอมประคิษฐ์ (พ.ศ. ๒๕๒๑) ปรากฏว่ากว่า ๑ ใน ๔ ของประชากร ทำการศึกษาเป็นหญิงโสเภณี และประมาณร้อยละ ๗ เป็นพวกแม่บ้าน นอกจากนี้เป็นผู้ที่มีอาชีพธรรมดากันอื่น ๆ ผู้ที่ต้องทนทุกข์ทรมานกับโรคร้ายนี้ นับได้ว่าเป็นผู้ที่ถูกรังครอนสิทธิ์ที่จะมีชีวิตทางสุขภาพอนามัยที่สมบูรณ์

สำหรับเรื่องเกี่ยวกับสวัสดิภาพครอบครัวและเด็กนั้น อัจฉรา ยอดเพชร ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัญหาหญิงถูกสามีละทิ้งที่มาขอรับความช่วยเหลือจากงาน สงเคราะห์ครอบครัว สำนักสวัสดิการสังคม กรุงเทพมหานคร (พ.ศ. ๒๕๒๐) พบว่าสาเหตุที่ทำให้สามีทอดทิ้งส่วนใหญ่เป็นเพราะสามีไปมีภรรยาใหม่ ซึ่ง ทำให้หญิงเหล่านี้ต้องเผชิญปัญหาเรื่องการประกอบอาชีพ ที่อยู่อาศัย เศรษฐกิจ และปัญหาการเลี้ยงดูการศึกษาของบุตร

การแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากสตรีไทยซึ่งเกี่ยวเนื่องไปถึงปัญหาการ เลี้ยงดูเด็กแต่ฝ่ายเดียวของมารดาที่ถูกสามีละทิ้งซึ่งอาจนำไปสู่ภาวะการทอดทิ้ง เด็กหรือการที่ต้องแสวงหาบริการช่วยเหลือเลี้ยงดูเด็กนั้น มีผู้ทำการศึกษาวินิจฉัย มาก อาจเป็นเพราะความยากลำบากในการติดตามเหตุการณ์ในกรณีดังกล่าว ซึ่งส่วนมากมารดาที่ทอดทิ้งบุตรไว้ตามโรงพยาบาลหรือตามสถานที่ให้บริการ ต่าง ๆ นั้น มักตั้งใจอำพรางข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตนเอง ทำให้ไม่สามารถจะ ติดตามได้ นอกจากนี้สถานสงเคราะห์หลายแห่งก็เคร่งครัดกับจรรยาบรรณ ในการรักษาความลับของผู้มารับบริการ ทำให้บุคคลภายนอกไม่ค่อยมีโอกาส เข้าไปทำการศึกษเกี่ยวกับผู้รับบริการในสถานที่เหล่านั้น

ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา

๑. การเตรียมการและศึกษาเอกสารต่าง ระยะเวลาระหว่างเดือนธันวาคม ๒๕๒๑-กุมภาพันธ์ ๒๕๒๒

๒. การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลต่าง ๆ กันตามความมากมายของประชากรที่เข้ามาใช้บริการจากหน่วยงานต่าง ๆ ดังนี้

๒.๑ หมวกคามโรค กำหนดให้แต่ละแห่งใช้เวลา ๗ วัน

๒.๒ หมวกทำแท้ง กำหนดให้หน่วยงานแต่ละแห่งใช้เวลาในการเก็บข้อมูลแห่งละ ๑ เดือน

๒.๓ หมวกโสเภณี กำหนดให้หน่วยงานแต่ละแห่งใช้เวลาในการเก็บข้อมูลแห่งละ ๗ วัน

๒.๔ หมวกสวัสดิการครอบครัวและเด็ก กำหนดให้หน่วยงานแต่ละแห่งใช้เวลาในการเก็บข้อมูลแห่งละ ๑ เดือน

ระยะเวลาการเก็บข้อมูลเริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคม ๒๕๒๒ จนถึงสิ้นสุดเดือนตุลาคม ๒๕๒๒

๓. การแจกจ่ายข้อมูล ใช้วิธีแจกจ่ายข้อมูลด้วยมือ ระยะเวลาทางสนธิตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ๒๕๒๒-พฤษภาคม ๒๕๒๓

๔. การวิเคราะห์ข้อมูล ระยะเวลาระหว่างเดือนมิถุนายน - ธันวาคม ๒๕๒๓

๕. การเขียนรายงาน ระยะเวลาตั้งแต่เดือนมกราคม-มิถุนายน ๒๕๒๔

รวมระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ๒ ปี ๖ เดือน

คำจำกัดความใช้ในการศึกษา

๑. การแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากสตรี หมายถึง การที่ชายใช้หญิงเพื่อกิจกรรมทางเพศ และก่อให้เกิดปัญหาแก่หญิงในรูปต่าง ๆ รูปใดรูปหนึ่ง ๔ ประเภท คือ ปัญหาการโรค ปัญหาโสเภณี ปัญหาการทำแท้ง และปัญหาการทอดทิ้งเด็กจนต้องมารับบริการสวัสดิการทางสังคม โดยที่ชายมิได้ร่วมรับผิดชอบกับผลของการกระทำนั้น
๒. บริการทางสังคม หมายถึง บริการที่ให้การรักษาเกี่ยวกับกาโรค บริการการรักษายาการแทรกซ้อนที่เกิดจากการทำแท้งที่มีกฎหมาย บริการฟื้นฟูหญิงโสเภณีและบริการสวัสดิการแม่และเด็ก บริการดังกล่าวคลุมถึงบริการที่ให้โดยรัฐและเอกชน
๓. สิทธิมนุษยชน^๑ หมายถึง การที่ทุกคนมีสิทธิในชีวิตและทรัพย์สิน มีเสรีภาพในทางความคิดและการเคลื่อนไหว มีสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว มีสิทธิที่จะแสดงออก และชุมชนโดยสันติ มีสิทธิที่จะไม่ถูกรุ้มนานและกักขังตามอำเภอใจ นอกจากนี้ยังหมายถึงสิทธิที่ประชาชนจะได้รับหลักประกันทางเศรษฐกิจและสังคมจากรัฐบาล ซึ่งเป็นผู้ที่ประชาชนมอบอำนาจให้ อาทิ สิทธิที่จะมีมาตรฐานการครองชีพอันควร สิทธิที่จะจัดตั้งสหภาพแรงงาน ทั้งนี้ โดยไม่ลืมนำเรื่องสิทธิทางการเมืองที่บัญญัติไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยการสิทธิมนุษยชนว่า “เจตจำนง^๒นี้จะต้องแสดงออกทางการเลือกตั้ง^๓”

๑. โคมม อารีชา, สังคมพัฒนา ฉบับผู้ได้, วันสิทธิมนุษยชน, ฉบับเดือนธันวาคม ๒๕๒๓, หน้า ๕๔-๕๕

บทที่ ๓

การอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยที่ปรากฏพบสาระสำคัญ ๆ จากกลุ่มประชากร ๔ กลุ่ม อันได้แก่ สตรีที่เป็นกามโรค ร้อยละ ๕๔.๔๑ สตรีที่ค้าประเวณีร้อยละ ๒๒.๘๙ สตรีที่ทำแท้งร้อยละ ๑๘.๗๖ และสตรีที่มีปัญหาด้านสวัสดิการแม่และเด็ก ร้อยละ ๓.๙๔ สตรีเหล่านี้ส่วนใหญ่ร้อยละ ๙๓.๓๐ นับถือศาสนาพุทธ นอกนั้นนับถือศาสนาคริสต์อิสลาม กว่า ๑ ใน ๓ เป็นผู้ที่มิถุนีลำนานาในส่วนภูมิภาค เฉพาะอย่างยิ่งภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีมากที่สุด (ตารางที่ ๒) การที่สตรีเหล่านี้อยู่ในส่วนภูมิภาคเป็นส่วนมาก ย่อมมีผลเกี่ยวเนื่องเรื่องการศึกษาและอาชีพหลัก รวมทั้งรายได้จากการประกอบอาชีพด้วย กล่าวคือ การศึกษาของสตรีเหล่านี้ส่วนมากร้อยละ ๕๔.๕๘ จบการศึกษาแค่ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ที่เป็นการศึกษาขั้นต่ำตามการศึกษาภาคบังคับเท่านั้น (ตารางที่ ๓) การที่การศึกษาของสตรีในชนบทอยู่ในระดับต่ำเนื่องจากค่านิยมที่ไม่ส่งเสริมการศึกษาของหญิงเท่ากับชายและปัญหาการกระจายการศึกษาของประเทศไทยยังไม่ดีเท่าที่ควรส่วนการประกอบอาชีพก็เช่นเดียวกัน ชาวชนบทของไทยมักมีอาชีพหลัก คือ การทำนา ซึ่งผลจากการศึกษาก็สอดคล้องกันเพราะสตรีเหล่านี้อาชีพหลักในการทำนามีร้อยละ ๑๗.๒๘ รองลงมาเป็นอาชีพแม่บ้าน รับจ้าง ค้าขาย โสเภณีและหญิงบริการ ร้อยละ ๑๓.๓๕, ๑๑.๗๙, ๑๑.๕๙, ๑๑.๒๐, และ ๑๑.๐๐ ตามลำดับ รายได้ของสามีอาชีพเหล่านี้อยู่ในช่วง ๕๐๐-๑,๙๙๙ บาทต่อเดือน (ตารางที่ ๕) สำหรับผู้ที่มิได้ประกอบอาชีพใด ๆ เลย มีถึงร้อยละ ๓๓.๓๔ แม้ว่ารายได้ของสตรีเหล่านี้จะอยู่ในข่ายที่ค่อนข้างสูงสำหรับ

ผู้จบการศึกษาเพียงแค่ประถมปีที่ ๔ แต่ก็เป็นเรื่องเป็นไปได้ เพราะเมื่อพิจารณาตามกลุ่มของผู้ประกอบอาชีพแล้ว ผู้มีรายได้สูงคือกลุ่มผู้ค้าประเวณี และป่วยเป็นกามโรคนั่นเอง ซึ่งเรื่องนี้อาจเป็นเรื่องที่สังคมรับทราบว่า อาชีพดังกล่าวเป็นอาชีพที่มีรายได้ดีอิสระ แม้จะเสี่ยงต่อการเป็นโรคและได้รับการรังเกียจจากสังคมส่วนใหญ่ก็ตาม ในทางกลับกันอาชีพนี้ทำให้สตรีเหล่านั้น กลับหลุดพ้นจากความยากจนได้

สำหรับอายุของสตรีเหล่านั้นส่วนมากอยู่ในช่วง ๑๘-๒๒ ปี ซึ่งถือว่าอยู่ในวัยเจริญพันธุ์ และเมื่อศึกษาถึงการมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกปรากฏว่าส่วนใหญ่เคยมีเพศสัมพันธ์เมื่ออายุอยู่ในระหว่าง ๑๓-๑๗ อันเป็นวัยแห่งการทดลอง อารมณ์อยากเห็นและมีความสนใจในเพศตรงข้าม ที่เป็นเช่นนั้นเพราะสังคมไทยยังไม่เปิดเผยในเรื่องเพศ เฉพาะอย่างยิ่งการให้ความรู้เรื่องเพศศึกษา เพิ่งจะเริ่มให้กันเมื่อเร็ว ๆ นี้เอง แต่ก็มิได้เป็นสิ่งประกันว่า การให้ประชาชนรู้เรื่องเพศศึกษาจะช่วยลดการมีเพศสัมพันธ์ทางเพศก่อนถึงวัยอันสมควรให้น้อยลงไปได้ เพราะเพศศึกษาเปรียบเสมือนกับดาบสองคมคือ มีทั้งผลดีและผลเสีย ถ้าผู้รับความรู้นำไปใช้ในทางที่ไม่เหมาะสม ในจำนวนสตรีทั้งหมด ๓ ใน ๔ เป็นผู้ที่สมรสแล้วและอยู่กับคู่ครอง โดยมีได้จดทะเบียนสมรสมากที่สุดถึงร้อยละ ๓๕.๘๐ ที่เป็นโสดมีเพียงร้อยละ ๑๘.๑๘ เท่านั้น ที่น่าสังเกตคือแยกกันอยู่เพราะมีเรื่องขัดแย้งกันมีร้อยละ ๑๘.๗๕ (ตารางที่ ๗) ซึ่งอาจเป็นสาเหตุจากการเกิดปัญหาใดปัญหาหนึ่งใน ๔ กลุ่มได้ อย่างไรก็ตามระยะเวลาที่สตรีเหล่านั้นอยู่รวมกันกับคู่ครองโดยเฉลี่ย ๑-๓ ปี ส่วนเวลาที่ไม่ได้อยู่กับคู่ครองนั้นอยู่ในราว ๑-๓ ปี เช่นเดียวกันยกเว้นกลุ่มสตรีที่ทำแท้งที่แยกกันอยู่กับคู่ครองในระยะเวลาเพียง ๑ ปี

จากภูมิหลังโดยทั่ว ๆ ไปของสตรีทั้ง ๔ กลุ่มสามารถวิเคราะห์ได้ว่าสตรีที่มีปัญหาต่างๆ นั้น มีภูมิหลังที่เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาได้ ปัจจัยดังกล่าว ได้แก่ การศึกษาน้อย อยู่ในวัยแห่งการทดลอง ประพฤติผิดศีลธรรมเฉพาะอย่างยิ่งการมีเพศสัมพันธ์ก่อนถึงวัยอันสมควร การสมรสไม่ราบรื่น รายได้ไม่เพียงพอจากการประกอบอาชีพหลัก และอาศัยอยู่ในชนบทซึ่งเต็มไปด้วยความยากจน

เมื่อศึกษาถึงรายละเอียดเกี่ยวกับผู้ประสบปัญหาเป็นกลุ่ม ในแง่ของลักษณะปัญหาและความรู้เกี่ยวกับปัญหาเฉพาะด้านแล้ว ทราบรายละเอียดที่น่าสนใจจำแนกตามกลุ่มได้ดังนี้คือ

๑. สตรีที่ประสบปัญหาเป็นกามโรค พบว่าร้อยละ ๔๘.๑๐ เป็นกามโรคครั้งแรก ร้อยละ ๑๘.๓๔ เป็นครั้งที่สองที่เป็นมากที่สุดถึง ๕ ครั้งขึ้นไป มีถึงร้อยละ ๑๙.๐๓ อาการของโรคที่แสดงคือ กามโรคชนิดหนองในเป็นจำนวนครึ่งหนึ่ง นอกนั้นแสดงออกในลักษณะอื่น ๆ (ตารางที่ ๒๖) สตรีเหล่านี้สัมผัสโรคจากสามีเป็นส่วนใหญ่คือร้อยละ ๕๘.๓๙ รองลงมาจากเขาหรือผู้มาใช้บริการ เมื่อสงสัยว่าเป็นกามโรคแล้วจะปรึกษาสามีหรือคู่รักมาว่าที่จะปรึกษาแพทย์และผู้ที่ทำหน้าที่บำบัดโรคโดยตรง (ตารางที่ ๒๗) ส่วนการรักษา นั้นส่วนใหญ่ร้อยละ ๕๗.๓๓ ไปรักษาที่ศูนย์ควบคุมโรคติดต่อกามโรคนับว่าเป็นการรักษาที่ถูกต้อง แต่ก็มีบางส่วนร้อยละ ๒๖.๐๘ ที่ซื่อๆ และฉวยใจเอง (ตารางที่ ๒๘) อย่างไรก็ตามการรักษาเฉพาะผู้บ่่วยย่อยไม่ได้ผลเพราะต้องรักษาผู้นำโรคด้วย ฉะนั้นในจำนวนเกือบครึ่งของสตรีเหล่านี้ ร้อยละ ๔๘.๔๓ จึงรักษาทั้ง ๒ ฝ่าย สำหรับการป้องกันนั้นเห็นว่าป้องกันได้โดยให้ฝ่ายชายสวมถุงยางอนามัย ร้อยละ ๗๘.๐๖ และการตรวจกามโรคให้แก่ชายและหญิงก่อนการสมรสซึ่งส่วนใหญ่ ๘๖.๒๗ พบว่าเหมาะสม

ความรู้สึกของผู้ที่เป็นกามโรคนั้นต่าง ๆ กันไป ส่วนใหญ่ร้อยละ ๔๖.๖๐ มักจะกลัวและวิตกกังวล (ตารางที่ ๒๙) จึงนับได้ว่ากามโรคนั้นมีผลทำให้เกิดความกระทบกระเทือนใจต่อสตรีเป็นอย่างมาก ซึ่งข้อมูลที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งก็คือมากกว่าครึ่งหนึ่งร้อยละ ๕๕.๑๗ เห็นว่าเป็นโรคที่ร้ายแรงค่อนข้างมากและมีความเห็นว่า ผู้ที่นำโรคมารแพร่คือ เพศชายมีถึงร้อยละ ๗๕.๔๓ (ตารางที่ ๓๐) แต่สิ่งหนึ่งที่น่าพิจารณาคือ แม้สตรีจะเห็นว่าชายเป็นผู้นำโรคมารแพร่และถ้าชายอยู่ในระหว่างการเป็นกามโรค หญิงระหว่างนี้ประมาณ ๔.๔๘ ก็จะยินยอมให้ชายร่วมเพศด้วยเพื่อเหตุผลที่ว่าเพื่อความสุขของชาย

ความคิดเห็นในเรื่องวิธีการแก้ไขปัญหากามโรคนั้น ร้อยละ ๓๒.๓๑ ควรเผยแพร่ความรู้ทางสื่อมวลชน ร้อยละ ๓๐.๓๕ ควรให้ผู้ป่วยและผู้สัมผัสโรคได้รับการตรวจรักษาโดยเร็วที่สุด ร้อยละ ๑๖.๕๙ ควรให้อำนาจเจ้าหน้าที่กามโรคควบคุมแหล่งกามโรคได้ตามกฎหมาย ร้อยละ ๙.๖๐ ควรสอนเพศศึกษาแก่ประชาชนให้แพร่หลาย นอกนั้นเป็นความเห็นอื่น ๆ เกี่ยวกับการตรวจสุขภาพ การกำจัดการค้าประเวณีและการสนับสนุนให้มีกฎหมายทำแท้ง (ตารางที่ ๓๕)

๒. หญิงที่ทำการค้าประเวณีนั้น โดยทั่วไปจะถูกเรียกว่า “หญิงโสเภณี” ซึ่งตามความหมายในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หมายถึง “หญิงงามเมือง” ในกฎหมายใช้คำว่า “หญิงบางประเภท” ซึ่งหมายถึง ผู้ประกอบการค้าประเวณี ซึ่งถูกศาลพิพากษาลงโทษตามมาตรา ๕,๖,๗ แห่งพระราชบัญญัติปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. ๒๕๐๓ แต่โดยความหมายทั่วไปแล้ว หญิงโสเภณี ก็คือ ผู้ที่ประกอบการค้าประเวณี โดยการเกี่ยวข้องทางเพศกับผู้ที่ให้เงินเป็นค่าตอบแทน

การคำประเวณี เป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย และเป็นปัญหาสังคมปัญหาหนึ่ง ที่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายพยายามจะแก้ไข เนื่องจากการคำประเวณี มีผลต่อสวัสดิภาพของสตรีและเป็นการวิตรอนสิทธิของสตรี หากสตรีนั้นถูกบังคับให้ทำการคำประเวณี ผลจากการศึกษาพบว่าสตรีเหล่านั้นประกอบกรคำประเวณีโดยความสมัครใจมีเพียงร้อยละ ๒๙.๕๑ เท่านั้น นอกนั้นทำโดยความไม่สมัคร เหตุผลที่คำประเวณีมีต่าง ๆ กันไป ที่สำคัญก็คือ อัตราการถูกล่วงละเมิดมีมากถึงร้อยละ ๒๙.๖๙ พอ ๆ กับความสมัครใจที่ต้องการประกอบอาชีพนี้คือ ร้อยละ ๒๙.๖๙ เช่นกัน (ตารางที่ ๘) ในจำนวนผู้ที่ประกอบการคำประเวณีนี้ส่วนใหญ่จะอยู่ในระยะเวลาต่ำกว่า ๑-๓ ปี ที่ประกอบอาชีพนี้จนถึง ๑๐ ปี มีเพียงร้อยละ ๔.๑๐ ที่น่าสังเกตคือ ร้อยละ ๔.๙๒ ทำการคำประเวณีเป็นครั้งคราวไม่แน่นอน

เนื่องจากส่วนใหญ่ที่ทำการคำประเวณีโดยไม่สมัครใจ จึงนั้นความรู้สึกในการการคำประเวณีครั้งแรกจึงเป็นความรู้สึกในด้านลบเสียเป็นส่วนใหญ่ เช่น อายุร้อยละ ๒๙.๓๓ กลัว ร้อยละ ๒๓.๙๑ ขยะแขยง ๑๑.๓๐ รังเกียจ ๙.๕๗ เหล่านี้ เป็นต้น ที่รู้สึกเฉย ๆ และสนุก มีเพียงร้อยละ ๖.๖๒ เท่านั้น แต่เมื่อทำการคำประเวณีไประยะหนึ่ง ความรู้สึกดังกล่าวนี้เปลี่ยนแปลงไปมากคือสตรีรู้สึกพอใจต่ออาชีพนี้ โดยให้เหตุผลว่า เคยชิน คิดถูกแล้วที่ประกอบอาชีพนี้ เหตุผลอื่นๆ ที่สนับสนุนความรู้สึกนี้คือสนุก ได้พบเพื่อนเป็นจำนวนมาก ประมาณ ๑ ใน ๗ เท่านั้นที่ยังคงรู้สึกเหมือนกับคำประเวณีครั้งแรกคือเบื่อ อาย กลัว รังเกียจ วิทกกังวล และเสียใจ เป็นต้น (ตารางที่ ๙ และ ๑๐)

สตรีในกลุ่มนี้เคยมีประวัติการตั้งครรภ์จากการคำประเวณี ร้อยละ ๒๔.๑๗ ในจำนวนนี้ ร้อยละ ๕๘.๖๒ เคยตั้งครรภ์ ๑ ครั้ง และมากที่สุดถึง ๖ ครั้ง

ครั้งมรียละ ๖.๙๐ การตั้งครุฑที่ไม่พึงปรารถนานัน ย่อมนำไปสู่การทำแท้ง
 ในระยะต่อมา ซึ่งผลการศึกษาพบว่าสตรีเหล่านี้เคยแท้งบุตรร้อยละ ๒๐.๕๙
 ซึ่งเป็นการแท้งเองร้อยละ ๗.๓๘ และทำแท้งร้อยละ ๑๐.๖๖ (ตารางที่ ๒๕)

เนื่องจากอาชีพเป็นอาชีพที่มิชอบกฏหมาย ดังนั้นหญิงเหล่านี้
 จึงมักได้รับการปราบปรามจากเจ้าหน้าที่ เพื่อส่งตัวเข้ารับการฝึกอาชีพอัน
 เหมาะสมในสถานสงเคราะห์ของรัฐบาล ซึ่งปรากฏว่าผู้ที่เคยถูกจับฐานค้า
 ประเวณีเป็นครั้งแรกมีร้อยละ ๕๙.๐๑ และร้อยละ ๒๓.๗๗ ถูกจับเป็นครั้งที่
 สอง นอกนั้นถูกจับเป็นครั้งที่ ๓, ๔, ๕ ตามลำดับ มีจำนวนครั้งมากที่สุด
 คือ ๗ ครั้ง อยุ่ร้อยละ ๒.๔๖ ซึ่งเมื่อถูกจับแล้วบางครั้งสตรีเหล่านี้ไซ้ก็
 ไม่ถูกส่งตัวเข้ารับการสงเคราะห์เนื่องจากเหตุผลต่าง ๆ แต่ที่ไซ้รายถูกส่งเข้า
 สถานสงเคราะห์นั้นร้อยละ ๙๖.๗๒ ให้เหตุผลว่าไม่มีความเต็มใจ ไม่สมัครใจ
 ที่จะเข้าอยู่ในสถานสงเคราะห์เลย และจำนวนครั้งที่ถูกส่งเข้าสถานสงเคราะห์
 นั้นร้อยละ ๗๖.๕๙ ถูกส่งมาเป็นครั้งที่หนึ่ง ร้อยละ ๒๒.๑๓ ครั้งที่สอง และ
 ร้อยละ ๒.๔๖ เป็นครั้งที่ ๓ ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีสตรีจำนวนหนึ่งที่หันกลับไป
 ประกอบอาชีพเดิมอีก และถูกจับอีกครั้งแล้วครั้งเล่า

การประกอบอาชีพยังเป็นเรื่องที่สตรีเหล่านี้ถือว่าไม่ได้กระทบกระเทือน
 ต่อการประกอบอาชีพอื่นเท่าใดนักถ้าแม้ว่าตนเองก็จะเปลี่ยนแปลงอาชีพ ซึ่ง
 ในอนาคตถ้าเป็นไปได้อาชีพที่ต้องการประกอบ คือ ทำนา ทำไร่ ไร่รับจ้าง
 ค้าขาย ยังคงมีสตรีจำนวนหนึ่งคือร้อยละ ๖.๐๓ ต้องการประกอบอาชีพเดิม
 คือค้าประเวณี (ตารางที่ ๒๑) เนื่องจากส่วนใหญ่ต้องการเปลี่ยนอาชีพ ดังนั้น
 เหตุผลสำคัญของบุคคลเหล่านี้ก็คือ ต้องการเลิกอาชีพเดิมเพื่อกลับไปช่วย
 ครอบครัว (ตารางที่ ๑๒)

เป็นเรื่องธรรมดาที่สตรีโดยทั่วไป ย่อมต้องการสมรสอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ในความเห็นนี้ สตรีกลุ่มดังกล่าวมีความเห็นว่า ส่วนใหญ่ชายจะไม่สมรสด้วย ถ้าทราบว่าหญิงนั้นเคยค้าประเวณีมาก่อน โดยมีเหตุผลว่าชายจะมีความรังเกียจและถูกผู้อื่นดูถูก ในอีกกลุ่มหนึ่งที่เชื่อว่าชายจะสมรสด้วยนั้น เพราะเชื่อว่าชายย่อมสงสารและเข้าใจ คาดว่าหญิงจะกลับตัวได้ (ตารางที่ ๒๔ และ ๒๓)

ผลการศึกษาในเรื่องนี้ก็เช่นเดียวกับการศึกษาที่มีผู้อื่นได้ทำการศึกษาไว้ (ทั้งภาคผนวก) เพราะผู้มีอาชีพค้าประเวณีมีทั้งที่สมัครและไม่สมัครใจ ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่จะมีผลถึงการแก้ไขกฎหมาย การแก้ปัญหาสังคมและการตกเตียงกันถึงเรื่องสิทธิมนุษยชนว่าสิทธิในร่างกายควรเป็นของสตรีผู้นั้นโดยสมบูรณ์หรือไม่ การจำกัดสิทธิบางอย่างมีผลทำให้สตรีต้องเสียสิทธิและมีสถานภาพที่ต่ำต้อยกว่าชาย อันทำให้เกิดการเอาเปรียบทางเพศขึ้นในสังคม

๓. ผลจากการศึกษาพบว่า สตรีที่ประสบปัญหาการทำแท้งนั้นเกือบครึ่งหนึ่ง คือ ร้อยละ ๕๒.๐๐ ตั้งครรภ์เป็นครั้งแรก รองลงมาเป็นครั้งที่ ๕ ขึ้นไปร้อยละ ๒๑.๐๐ นอกนั้นเป็นการตั้งครรภ์ครั้งที่ ๒, ๓ และ ๔ ร้อยละ ๑๗.๐๐, ๗.๐๐ และ ๑๑.๐๐ ตามลำดับ สำหรับประสบการณ์ในการทำแท้งตามธรรมชาติพบว่าเคยมีประสบการณ์ทำแท้งร้อยละ ๒๗.๓๗ ที่ไม่เคยมีประสบการณ์เลยมีถึงร้อยละ ๗๒.๖๓

ผู้ที่มีประสบการณ์ทำแท้งนั้น พบว่าที่เป็นการแท้งตามธรรมชาติจริง ๆ มีเพียงร้อยละ ๑๘.๒๗ เท่านั้น ที่เหลือทำแท้งด้วยสาเหตุต่าง ๆ กันไป (ตารางที่ ๓๖) กล่าวคือ ฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดีบ้าง และที่น่าสังเกตคือเป็นเพราะชายไม่รับผิดชอบในลักษณะต่าง ๆ กันก็มี ส่วนสาเหตุของการทำ

แห่งครึ่งหลังสุดพบว่า กว่าร้อยละ ๗๐ ทำแท้งเพราะไม่พร้อมที่จะมีบุตรและ
ฝ่ายชายไม่รับผิดชอบ (ตารางที่ ๓๗) นอกนั้นด้วยสาเหตุอื่น ๆ ซึ่งเกี่ยวกับ
สุขภาพ เศรษฐกิจ และความจำเป็นด้านการศึกษา รวมทั้งต้องทำแท้งเพราะ
ถูกข่มขืน

ทั้งๆ ที่การทำแท้งเป็นเรื่องที่ผิดกฎหมายถ้าไม่เข้ากับหลักเกณฑ์ข้อยกเว้น
ที่ระบุไว้ เพราะอันตรายจากการทำแท้งมีมาก ยิ่งระยะเวลาของการตั้งครรภ์
สูงจนมากเท่าใดก็ยิ่งเป็นอันตรายมากขึ้นเท่านั้น อย่างไรก็ตามจากการศึกษา
พบว่า หญิงเหล่านี้ร้อยละ ๔.๒๔ ทำแท้งในช่วงตั้งครรภ์ได้ ๒ เดือนขึ้นไป
รองลงมาคือ ร้อยละ ๒๒.๖๘/๓ เดือนขึ้นไป และร้อยละ ๒๐.๖๒ ทำเมื่อ
๔ เดือนขึ้นไป ที่ทำ ๑ เดือนขึ้นไปมีเพียงร้อยละ ๑๕.๔๖ เท่านั้น เนื่องจาก
การทำแท้งเป็นเรื่องที่ผิดกฎหมายถึงกล่าวแล้ว ฉะนั้นผู้ที่รับทำแท้งจึงมักไม่
เป็นที่เปิดเผย ยกเว้นจะมีผู้ที่ประสงค์และเล่ากันต่อ ๆ มาเท่านั้น ผู้ที่
แนะนำแหล่งทำแท้งให้จึงได้แก่เพื่อนมากที่สุด ร้อยละ ๖๔.๙๕ นอกนั้นเป็น
คนอื่น ๆ (ตารางที่ ๓๘) ในกรณีนี้เช่นกัน จากการศึกษาพบว่าเกือบครึ่ง
หนึ่งคือร้อยละ ๔๕.๘๓ เป็นผู้ที่ประกอบการทำแท้งเดือน (ตารางที่ ๓๙) มีที่
รับทำแท้งโดยแพทย์พยาบาล เพียงร้อยละ ๑๐.๔๒ และ ๑๔.๕๘ ตามลำดับ
อย่างไรก็ตามแพทย์-พยาบาลดังกล่าว ก็มีได้รับอนุญาตจากกฎหมายให้ทำแท้ง
ได้โดยเสรี เมื่อเป็นเช่นนี้วิธีการทำแท้งครึ่งหลังสุดที่ใช้กันมาก ก็คือ การ
ใช้วัสดุแข็งสอดเข้าไปในช่องคลอด ร้อยละ ๔๘.๘๕ ใช้สายยางฉีดน้ำ ร้อยละ
๒๗.๔๘ นอกนั้นเป็นวิธีอื่น ๆ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นอันตรายต่อผู้กระทำอย่างยิ่ง
(ตารางที่ ๔๐) สำหรับค่าใช้จ่ายที่ต้องสูญเสียไปนั้นเกือบทั้งหมดเสียค่าใช้จ่าย
ในอัตราต่าง ๆ กันไป แต่ค่าเฉลี่ยของการใช้จ่ายอยู่ในระหว่าง ๕๐๐-๑,๐๐๐
ซึ่งมีถึงร้อยละ ๗๒.๓๔ ที่ค่าใช้จ่ายไม่สูงมากนักเป็นเพราะการทำแท้งนั้น ถ้า

ระยะเวลาการตั้งครรภ์ที่ยังนานเท่าใดค่าใช้จ่ายก็จะยิ่งสูงเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ (ตารางที่ ๔๑) อย่างไรก็ตามผลจากการทำแท้งปรากฏว่ามีอาการแทรกซ้อนที่เกิดขึ้น จนทำให้ต้องเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลด้วยอาการต่างๆ กันไป อาการตกเลือดมีมากที่สุดกว่าครึ่งหนึ่ง คือร้อยละ ๕๙.๑๔ รองลงมาเป็นอาการเจ็บในท้อง ร้อยละ ๑๙.๓๕ นอกนั้นเป็นอาการอื่น ๆ (ตารางที่ ๔๒)

เมื่อเกิดการตั้งครรภ์โดยไม่พึงปรารถนาแล้ว หญิงเหล่านี้มีความรู้สึกก่อนที่จะตัดสินใจทำแท้งต่าง ๆ กันออกไป ส่วนมากร้อยละ ๓๐.๗๒ กลัวบาป รองลงมากลัวเป็นอันตรายต่อชีวิต ร้อยละ ๒๑.๐๘ นอกนั้นเป็นความรู้สึกอื่น ๆ (ตารางที่ ๔๓) เนื่องจากการไปทำแท้งเป็นเรื่องที่ผิดกฎหมายและเสี่ยงต่อชีวิตของผู้ทำเป็นอย่างมาก หญิงเหล่านี้จึงมักบอกให้สามีและเพื่อนทราบมากที่สุด ร้อยละ ๒๘.๒๑ และ ๒๗.๕๖ ตามลำดับ นอกนั้นบอกให้มารดา/บิดา และบุคคลที่เป็นที่ไว้วางใจทราบ (ตารางที่ ๔๔)

ความรู้สึกของหญิงขณะทำแท้งเป็นความรู้สึกที่น่าสนใจมากที่สุด เพราะจากผู้ที่มีประสบการณ์การศึกษาทางด้านนี้ ดังเช่น “พ.ญ. ศิวพรพรรณ”^๑ ได้ศึกษาไว้พบว่าความรู้สึกของหญิงที่แท้งบุตรหรือทำแท้งนั้น มีต่าง ๆ กันไปตามความต้องการหรือความพึงพอใจต่อการมีบุตร ฉะนั้นความรู้สึกที่เกิดขึ้นจึงมักมีความรู้สึกสูญเสีย เสียหาย โกรธ ซึ่ง รู้สึกผิด ซึ่งผลจากการวิจัยครั้งนี้พบในส่วนที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือส่วนมากร้อยละ ๓๓.๐๘ กลัวเป็นอันตรายต่อชีวิต ร้อยละ ๒๓.๕๓ กลัวบาป ที่รู้สึกเฉย ๆ มีร้อยละ ๒๒.๐๖ ที่เหลือมีความรู้สึกกลัวในเรื่องต่าง ๆ เช่น กลัวเจ็บ กลัวถูกตำราวจับ กลัว

๑ แพทย์หญิงศิวพรพรรณ, “เพศศึกษา: แท้ง”, นิตยสารรายบ็กซ์ ใจดี ฉบับที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๒๒

ผู้นอกราย เป็นต้น (ตารางที่ ๔๕) และ หลังจากการทำแท้งแล้ว กว่าครึ่งหนึ่งคือ ร้อยละ ๕๖.๓๘ รู้สึกว่าได้ตัดสินใจผิดไปเพราะการทำแท้งทำให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพ เป็นบาป เสียหายบุตร เสียค่าใช้จ่ายและอื่น ๆ (ตารางที่ ๔๖) กรณีที่เห็นว่าการตัดสินใจของตนเองถูกต้อง มีเพียงร้อยละ ๒๖.๖๐ ซึ่งให้เหตุผลว่าเพราะเป็นวิธีการแก้ปัญหาที่ดีที่สุด ร้อยละ ๒๐.๐๐ นอกนั้นเป็นความเห็นอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับความเห็นในคำนี้ต่าง ๆ ที่น่าสังเกตคือ มีร้อยละ ๔.๐๐ ที่เห็นว่าตัดสินใจถูกต้องแล้วเพราะสามีไม่รับผิดชอบ (ตารางที่ ๔๗) ส่วนผู้ที่ไม่แน่ใจและไม่ทราบว่าตัดสินใจถูกต้องหรือไม่นี้ มีเพียงร้อยละ ๗.๔๕ และ ๙.๕๗ ตามลำดับ

๔. ในจำนวนผู้มีปัญหาสวัสดิการแม่และเด็กจำเป็นต้องแสวงหาบริการทางสังคมจากหน่วยงานที่ให้บริการในคำนี้ พบว่าประมาณ ๓ ใน ๔ มีสาเหตุเนื่องมาจากสามีและความไม่รับผิดชอบของชาย กล่าวคือร้อยละ ๕๓.๓๓ ถูกทอดทิ้ง ร้อยละ ๑๓.๓๓ ตั้งครรภ์นอกสมรส ร้อยละ ๖.๖๗ เลิกกับสามีที่น่าสังเกตคือเศรษฐกิจปีบคั้นมีถึงร้อยละ ๑๓.๓๓ กำลังศึกษาอยู่ร้อยละ ๖.๖๗ และสามีเสียชีวิต ร้อยละ ๖.๖๗ เช่นกัน

โดยเหตุที่ส่วนใหญ่สืบเนื่องมาจากความไม่รับผิดชอบของชาย ฉะนั้นในเรื่องนี้ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาถึงความพยายามของหญิงเหล่านี้ที่จะทำให้ชายรับผิดชอบ ผลการศึกษาพบว่าส่วนใหญ่ได้ใช้ความพยายามให้ฝ่ายชายรับผิดชอบด้วยวิธีการต่าง ๆ กัน (ตารางที่ ๕๘) และผลจากการที่ฝ่ายชายไม่รับผิดชอบนั้นก็ทำให้เกิดความรู้สึกเสียใจ แค้นใจพอ ๆ กัน คือร้อยละ ๒๓.๐๘ เท่า ๆ กัน นอกนั้นเป็นความรู้สึกที่เกลียด โกรธ ร้อยละ ๑๕.๓๘ น้อยใจไม่สนใจ ร้อยละ ๗.๖๗

เมื่อฝ่ายชายไม่รับผิดชอบเช่นนี้ การหาทางออกของหญิงเหล่านี้จึงมีวิธีการที่แตกต่างกันออกไป แต่ส่วนใหญ่แล้วก็มีมักจะมืทางออกอยู่ ๓ ทาง

๔.๑ การกำจัดเด็กเสียก่อนเกิด ซึ่งได้แก่การทำแท้งที่มักจะเป็นการลักลอบทำแท้งซึ่งกระทำโดยผู้ที่มีไข้แพทย์^๒ ซึ่งผลจากการศึกษาพบว่าร้อยละ ๑๔.๒๘ เคยพยายามทำแท้งแต่ไม่ประสบผลสำเร็จ อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสังเกตว่าหญิงเหล่านี้ทั้งหมดเห็นกัวยว่าการทำแท้งเป็นบาป

๔.๒ การปล่อยให้ครรภ์กำเนิดต่อไปจนคลอด ซึ่งมีผลทำให้เด็กที่กำเนิดมาได้ชื่อว่าเป็นเด็กที่ไม่เป็นที่พึงปรารถนาของมารดา รวมทั้งยังเป็นเด็กที่มีปัญหาทางสังคมต่อไปในอนาคตไว้^๓ เรื่องนี้ Frossman และ Thurwe^๔ ได้ศึกษาเกี่ยวกับสุขภาพจิต การปรับตัวทางสังคม ระเบียบการศึกษาของเด็กที่ไม่เป็นที่พึงปรารถนาในประเทศสวีเดนพบว่า เด็กเหล่านี้มีปัญหาสังคมและจิตมาก ต้องปรึกษาจิตแพทย์และเข้าโรงพยาบาลเพื่อการบำบัดทางจิตถึง ๒๘% ในขณะที่กลุ่มเด็กในครอบครัวที่สมบูรณ์มีเพียง ๑๕% ที่มีปัญหากำหนดสาเหตุที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากเด็กที่ไม่เป็นที่พึงปรารถนาของมารดามักถูกทอดทิ้งและไม่ได้รับการเลี้ยงดูเอาใจใส่อย่างเพียงพอ

สำหรับความคิดเห็นเกี่ยวกับการปล่อยให้เด็กเกิดมา โดยที่พ่อแม่ยังไม่พร้อมนั้น พบว่า ร้อยละ ๔๕ เห็นว่าควรปล่อยให้เด็กเกิด ไม่น่าใจร้ายละ

๒ สุกานดา สุวนิชชาติ, "การป้องกันการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงปรารถนา", ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการทำแท้งในประเทศไทย, หน้า ๑๖๒

๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๒

๔ *The International Planned Parenthood Federation Working paper No. 5 : The Relationship between Family Size and Maternal and Child Health, "Incidence of Induced Abortion"* (England : Stephen Austin and Sons Ltd; 1970) p. 14

๔๕ เช่นกัน ร้อยละ ๑๐ ไม่ทราบ ที่น่าสังเกตคือเห็นว่าไม่กำจัดเด็กก่อนเกิด ซึ่งเรื่องนี้ไม่ขัดกับความพยายามทำแท้งแต่อย่างใด เพราะในเหตุผลของผู้ที่ตอบว่าควรปล่อยให้เด็กเกิดนั้นมีอยู่ร้อยละ ๑๑.๑๑ เป็นเพราะทำแท้งไม่สำเร็จ ส่วนที่เหลือมีเหตุผลอื่น ๆ แตกต่างกันไป (ตารางที่ ๕๔)

เมื่อตั้งครรภ์โดยไม่พึงปรารถนาแล้ว หญิงเหล่านี้ร้อยละ ๖๘.๔๒ เห็นว่าเป็นกรรมของเด็ก ร้อยละ ๒๑.๐๕ ไม่ได้คิดว่าเป็นเรื่องของบุญกรรม ที่ไม่ทราบมีร้อยละ ๑๐.๕๓ อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะเป็นเรื่องบุญกรรม ร้อยละ ๗๕.๐๐ ก็ได้ไปฝากครรภ์ตามโรงพยาบาลต่าง ๆ (ตารางที่ ๖๐) ที่ไม่ฝากครรภ์มีเพียง ร้อยละ ๒๕.๐๐ ซึ่งเป็นที่น่าสนใจว่าหญิงเหล่านี้ได้กระทำการผิด ๆ บ้าง ผลจากการศึกษาพบว่า ในจำนวนผู้ที่ไม่ได้ฝากครรภ์นั้น ร้อยละ ๕ เท่า ๆ กัน อยู่บ้านเฉย ๆ กินยาแสงสว่างตราค้างคาว รับประทานอาหารให้น้อยลงเพื่อไม่ให้ผู้นาทราบ ทำงานอื่น ๆ ตามปกติและหาหนังสืออ่านเพื่อจะปฏิบัติตามได้ถูกต้อง

และเป็นที่น่ายินดีว่าเมื่อคลอดบุตรแล้วกว่าครึ่งหนึ่งคือ ร้อยละ ๖๕.๐๐ เลี้ยงบุตรด้วยนมของมารดาเอง ซึ่งระยะเวลาในการให้นมบุตรด้วยตนเองนั้นมากน้อยต่างกันตั้งแต่ ต่ำกว่า ๑ สัปดาห์จนถึง ๓ เดือนขึ้นไป (ตารางที่ ๖๑)

๔.๓ การทอดทิ้งเด็ก เป็นวิธีการที่มักจะพบเห็นกันอยู่เสมอ ๆ ตามหน้าหนังสือพิมพ์ในรูปแบบต่าง ๆ กัน บางทีทั้งไว้ตามโรงพยาบาล เอาลูกทิ้งไว้ตามกองขยะ ทิ้งลงแม่น้ำ หรือฆ่าทิ้งด้วยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งเมื่อคลอดแล้ว บางรายทอดทิ้งเด็กในรูปของการให้ผู้อื่นอุปการะเลี้ยงดู มีบางรายที่จ้างเลี้ยงหรือส่งเข้ารับบริการตามสถานให้บริการทางสังคม ซึ่งผลจากการศึกษาพบว่า หญิงเหล่านี้จ้างผู้อื่นเลี้ยงดู ร้อยละ ๒๒.๒๒ เท่า ๆ

กับการส่งบุตรรับบริการที่ โฮลท์สทัทย์ มุนิธิ นอกจากนี้ส่งบุตรรับบริการที่พิริยานุเคราะห์และฝากเลี้ยงตามบ้านอีกร้อยละ ๕.๕๖ เท่าๆกัน ที่ให้บุตรอยู่กับตนเองมีเพียงร้อยละ ๒๒.๒๒ เท่านั้น (ตารางที่ ๖๒)

ในกรณีที่บุตรมิได้อยู่กับตนเองนั้น ผู้ที่เป็นมารดาต่างมีความรู้สึกในทางลบทั้งสิ้น กล่าวคือ มีแต่ความกังวลใจ ไม่สบายใจ ละอาย คิดถึงเสียใจ สงสาร ว่าเหว่ กลัวบุตรจำไม่ได้ ความรู้สึกในทางบวกมีเพียงร้อยละ ๕.๕๖ เท่านั้น (ตารางที่ ๖๓) และเป็นความรู้สึกในก้านการแบ่งเบาภาระ ฉะนั้นข้อมูลในก้านนี้จึงสอดคล้องกับความเห็นที่ว่าสตรีเหล่านี้ทุกคน (ร้อยละ ๑๐๐) เห็นด้วยกับการที่บิดามารดาควรเลี้ยงบุตรด้วยตนเอง โดยมีเหตุผลว่า บุตรจะได้รับความอบอุ่นได้ใกล้ชิดบุตร บิดามารดาให้ความรักได้ดีกว่าคนอื่น บุตรจะมีความสุข ได้รับการดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดีและไม่ถูกทอดทิ้ง (ตารางที่ ๖๔) ถ้าเป็นไปได้ในฐานะที่เป็นมารดาแล้วก็มีความปรารถนาที่จะนำบุตรมาเลี้ยงดูเอง จากประสบการณ์ที่หญิงเหล่านี้ไม่ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะมารดานั้น เมื่อไปเยี่ยมบุตรปรากฏว่า บุตรแสดงปฏิกิริยาที่ห่างเหิน ไม่ยินดียินร้าย ไม่ยอมเข้าหา (ตารางที่ ๖๕) ซึ่งปฏิกิริยากังกล่าว ผู้ที่เป็นมารดาอย่า่อมเกิดความรู้สึกท้อแท้เพราะคิดว่าบุตรไม่รักตน น้อยใจ มีเพียง ร้อยละ ๗.๖๙ ที่เห็นเป็นเรื่องธรรมดาเพราะไม่ได้อยู่ด้วยกัน (ตารางที่ ๖๖)

เมื่อตั้งครรถ์บุตรคนปัจจุบันซึ่งตนไม่พึงปรารถนานั้น สตรีเหล่านี้พยายามหาบริการสวัสดิการแม่และเด็กเพื่อไม่ต้องประพาศิผิตโดยได้รับบริการต่าง ๆ กันไปคือ ร้อยละ ๕๐.๐๐ ได้รับบริการประเภทที่อยู่อาศัย ร้อยละ ๓๐.๗๖ ได้รับบริการเรื่องนม ร้อยละ ๑๑.๕๕ อาหาร นอกนั้นก็ร้อยละ ๓.๘๕

ได้รับบริการเงินยืมและการรักษาพยาบาล การรับบริการดังกล่าวนี้พบว่าส่วน
 มากร้อยละ ๗๗.๗๘ รับบริการจากหน่วยงานดังกล่าวไม่ถึง ๑ ปี นอกนั้นรับ
 บริการเป็นระยะเวลาต่าง ๆ กัน ที่น่าสังเกตคือมีอยู่ร้อยละ ๕.๕๖ รับบริการ
 นานกว่า ๕ ปีขึ้นไป (ตารางที่ ๗๔)

ตามความรู้สึกของสตรีเหล่านี้ เมื่อตั้งครรภ์บุตรคนที่กำลังรับบริการจาก
 หน่วยงานแห่งนี้แล้วพบว่า ส่วนใหญ่มีความรู้สึกไปในทางลบ คือ ร้อยละ
 ๑๗.๙๕ เท่า ๆ กันมีความรู้สึกวิตกกังวล อาย กลุ้มใจ รongลงมาร้อยละ
 ๑๕.๓๘ มีความรู้สึกกลัว นอกนั้นเป็นความรู้สึกอื่น ๆ (ตารางที่ ๗๕)

ในจำนวนสตรีที่แสวงหาบริการ เพื่อแก้ปัญหาการเลี้ยงลูกเด็กที่ไม่พึง
 ปรารถนานั้น ๓ ใน ๔ ต้องพึ่งบริการทางสังคมเมื่อมีบุตรคนแรก รongลง
 มาคือ ร้อยละ ๑๒ เป็นบุตรคนที่ ๒ นอกนั้นอีกร้อยละ ๖.๒๕ เป็นบุตรคนที่
 ๔ และ ๕ สำหรับผู้ที่แนะนำแหล่งหาบริการดังกล่าว จากการศึกษาพบว่า
 ร้อยละ ๓๕ เป็นนักสังคมสงเคราะห์ รongลงมาอีกร้อยละ ๑๕ เป็นเพื่อน
 และแพทย์ นอกนั้นเป็นบุคคลอื่น ๆ (ตารางที่ ๗๖) อายุของบุตรเหล่านี้
 ส่วนใหญ่อยู่ในระหว่าง ๑-๓ เดือน ถึงร้อยละ ๔๐.๐๐ ที่น่าสังเกตคือมารดา
 ที่กำลังตั้งครรภ์และแสวงหาบริการนี้มีถึง ร้อยละ ๒๐.๐๐ (ตารางที่ ๗๗)
 บุตรที่กำลังรับบริการส่วนใหญ่ ร้อยละ ๔๕.๐๐ เป็นหญิง ที่เป็นชายมีร้อย
 ละ ๓๕.๐๐ ที่เหลือเป็นมารดาที่กำลังตั้งครรภ์ ซึ่งยังไม่ทราบว่าเป็นบุตรที่เกิดมา
 นี้จะเป็นชายหรือหญิง

ความเกี่ยวข้องกันระหว่างปัญหาทั้ง ๔ กลุ่ม

เนื่องจากประชากรกลุ่มตัวอย่างของการศึกษาคงนี้เป็นกลุ่มประชากรที่มี
 ปัญหาต่าง ๆ กัน มิใช่เป็นกลุ่มสตรีที่มีปัญหาทั้ง ๔ ประเภท ในลักษณะ

ดังกล่าวจึงเป็นเรื่องยากที่จะเห็นถึงความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันของปัญหา แต่ในสิ่งที่ศึกษาได้พบว่า มีบางประเด็นที่อาจนำ^{๕๕}ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่หลายได้ ที่ผู้วิจัยได้แยกประเด็นที่สำคัญไว้ดังนี้ คือ

๑. ความเกี่ยวข้องกันของปัญหาการโรค การค้าประเวณี การทำแท้ง และการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงปรารถนาจนเป็นเหตุให้ต้องรับบริการสวัสดิการแม่และเด็ก ผลจากการวิจัยพบว่าในบรรดาผู้มีปัญหาเกี่ยวกับการทำแท้งนั้น ร้อยละ ๗๑.๐๐ กำลังป่วยเป็นกาโรคที่ไม่เป็นมีเพียงร้อยละ ๒.๐๐ เท่านั้น มีอยู่เพียงร้อยละ ๑ ที่กำลังรอฟังผลอยู่ แสดงว่าผู้ที่มีปัญหาในกลุ่มนี้ประสบปัญหาซ้ำถึง ๒ ครั้งในช่วงเวลาเดียวกัน เมื่อศึกษาถึงความเกี่ยวข้องกันระหว่างอาชีพของผู้ที่เคยทำแท้งและเป็นกาโรคแล้วพบว่ากระจายอยู่เกือบทุกอาชีพ (ตาราง ๔๘,๔๙)

สำหรับกลุ่มสตรีที่ค้าประเวณีนั้นพบว่าร้อยละ ๕๔.๑๐ เคยเป็นกาโรคที่ไม่เป็นมีร้อยละ ๔๕.๐๘ ตัวเลขนี้แสดงให้เห็นว่าอาจมีปัจจัยอื่นที่ทำให้เปอร์เซ็นต์ของการเป็นกาโรคในหญิงเหล่านี้ลดลง เช่น การรู้จักรักษาตัวและแม้แต่การที่ฝ่ายชายซึ่งเป็นผู้ใช้บริการรู้จักใช้เครื่องป้องกันมิให้นำโรคนี้ไปสู่หญิงอย่างไรก็ตามเปอร์เซ็นต์ของการเป็นกาโรคในกลุ่มนี้สูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ

ส่วนผู้ที่มีปัญหาการตั้งครรภ์โดยไม่พึงปรารถนาและรับบริการสวัสดิการแม่และเด็กนั้น พบว่า ร้อยละ ๔๘.๕๑ ทราบถึงอันตรายจากการทำแท้ง ร้อยละ ๔๑.๔๙ ไม่ทราบ แต่สตรีเหล่านี้ก็จำเป็นต้องกระทำการดังกล่าว มิฉะนั้นจะทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาด้วย ที่สำคัญคือปัญหาการเลี้ยงดูเด็ก ความอับอายขายหน้าและปัญหาอื่น ๆ ซึ่งไม่อาจหาทางเลือกที่ดีกว่านี้ได้ (ตารางที่ ๕๐)

จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ของปัญหาทั้งกล่าวทั้ง ๔ ประเภทนั้น ส่วนหนึ่งมีผลเกี่ยวเนื่องและการกระทบซึ่งกันและกันโดยที่มีจุดเริ่มต้นมาจากการที่หญิงต้องถูกแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากอาชีพการค้าประเวณี ซึ่งเรื่องนี้ เฉลิมพล สัตตถาภรณ์^๕ ใ้กล่าวถึงเช่นกันว่า “ปัญหาที่เกิดจากโสเภณีได้แก่ ปัญหาการมโรค ปัญหาแม่เล้ากับแมงดา ปัญหาความเสื่อมโทรมทางศีลธรรม และวัฒนธรรมของคนในสังคม ปัญหาอาชญากรรมเพราะสำนักค้าประเวณี เป็นแหล่งมั่วสุมยาเสพติดและการพนัน ปัญหาเด็กที่เกิดจากโสเภณีโดยไม่ได้ พาดพิงถึงเรื่องการทำแท้ง” จากผลการวิจัยแม้ว่าจะเป็นการกำหนดกลุ่ม ประชากรที่มีลักษณะและธรรมชาติของปัญหาที่แตกต่างกันเป็นกลุ่ม ๆ ไปก็ตาม แต่ส่วนหนึ่งของกลุ่มประชากรกลุ่มนี้ก็ได้รับผลกระทบดังกล่าว

๒. การคุมกำเนิดกับการเกิดปัญหาต่าง ๆ

ในเรื่องการคุมกำเนิด ซึ่งหน่วยงานที่รับผิดชอบทางด้านนี้ได้พยายาม ใช้เวลาหลายปีในการรณรงค์ เพื่อลดอัตราการเพิ่มของประชากรและให้ความรู้ เพื่อมิให้เกิดการผิดพลาดในชีวิตครอบครัว และวางแผนครอบครัวให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและความพร้อมในด้านอื่น ๆ ได้ การศึกษาครั้งหนึ่งพบว่า สตรีที่มีปัญหาทั้ง ๔ กลุ่มเกือบทั้งหมดต่างทราบก็ในเรื่องการคุมกำเนิด และต่างมีประสบการณ์ในการคุมกำเนิดด้วยวิธีการกินยามากที่สุด นอกนั้น เป็นวิธีการอื่น ๆ ที่สำคัญเกี่ยวกับเรื่องการคุมกำเนิดก็คือ ความเกี่ยวข้องกันกับการทำแท้ง ซึ่งสตรีทั้ง ๔ กลุ่มส่วนมากเห็นว่าการคุมกำเนิดจะช่วยลดอัตราการทำแท้งได้

^๕ ร.ต. เฉลิมพล สัตตถาภรณ์, “ปัญหาโสเภณีในประเทศไทย” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศิลป์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๐๘)

นอกจากนี้สตรีในกลุ่มผู้มีปัญหาการตั้งครรภ์ โดยไม่พึงปรารถนายังเห็น
 ด้ว่าว่าการที่สตรีมีความรู้เรื่องนี้จะช่วยลดปัญหาการตั้งครรภ์ โดยไม่พึง
 ปรารถนาได้มากเช่นเดียวกับการลดปัญหาการทำแท้ง (ตารางที่ ๔๘, ๕๑,
 ๕๒ และ ๖๗)

จากสิ่งที่ได้วิจัยมีความเห็นว่าปัญหาว่าต่าง ๆ ไม่น่าจะเกิดขึ้นเพราะต่าง
 ทราบถึงผลดีของการคุมกำเนิด แต่ในทางปฏิบัติอาจมีปัจจัยอื่น ๆ ที่ทำให้
 สตรีเหล่านี้ละเลย ไม่เข้าใจวิธีการคุมกำเนิดอย่างแท้จริง ประมาทเลินเล่อ
 และไม่ได้รับความร่วมมือจากชาย จนทำให้ต้องเกิดปัญหากังกล่าวคือ ปัญหา
 การทำแท้ง ปัญหาการเป็นกามโรค และการตั้งครรภ์โดยไม่พึงปรารถนา

๓. สถิติส่วนบุคคลของสตรีกับปัญหาที่เกี่ยวข้องทั้ง ๔ กลุ่ม

๓.๑ ด้านความยุติธรรม

สตรีที่เป็นกามโรคร้อยละ ๘๐.๖๓ มีความเห็นว่าเป็นเรื่องที่ไม่ยุติธรรม
 ที่หญิงต้องพลอยติดโรคจากชายโดยให้เหตุผลว่า ชายทำให้หญิงติดโรคโดย
 ไม่ทราบเรื่องร้อยละ ๕๑.๙๗ ร้อยละ ๑๐.๙๑ เห็นว่าเป็นการเอาเปรียบทาง
 เพศ ร้อยละ ๕.๒๔ เห็นว่าเป็นการเห็นแก่ตัว นอกนั้นเห็นว่าเกี่ยวกับสุข-
 ภาพและสร้างปัญหาให้แก่ครอบครัวและอื่น ๆ ตามลำดับ ในกลุ่มที่เห็นว่า
 ยุติธรรมซึ่งมีร้อยละ ๙.๘๖ โดยร้อยละ ๒๘.๕๗ ให้เหตุผลว่า เมื่อชายเสียเงิน
 เกี่ยวแล้วหญิงติดโรคก็เป็นเรื่องที่เหมาะสม ร้อยละ ๑๘.๘๖ เห็นว่าเป็นเรื่อง
 ธรรมชาติ ร้อยละ ๑๔.๒๙ เป็นเรื่องความสมัครใจและร้อยละ ๗.๑๔ เป็น
 เรื่องที่พิสูจน์ไม่ได้ว่าชายหรือหญิงที่เป็นผู้นำโรค

สตรีที่ค่าประเมินร้อยละ ๗๐ ให้ความเห็นต่อเรื่องการกวาดล้างการค้า ประเมินว่าเป็นเรื่องที่ยุติธรรม โดยให้เหตุผลที่น่าสนใจว่าสตรีเหล่านี้ได้รับเงินเป็นค่าแลกเปลี่ยน และเห็นว่าเป็นอาชีพที่ผิดกฎหมายสมควรที่จะมีการกวาดล้าง ที่เห็นว่ายุติธรรมมีร้อยละ ๓๐ โดยให้เหตุผลว่าเป็นการกระทำผิดร่วมกันระหว่างชายและหญิง จึงไม่ควรจับกุมหญิงแต่ฝ่ายเดียว (ตารางที่ ๑๖)

ในกลุ่มสตรีที่ตั้งครรภ์โดยไม่พึงปรารถนาพบว่าร้อยละ ๘๐ เห็นว่าการที่ชายเป็นต้นเหตุ ทำให้หญิงตั้งครรภ์จนเกิดกรณีทำแท้งขึ้น และไม่ต้องมีส่วนรับผิดชอบต่อการทำแท้งนั้นเป็นเรื่องที่ไม่ยุติธรรมเลย เพราะเรื่องนี้เป็นเรื่องสมควรรับผิดชอบร่วมกันทั้ง ๒ ฝ่าย นอกจากนี้ถ้าปรากฏว่าถูกจับได้หญิงก็เป็นฝ่ายได้รับการลงโทษตามกฎหมายแต่เพียงฝ่ายเดียว ดังนั้นจึงมีความเห็นสนับสนุนอีกอย่างหนึ่ง ว่าเป็นเพราะชายแสวงหาความสุขแต่เพียงฝ่ายเดียว ซึ่งมีใช่เป็นเรื่องที่ยุติธรรมแต่อย่างใด (ตารางที่ ๖๘ และ ๖๙)

สำหรับกลุ่มสตรีที่มีปัญหาทำแท้งนั้นพบว่าร้อยละ ๖๑.๗๐ เห็นว่าเป็นเรื่องที่ไม่ยุติธรรมที่ชาย ซึ่งเป็นต้นเหตุที่ทำให้สตรีตั้งครรภ์จนเกิดทำแท้งขึ้น และไม่ต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อการทำแท้งของสตรีตามกฎหมายนั้น มีเหตุผลที่สำคัญคือ ทั้ง ๒ ฝ่ายต้องรับผิดชอบร่วมกันมีเพียงร้อยละ ๗.๔๕ ที่เห็นว่ายุติธรรม โดยให้เหตุผลว่าเป็นสิทธิของสตรีเองและเหตุผลอื่น ๆ (ตารางที่ ๕๓)

จะเห็นได้ว่า สตรีที่ประกอบอาชีพค้าประเมินเห็นว่าเป็นเรื่องที่ยุติธรรม เพราะการประกอบอาชีพดังกล่าวมี “เงิน” เป็นเครื่องแลกเปลี่ยน แม้ว่าตนเองจะต้องถูกลงโทษตามพระราชบัญญัติปราบการค้าประเมิน โดยที่ฝ่าย

ชายไม่ต้องร่วมรับผิดชอบด้วยเลย แต่ในกลุ่มนี้ก็มีบางคนที่ยังเห็นว่าไม่ยุติธรรม เพราะทั้งชายและหญิงน่าจะมีส่วนร่วมรับผิดชอบด้วยกัน ฉะนั้น ในประเด็นที่กลุ่มหนึ่งมองว่ายุติธรรมเพราะเป็นเรื่องของการค้าขายถือเป็นเรื่องที่ขัดต่อสิทธิมนุษยชนเป็นอย่างมากที่เกี่ยวข้อง

๓.๒ การวิตรอนสิทธิสตรีในเรื่องการทำแท้ง

ในกลุ่มสตรีที่มีปัญหาทำแท้งเกือบครึ่งต่อครึ่งให้ความเห็นว่า การที่กฎหมายอนุญาตให้ทำแท้งได้เฉพาะกรณีที่ถูกข่มขืนและเป็นอันตรายต่อสุขภาพของมารดานั้น เป็นเรื่องที่วิตรอนสิทธิส่วนบุคคล และในจำนวนนี้ร้อยละ ๖๑.๕๔ เห็นว่าการทำแท้งควรเป็นสิทธิของสตรีที่ตั้งครรภ์ โดยไม่พึงปรารถนา โดยมีเหตุผลที่สำคัญคือหญิงเป็นฝ่ายตั้งครรภ์ (ตารางที่ ๕๔) ในกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยมีเพียงร้อยละ ๑๘.๖๘ เท่านั้น ซึ่งมีเหตุผลที่สนับสนุนว่าการทำแท้งควรจะปรึกษาสามีเสียก่อน (ตารางที่ ๕๕) กรณีที่จะทำแท้งได้ควรเป็นกรณีที่ยังไม่พร้อมที่จะมีบุตร และตั้งครรภ์โดยไม่พึงปรารถนาทุกกรณี (ตารางที่ ๕๖) ผู้ที่จะทำแท้งควรเป็นแพทย์ ซึ่งสตรีกลุ่มนี้ร้อยละ ๘๐.๐๐ ให้ความเห็นว่าเป็นเรื่องที่ปลอดภัยกว่า (ตารางที่ ๕๗) การที่จะให้เด็กเกิดมาในขณะที่พ่อแม่ยังไม่พร้อม กับการกำจัดเด็กเสียก่อนเกิดขึ้น กว่าครึ่งหนึ่งคือร้อยละ ๖๑.๐๕ เห็นว่าควรกำจัดเด็กก่อน

กลุ่มสตรีที่มีปัญหาการตั้งครรภ์โดยไม่พึงปรารถนาพบว่ร้อยละ ๒๑.๐๕ เห็นว่าวิตรอนสิทธิส่วนบุคคล ที่ไม่แน่ใจมีมากถึงร้อยละ ๕๒.๖๓ และไม่ทราบร้อยละ ๒๖.๓๒ เหตุผลที่สนับสนุนว่าวิตรอนเกี่ยวข้องกับปัญหาโดยตรง คือร้อยละ ๕๐.๐๐ เห็นว่าเป็นเรื่องสิทธิส่วนบุคคล และร้อยละ ๒๕.๐๐ เห็นว่าการที่มีบุตรแล้วไม่สามารถเลี้ยงดูได้ ก็ควรกำจัดเสียก่อนให้เด็กเกิด ที่

สำคัญที่น่าพิจารณาคือสตรีในกลุ่มนี้ครึ่งต่อครึ่งเห็นว่า การทำแท้งควรเป็นสิทธิของสตรีผู้ตั้งครรภ์โดยไม่พึงปรารถนา ซึ่งเหตุผลของทั้ง ๒ ฝ่ายที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยนั้น พบว่าผู้ที่เห็นด้วยยืนยันถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเองในแง่ของการเป็นเจ้าของร่างกาย และมองอนาคตของเด็กที่จะเกิดมามีปัญหาในทางสังคม ผู้ที่ไม่เห็นด้วยมองในลักษณะที่สตรีน่าจะรู้จักป้องกันตนเอง โดยการคุมกำเนิดและเกรงอันตรายต่อสุขภาพ กรณีที่ควรทำแท้งได้ตามความเห็นของสตรีเหล่านี้มีหลายประเด็นที่น่าพิจารณา ที่สำคัญคือ ร้อยละ ๕๕.๘๐ เห็นว่าถ้าตั้งครรภ์โดยไม่พึงปรารถนาทุกกรณีแล้ว ก็ควรให้ทำแท้งได้นอกนั้นเป็นกรณีอื่น ๆ (ตารางที่ ๗๕) ผู้ที่จะทำแท้งได้ควรเป็นแพทย์ ร้อยละ ๔๕.๐๐ เห็นว่าควรเปิดให้ทำได้โดยเสรี มีถึงร้อยละ ๔๐.๐๐ ที่ไม่เห็นด้วยกับการทำแท้งในทุกกรณี จึงเป็นเรื่องที่น่าจะยืนยันได้ว่าสตรีส่วนมากไม่ต้องการทำแท้ง ยกเว้นกรณีที่จำเป็นจริง ๆ สำหรับเหตุผลที่สนับสนุนว่าแพทย์ควรทำแท้งได้นั้น ส่วนมากร้อยละ ๓๓.๓๔ คำนึงในเรื่องความปลอดภัย รองลงมาร้อยละ ๒๒.๒๒ เห็นว่าแพทย์สามารถใช้ดุลยพินิจได้ อีกร้อยละ ๑๑.๑๑ เท่า ๆ กัน เห็นว่าเป็นการช่วยหาทางออกที่ถูกต้องให้สตรีนอกสมรสและดีกว่าการที่จะปล่อยให้เด็กเกิดมาแล้วมีปัญหา (ร้อยละ ๒๒.๒๒ ไม่ระบุเหตุผล)

๓.๓ การวิตรอนสิทธิสตรีในด้านต่าง ๆ ของกลุ่มผู้ค้าประเวณี

สตรีที่ถูกส่งตัวเข้ารับการสงเคราะห์นั้น ส่วนใหญ่มีความรู้สึกว่าเป็นการจำกัดสิทธิของสตรี โดยมีระดับความรู้สึกที่แตกต่างกัน กลุ่มที่เห็นว่าวิตรอนสิทธิมากและวิตรอนสิทธิปานกลางมีร้อยละ ๓๑.๐๙ เท่ากัน วิตรอนสิทธิมากที่สุดมีร้อยละ ๕.๘๘ (ตารางที่ ๑๑) ซึ่งความเห็นนี้สอดคล้องกับความเห็น

ต่อการเลือกดำเนินชีวิตร้อยละ ๗๑.๓๑ ต้องการดำเนินชีวิตนอกสถานสงเคราะห์ร้อยละ ๒๔.๕๙ ต้องการดำเนินชีวิตในสถานสงเคราะห์ร้อยละ ๔.๑๐ เห็นว่าจะดำเนินชีวิตที่ไหนก็ได้

เหตุผลที่ต้องการเลือกดำเนินชีวิตนอกสถานสงเคราะห์ เนื่องจากมีอิสระมากกว่า ร้อยละ ๘๒.๘๒ และร้อยละ ๙.๗๖ ต้องการอยู่กับครอบครัว เหตุผลอื่น ๆ คือ ไม่อดอยาก อดแคบ และมีเงินใช้ ส่วนเหตุผลที่ต้องการอยู่ถึงแม้จะเป็นเหตุผลของคนกลุ่มน้อยก็ตาม จากการศึกษาพบว่า เหตุผลที่สำคัญคือ ร้อยละ ๔๖.๖๖ ได้มีโอกาสใช้ ร้อยละ ๒๖.๖๗ มีการกินที่อยู่ดี ร้อยละ ๑๖.๖๗ ได้เปลี่ยนแปลงความประพฤติ และอีกความเห็นหนึ่งคือ ทำให้จิตใจสงบ (ตารางที่ ๑๒ และ ๑๓) ซึ่งความคิดเห็นต่าง ๆ เหล่านี้ ความต้องการอิสระจะมีอิทธิพลเหนือกว่าเหตุผลอื่น ๆ ถึงแม้ สิ่งนั้นจะมีประโยชน์ต่อผู้รับการสงเคราะห์เองในอนาคตก็ตาม

ผู้วิจัย ได้ทำการสอบถามความเห็นของผู้ที่เคยค้าประเวณีมาก่อน ถึงความถูกต้องทางกฏหมาย พบว่าสตรีเหล่านั้นไม่เห็นด้วยว่าการค้าประเวณีจะเป็นสิทธิของสตรีโดยไม่มีกฏหมาย ร้อยละ ๕๔.๘๗ กว้างเหตุผลที่ว่า เป็นเรื่องที่ทำให้หญิงเสียชื่อ ร้อยละ ๕๘.๐๖ ไม่ควรจะทำให้ถูกกฏหมาย ร้อยละ ๑๖.๑๓ เห็นว่าทำให้มีจำนวนผู้ประกอบการอาชีพนี้เพิ่มขึ้น ร้อยละ ๓.๒๓ เป็นแหล่งมั่วสุมโจรผู้ร้าย และมีเหตุผลอื่น ๆ อีก เช่นทำให้ญาติเสียใจ เป็นต้น (ตารางที่ ๑๔) ส่วนกลุ่มที่เห็นด้วยร้อยละ ๔๕.๑๓ นั้น ให้เหตุผลว่า ทำให้สตรีไม่ต้องถูกจับ ร้อยละ ๒๙.๔๑ ทำให้มีรายได้ ร้อยละ ๒๓.๕๓ เป็นสิทธิส่วนตัว ร้อยละ ๒๑.๕๗ และมีที่ไม่ระบุเหตุผลถึงร้อยละ ๒๕.๔๙ (ตารางที่ ๑๕)

ต่อความเห็นเกี่ยวกับการจดทะเบียนค้าประเวณี ปรากฏว่าสตรีเหล่านี้ ร้อยละ ๕๕.๐๐ เห็นด้วยว่า ควรมีการจดทะเบียนการค้าประเวณีให้ถูกต้องกฎหมาย เพราะจะเป็นการกระทำที่เปิดเผยได้โดยสะดวกไม่ต้องปกปิด หลบซ่อน ร้อยละ ๖๒.๑๒ และมีจำนวนหนึ่งคือ ร้อยละ ๑๒.๑๒ เห็นว่าทำให้มีรายได้ช่วยเหลือครอบครัว (ตารางที่ ๑๗) ส่วนกลุ่มผู้ที่ไม่เห็นด้วย ร้อยละ ๓๖.๖๗ นั้น ให้เหตุผลว่าจะเป็นการประจานสตรีผู้นั้นถึงร้อยละ ๕๖.๘๒ ร้อยละ ๒๒.๗๓ ให้เหตุผลว่าไม่ไ้คิดทำตลกไป และเหตุผลที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ร้อยละ ๑๓.๖๔ จะทำให้มีจำนวนหญิงเหล่านี้เพิ่มมากขึ้น (ตารางที่ ๑๘)

ความเห็นทางก้านกฎหมายอีกประการหนึ่งนั้น คือการออกบัตรสุขภาพเฉพาะโรค ร้อยละ ๖๗.๕๐ เห็นควรให้มีการออกบัตรเฉพาะโรคในขณะที่มีเพียงร้อยละ ๑๘.๓๓ เท่านั้น ที่ไม่เห็นด้วย ความเห็นต่อการออกบัตรเฉพาะโรคนั้น เป็นเพราะร้อยละ ๖๔.๒๐ ทำให้ปลอดภัยและสุขภาพดีขึ้น ส่วนที่ไม่เห็นด้วย ให้เหตุผลสำคัญคือ ร้อยละ ๔๐.๙๑ จะทำให้เป็นโสเภณีมากขึ้น (ตารางที่ ๑๙ และ ๒๐)

จากความเห็นในค้ำนต่าง ๆ เหล่านี้ พอจะสรุปได้ว่าสตรีเหล่านี้มีความต้องการที่จะให้การค้าประเวณีเป็นเรื่องที่ถูกต้องตามกฎหมายในทุก ๆ ทาง เหมือนกับอาชีพอื่น ๆ โดยทั่วไป

จะเห็นได้ว่าในเรื่องกฎหมายต่าง ๆ เฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายที่อนุญาตให้สตรีทำแท้งได้เฉพาะกรณีถูกข่มขืนหรือเป็นอันตรายต่อสุขภาพของมารดาเท่านั้น เป็นเรื่องที่น่าพิจารณาเป็นอย่างยิ่งว่ากฎหมายฉบับนี้ควรได้รับการปรับปรุงหรือไม่ เพราะในความเห็นของสตรีกลุ่มนี้ แม้จะมีเพียงร้อยละ ๒๒ ของ

ผู้ทำแท้งที่เห็นว่ากฎหมายจริตรอนสิทธิส่วนบุคคลของหญิง ทั้ง ๆ ที่เรื่องนี้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตัวของหญิงเอง อย่างไรก็ตามเนื่องจากเรื่องการทำแท้งนั้นเป็นเรื่องที่กฎหมายยังไม่เปิดโอกาสให้มีการทำแท้งกันได้อย่างรวดเร็ว เพราะขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ และวัฒนธรรมไทยต่าง ๆ ซึ่งมีใช้มีแต่ประเทศไทยเพียงประเทศเดียวในแถบเอเชียที่ยังไม่อนุญาตให้ทำแท้งโดยเสรีได้ ประเทศอื่น ๆ เช่น สาธารณรัฐจีน (ไต้หวัน) อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ ถือว่าการทำแท้งเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายจึงห้ามเด็ดขาด ส่วนประเทศที่ถือว่าการทำแท้งถูกกฎหมายถ้าได้รับอนุญาตตามอำนาจ คือประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนและสิงคโปร์ ประเทศอื่น ๆ นอกเหนือจากนี้ เช่น ฮองกง อินเดี๋ย ญี่ปุ่น มาเลเซีย ฯ ทำได้ตามเงื่อนไขที่แตกต่างกัน^๖ แม้แต่ในสหรัฐอเมริกา^๗ ก็ถือว่าผู้หญิงทุกคนมีทางทำแท้งโดยไม่ผิดกฎหมายได้ทุกเมื่อ (ถ้าพยายามมหาทางจริง) เพียงแสดงอาการปรากฏให้แพทย์เห็น เช่น ร้องให้ตลอดเวลา คิดถึงการฆ่าตัวตาย คิดถึงอุบัติเหตุ ฯลฯ ซึ่งอาการเหล่านี้แสดงถึงการเสื่อมทางสุขภาพจิต ทางแพทย์ถือว่าเป็น “substantial risk to mental health” ถือเป็น “สิทธิของผู้หญิงที่จะแสดงออกถึงความเป็นหญิงเพื่อให้กฎหมายยอมรับ” การเรียกร้องหรือความเคลื่อนไหวในเรื่องนี้ ผู้ที่ดำเนินการก็เป็นสตรีที่มีการศึกษา และมีฐานะทางสังคมอยู่ในระดับสูงและมีแนวความคิดเป็น ๒ กลุ่ม โดยกลุ่มหนึ่ง

^๖ จารเรตต ดลินตัน, “กฎหมายว่าด้วยการทำแท้งในเอเชียใต้และตะวันออก”

(แปลและเรียบเรียง โดย สุพร เกิดสว่าง และสุภาณี จิวาศักดิ์อภิมาศ) ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการทำแท้งในประเทศไทย พศจิกายน ๒๕๒๓, หน้า ๑๑

^๗ ร. เนตรายน, “ผู้หญิงทำแท้งกันทำไม” สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑๒ พ.ศ. ๒๕๑๕, หน้า ๔๘.

สนับสนุนภัยเหตุผลที่ว่าจะเป็นการปลดอภัยแก่มารดา และเป็นการลดปัญหา การทอดทิ้งเด็กและปัญหาสังคมต่าง ๆ ลงได้บ้าง ส่วนกลุ่มที่คัดค้านให้เหตุผล ว่าเป็นการผิดศีลธรรม เป็นเรื่องบาป และทำลายขนบธรรมเนียมประเพณี ไทยอันดีงาม

เช่นเดียวกับปัญหาการค้าประเวณี ที่มีการอภิปราย การเรียกร้องให้ ยกเลิกพระราชบัญญัติปราบการค้าประเวณี การจดทะเบียนโดยที่กลุ่มตรงข้ามคัดค้านอยู่ สำหรับผู้ที่ประกอบอาชีพนักร้อง ๒ กลุ่มที่มีความเห็นขัดแย้งกัน โดยกลุ่มหนึ่งเห็นว่าเป็นการวิตรอนสิทธิของตนเอง เพราะเมื่อตนเอง ประกอบอาชีพก็กล่าวผู้มาใช้บริการไม่ได้รับโทษ ในทางตรงข้ามอีกกลุ่มหนึ่งเห็นว่าไม่ไ้วิตรอนสิทธิเพราะรู้อยู่แล้วว่าผิดกฎหมายและเป็นการค้าขาย หรือเป็นอาชีพอย่างหนึ่ง แต่ถูกควบคุมโดยกฎหมาย

จากสภาพข้อเท็จจริงดังกล่าวทั้งหมดนี้ มีประเด็นที่น่าพิจารณามากที่สุด ก็คือ อะไรคือสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย รัฐบาลมีนโยบายและส่งเสริมในเรื่องนี้แค่ไหน ประชาชนชาวไทยก็กลุ่มที่ทราบว่า ในฐานะที่เขาเกิดมาเป็น มนุษย์ เป็นคนไทย เขาควรมีสติหรือได้รับสิทธิอะไรบ้าง และจากสิทธิมนุษยชนนี้ อะไรคือสิทธิของความเป็นสภี เด็ก คนชรา การเรียกร้อง ความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ใ้มีการกระทำที่เป็นการสร้างความเข้าใจให้ประชาชนโดยทั่วไปเข้าใจในเบื้องต้นหรือไม่ เหตุใดการเรียกร้องต่าง ๆ จึงไม่เกิดขึ้นจากผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากปัญหา เพราะในที่สุดจะกลายเป็น เรื่องที่ว่า “มองคนไม่มีปัญหาให้มีปัญหา” ซึ่งจะกลายเป็นเรื่องที่เพียงแต่ พูดยกันเมื่อมีเรื่องราวเกิดขึ้นแต่ละครั้ง และในที่สุดก็จบลงไปโดยหาข้อยุติไม่ได้ และขาดการกระทำที่ต่อเนื่องกัน เพื่อประโยชน์สุขของมนุษยชาติในแต่ ประเทศ

๓.๔ การเอาโรคเอาเปรียบจากชายในเรื่องเพศ

กลุ่มสตรีที่เห็นว่าถูกเอาเปรียบในเรื่องเพศจากชายมากที่สุด คือ กลุ่มสตรีที่มีปัญหาการตั้งครรภ์โดยไม่พึงปรารถนามีถึงร้อยละ ๕๗.๑๔ ส่วนกลุ่มสตรีที่เป็นกามโรคร้อยละ ๔๕.๑๑ เห็นว่าเอาเปรียบบ้าง ในขณะที่กลุ่มสตรีที่มีปัญหาการทำแท้งและการค้าประเวณีส่วนใหญ่ ร้อยละ ๒๙.๗๖ และ ๔๒.๑๕ เห็นว่าไม่ถูกเอาเปรียบแต่อย่างใด (ตารางที่ ๘๔) แต่เมื่อพิจารณาประกอบกับความเห็นในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการถูกเอาเปรียบจากชาย กับการที่ต้องมารับบริการเพื่อแก้ไขปัญหาในขณะนี้ กลับพบว่าสตรีทุกกลุ่มเห็นว่าเป็นเรื่องที่สัมพันธ์กันในอัตราร้อยละที่แตกต่างกันค่อนข้างมาก ยกเว้นในกลุ่มสตรีที่ค้าประเวณีที่มีความเห็นอย่างละครึ่งต่อครึ่งที่ว่าสัมพันธ์และไม่สัมพันธ์ โดยมีเหตุผลที่สำคัญคือ กรณีที่สัมพันธ์กัน เพราะชายไม่รับผิดชอบและเหตุผลอื่น ๆ ส่วนที่ว่าไม่สัมพันธ์กันเพราะเห็นว่าเป็นเรื่องของอาชีพและเป็นความสมัครใจ ซึ่งพบมากในกลุ่มสตรีผู้ค้าประเวณีถึงร้อยละ ๖๐.๐๐ (ตารางที่ ๘๕, ๘๖ และ ๘๗)

สำหรับสตรีที่อยู่ในกลุ่มของผู้ที่เป็นกามโรคนั้นได้ให้ความเห็นไว้ชัดเจนว่า ฝ่ายชายซึ่งเป็นฝ่ายที่นำโรคมาให้กับหญิงนั้น ถือเป็นการเอาเปรียบหญิงมากที่สุดทีเดียว (ร้อยละ ๘๒.๘๗) แม้ว่าในด้านการรักษาเกือบครึ่งต่อครึ่งจะไปรับการรักษาพร้อม ๆ กันเพราะเป็นสามี/ภรรยาก็ตาม แต่ก็มีอีกส่วนหนึ่งที่ไม่แน่ใจว่าใครคือผู้นำเชื้อมาให้ นอกจากนั้นกรณีของผู้มีปัญหการทำแท้ง ก็ยังเป็นเครื่องที่ชี้ให้เห็นชัดว่าการที่ฝ่ายชายไม่รับผิดชอบไม่ว่าในกรณีใด ๆ ก็ตาม จะด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจ ความพลาดพลั้ง หรือด้วยความจำเป็นที่ยังศึกษาอยู่ ซึ่งกรณีของสตรีที่สมรสแล้ว ๑ ใน ๔

ทำแท้งโดยความเห็นชอบของสามี ผลของปัญหาที่ฝ่ายหญิงได้รับก็คือ การหาทางออกด้วยการทำแท้ง ฉะนั้น ในกลุ่มนี้จึงถือเป็นเรื่องที่ผิดกฎหมาย รวมทั้งเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัย จิตใจ ชีวิตและทรัพย์สิน หญิงก็เป็นฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบเพียงลำพังทั้งสิ้น ส่วนกลุ่มสตรีที่มีปัญหาด้านสวัสดิการแม่และเด็กนั้น ย่อมปรากฏอย่างแน่ชัดว่าเป็นการแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากสตรีเพราะมีถึงร้อยละ ๘๐ ที่เมื่อเกิดปัญหานี้แล้วต่างได้พยายามอธิบายเหตุผลให้ฝ่ายชายรับผิดชอบแต่ไม่ประสบผลสำเร็จ

๔. การเรียกร้องสิทธิสตรีในประเทศไทย

๔.๑ การรับรู้เรื่องการเรียกร้องสิทธิสตรี พบว่าเกือบครึ่งหนึ่งของสตรีที่มีปัญหาทุกกลุ่มเคยรับรู้และไม่เคยรับรู้ เกี่ยวกับเรื่องการเรียกร้องสิทธิสตรีในประเทศไทย เฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มของสตรีที่ค่าประเมินมีเปอร์เซ็นต์ของการไม่เคยรับรู้สูงที่สุดถึง ร้อยละ ๖๘.๐๓ ที่เป็นเช่นนี้ ก็เพราะเหตุผลที่ว่าสตรีในกลุ่มนี้มักมีการศึกษาน้อย มาจากต่างจังหวัดและอาศัยอยู่ในสถานที่ๆ ถูกจำกัดไม่ว่าจะในหรือนอกสถานสงเคราะห์ก็ตาม ทำให้ขาดการรับรู้ต่อเรื่องดังกล่าว ซึ่งเมื่อพิจารณาต่อถึงเรื่องความสนใจในเรื่องนี้พบว่า เปอร์เซ็นต์ความสนใจของสตรีกลุ่มเดียวกันนี้อยู่ในระดับที่น้อยกว่าสตรีในกลุ่มอื่น ๆ ถึงร้อยละ ๕๒.๔๓ (ตารางที่ ๗๗-๗๘) แสดงว่าสตรีในกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ควรได้รับการพิจารณาให้ความช่วยเหลือ และให้การศึกษาย่างเร่งด่วนที่สุด

๔.๒ กรณีที่เกี่ยวกับความคิดเห็นเรื่องการเรียกร้องสตรีไทย พบว่ากลุ่มสตรีที่มีปัญหาด้านสวัสดิการแม่และเด็ก เห็นด้วยเกือบร้อยเปอร์เซ็นต์

ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงความเกี่ยวข้องกัน ระหว่างประสบการณ์การรับรู้และความสนใจแล้วก็เป็นกลุ่มเดียวกับที่เคยมีประสบการณ์การรับรู้และความสนใจที่สูงที่สุด ทั้งนี้ก็ด้วยเหตุผลที่ว่าสตรีในกลุ่มนี้มีอิสระ และมีการศึกษาค่อนข้างสูง เมื่อเทียบกับสตรีในกลุ่มอื่น ๆ จึงทำให้มีความมั่นใจ และสนใจในเรื่องดังกล่าวมาก (ตารางที่ ๗๙)

สำหรับเหตุผลที่เห็นเกี่ยวกับการเรียกร้องสิทธิสตรีนั้นพบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ ๖๐.๗๑ เห็นว่าหญิงและชายควรมีสติธิเท่าเทียมกัน นอกนั้นเป็นเหตุผลอื่น ๆ (ตารางที่ ๘๐) ส่วนเหตุผลของผู้ที่ไม่เห็นด้วยนั้น ส่วนมากร้อยละ ๓๓.๓๔ เห็นว่าชายควรมีสติธิมากกว่าหญิง รองลงมาร้อยละ ๙.๘๐ มีความเห็นว่าตามปกติหญิงก็ได้รับสิทธิก็อยู่แล้ว ที่น่าสังเกตคือมีอยู่ร้อยละ ๓.๙๒ และ ๑.๙๖ ที่ไม่สนใจ และไม่ชอบจึงทำให้ไม่เห็นด้วยที่จะต้องมีการเรียกร้องเกิดขึ้น (ตารางที่ ๘๑)

๔.๓ การกระทำเพื่อเรียกร้องสิทธิต่าง ๆ มีลักษณะที่แตกต่างกันไปตามกลุ่ม คือ สตรีในกลุ่มซึ่งมีปัญหาการกระทำจะเรียกร้องสิทธิต่าง ๆ จากสามีถึงร้อยละ ๔๓.๗๕ สตรีที่มีปัญหาการทำแท้ง ซึ่งส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างก็จะกระทำการเรียกร้องค่าแรงงานจากนายจ้างเพิ่มขึ้น รวมทั้งกลุ่มสตรีที่ถ้าประเวณีด้วยเช่นกัน แสดงว่าเรื่องของอาชีพมีความสัมพันธ์กับการกระทำการเรียกร้องเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อตนเอง และในกลุ่มที่มีปัญหาการตั้งครรภ์โดยไม่พึงปรารถนา พยายามทำงานให้เห็นว่าหญิงทำได้เท่า ๆ กับชาย (ตารางที่ ๘๘)

สำหรับผู้ที่ไม่ได้กระทำการอันเป็นการเรียกร้องสิทธิสตรีนั้น พบว่าส่วนใหญ่ไม่มีโอกาสและไม่สนใจ ร้อยละ ๕.๑๖ และ ๔.๘๑ ตามลำดับ นอกนั้น

เป็นเหตุผลอื่น ๆ เรื่องนี้ น่าจะนำมาพิจารณาในแง่ของการสร้างโอกาสและเผยแพร่วรรณ^๕ เพื่อให้เกิดความสนใจร่วมกันอย่างแท้จริงต่อไป (ตารางที่ ๙๙)

ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะสาเหตุสำคัญที่ว่าสตรีไทยส่วนใหญ่อยู่ในชนบทที่ห่างไกลจากความเจริญ การศึกษาอยู่ในระดับต่ำ ความสนใจของสตรีไทยโดยทั่วไปยังอยู่ในวงแคบ เช่น สนใจในเรื่องการแต่งกาย เครื่องประดับ ที่อยู่อาศัย การปรุงแต่งต่าง ๆ รวมทั้งยังฝังงายในความเชื่อทางศาสนา ความมั่นคงในฐานะและอาชีพ ความรักความอบอุ่นในครอบครัว กิริยามารยาท ความยึดมั่นในศีลธรรม^๖ การเรียกร้องป้องกันสิทธิสตรีมักจะดำเนินการโดยกลุ่มสตรีที่มีเวลาว่างและมีฐานะทางสังคมสูง^๗ สำหรับความสนใจเกี่ยวกับการเรียกร้องสิทธิสตรีนั้น^๘ ปรากฏว่า สตรีที่มีปัญหาทุกประเภทมีความสนใจเรื่อง^{๕๕} แต่อาศัยความสนใจมากน้อยต่างกันตามปัญหาที่เกิดขึ้น เฉพาะอย่างยิ่งปัญหาที่เกี่ยวข้องพันกันอย่างใกล้ชิด เช่น ปัญหาการค้าประเวณีและสวัสดิการแม่และเด็กที่ให้ความสนใจมากและไม่ปรากฏว่าไม่มีผู้ใดที่ไม่สนใจในเรื่องเหล่านี้เลย

ส่วนประสบการณ์ของสตรีในกลุ่มต่างๆ ที่ได้กระทำการอันถือว่าเป็นการเรียกร้องสิทธิสตรีแล้ว พบว่ามีเพียงร้อยละ ๖.๖๐ เท่านั้น ที่เคยมีประสบการณ์ด้าน^๕ และเป็นกลุ่มสตรีที่มีปัญหาด้านกามโรคมากที่สุด การกระทำ

๕. ประภาศรี สหอำไพ, "ค่านิยมของสตรีไทยในวรรณกรรม" จุลสารประกอบการสัมมนาเรื่อง ค่านิยมของสตรีไทยที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศ, พ.ศ. ๒๕๒๑.

๖. บุญเดิม ไพเราะ, สถานภาพและบทบาทของสตรีในสังคมไทย วิทยาลัยพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต แผนกวิชาสังคมบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๑๕

ที่ถือว่าเรียกร้องก็คือ การอ้างสิทธิต่าง ๆ จากสามีเพราะถือว่าสามีเป็นผู้ที่นำโรครามาให้เท่านั้น

สิ่งเหล่านี้ในความเห็นของผู้วิจัยแล้วเห็นว่า ยังมีใช้เป็นการเรียกร้องสิทธิสตรีโดยทั่วไปเป็นการเรียกร้องเฉพาะตัวเท่านั้น นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นอีกว่า สตรีไทยส่วนใหญ่ยังไม่มีความเข้าใจที่ดีในเรื่องสิทธิของสตรีดีพอ ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าจะพยายามเป็นอย่างยิ่ง เพราะจุดมุ่งหมายของการเรียกร้องสิทธิสตรี^{๑๐} นั้น มีสาเหตุมาจากสตรีถูกกดขี่ เอารัดเอาเปรียบและไม่ได้รับความเสมอภาคและความเป็นธรรมที่ทัดเทียมกันเท่าที่มนุษย์จะพึงมีพึงได้ มิใช่เรียกร้องเพื่อที่จะกระทำการใดๆ ในสิ่งที่ชายทำไปแล้วสังคมไม่ถือผิดแต่ประการใด ดังนั้นจึงควรเปิดโอกาสให้หญิงมีสิทธิทัดเทียมในทุก ๆ โอกาสไม่ว่าจะในเรื่องการได้รับการเลี้ยงดู การศึกษา การทำงาน การเลือกใช้ชีวิต และแม้แต่การตัดสินใจเพื่อตัวเองและคนที่สัมพันธ์ด้วย ที่สำคัญก็คือสังคมต้องเปิดโอกาสให้กว้างไว้ และให้หญิงรับรู้ด้วยว่าตนมีสิทธิที่จะเลือก^{๑๑}

๕. ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบของปัญหาประเภทต่าง ๆ ที่มีต่อตนเองและบุคคลอื่น

ตามปกติปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับบุคคล จนกลายเป็นปัญหาสังคมนั้น ย่อมมีผลกระทบกระเทือนต่อบุคคลอื่นและสังคมส่วนรวมด้วย สำหรับปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับสตรีทั้ง ๔ กลุ่มนั้น นอกเหนือจากผลกระทบกระ

๑๐. หอยขม "สิทธิเท่าเทียมชาย สตรีไทยพัฒนา" เสียงสตรี ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๘

พ.ศ. ๒๕๒๑

๑๑. วิทยากร เชียงกุล "ผู้หญิงไทยมีสิทธิทัดเทียมชายจริงหรือ?" เสียงสตรี ปีที่ ๑

ฉบับที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๒๑

เพื่อนที่มีต่อตนเองแล้วยังพบว่ามีต่อบุคคลอื่นด้วย ทั้งรายละเอียดซึ่งจะได้
 จำแนกตามประเภทดังนี้ คือ

๕.๑ ผลกระทบของปัญหาที่มีต่อตนเองในในด้านต่าง ๆ ดังนี้

๕.๑.๑ ด้านสุขภาพอนามัยในอนาคต

จากการศึกษาพบว่าในจำนวนสตรีที่มีปัญหาต่างๆ ทั้ง ๔ กลุ่ม
 นั้น กลุ่มสตรีที่มีปัญหาทางโรค และค่าประเวณีจะกระทบกระเทือนต่อสุขภาพ
 ภายโดยเฉลี่ยแล้วมากที่สุด (อยู่ในระดับมากและมากที่สุด ร้อยละ ๓๓.๐๔
 และร้อยละ ๖๐.๘๓ ตามลำดับ) ตรงกันข้ามกับกลุ่มสตรีที่มีปัญหาทำแท้ง
 และสวัสดิการเด็ก ซึ่งมีแนวโน้มได้รับความกระทบกระเทือนในระดับปาน
 กลางค่อนข้างมาทางไม่กระทบกระเทือน (ตารางที่ ๕๐) ในประเด็นหลังนี้
 พอที่จะวิเคราะห์ได้ว่า ทั้ง ๆ ที่ปัญหาการทำแท้งน่าจะมีอัตราของผลกระทบ
 กระทบกระเทือนต่อร่างกาย และสุขภาพอนามัยมากที่สุด แต่กลับออกมาในทาง
 ตรงข้าม เพราะมีสาเหตุมาจากคำถามที่ใช้ในการถาม เป็นเรื่องที่บ่งชี้ถึง
 อนาคตเมื่อสตรีเหล่านี้เข้ามารับการรักษายาบาลอย่างถูกต้องจากโรงพยาบาล
 ของรัฐ ทำให้สตรีดังกล่าวเกิดความแน่ใจในสุขภาพของตนยิ่งขึ้น ซึ่งผิดกับ
 กลุ่มสตรีที่เป็นกามโรคและประกอบอาชีพค้าประเวณีที่ยังคงมองเห็นว่า ใน
 อนาคตสุขภาพของตนก็ยังคงได้รับผลกระทบจากปัญหาดังกล่าวอยู่นั่นเอง

๕.๑.๒ ด้านจิตใจ

ผลกระทบทางด้านนี้เป็นเรื่องที่สำคัญต่อมนุษย์เป็นอย่างมาก
 เพราะมนุษย์เราถ้ามีปัญหาด้านจิตใจแล้วย่อมส่งผลต่อสมรรถภาพ ความ
 สามารถและการเจริญเติบโตต่างๆ รวมทั้งโรคภัยไข้เจ็บที่อาจแสดงออกมา
 ทางร่างกายก็ว่าได้ การศึกษากันนี้พบว่าทุกกลุ่มผู้ที่มีปัญหาต่างยอมรับว่า

ปัญหาที่เกิดขึ้นนี้มีผลกระทบต่อจิตใจของตนเองในระดับที่ค่อนข้างหนักที่สุด (เมื่อพิจารณาจากระดับปานกลางขึ้นไป) กว่าร้อยละ ๖๐ ขึ้นไป ทุกกลุ่มของปัญหา (ตารางที่ ๙๑) ฉะนั้นเรื่องนี้จึงเป็นเรื่องที่น่าจะนำมาพิจารณาหาทางแก้ไขและเสนอแนะต่อไป

๕.๑.๓ ด้านการศึกษาและการประกอบอาชีพ

พิจารณาในแง่ผลกระทบต่อการศึกษา^๕ จะเห็นได้ว่า เนื่องจากมีผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในกลุ่มสตรีที่มีปัญหาต่างกัน^๕ รวมทั้งสิ้นร้อยละ ๓.๕๑ ในจำนวนนี้ปรากฏว่า กลุ่มสตรีที่มีปัญหาสวัสดิการแม่และเด็กมีเปอร์เซ็นต์ของผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ด้วย (มีมากกว่าทุกกลุ่ม คือ กลุ่มกามโรคมมีผู้กำลังศึกษาร้อยละ ๑.๑๐ กลุ่ม กลุ่มทำแท้งร้อยละ ๑๑.๒๓ กลุ่มค้าประเวณีร้อยละ ๐.๘๒) สำหรับผลกระทบต่อกลุ่มอื่นๆ ในด้านอาชีพนั้น พบว่ามีผลกระทบกระทบกระทั่งกันไม่แตกต่างกันเท่าใด ยกเว้นกลุ่มที่มีปัญหากามโรค เมื่อพิจารณาจากเกณฑ์ปานกลางแล้วจะได้รับผลกระทบกระทบกระทั่งกันเกือบครึ่งต่อครึ่ง

๕.๑.๔ ด้านเศรษฐกิจ/การเงิน

เมื่อพิจารณาในเรื่องนี้แล้วจะเห็นได้ว่า ผู้ที่ไม่มีส่วนกระทบกระทั่งกันแม่แต่น้อยเลยก็คือ สตรีที่มีปัญหาด้านการค้าประเวณี เพราะสตรีเหล่านี้ถูกส่งเข้ารับการฝึกอบรมในสถานสงเคราะห์ของรัฐบาล ซึ่งไม่จำเป็นต้องเสียค่าใช้จ่ายแต่ประการใด แตกต่างจากสตรีในกลุ่มของผู้ที่ประสบปัญหาสวัสดิการแม่และเด็กซึ่งได้รับผลกระทบกระทบกระทั่งกันเป็นอย่างมาก เพราะต้องรับภาระเลี้ยงดูบุตรโดยลำพัง รวมทั้งยังต้องเสียค่าใช้จ่ายในเรื่องที่อยู่อาศัยอีกด้วย มีเพียงร้อยละ ๘.๔๘ เท่านั้นที่เป็นเจ้าของบ้านและดิน ที่น่า

นำมาพิจารณาในกรณีของกลุ่มนี้และกลุ่มอื่น ๆ อีก ๒ กลุ่มก็คือ รายใ้กันนี้ พบว่าผู้ที่มีปัญหาด้านสวัสดิการแม่และเด็ก มีรายได้ที่น้อยกว่าผู้ที่มีปัญหากรมโรคและทำแท้ง ซึ่งมีรายได้ดีกว่าจนทำให้แม่ประสบกับปัญหานี้ก็มีผลกระทบกระท่อนไม่มากนัก (ตารางที่ ๖ และ ๗๓)

๕.๑.๕ ด้านการเลือกคู่ครองในอนาคต

เนื่องจากสตรีเหล่านี้โดยทั่วไปยังมีความหวังอยู่เสมอว่า สักวันหนึ่งคงจะมีคนที่รักเข้าใจและสงสารตนเอง (ตามเหตุผลที่ระบุในการสัมภาษณ์) ฉะนั้นผลที่ปรากฏออกมาจึงพบว่าส่วนใหญ่มีปัญหาดังกล่าว ไม่ได้มีผลกระทบกระเทือนต่อการเลือกคู่ครองในอนาคตมากมายเท่าใดนัก เฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มของผู้ที่มีปัญหาด้านสวัสดิการครอบครัวและเด็ก รวมทั้งกลุ่มผู้ที่มีปัญหากรมโรคและทำแท้ง ที่เป็นเช่นนี้อาจวิเคราะห์ได้ในอีกแง่หนึ่งคือ สถานภาพการสมรสที่กลุ่มเหล่านี้กำลังอยู่ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่สมรสแล้วโดยไม่ได้จดทะเบียน ที่เป็นโสดมีเพียงร้อยละ ๑๘.๑๘ เท่านั้น เมื่อพิจารณาแยกตามกลุ่มผู้มีปัญหาแล้วพบว่ากลุ่มผู้มีปัญหาค่าประเวณีเป็นโสดมากที่สุด ถึงร้อยละ ๔๒.๖๒ นอกนั้นมีคู่ครองแล้วแต่ก็มีปัญหาที่เป็นหม้าย หย่าร้าง แยกกันอยู่เพราะความขัดแย้ง ทำให้ผลกระทบของปัญหาดังกล่าวมีผลต่อการเลือกคู่ครองมากกว่าสตรีกลุ่มอื่น ๆ (ตารางที่ ๗๔)

๕.๒ ผลกระทบของปัญหาที่มีต่อตนเองและบุคคลอื่น เฉพาะในด้านความสัมพันธ์

ตามความเชื่อในงานสังคมสงเคราะห์นั้น นักสังคมสงเคราะห์มีความเชื่อมั่นอย่างหนึ่งว่าการที่มนุษย์เราไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมหรือสิ่งแวดล้อมได้เช่น เหตุหนึ่งมาจากการที่บุคคลขาดความสามารถในการ

สร้างความสัมพันธ์ หรือกล่าวโดยง่ายก็คือ มีปัญหาในเรื่องความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ไม่ว่าจะ เป็นความสัมพันธ์ภายในครอบครัวหรือบุคคลอื่นในสังคม เมื่อเป็นเช่นนี้ย่อมทำให้เกิดเป็นปัญหา ซึ่งถ้าแก้ไขไม่ได้แล้วก็จะกลายเป็นบุคคลที่มีปัญหาและต้องการแก้ไขในที่สุด การศึกษาคอร์สนี้จึงมุ่งที่ศึกษาถึงผลกระทบของปัญหาต่าง ๆ ที่สตรีตั้งกล่าวประสบ ซึ่งส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์กับบุคคลที่ใกล้ชิด ผลการศึกษาปรากฏว่า

๕.๒.๑ ความสัมพันธ์ทางครอบครัว

กลุ่มผู้มีปัญหาคำประเวณิและสวัสดิการเด็กได้รับผลกระทบกระเทือนมากที่สุด ทั้งนี้เพราะโดยธรรมชาติของปัญหาทั้ง ๒ แล้ว ยังไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม ในขณะที่กลุ่มผู้มีปัญหากรมโรคและทำแท้งนั้นมีผลกระทบกระเทือนต่อบุคคลในครอบครัวเป็นส่วนน้อย ซึ่งก็เป็นเรื่องที่เกินไปได้ เพราะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเฉพาะตนเอง ถ้าไม่มีผู้ใดทราบผลกระทบทางด้านครอบครัวย่อมไม่เกิดขึ้น ซึ่งเรื่องนี้ข้อมูลที่ปรากฏในเรื่องของบุคคลที่ทราบถึงปัญหาดังกล่าวมีดังนี้คือ ในกลุ่มผู้มีปัญหาทำแท้ง คำประเวณิ และกรมโรค บุคคลที่ทราบมากที่สุดไม่พ้นผู้ใกล้ชิด คือ สามี เพื่อน มารดา และบิดาเป็นส่วนใหญ่ เมื่อนำข้อบ่งชี้มาพิจารณาประกอบด้วยก็คือ เรื่องการอยู่กับครอบครัวนั้น พบว่าสตรีที่อยู่ในกลุ่มสวัสดิการแม่และเด็กอาศัยอยู่บ้านพ่อแม่ รองลงมาจากกลุ่มสตรีผู้คำประเวณิ ฉะนั้นสตรีที่มีปัญหาประเภทคำประเวณิและสวัสดิการแม่และเด็ก จึงได้รับผลกระทบจากปัญหานี้ต่อความสัมพันธ์ของครอบครัวมากที่สุด (ตารางที่ ๙๕)

๕.๒.๒ ความสัมพันธ์กับสามี

ผลที่ปรากฏในเรื่องนี้พบว่าส่วนใหญ่ไม่กระทบกระเทือนต่อความสัมพันธ์ฉันท์สามี/ภรรยา ที่เป็นเช่นนี้ก็ด้วยเหตุผลต่างๆ กัน กล่าวคือ

ประชากรที่สมรสแล้วและอยู่ด้วยกันมีเพียงร้อยละ ๑๘.๗๕ เท่านั้น นอกนั้น เป็นพวกที่หย่าร้างและถูกทอดทิ้งและแยกกันอยู่ทั้งด้วยความจำเป็นและความขัดแย้ง ประเด็นสำคัญที่น่าพิจารณาคือ ผู้ที่ทราบถึงปัญหาต่าง ๆ เป็นคนแรก เฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มผู้มีปัญหาการโรคและทำแท้งนั้น สามีจะเป็นผู้ทราบเป็นบุคคลแรก แสดงว่ามีความเข้าใจและไว้วางใจต่อกัน ทำให้ไม่ส่งผลกระทบต่อกระเทือนแต่อย่างใด (ตารางที่ ๕๖)

๕.๒.๓ ความสัมพันธ์กับคนรัก

โดยเฉลี่ยแล้วทุกกลุ่มของผู้มีปัญหาไม่ได้รับผลกระทบต่อกระเทือนจากคนรักแต่ประการใด เฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มผู้ทำแท้งซึ่งมีอัตรา ร้อยละสูงที่สุดถึงร้อยละ ๘๐.๐๐ รองลงมาคือ ปัญหาการโรค สวัสดิการแม่ และเด็กและค่าประเวณีตามลำดับ (ตารางที่ ๕๗)

๕.๒.๔ ความสัมพันธ์กับเพื่อน

เนื่องจากผล การศึกษาเกี่ยวกับผู้ที่รับทราบถึงปัญหาของกลุ่มสตรีที่มีปัญหาด้านต่าง ๆ ทั้ง ๔ ประเภท ตามที่กล่าวมานั้นพบว่า ร้อยละ ๑๙.๙๓, ๒๗.๕๖, ๑๑.๕๔ และ ๒๖.๓๒ มีเพื่อนที่ทราบว่าตนเป็นกามโรค ทำแท้ง ค่าประเวณี และมีปัญหาต้องรับสวัสดิการแม่และเด็กตามลำดับนั้น ผลในเรื่องความสัมพันธ์ที่ปรากฏจึงไม่กระทบกระเทือนต่อความสัมพันธ์กับเพื่อนแต่อย่างใด ทั้งนี้เพราะเพื่อนในความหมายนี้ คือ เพื่อนสนิทซึ่งบางครั้งมันุษย์เราได้ให้ความไว้วางใจมากกว่าบิดา/มารดา/ครู ผู้ปกครองหรือแม่แต่สามี/ภรรยาด้วย ฉะนั้นในแง่ความสัมพันธ์กับเพื่อนถือเป็นปัญหาแต่เพียงส่วนน้อยเท่านั้นเอง (ตารางที่ ๕๘)

การที่ปัญหาต่าง ๆ มีในแต่ละด้านอย่างแตกต่างกันนี้ ในทัศนะของผู้วิจัยเห็นว่า สืบเนื่องมาจากปัจจัยหลายประการที่มีผลทำให้ข้อมูลปรากฏออกมาในลักษณะดังกล่าว ที่สำคัญก็คือ เรื่องครอบครัว การอบรมเลี้ยงดู การศึกษา ประสบการณ์ รวมทั้งความสามารถของสตรีแต่ละคนที่สามารถเผชิญต่อปัญหาดังกล่าว ตลอดจนการหาทางออกในการแก้ไขปัญหาซึ่งแตกต่างกันด้วย อย่างไรก็ตาม ยังมีสตรีอีกจำนวนหนึ่งที่อยู่ในกลุ่มปัญหาต่าง ๆ ทั้ง ๔ ประเภทนี้เห็นว่าปัญหาต่าง ๆ มิได้กระทบกระเทือนแต่อย่างใดจะด้วยเพราะค่านิยม ความเชื่อ หรือโดยสาเหตุอื่นนั้นเป็นเรื่องที่น่าศึกษาต่อไป^{๕๕}

บทที่ ๔

สรุปและเสนอแนะ

การแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากสตรีไทยมีหลายรูปแบบ ที่เห็นได้ชัดเจนจากการศึกษาในเรื่องนี้ พบว่าสตรีไทยที่ถูกแสวงหาประโยชน์จากชายใน ๔ กลุ่มปัญหา คือ สตรีที่มีปัญหาด้านกามโรค การค้าประเวณี การทำแท้งและการตั้งครรภ์โดยไม่พึงปรารถนา สตรีดังกล่าวถูกแสวงหาประโยชน์ทางเพศในลักษณะที่แตกต่างกันออกไป ทั้งในรูปของการยินยอมและไม่ยินยอม ในลักษณะของการยินยอมเห็นได้ชัดในสตรีที่มีปัญหากามโรคและค้าประเวณี กล่าวคือ สตรีที่เป็นกามโรคกลุ่มหนึ่งยินยอมให้สามีร่วมเพศด้วยทั้ง ๆ ที่ทราบว่าสามียังป่วยเป็นกามโรค เพียงเพื่อให้สามีมีความสุข อีกกลุ่มหนึ่งจะยอมให้แขกหรือผู้ใช้บริการร่วมเพศด้วย เพราะมีเงินเป็นเครื่องแลกเปลี่ยน ส่วนผู้ค้าประเวณีนั้นเต็มใจโดยอาชีพนี้ด้วยความสมัครใจและไม่สมัครใจซึ่งมีเป็นส่วนใหญ่เนื่องจากถูกล่อลวงและเศรษฐกิจบังคับ ในอีกรูปแบบหนึ่งที่สตรีที่ทำแท้ง และตั้งครรภ์โดยไม่พึงปรารถนาต้องประสบ คือ ความไม่รับผิดชอบของฝ่ายชายทั้งที่เป็นสามี/คนรัก จนเป็นเหตุให้ต้องกระทำผิดกฎหมายการทำแท้งและยอมเสี่ยงอันตรายจากการลักลอบทำแท้ง นอกจากนี้ในความเห็นของสตรีกลุ่มดังกล่าวทั้งหมดต่างก็ยอมรับว่าชายเอาเปรียบหญิงในหลาย ๆ ด้าน ความยุติธรรมทั้งหลายที่ตนพึงมีกลับถูกริดรอน ได้แก่ ชายที่เป็นสามีนำโรคมารักษาแล้วกลับไม่ทำหนี แต่ฝ่ายหญิงถ้าเป็นโรคมักได้รับการส่งเสียไปในทางที่ไม่มีดี เห็นได้ชัดจากสถานที่ให้บริการการรักษาโรค

จะใช้ชื่อที่หลีกเลี่ยงกึ่งเช่นสถานพยาบาลทั่ว ๆ ไป เช่นบ้านชีวี แม้แต่การทำแท้งซึ่งหญิงนั้นยินยอมเพราะเป็นเจ้าของร่างกายและเลือดเนื้อในครรภ์แต่กฎหมายกลับบริครอนสิทธิ เช่นเดียวกับสตรีที่ค้าประเวณีซึ่งมักถูกจับกุมตามพระราชบัญญัติปราบการค้าประเวณี ทั้ง ๒ กรณีหลัง ฝ่ายชายไม่ได้ร่วมรับผิดชอบแต่ประการใด ซึ่งเรื่องนีรมล พุฒาธร^๑ ก็มีความเห็นเช่นเดียวกันว่า “โสเภณีถือเป็นอาชีพสุจริต แต่ก็เป็นที่รังเกียจของสังคม นอกจากนี้การเป็นโสเภณียังผิดกฎหมาย แม้จะเป็นความจำเป็นหรือเพราะถูกล่อลวงให้มาประกอบอาชีพนี้ แต่ผู้ชายที่มาเที่ยวหรือที่สนับสนุนให้อาชีพโสเภณีคงอยู่กลับไม่มีความผิด” นี่คือการเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์ซึ่งเป็นประชากรตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ความเห็นดังกล่าวก็เช่นเดียวกับสตรีบางกลุ่มและคนทั่วไปที่ยังคงเห็นว่าสตรีไทยส่วนใหญ่มีสิทธิไม่ทัดเทียมชาย และถูกริครอนสิทธิส่วนบุคคลเสมอ ๆ “แม้ปัจจุบันสตรีไทยจะได้รับการศึกษาและสังคมมีความใจกว้างทางเพศมากขึ้นแล้วก็ตาม แต่สิทธิของสตรีไทยก็เป็นไปตามความต้องการแบบคนชนชั้นกลาง เนื่องจากเหตุที่ผู้ชายมีอำนาจครอบงำทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม หญิงไทยก็เช่นเดียวกับหญิงทั่วโลกซึ่งมีจำนวนไม่น้อยไปกว่าผู้ชาย หญิงไทยจึงมิใช่ชนกลุ่มน้อยทั้งเรื่องชีวิตครอบครัว สิทธิในการทำงาน สิทธิการได้ขอเลือกเข้าปฏิบัติงาน สิทธิการได้รับค่าแรงตอบแทน สิทธิในการได้รับบริการทางสังคม”^๒

๑ นีรมล พุฒาธร, “สถานการณ์ชีวิตหญิง ความจริงที่ (มัก) ถูกมองข้าม” *เสียงสตรี*, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๒, ๑๘-๒๔ ตุลาคม ๒๕๒๑, หน้า ๑๖.

๒ บทนำ “ผู้หญิงเป็นเพียงมดลูกเท่านั้นหรือ?” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑๒, พ.ศ. ๒๕๑๕, หน้า ๕.

เมื่อมีการแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากสตรีไทยเกิดขึ้น จึงถือเป็นเรื่องที
 ละเมิดต่อสิทธิมนุษยชน ในข้อ ๔ ที่ว่า “บุคคลใด ๆ จะถูกยึดเป็นทาส
 สตรีหรือต้องภาวะจำยอมไม่ได้ ความเป็นทาสและการค้าทาสเป็นอันห้ามขาด
 ทุกรูป” และข้อ ๒๕.๑ ที่ว่า “ทุกคนมีสิทธิในมาตรฐานการครองชีพอันเพียงพอ
 สำหรับสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีของตนและของครอบครัว รวมทั้ง
 อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และการดูแลสุขภาพทางแพทย์และบริการ
 สังคมที่จำเป็นและมีสิทธิในความมั่นคงยามว่างงาน เจ็บป่วย พิกัด เป็น
 หม้าย วัยชราหรือขาดอาชีพอื่นในพฤติการณ์ที่นอกเหนือจากอำนาจของตน”
 ตลอดจนข้อ ๒๕.๒ ที่ว่า “มารดาและเด็กมีสิทธิที่จะรับการดูแลสุขภาพและการ
 ช่วยเหลือเป็นพิเศษ เด็กที่ป่วยไม่ว่าจะเกิดในหรือนอกสมรส จะต้องได้รับ
 การคุ้มครองทางสังคมเช่นเดียวกัน” ฉะนั้นข้อเสนอแนะที่น่าจะมีส่วนช่วย
 ให้การแสวงหาประโยชน์ทางเพศลดน้อยลงไปหรือหมดสิ้นไปได้ ควรจะ
 ดำเนินการดังต่อไปนี้

๑. ควรส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องสิทธิมนุษยชน ให้เป็น
 ที่แพร่หลายทุกระดับมิใช่รู้กันอยู่ในหมู่ของผู้มีการศึกษาระดับสูง หรือใน
 หมู่ชนบางชั้นที่ได้เปรียบในทุกสถานภาพอยู่แล้ว เพราะการเอาตัวเปรียบ
 ทางเพศ การแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากสตรีนั้น พบมากในหมู่สตรีที่ยัง
 ด้อยการศึกษา อยู่ในท้องที่ ๆ ห่างไกลจากความเจริญ รวมทั้ง มีความเชื่อ
 ในขนบธรรมเนียมประเพณีเก่า ๆ อันเป็นเหตุทำให้มีส่วนความไม่ยุติธรรม
 ระหว่างเพศได้มากยิ่งขึ้น

๒. ผู้ที่มีส่วนในการบริหารงานสวัสดิการสังคม ควรกำหนดนโยบาย
 และส่งเสริมให้มีบริการทางสังคมประเภทต่าง ๆ เพื่อรองรับกับปัญหาต่าง ๆ

ที่มีผลมาจากการแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากสตรีไทย การจัดให้มีบริการ
ควรคำนึงถึงหลักของการป้องกัน และพัฒนาบุคคลเหล่านั้นให้มีความรู้และ
ตระหนักในคุณค่าของความเป็นมนุษย์ มิใช่จัดขึ้นมาเพื่อบำบัดการแก้ปัญหา
เฉพาะหน้าหรือแยกคนชั่วออกจากคนดีเพียงระยะหนึ่งเท่านั้น บริการทาง
สังคมในส่วนที่เกี่ยวกับสุขภาพและความปลอดภัยของชีวิตมนุษย์ก็ควรคำนึง
ถึงหลักสิทธิมนุษยชนในข้อ ๒๕.๑ ด้วย

๓. การพิจารณาปรับปรุงแก้ไขกฎหมายบางฉบับเป็นเรื่องที่มีควรหยุดนิ่ง
เพราะโดยเจตนารมณ์ของกฎหมายต่าง ๆ ที่ตราขึ้นมานั้น ส่วนหนึ่งก็เพื่อให้
เกิดความสันติสุขในการอยู่ร่วมกัน ในกรณีที่สภาพทางเศรษฐกิจ สังคมการ
เมืองการปกครองเปลี่ยนแปลงไป กฎหมายบางฉบับที่ไม่ให้ความเป็นธรรม
แก่ผู้ตกอยู่ภายใต้กฎหมายนั้น ก็ควรได้รับการหยิบยกขึ้นมาพิจารณาด้วย
เฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายทำแท้งและพระราชบัญญัติปราบการค้าประเวณี พ.ศ.
๒๕๐๓ ซึ่งกำลังได้รับการพิจารณาว่าควรยกเลิกหรือมีการเปลี่ยนแปลงอย่าง
ใดอย่างหนึ่งหรือไม่ การเปลี่ยนแปลงใด ๆ ก็ตามควรตั้งอยู่บนรากฐานของ
การส่งผลในระยะยาวเพื่อขจัดปัญหาสังคมต่าง ๆ ให้ลดน้อยลงให้มากที่สุดเท่า
ที่จะทำได้

๔. ในสังคมไทยที่การอบรมเลี้ยงดูยังเต็มไปด้วยการสร้างค่านิยมในทาง
ที่ผิดเกี่ยวกับทางเพศให้แก่บุตรหลาน เช่นหญิงไม่ต้องเรียนรู้อะไรเรื่องทางเพศ
ก่อนแต่งงาน เรื่องนี้ควรมีการรณรงค์และเตรียมการแก้ไขอย่างเร่งด่วน
เพราะปัจจุบันมิใช่อดีตที่มองสตรีเป็นเพียงทาสผู้คอยรับใช้ ค้อยความสามารถ
และเป็นผู้ตามตลอดไป ครอบครัวยุคใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นควรได้รับการเรียนรู้ถึง
การอบรมสั่งสอนบุตร/ธิดาในทางที่ถูกต้องที่ควร ซึ่งอาจแทรกได้กับโครงการ

วางแผนครอบครัว หรือในวิชาต่าง ๆ ที่เป็นพื้นฐานของการศึกษาตั้งแต่
วัยเด็ก

๕. การเรียกร้องสิทธิสตรีและความเคลื่อนไหวใด ๆ ก็ตามที่เกี่ยวข้องกับ
เรื่องนี้ ส่วนหนึ่งน่าจะมาจากข้อมูลซึ่งผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงได้แสดง
ความคิดเห็นไว้ อันจะเป็นการแสดงให้เห็นว่าเป็นความต้องการที่มาจากผู้มี
ปัญหาจริง ๆ มิใช่เป็นการมองจากบุคคลภายนอกที่เห็นเรื่องดังกล่าวเป็น
ปัญหาซึ่งควรได้รับการแก้ไข ฉะนั้นในเรื่องนี้การดำเนินการจึงควรอยู่ใน
ลักษณะของการดำเนินการ “ร่วมกัน” ระหว่างผู้ประสบปัญหาผู้รับผิดชอบ
ต่อปัญหา และผู้ที่เกี่ยวข้องหรือผู้สนใจต่อปัญหาโดยทั่วไป มากกว่าที่จะ
ดำเนินการโดยกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเพียงลำพังดังเช่นที่เป็นอยู่ทุกวันนี้

ภาคผนวก ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑. วิทยานิพนธ์ เรื่อง ปัญหาโสเภณีในประเทศไทย โดย ร.ต. เฉลิมพล สัตถาภรณ์ ร.น., ศ.ส.บ. คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มิถุนายน ๒๕๐๘ มีข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวกับการแสวงหาประโยชน์ทางเพศ คือ หญิงที่มาเป็นโสเภณีนั้นเกือบครึ่งหนึ่งถูกล่อลวงมาและถูกบังคับให้ประกอบอาชีพนี้ ซึ่งหญิงเหล่านี้ส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ในชนบทอาชีพกสิกรรม รายได้ในครอบครัวน้อย การค้ำจุนเข้ามาหางานทำในเมืองหลวงจึงเป็นโอกาสให้ถูกล่อลวงมาเป็นโสเภณีได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้ก็เป็นสาเหตุอันสลับซับซ้อน และเกี่ยวพันซึ่งกันและกันทั้งทางส่วนบุคคล สังคม และเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตามการล่อลวง การค้าสตรี และการบังคับขู่เข็ญให้หญิงทำการค้าประเวณีนั้นนับว่าเป็นภัยต่อสังคมอย่างยิ่ง และเป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่งของไทยในปัจจุบันนี้ ซึ่งควรจะได้รับการกวาดล้างปราบปรามและลงโทษกระทำผิดอย่างรุนแรง

๒. การวิจัยสภาพชีวิตและปัญหาของหญิงค้าประเวณี อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี โดยกองวิจัยและประเมินผล กรมการพัฒนาชุมชน กันยายน ๒๕๑๖ ปรากฏว่าโสเภณีส่วนใหญ่อายุ ๑๕-๑๙ ปี ส่วนหญิงอาชีพพิเศษมักมีอายุ ๒๐-๒๕ ปีขึ้นไป ทั้งนี้เพราะส่วนใหญ่เริ่มจากการเป็นโสเภณีก่อนเมื่อมีประสบการณ์แล้วก็ขยับขยายไปทำงานพวกอาบอบนวดหรือไนท์คลับ เป็นต้น หญิงเหล่านี้มักมาจากครอบครัวที่แตกแยก และครอบครัวที่มีมาตรฐานการครองชีพต่ำ

รายได้ไม่พอใช้ จึงสมัครใจมาเป็นโสเภณีเพื่อเหตุผลทางเศรษฐกิจ แต่ก็มีบางส่วนที่ถูกบังคับหรือถูกหลอกลวงมา ถึงแม้จะยอมรับว่าเป็นอาชีพที่มีรายได้ดี แต่เกือบครึ่งหนึ่งก็แสดงความไม่พอใจและอับอายที่ต้องมีอาชีพนี้

๓. วิทยานิพนธ์ เรื่อง *ทัศนคติของหญิงบางประเภทต่อการสงเคราะห์ของรัฐบาล* โดยอัญชัญ กาญจนพยุ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๕๑๗ พบว่าผู้รับการสงเคราะห์ส่วนใหญ่อายุต่ำกว่า ๒๐ ปี มีภูมิลำเนาเดิมมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคเหนือตามลำดับ การศึกษาอยู่ในระดับ ป. ๑-๔ ส่วนใหญ่พอใจกับการจัดสถานที่ของสถานสงเคราะห์ และการฝึกอาชีพ แต่อยากให้ปรับปรุงในเรื่องอาหาร พอใจให้มีการสอนหนังสือระดับประถมศึกษา และสนใจในเรื่องสันตนาการมาก ผู้รับการสงเคราะห์ส่วนใหญ่ระบุว่าเมื่อพ้นจากการปรับสภาพแล้วต้องการกลับภูมิลำเนาเดิม อยากกลับไปดำรงชีวิตในแนวทางที่สังคมยอมรับจึงต้องการความช่วยเหลือในเรื่องการจัดหางานหรือทุนประกอบอาชีพ

๔. วิทยานิพนธ์ เรื่อง *การใช้แรงงานสตรีในสถานบริการกับการพัฒนากำลังคน* (ศึกษาเฉพาะกรณีพนักงานอาบอบนวดในสถานบริการ) โดยสมคิด พลศรี คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๕๑๘ แสดงให้เห็นว่าสตรีที่ทำงานในสถานบริการกว่าร้อยละ ๙๐ เป็นผู้ที่มิภูมิลำเนาอยู่นอกเขตกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่อายุระหว่าง ๑๘-๒๖ ปี และกว่าร้อยละ ๘๐ เป็นผู้ที่ผ่านการสมรสมาแล้ว หากในปัจจุบันได้แยกกันอยู่หรือหย่าร้าง ซึ่งส่วนมากมีบุตรที่จะต้องอุปการะเลี้ยงดูอยู่ด้วย สตรีเหล่านี้ส่วนใหญ่มาจากครอบครัววัศสิกรรมและได้รับการศึกษาน้อย ถึงแม้ว่าจะเคยทำงานอื่นมาก่อน

แต่ก็มีรายไ้ต่ำ ความจำเป็นทางเศรษฐกิจจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้หันมาทำงานในสถานบริการ อย่างไรก็ตามมีหญิงอีกกลุ่มหนึ่งที่มาทำงานเพราะภาวะการณืบางอย่างบังคับ หรือถูกล่อลวง ซึ่งถือได้ว่าเป็นพวกที่ต้องสูญเสียประโยชน์หรือถูกรุกรอนสิทธิมนุษยชนอย่างมาก

๕. รายงานการดำเนินงานเรื่อง การสงเคราะห์หญิงบางประเภท ของ กองสั้มาอาชีวสงเคราะห์ กรมประชาสงเคราะห์ ๒๕๑๙ มูลเหตุจูงใจของการเป็นโสเภณี คือการอบรมเลี้ยงดูให้การศึกษาแก่บุตรไม่ดีเท่าที่ควร พ่อแม่ไม่มีทุนทรัพย์และเวลาว่างพอที่จะให้ความดูแลเอาใจใส่บุตรของตน ทำให้เด็กขาดความอบอุ่น มีสภาพจิตใจผิดปกติ ตลอดจนภาวะเศรษฐกิจตกต่ำมีคนว่างงานมาก ไม่มีรายไ้เพียงพอแก่การเลี้ยงชีพครอบครัว ทำให้เกิดพวกมิถนาศีพชน อันเป็นแรงผลักดันให้เข้าสู่อาชีพค้าประเวณีง่ายขึ้น บัญหาทางสังคมจากการค้าประเวณีนั้น ทำให้เกิดการค้ำสั้รีและแสวงหาผลประโยชน์จากโสเภณี งานโสเภณีเป็นบ่อเกิดแห่งอาชญากรรมและเป็นสิ่งชักจูงให้เยาวชนของชาติประพฤติกิผิดทางเพศก่อนวัยอันสมควรในทางเศรษฐกิจ รัฐต้องเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาแกมโรคเป็นจำนวนมากสูญเสียผลที่ควรไ้ได้จากแรงงานหญิงไปและขาดภาษีรายไ้จากบรรดาโสเภณีและสถานโสเภณี ปัจจุบันสถานสงเคราะห์หญิงโสเภณีดำเนินงานในกั้ันจัดบริการที่พักอาศัยให้กับผู้รับการสงเคราะห์ การบำบัดรักษาโรค การปรับสภาพทางด้านความประพฤติ อารมณ์และจิตใจการให้การศึกษาวิชาสามัญและการฝึกอบรมอาชีพเพื่อโอกาสในการประกอบอาชีพต่อไป ตลอดจนการจัดสนั้หนการและสงเคราะห์ที่อื่น ๆ นอกจากนี้ผู้รับการสงเคราะห์ที่ไ้ได้รับการปลดปล่อยสถานสงเคราะห์จะติดต่อกองานอาชีพตามบ้าน ร้านค้า โรงงาน อุตสาหกรรม

ให้ทำ ส่วนผู้ที่ต้องการกลับภูมิลำเนาเดิม สถานสงเคราะห์จะติดต่อกับญาติมาเยี่ยม ออกค่าใช้จ่ายและรับผิดชอบในการเดินทางกลับ ในการติดตามผลหลังการปลดปล่อยแล้ว พบว่า มีหญิงเพียงจำนวนน้อยเท่านั้นที่กลับไปมีอาชีพเดิม และเข้ารับการสงเคราะห์เป็นครั้งที่สอง ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานสงเคราะห์หญิงเหล่านี้ เกิดขึ้นจากกฎหมายและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ความต้องการให้ลดจำนวนโสเภณีลงนั้น กลับไปแอบแฝงอยู่ในอาชีพอื่นตามสถานบริการอันเป็นการยากในการป้องกันและควบคุมกามโรค การล่อลวงการค้าสตรี ตลอดจนเจ้าสำนักและชายแมงตาไม่ได้ถูกกำจัดไปหมดสิ้น หญิงที่ได้รับการสงเคราะห์และปรับสภาพแล้วยังได้รับการรังเกียจจากสังคมเช่นเดิม ทำให้หมดกำลังใจที่จะประพฤติตนเป็นคนดี ตลอดจนความยากลำบากในการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบันเป็นอิทธิพลที่จะทำให้หญิงเหล่านี้กลับไปสู่สภาพเดิมได้อีก ดังนั้นกรมประชาสงเคราะห์จึงเสนอและเรียกร้องให้ประชาชนทั่วไปให้กำลังใจ ยอมรับและสนับสนุนแก่หญิงเหล่านี้ที่ต้องการจะกลับตนเป็นคนดี เพื่อเป็นกำลังใจในการดำเนินชีวิตที่ดีต่อไปในอนาคต

๖. วิทยานิพนธ์ เรื่อง สภาพชีวิตและปัญหาของหญิงบริการในจังหวัดเชียงใหม่ โดย สมศรี สอาดเอี่ยม สังคมวิทยามหาบัณฑิต แผนกวิชาสังคม บัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๒๑ โดยการสัมภาษณ์หญิงบริการจากสถานบริการที่จดทะเบียนในปี ๒๕๑๖ ทั้งหมด ๑๑ แห่ง พบว่า หญิงบริการส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๑๕-๒๔ ปี การศึกษาระดับประถมศึกษา ส่วนมากมีสามีแล้วและเกิดปัญหาการหย่าร้าง มูลเหตุที่มาเป็นหญิงบริการ เนื่องจากปัญหาทางเศรษฐกิจและได้รับอิทธิพลชักจูงจากเพื่อนบ้าน ส่วนค่าตอบแทนที่ได้รับจากการค้าประเวณีนั้น ส่วนมากได้ ๑๐๐-๕๐๐ บาท

ต่อครั้งและลดลงเรื่อย ๆ ตามอายุ โดยทั่วไปแล้ว หญิงบริการส่วนใหญ่จะเป็นนิกามโรคและได้รับการรักษาที่หน่วยควบคุมกามโรค หญิงเหล่านี้ยังไม่ค่อยทราบเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว แต่การทำแท้งโดยเจตนามีอยู่เป็นจำนวนมากเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ในอนาคตในทันทีที่ตนคิดถึงอาชีพ มีจำนวนไม่ต่างกันนัก ระหว่างผู้ที่อยากเลิกและไม่อยากเลิก โดยให้เหตุผลว่า การที่ไม่อยากเลิกอาชีพนี้เพราะต้องการเงินเป็นส่วนใหญ่

๗. วิทยานิพนธ์ เรื่อง ผลของการฝึกอาชีพที่มีต่อการมองตนเอง การศึกษาเรื่องการปรับตัวทางสังคมของหญิงโสเภณีอาชีพ โดย ชมัยพร วิทยาพล สังคมวิทยามหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา สาขาสังคมสงเคราะห์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๒๓ ใช้แบบสอบถามสัมภาษณ์หญิงโสเภณีที่เพิ่งเข้ารับการสงเคราะห์ และฝึกอบรมในระยะแรกและกลุ่มหญิงโสเภณีที่เข้ารับการฝึกอาชีพ ฟันฟูสภาพร่างกายและจิตใจครบตามกระบวนการ จำนวนทั้งสิ้น ๒๐๐ ราย พบว่า ไม่มีความแตกต่างกันระหว่างหญิงโสเภณีทั้ง ๒ กลุ่มในด้านการมองตนเองและความคาดหวังต่อการเปลี่ยนแปลงอาชีพเมื่อออกจากสถานสงเคราะห์ไปแล้ว ส่วนทัศนคติของบุคคลทั่วไปที่มีต่อหญิงโสเภณีนั้น มีความเข้าใจและเห็นใจ แต่ยังไม่ยอมรับมาเป็นสมาชิกในสังคมเดียวกัน การดำเนินการสงเคราะห์หญิงโสเภณีของทางราชการนั้น บุคคลทั่วไปยังขาดความรู้ความเข้าใจอยู่ ผู้วิจัยจึงเสนอให้ทางราชการกระจายการประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้น เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องของบุคคลทั่วไปและประโยชน์ของตัวหญิงโสเภณีเอง

๘. รายงานการวิจัย เรื่อง หญิงบริการอาบอบนวด ลูกค้าสำคัญอีกกลุ่มหนึ่งของนักทำแท้ง โดย สุพร เกิดสว่าง ๒๕๑๘ สัมภาษณ์หญิงบริการ ๘๓๒

คน ในสถานอาบอบนวด ๒๖ แห่ง ในกรุงเทพฯ พบว่า หญิงบริการเหล่านี้ มีภูมิลำเนาจากภาคกลางมากที่สุด โดยเฉพาะในกรุงเทพฯ มีเชื้อชาติไทย นับถือศาสนาพุทธการศึกษาในระดับประถมศึกษา และมีอายุระหว่าง ๑๕-๒๕ ปี จำนวนครึ่งหนึ่งของหญิงบริการไม่เคยทำงานนอกบ้านมาก่อน สถานภาพสมรสนั้น ไม่มีการจดทะเบียน ไม่สามารถระบุได้แน่ชัดว่า เป็นสามีภรรยาหรือได้เสียกันเพียงชั่วคราว และกว่าครึ่งหนึ่งแยกทางกับสามี ซึ่งสามีหรือคู่นอน จะมีอายุระหว่าง ๒๕-๒๗ ปี มีอาชีพกรรมกร โดยทั่วไปแล้วได้รับเงินจากสามีเป็นบางครั้งบางคราว สตรีเหล่านี้มาจากครอบครัวที่มีบุตรตั้งแต่ ๕-๘ คน ซึ่งบิดามารดายังคงอยู่ด้วยกันและต้องส่งเสีย รับผิดชอบบิดามารดาด้วย โดยทั่วไปแล้ว สตรีเหล่านี้ ยังไม่มีบุตรเป็นภาระ รายได้จากการบริการอาบอบนวดประมาณ ๑,๐๐๐-๑,๕๐๐ บาท ต่อเดือน มีวันหยุดไม่เกิน ๓ วันใน ๑ เดือน ส่วนใหญ่ทำงานมาไม่เกิน ๖ เดือน เหตุผลในการเลือกอาชีพบริการนี้ เพราะ ปัญหาเศรษฐกิจจำเป็นต้องใช้เงินมาก ต้องเลี้ยงดูบิดามารดาและจะพยายามหาช่องทางที่จะเปลี่ยนอาชีพเมื่ออายุมากขึ้น

๙. วิชยานิพนธ์ เรื่อง การศึกษาปัญหาการทำแท้งที่ผิดกฎหมายและวิธีป้องกันแก้ไข โดยสุกานดา สุวณิชชาติ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาวิทาลัยธรรมศาสตร์ ๒๕๑๙ ศึกษาจากสตรีที่มาพึ่งผลแห่งที่หน่วยวิจัยการวางแผนครอบครัวโรงพยาบาลศิริราช ระหว่างเดือนพฤศจิกายน ๒๕๑๘-เดือนเมษายน ๒๕๑๙ โดยวิธีสัมภาษณ์สตรีที่มาพึ่งผลแห่งที่หน่วยวางแผนครอบครัวระหว่างเดือนพฤศจิกายนปรากฏว่าเป็นสตรีที่ทำแท้งโดยผิดกฎหมายและมารับการรักษาในโรงพยาบาลเนื่องด้วยอาการแทรกซ้อน ๑๑๐ คน เกือบ

ครึ่งหนึ่งอายุ ๒๒-๒๔ ปี และประมาณ ๑ ใน ๔ อายุราว ๒๕-๒๙ ปี กว่าครึ่งหนึ่งเป็นผู้ที่สมรสแล้ว แต่ประมาณครึ่งหนึ่งไม่เคยตั้งครรภ์มาก่อน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะเพิ่งแต่งงานหรือล้าลอบได้เสียกัน สาเหตุของการทำแท้งส่วนใหญ่เพราะเศรษฐกิจไม่ดี สาเหตุอื่น ๆ ได้แก่ สามีไม่รับผิดชอบรักลอบได้เสียกัน กำลังศึกษา เชื่อว่าเด็กที่เกิดมาจะพิการ กลัวการมีบุตร และขัดต่ออาชีพที่กำลังทำอยู่ตามลำดับ ส่วนผลที่เกิดจากการทำแท้งนี้กระทบกระเทือนทั้งสุขภาพกาย จิต เศรษฐกิจ และสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้สึกของสตรี หลังจากการทำแท้งแล้วมักจะไม่สบายใจคิดมากเหมือนมีบาปติดตัว รู้สึกเสียใจ และกลัวสุขภาพจะไม่ปกติ มีเพียง ๑ ใน ๕ ที่รู้สึกสบายใจเพราะพ้นจากทุกข์ซึ่งเผชิญเพราะการตั้งครรภ์

๑๐. รายงานการวิจัย *The Epidemiology of Induced Illegal Abortion: A Study of Socially Induced Disease* โดย นายแพทย์ กำแหง จาตุรจินดา และมาลี ธรรมลิขิตกุล โรงพยาบาลรามาริบัติ มหาวิทยาลัยมหิดล ๒๕๑๘ พบว่าในจำนวนผู้ทำแท้งและต้องเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลรามาริบัติระหว่างเดือนสิงหาคม ๒๕๑๕-กรกฎาคม ๒๕๑๗ มีจำนวนทั้งสิ้น ๒๑๐ ราย ส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาเดิมจากต่างจังหวัด และเกือบครึ่งหนึ่งอายุระหว่าง ๒๐-๒๔ ปี และมีอาชีพรับจ้างเป็นนักเรียนนักศึกษา เพียงร้อยละ ๘/ร้อยละ ๗๐ ไม่ได้ทำการสมรสตามกฎหมาย และประมาณครึ่งหนึ่งเป็นผู้ที่ยังไม่เคยมีบุตรมาก่อน การทำแท้งนี้ร้อยละ ๖๗ ทำโดยหมอเถื่อน ร้อยละ ๒๒ ทำโดยพยาบาล มีผู้ทำแท้งโดยแพทย์เพียงร้อยละ ๑๑ เท่านั้น สำหรับสาเหตุของการทำแท้งนี้ส่วนใหญ่เป็นเรื่องเศรษฐกิจ รองลงมาเป็นสาเหตุทางสังคม การศึกษา และการแพทย์ ตามลำดับ ค่าใช้

จ่ายในการทำแท้งมีแตกต่างกันมาก ซึ่งอาจพิจารณาได้ว่า หากแพทย์เป็นผู้ทำ มักจะต้องใช้ค่าใช้จ่ายสูงแต่จะมีความปลอดภัยมาก หากมิใช่แพทย์ทำค่าใช้จ่ายต่ำแต่ก็จะมีอันตรายมาก ลักษณะเช่นนี้ย่อมบ่งถึงความไม่เป็นธรรมในสังคม บุคคลซึ่งร่ำรวยจะได้รับความปลอดภัยทางสุขภาพมากกว่า ส่วนผู้ที่ยากจนจะต้องเสี่ยงอันตรายต่อชีวิตจากการทำแท้ง

๑๑. วิทยานิพนธ์ เรื่อง *กฎหมายว่าด้วยการทำแท้ง โดยโจโล ชุมฤทธิ์* ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๒๓ ศึกษาถึงความเป็นมา หลักเกณฑ์ ตลอดจนแนวความคิดทางกฎหมายของประเทศต่าง ๆ ต่อการทำแท้ง เพื่อเป็นแนวทางที่มาใช้ปรับปรุงแก้ไขกฎหมายว่าด้วยการทำแท้งในประเทศไทย โดยขอความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิและแบบสอบถามผู้มีอาชีพต่าง ๆ จำนวน ๘๕๖ คน ซึ่งได้ข้อสรุปว่า ประชาชนส่วนใหญ่เห็นควรให้มีเงื่อนไขการทำแท้งกว้างขึ้นกว่าเดิม ด้วยเหตุผลอันจำเป็นเพื่อช่วยชีวิตหญิง เพื่อสุขภาพทางร่างกายและจิตใจของหญิง หรือถ้าทารกในครรภ์หากคลอดออกมาแล้ว จะมีร่างกายพิการ หรือเมื่อมารดาต้องประสบปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม หากตั้งครรภ์ต่อไป ฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับการแก้ไขกฎหมาย เห็นว่า เป็นเรื่องผิดศีลธรรม เป็นการทำลายชีวิตบุตรที่จะเกิดมา และจะเป็นเหตุให้หนุ่มสาว ประพฤติผิดศีลธรรมทางเพศมากขึ้น ควรจะแก้ปัญหาโดยการสอนเพศศึกษาให้เยาวชนมีความรู้ ความเข้าใจ และมีความรับผิดชอบทางเพศมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน การที่กฎหมายอาญาบัญญัติให้การทำแท้งเป็นความผิด ยังจำเป็นต้องคงไว้ต่อไป และควรบัญญัติเรื่องการพยายามทำแท้งให้ผู้กระทำต้องรับโทษด้วย เพื่อป้องกันมิให้กระทำผิดซ้ำอีก

๑๒. เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง *กฎหมาย : การลดอัตราเพิ่มประชากรและการทำแท้ง* โดย ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒน์ศาตต์ คณะกรรมการกฤษฎีกา สิงหาคม ๒๕๒๑ โดยข้อสรุปว่าในทางการแพทย์ การทำแท้งอาจเกิดอันตรายแก่ชีวิตมารดาได้ง่าย แต่การบังคับให้กระทำโดยแพทย์ในโรงพยาบาล ต้องคำนึงถึงคนยากจน ซึ่งไม่มีค่าใช้จ่ายในการทำแท้ง การให้มีการทำแท้งได้ เพราะมีประชากรเพิ่มมากขึ้นอาจจะขัดต่อหลักทางศีลธรรม ซึ่งควรพิจารณาให้เหมาะสมว่า คนเราควรมีแนวปฏิบัติอย่างไร ในปัจจุบัน การที่จะผ่อนคลายนโยบายทำแท้งนั้น ควรเน้นที่การคุมกำเนิด โดยการป้องกันมากกว่า ซึ่งทำได้ง่ายและมีมาตรการเผยแพร่ความรู้อย่างกว้างขวาง และเหมาะสม

๑๓. วิทยานิพนธ์ เรื่อง *ลักษณะทางประชากรบางประการของผู้ที่ตัดสินใจจะทำแท้งอันเนื่องมาจากการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงปรารถนา* โดย กนก โตสุรัตน์ แผนกวิชาสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา สังคมวิทยามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๒๒ โดยศึกษาจากผู้ไปปรึกษาเรื่องการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงปรารถนาที่สมาคมวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทย ในปี ๒๕๒๐ จำนวน ๔๐๐ รายพบว่า ลักษณะทั่วไปของสตรีที่ทำแท้งเป็นสตรีที่สมรสแล้ว และสตรีโสด ในอัตราที่ใกล้เคียงกันส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๒๐-๒๔ การศึกษาระดับประถมศึกษา มีอาชีพรับจ้างทั่วไป ภูมิลำเนาเดิมอยู่ต่างจังหวัด ส่วนมากมาจากครอบครัวใหญ่บิดามารดามีชีวิตอยู่ และอยู่ด้วยกัน ระยะเวลาการตั้งครรภ์อยู่ในระยะ ๒ เดือน สาเหตุที่ตัดสินใจทำแท้ง เพราะฐานะยากจน ไม่สามารถเลี้ยงดูบุตรที่เกิดมาได้ โดยอ้างสาเหตุการทำแท้งเพราะปัญหาเศรษฐกิจและสังคม ก่อนจะตัดสินใจทำแท้งเคยใช้วิธีคุมกำเนิดและ

รับประทานยาเม็ดมาก่อน สตรีเหล่านี้ ไม่เคยทำแท้งมาก่อนเพื่อนชายหรือสามีของสตรีเหล่านี้เห็นด้วยกับการทำแท้ง ส่วนบิดามารดานั้น ส่วนใหญ่ไม่ได้บอกให้ทราบ

๑๔. รายงานการวิจัย เรื่อง ผู้ประกอบการทำแท้งในชนบท โดยทองเปลว นาควรรณกิจ ฝ่ายวิจัยและประเมินผล โครงการวางแผนครอบครัวแห่งชาติ กระทรวงสาธารณสุข ๒๕๒๑ ทำการสุ่มตัวอย่าง ๖๐ อำเภอ จาก ๔๘ จังหวัด ในเดือนกันยายน ถึงธันวาคม ๒๕๒๑ รวมผู้ประกอบการทั้งสิ้น ๘๑ คน พบว่า ๙๒% ของผู้ประกอบการทำแท้งเป็นสตรี มีอายุระหว่าง ๓๐-๕๔ ปี และแต่งงานแล้วมีการศึกษาไม่เกินประถมศึกษาปีที่ ๔ อาชีพหลักเป็นเกษตรกร เป็นผู้ที่มิมีมนุษยสัมพันธ์ดีกับคนเคยสนิทสนมกับประชาชนในละแวกนั้น ความรู้ในการทำแท้ง ส่วนมากเรียนจากญาติสนิทหรือคนที่คุ้นเคยกันดี เฉลี่ยแล้วให้บริการทำแท้งมาแล้ว ๑๓ ปีและจำนวนทำแท้ง ๓๕๖ ครั้งต่อปี วิธีทำแท้งมีหลายวิธีเช่น ใช้รากไม้ใส่ในช่องคลอด, การเสกหมากให้เคี้ยวแล้วกลืนลงไป, การบีบนิ้วใช้สันเท้ายันปากช่องคลอดเพื่อให้เลือดออก, การใช้วัสดุแข็งทำลายเยื่อหุ้มเด็กแล้วใช้มือควักตัวเด็กออก พร้อมทั้งกินน้ำมันดี, การฉีดสารบางอย่างเข้าไปในมดลูกเพื่อให้รกร่อนออกจากผนังมดลูกและฉีดยาดมเบ้ง เป็นต้นผู้ประกอบการทำแท้ง จะเลือกทำแท้งในระยะเวลา ๓ เดือน การคิดค่าบริการมีตั้งแต่ไม่คิดเลย จนถึง ๖,๐๐๐ บาท สตรีที่มาขอทำแท้งส่วนใหญ่จะเป็นโสเภณี หญิงบริการ นักร้อง กรรมกร ข้าราชการและเกษตรกร ส่วนเหตุผลในการขอทำแท้ง คือ ยังไม่แต่งงาน ยังศึกษาอยู่ มีบุตรมากเกินไปมีปัญหาในครอบครัว และอายุมากขึ้นไป

๑๕. วิทยานิพนธ์ เรื่อง การทำแท้งผิดกฎหมายของสตรีไทยในกรุงเทพมหานครและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง โดย สุวดี เจริญแพทย์ วิทยานิพนธ์เพื่อปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิตสาขาสังคมศาสตร์การแพทย์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล ๒๕๒๒ ศึกษาผู้วัยที่แท้งเอง ๙๖ รายและลี้ลับทำแท้ง ๗๘ ราย โดยการสัมภาษณ์ตามแบบสอบถามที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์และโรงพยาบาลราชวิถี ระหว่างเดือนเมษายน ถึง พฤษภาคม ๒๕๒๑ พบว่าสตรีที่ลี้ลับทำแท้ง มีอายุระหว่าง ๒๐-๒๔ ส่วนผู้ที่แท้งเอง มีอายุตั้งแต่ ๒๕ ปีขึ้นไป สถานภาพสมรสของสตรีเหล่านี้ส่วนใหญ่แต่งงานมาแล้ว มีการศึกษาไม่เกินชั้นประถมศึกษาอาชีพรับจ้าง และมีรายได้ไม่เกิน ๑,๐๐๐ บาทต่อเดือน โดยทั่วไปมีบุตรประมาณ ๑-๒ คน การทำแท้งส่วนใหญ่ มีเหตุผลคือ ตั้งครรภ์ก่อนแต่งงาน มีปัญหาในครอบครัวและความยากจน ส่วนใหญ่อายุของครรภ์จะมีมากกว่า ๓ เดือน ผู้ประกอบการทำแท้งเป็นหมอเถื่อน ส่วนใหญ่เป็นหญิง วิธีทำแท้งโดยการใส่ของเหลวเข้าไปในโพรงมดลูก อัตราค่าทำแท้งต่ำกว่า ๕๐๐ บาท ในการทำแท้งทั่วไป จะเกิดโรคแทรกซ้อนคือ ตกเลือดและอักเสบในอุ้งเชิงกราน ผู้ศึกษาเสนอให้พยายามหาทางแก้ไขความล้มเหลวของวิธีคุมกำเนิด ให้ความรู้ด้านเพศศึกษา และเผยแพร่ให้ประชาชนทราบถึงอันตรายของการทำแท้งเถื่อน ตลอดจนควรขยายขอบเขตของกฎหมาย อนุญาตให้สตรีทำแท้งโดยเหตุผลทางเศรษฐกิจและสังคม

๑๖. รายงานการวิจัย เรื่อง ทศนคติของแพทย์ต่อการทำแท้ง โดยฝ่ายวิจัยและประเมินผล โครงการวางแผนครอบครัว กระทรวงสาธารณสุข ทำการศึกษาในเดือนมีนาคม ถึง สิงหาคม ๒๕๑๙ โดยสอบถามแพทย์ทั่วประเทศ ๗๔๗ ราย ซึ่งเป็นเพศชาย ๗๓% เพศหญิง ๒๗% ในบรรดานัก

๒๕% เป็นแพทย์ทางสูติรีเวชศาสตร์ พบว่า ในการทำแท้งผิดกฎหมาย แพทย์เหล่านี้ เชื่อว่าผู้ประกอบการ เป็นหมอเถื่อน หมอตำแยพื้นบ้าน บุรุษพยาบาล ผู้ช่วยพยาบาลและนางผดุงครรภ์ ซึ่งมีวิธีทำแท้งโดย การบีบเค้นมดลูก, ฉีดสารบางอย่างเข้ามดลูกและสอดควัสตุแข็งเข้ามดลูก สำหรับการบ่อนกมิให้สตรีทำแท้งนั้นจะต้องชี้ให้เห็นถึงอันตราย และค่าใช้จ่ายในการทำแท้งที่สูง ทางด้านกฎหมายการทำแท้ง แพทย์ส่วนใหญ่ เห็นว่าควรให้ปรับปรุงกฎหมาย สำหรับเหตุผลที่ว่า เด็กเกิดมาแล้วจะพิการ การตั้งครรภ์ทั้งที่คุมกำเนิดอยู่ เหตุผลทางเศรษฐกิจ ส่วนการตั้งครรภ์ก่อนแต่งงาน และไม่สามารถจะแต่งงานกับบิดาของเด็กได้นั้น เห็นควรให้พิจารณาเป็นราย ๆ ไป แต่อย่างไรก็ตาม แพทย์กลุ่มอายุ ๔๕ ปีขึ้นไป ก็ไม่เห็นด้วยกับเหตุผลข้างต้นและการแก้กฎหมายดังกล่าว ทางด้านความสมัครใจในการให้บริการทำแท้งนั้น ๕๐% ของแพทย์เหล่านี้ จะพิจารณาทำแท้งในกรณีที่ตนเห็นสมควร ซึ่งขึ้นอยู่กับความรู้สึกเป็นราย ๆ ไป สำหรับความต้องการบริการทำแท้ง เชื่อว่าจะเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจำเป็นต้องขยายบริการเพิ่มขึ้น ้วยตามสมควร

๑๗. รายงานการวิจัย เรื่อง *ทัศนคติของพยาบาลศิริราชต่อการทำแท้ง* ต่อกฎหมายที่เกี่ยวกับการทำแท้งในปัจจุบัน และต่อผู้ให้บริการทำแท้ง โดย กนกทิพย์ ชูทิม, กรรณิการ์ บุญยทรรพ์, และมารศรี จันทร์น้อย ปรินญา วิทยาศาสตร์บัณฑิตพยาบาลสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล ๒๕๑๔-๒๕๑๕ โดยสุ่มตัวอย่างสอบถามพยาบาลโรงพยาบาลศิริราช จำนวน ๓๐๐ คน ซึ่งมีอายุระหว่าง ๒๕-๓๔ ปี ส่วนใหญ่เป็นโสดนับถือศาสนาพุทธ กว่าครึ่งหนึ่งทำงานพยาบาลมานานกว่า ๕ ปี พบว่า พยาบาลเหล่านี้สนับสนุนให้ผู้

ป่วยทำแท้งได้ในเหตุผลที่เป็นสตรีโสดที่กำลังศึกษาอยู่, เกิดจากความล้มเหลวของการคุมกำเนิด, โสเภณีและหญิงบริการ โดยคำนึงถึงเด็กที่จะเกิดมา และการตั้งครรภ์ระหว่างคนในสายเลือดเดียวกัน สำหรับกฎหมายการทำแท้งนั้น พยาบาลเห็นสมควรให้แก้ไขให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน ซึ่งเห็นด้วยกับการอนุญาตให้ทำแท้งโดยพันธุกรรม ส่วนปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคม ยังมีความเห็นที่สนับสนุนและคัดค้าน และจากการวิเคราะห์ข้อมูลเห็นได้ว่า พยาบาลที่มีอายุน้อยสนับสนุนการทำแท้งมากกว่าพยาบาลที่มีอายุมาก

๑๘. วิทยานิพนธ์ เรื่อง *ทัศนคติของอาจารย์มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร ต่อการทำแท้ง* โดย ประวิตร ชื่นวิเชียร สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พฤษภาคม ๒๕๒๑ ศึกษาทัศนคติของอาจารย์มหาวิทยาลัย ๓๖๑ คน พบว่า ส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการทำแท้งเนื่องจากปัญหาเศรษฐกิจ และสังคมหรือการตั้งครรภ์นั้นจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพของแม่ ทารกอาจพิการ และหญิงถูกข่มขืนในแง่กฎหมาย อาจารย์เสนอให้ขยายขอบเขตของกฎหมายให้มีการทำแท้งได้กว้างขวางกว่าเดิม เพื่อช่วยเหลือผู้มีความจำเป็น แต่ไม่เห็นด้วยกับการทำแท้งเสรี เพราะจะทำให้ศีลธรรมเสื่อมโทรมและประพฤตินิยมทางเพศมากขึ้น นอกจากนี้ยังเสนอบทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ในการให้คำปรึกษา แนะนำให้ความรู้ เป็นผู้ประสานงานระหว่างผู้มีปัญหา ครอบครัวและแพทย์ ตลอดจนเสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้แก้ไขกฎหมายการทำแท้งให้มีขอบเขตกว้างขวางรัดกุมกว่าเดิมด้วย

๑๙. วิทยานิพนธ์ เรื่อง *ทัศนคติของครูอาจารย์ที่สอนในโรงเรียนในกรุงเทพฯ และมหาวิทยาลัยส่วนกลาง* โดย จำนอง สุวรรณเวช วิทยาศาสตร์ มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร ๒๕๒๐ โดยศึกษาจากครู อาจารย์ จำนวน ๔๓๒ คน ๖๙% เป็นหญิงและอายุระหว่าง ๒๑-๓๕ ปี พบว่า ครู อาจารย์ เห็นด้วยกับเหตุผลทางการแพทย์ด้านมนุษยธรรม เศรษฐกิจ และการคุ้มครองชาติพันธุ์ในการทำแท้ง แต่โดยส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยหากนำเอาการทำแท้งมาใช้ในการวางแผนครอบครัว แต่เห็นด้วยหากใช้เพียงวิธีปรับประจำเดือน นอกจากนี้ครู อาจารย์ยังถือว่า การทำแท้งไม่ใช่การกระทำที่ผิดศีลธรรม และเป็นสิทธิของสตรีในการตัดสินใจว่า ควรจะตั้งครรภ์ต่อไปหรือไม่

๒๐. รายงานการวิจัย เรื่อง *Induced Abortion: Facts and Prospects in Thailand*. โดย อรทัย รวยอาจิณ คณะสังคมศาสตร์ และมานุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ธันวาคม ๒๕๒๒ ศึกษาทัศนคติของบุคคลในระดับบริหาร ๘๐ คน ส่วนใหญ่เป็นชายอายุ ๔๐ ปีขึ้นไป การศึกษาระดับปริญญา นั้ถือศาสนาพุทธ รับราชการ มีรายได้ตั้งแต่ ๕,๐๐๐ บาท แต่งงานแล้วและประชาชนทั่วไป ๙๐๗ คน เป็นหญิง ๖๕% อายุระหว่าง ๒๐-๔๐ ปี ส่วนใหญ่การศึกษาระดับประถมศึกษา นั้ถือศาสนาพุทธ มีอาชีพเกษตรกรรม มีรายได้ ๑,๐๐๐-๓,๐๐๐ บาท และแต่งงานแล้ว พบว่า ความคิดเห็นของบุคคลในระดับบริหารและประชาชนทั่วไปเป็นไปในทำนองเดียวกัน แต่นักบริหารมีแนวโน้มเห็นด้วยกับการทำแท้งมากกว่า โดยเฉพาะเหตุผลทางการแพทย์ พันธุ์กรรม และทางสังคม ส่วนเหตุผลทางเศรษฐกิจนั้นไม่แตกต่างกันมาก และมี ๑๔% ที่ทั้งสองกลุ่มเห็น

ด้วยกับการทำแท้งโดยปราศจากเงื่อนไข ส่วนทางด้านกฎหมายและนโยบาย การทำแท้งนั้น เห็นควรให้มีการปรับปรุง แก้ไขกฎหมายเพื่อให้สอดคล้อง กับสภาพทางสังคม เศรษฐกิจและประชากร ส่วนนโยบายการวางแผน ครอบครัวของประเทศ ควรให้มารดาที่ไม่พร้อมจะมีบุตรทำแท้งได้ หากการ ตั้งครรภ์นั้นยังไม่เกิน ๓ เดือน

๒๑. รายงานการวิจัย เรื่อง *ทัศนคติของนักนิติบัญญัติที่มีต่อการทำแท้ง* โดย สมจิตต์ สุพรรณทัศน์, รุ่งโรจน์ พุ่มริ้ว และทัศนีย์ อินทรสุขศรี คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ๒๕๒๓ ทำการศึกษาโดยสอบถามจากสมาชิกปฏิรูป จำนวน ๑๘๕ คน ในปี ๒๕๒๑ ซึ่งเป็นชายนับถือ ศาสนาพุทธและแต่งงานแล้ว ส่วนใหญ่มีอายุ ๕๐-๕๔ ปี การศึกษาชั้น ปริญญาสาขา ทหาร ตำรวจ วิทยาศาสตร์และนิติศาสตร์ พบว่าสมาชิก ปฏิรูป เห็นสมควรให้สตรีทำแท้งได้ ในกรณีที่ตั้งครรภ์ก่อนแต่งงาน หรือ สตรีที่แต่งงานแล้วแต่ครอบครัวยากจน มีบุตรมาก และตั้งครรภ์ไม่เกิน ๓ เดือน นอกจากนี้ ๑๒% ของนักนิติบัญญัติได้เคยให้คู่สมรสทำแท้งมาแล้ว ทำให้คณะผู้วิจัย เชื่อว่า ถ้ามีการเสนอกฎหมายให้สตรีไทยทั้งที่แต่งงานแล้ว และยังไม่แต่งงานที่ตั้งครรภ์ไม่เกิน ๓ เดือน ต้องการทำแท้งด้วยเหตุผล ต่าง ๆ แล้ว โอกาสที่กฎหมายจะได้รับความเห็นชอบและอนุมัติให้ผ่านวุฒิสมาชิกย่อมเป็นไปได้แน่นอน

๒๒. *วิทยานิพนธ์ เรื่อง สังคมสงเคราะห์ทางการแพทย์กับปัญหาการโรค และงานระบาดวิทยา* โดย นางสาวนงลักษณ์ เอมประกิจรัฐ คณะสังคม สงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พฤษภาคม ๒๕๒๑ ได้ทำการศึกษาโดยรวบรวมข้อมูลจากผู้รับบริการตรวจรักษากามโรคที่โรงพยาบาลบาง

รัก กองกามโรค กรุงเทพมหานคร และศูนย์กามโรคเขต ๒ จังหวัดชลบุรี โดยมีกำหนดระยะเวลาเก็บข้อมูล ๒ สัปดาห์ ได้จำนวนประชากรจากการสุ่มตัวอย่างโดยวิธี Accidental Random Sampling ทั้งสิ้น ๑๗๖ ราย เป็นชาย ๑๐๑ ราย (ร้อยละ ๕๗.๓๙) หญิง ๗๕ ราย (ร้อยละ ๔๒.๖๑) มีข้อมูลรายละเอียดซึ่งเกี่ยวข้องกับการแสวงหาประโยชน์ทางเพศที่สำคัญ ๆ คือ จากการถามเกี่ยวกับอาชีพของผู้รับบริการ ซึ่งป่วยเป็นกามโรคนั้น พบว่า ร้อยละ ๒๖.๗๑ ระบุว่าตนเองมีอาชีพเป็นหญิงอาชีพพิเศษหรือโสเภณี และที่น่าสนใจคือร้อยละ ๖.๘๒ เป็นแม่บ้านที่ไม่มีรายได้เอง คืออยู่บ้านทำหน้าที่แม่บ้าน ทั้งนี้เมื่อรวมจำนวนร้อยละดังกล่าวเข้าด้วยกันจะเห็นว่า มีหญิงถึงร้อยละ ๓๓.๕๓ ที่จำต้องทนทุกข์ทรมานกับโรคเรื้อรัง ไม่ว่าจะโดยตั้งใจหรืออยู่ในภาวะจำยอมก็ตาม ก็เท่ากับว่าหญิงเหล่านี้ได้สูญเสียสิทธิที่จะมีชีวิตทางสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจที่สมบูรณ์ ซึ่งรวมทั้งสิทธิที่จะชื่นชมกับชีวิตครอบครัวและการสมรสที่ราบรื่นด้วย

๒๓. วิทยานิพนธ์ เรื่อง การศึกษาเกี่ยวกับผู้ป่วยกามโรคในประเทศไทย โดย นายประเสริฐ พงศ์พิสิฐสันต์ กองควบคุมกามโรค กระทรวงสาธารณสุข ได้ศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบผู้ป่วยกามโรคแยกตามภาค ตามเพศและตามกลุ่มอายุ ซึ่งสรุปได้ว่า ผู้ป่วยกามโรคในแต่ละภาคมีจำนวนแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด ภาคกลางมีสถิติผู้ป่วยสูงสุด รองลงไปเป็นภาคตะวันออก เชียงเหนือ ภาคเหนือ และภาคใต้ ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากความแตกต่างของประเพณีวัฒนธรรมในแต่ละภาค ส่วนลักษณะของผู้ป่วยแยกตามเพศในแต่ละภาคมีความคล้ายคลึงกัน คือจำนวนผู้ป่วยเพศชายสูงกว่าเพศหญิง และกลุ่มอายุที่พบมากที่สุดในกลุ่มผู้ป่วยกามโรคคือกลุ่มอายุ ๒๐-๒๔ ปี

๒๔. วิทยานิพนธ์ เรื่อง การศึกษาปัญหาหญิงถูกสามีละทิ้งที่มาขอรับความช่วยเหลือจากงานสงเคราะห์ครอบครัว กองสังคมสงเคราะห์ สำนักสวัสดิการสังคมกรุงเทพมหานคร โดย อัจฉรา ยอดเฟื้อง ๒๕๒๐ ประชากรที่ศึกษา คือ หญิงที่ถูกสามีละทิ้งและมารับความช่วยเหลือจากงานสงเคราะห์ครอบครัว กองสังคมสงเคราะห์ในช่วงระหว่างเดือนมกราคม-สิงหาคม ๒๕๒๐ จำนวน ๕๐ ราย ใช้วิธีการสัมภาษณ์และเยี่ยมบ้าน พบว่าสาเหตุที่ทำให้สามีทอดทิ้งส่วนใหญ่เป็นเพราะสามีไปมีภรรยาใหม่ ซึ่งทำให้หญิงเหล่านี้ต้องเผชิญปัญหาเรื่องการประกอบอาชีพ ปัญหาที่อยู่อาศัย ปัญหาเรื่องเศรษฐกิจ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาเรื่องการเลี้ยงดูและการศึกษาของบุตร

ตาราง ๑-๕๘

ตารางที่ ๑ อายุของผู้ให้สัมภาษณ์แยกตามประเภทของปัญหา

อายุ	ประเภทของปัญหา				รวม (๕๑๔)
	กามโรค (๒๗๑)	ทำแท้ง (๑๐๐)	คำประเวณี (๑๒๒)	สวัสดิการเด็ก (๒๑)	
ต่ำกว่า ๑๓ ปี	๐.๓๗	—	๐.๘๒	—	๐.๓๙
๑๓-๑๗ ปี	๘.๔๙	๔.๐๐	๑๙.๖๗	๙.๕๓	๑๐.๓๑
๑๘-๒๒ ปี	๓๒.๘๔	๓๗.๐๐	๔๕.๐๘	๕๒.๓๘	๓๗.๓๕
๒๓-๒๗ ปี	๓๐.๖๓	๓๐.๐๐	๒๒.๑๓	๒๘.๕๗	๒๘.๔๑
๒๘-๓๒ ปี	๑๖.๖๑	๑๕.๐๐	๖.๕๖	๔.๗๖	๑๓.๔๒
๓๓-๓๗ ปี	๕.๙๐	๖.๐๐	๑.๖๔	—	๔.๖๗
๓๘-๔๒ ปี	๒.๙๕	๗.๐๐	๑.๖๔	—	๓.๓๑
๔๓ ปีขึ้นไป	๒.๒๑	๐.๐๐	๒.๔๖	๔.๗๖	๒.๑๔

ตารางที่ ๒ สถานที่เกิดของผู้ให้สัมภาษณ์แยกตามประเภทของปัญหา

สถานที่เกิด	ประเภทของปัญหา				รวม (๕๐๗)
	กามโรค (๒๗๒)	ทำแท้ง (๙๒)	ค่าประเวณี (๑๒๒)	สวัสดิการเด็ก (๒๑)	
ภาคเหนือ	๑๓.๒๔	๑๑.๙๕	๑๘.๐๓	๔.๗๖	๑๓.๙๘
ภาคใต้	๑๓.๖๐	๑๘.๔๘	๙.๙๔	๙.๕๒	๑๓.๕๔
ภาคตะวันออก	๙.๙๓	๓.๒๖	๖.๕๖	๙.๕๒	๙.๙๙
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	๒๙.๐๔	๒๒.๘๓	๔๔.๒๖	๒๓.๙๑	๓๑.๓๖
ภาคกลาง	๒๖.๔๗	๒๑.๗๔	๑๗.๒๑	๑๙.๐๕	๒๓.๐๘
กรุงเทพมหานคร	๗.๗๒	๒๑.๗๔	๓.๒๘	๓๓.๓๔	๑๐.๒๖
ไม่ทราบ	—	—	๐.๙๒	—	๐.๑๙

ตารางที่ ๓ ระดับการศึกษาของผู้ให้สัมภาษณ์แยกตามประเภทของปัญหา

ระดับการศึกษา	ประเภทของปัญหา				รวม (๕๑๓)
	กามโรค (๒๗๒)	ทำแท้ง (๙๘)	ค้าประเวณี (๑๒๒)	สวัสดิการเด็ก (๒๑)	
ไม่เคยได้รับการศึกษา	๓.๖๘	๕.๑๐	๑๓.๑๑	๔.๗๖	๖.๒๔
ต่ำกว่า ป.๔	๖.๒๕	๕.๑๐	๒๒.๙๕	๔.๗๖	๙.๙๔
ป. ๔	๕๙.๕๖	๔๗.๙๖	๕๓.๒๘	๒๘.๕๗	๕๔.๕๘
ต่ำกว่า ม.ศ. ๓	๑๑.๐๒	๑๒.๒๕	๘.๒๐	๙.๕๓	๑๐.๕๓
ม.ศ. ๓	๘.๔๖	๖.๑๒	๑.๖๔	๙.๕๓	๖.๔๔
ต่ำกว่า ม.ศ. ๕	๐.๓๗	๑.๐๒	—	๔.๗๖	๐.๕๘
ม.ศ. ๕	๒.๙๔	๓.๐๖	—	๔.๗๖	๒.๓๔
อาชีวศึกษา	๑.๘๔	๓.๐๖	—	๔.๗๖	๑.๗๕
วิทยาลัย	๔.๐๔	๔.๐๘	—	๔.๗๖	๓.๑๒
มหาวิทยาลัย	๐.๗๔	๑.๐๒	—	๙.๕๓	๐.๙๗
กำลังศึกษา	๑.๑๐	๑๑.๒๓	๐.๘๒	๑๔.๒๘	๓.๕๑

ตารางที่ ๔ อาชีพหลักแยกตามประเภทของผู้มีปัญหา

อาชีพหลัก	ประเภทของผู้มีปัญหา				รวม (๕๐๕)
	กามโรค (๒๗๒)	ทำแท้ง (๑๐๐)	ค้าประเวณี (๑๑๙)	สวัสดิการเด็ก (๑๘)	
ทำนา	๑๑.๗๖	๑๒.๐๐	๓๘.๖๖	—	๑๗.๖๘
แม่บ้าน	๒๐.๙๖	๖.๐๐	๓.๓๖	๕.๕๕	๑๓.๓๕
รับจ้าง	๘.๔๖	๒๓.๐๐	๙.๒๕	๑๖.๖๗	๑๑.๗๙
ค้าขาย	๑๐.๖๖	๑๖.๐๐	๑๑.๗๖	—	๑๑.๕๙
โสเภณี	๑๑.๐๒	—	๒๒.๖๘	—	๑๑.๒๐
หญิงบริการ	๑๙.๘๕	๑.๐๐	—	๕.๕๕	๑๑.๐๐
ลูกจ้าง	๒.๒๑	๑๗.๐๐	๗.๕๗	๑๖.๖๗	๖.๘๘
รับราชการ	๖.๙๙	๘.๐๐	—	—	๕.๓๑
ทำไร่ทำสวน	๒.๙๔	๑.๐๐	๐.๘๔	—	๑.๙๖
เสริมสวย	๒.๒๑	๒.๐๐	—	—	๑.๕๗
เลี้ยงปลา	๐.๓๗	—	—	—	๐.๒๐
นักประพันธ์	—	—	—	๕.๕๕	๐.๒๐
กำลังศึกษา	๑.๑๐	๑๑.๐๐	๐.๘๔	๑๖.๖๗	๓.๕๔
ไม่มีอาชีพ	๑.๔๗	๓.๐๐	๕.๐๔	๓๓.๓๔	๓.๗๓

ตารางที่ ๕ รายได้ต่อเดือนจากอาชีพหลักของผู้ให้สัมภาษณ์แยกตามประเภท
ของปัญหา

รายได้/เดือน	ประเภทของปัญหา				รวม (๔๖๙)
	กามโรค (๒๖๕)	ทำแท้ง (๙๐)	ค่าประเวณี (๙๖)	สวัสดิการเด็ก (๑๘)	
ไม่มีรายได้	๒๔.๕๓	๒๒.๒๒	๒๖.๐๔	๕๐.๐๐	๒๕.๓๗
ต่ำกว่า ๕๐๐ บาท	๖.๔๒	๕.๔๖	๑๘.๗๕	๑๑.๑๑	๘.๙๖
๕๐๐-๙๙๙ บาท	๑๒.๘๓	๒๓.๓๓	๗.๒๙	๒๒.๒๓	๑๔.๐๗
๑,๐๐๐-๑,๔๙๙ บาท	๙.๐๖	๒๓.๓๓	—	๑๑.๑๑	๑๐.๐๒
๑,๕๐๐-๑,๙๙๙ บาท	๘.๓๐	๑๔.๔๕	๔.๑๗	—	๘.๓๒
๒,๐๐๐-๒,๔๙๙ บาท	๑๑.๓๒	๕.๕๖	—	๕.๕๕	๗.๖๘
๒,๕๐๐-๒,๙๙๙ บาท	๓.๗๗	๒.๒๒	๑.๐๔	—	๒.๗๗
๓,๐๐๐-๓,๔๙๙ บาท	๙.๐๖	๓.๓๓	๒.๐๘	—	๖.๑๘
๓,๕๐๐-๓,๙๙๙ บาท	๓.๐๒	—	๔.๑๗	—	๒.๕๖
๔,๐๐๐-๔,๔๙๙ บาท	๓.๗๗	—	๒.๐๘	—	๒.๕๖
๔,๕๐๐-๔,๙๙๙ บาท	๐.๗๕	—	๒.๐๘	—	๐.๘๕
๕,๐๐๐ บาทขึ้นไป	๕.๒๙	—	๑๑.๔๖	—	๕.๓๓
ไม่ทราบ	๑.๘๘	—	๒๐.๘๔	—	๕.๓๓

ตารางที่ ๖ สถานภาพการเป็นเจ้าของบ้านที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน

สถานภาพการเป็นเจ้าของบ้าน	ประเภทของปัญหา				รวม (๕๓๐)
	กามโรค (๒๘๙)	ทำแท้ง (๑๐๐)	ค่าประเวณี (๑๒๒)	สวัสดิการเด็ก (๑๙)	
อาศัยบ้านพ่อแม่	๑๓.๘๔	๒๔.๐๐	๕๐.๐๐	๓๖.๘๔	๒๔.๙๑
เช่าบ้านอยู่เอง	๒๔.๙๑	๒๘.๐๐	๑๒.๓๐	๕.๒๖	๒๑.๘๙
แบ่งเช่าห้อง	๑๓.๘๔	๓.๐๐	๕.๒๔	๑๕.๗๙	๑๐.๐๐
เป็นเจ้าของบ้านและ ที่ดิน	๑๑.๔๒	๑๒.๐๐	—	—	๘.๔๙
อาศัยอยู่ในสำนัก โศภณี	๕.๕๔	—	๑๘.๐๓	—	๗.๑๗
บ้านพักของสถานที่ ทำงาน	๑๐๗๒	๔.๐๐	๐.๘๒	—	๖.๗๙
อาศัยญาติ	๒.๐๘	๑๒.๐๐	๔.๐๙	๑๕.๗๙	๔.๙๑
บ้านสามี	๖.๒๓	๖.๐๐	๐.๘๒	—	๔.๗๒
อาศัยบ้านพ่อแม่สามี	๔.๕๐	๓.๐๐	๔.๙๒	—	๔.๑๕
เป็นเจ้าของบ้านแต่ เช่าที่ดิน	๓.๑๑	๖.๐๐	—	—	๒.๘๓
อาศัยเพื่อน	๑.๐๔	๑.๐๐	๑.๖๔	๒๖.๓๒	๒.๐๗
อยู่กับนายจ้าง	๒.๗๗	๑.๐๐	๑.๖๔	—	๒.๐๗

ตารางที่ ๗ สถานภาพการสมรสของผู้ให้สัมภาษณ์

สถานภาพการสมรส	ประเภทของปัญหา				รวม (๕๒๘)
	กามโรค (๒๘๘)	ทำแท้ง (๑๐๐)	ค้าประเวณี (๑๒๒)	สวัสดิการเด็ก (๑๘)	
โสด	๗.๖๔	๒๐.๐๐	๔๒.๖๒	๑๑.๑๑	๑๘.๑๘
อยู่ร่วมกันโดยไม่ จดทะเบียน	๔๔.๑๐	๔๘.๐๐	๑๐.๖๖	๕.๕๕	๓๕.๘๐
สมรสและอยู่ร่วมกัน แยกกันอยู่ (เพราะมี เรื่องขัดแย้ง)	๒๗.๔๓	๑๗.๐๐	๒.๔๖	—	๑๘.๗๕
แยกกันอยู่ (เพราะ ความจำเป็น)	๗.๖๔	๑๐.๐๐	๒๑.๓๑	๑๖.๖๗	๑๑.๕๕
ถูกทอดทิ้ง	๑.๗๓	—	—	—	๐.๙๕
หม้าย	๒.๗๘	๕.๐๐	—	๖๑.๑๒	๔.๕๕
หย่า	๓.๔๗	—	๐.๘๒	๕.๕๕	๒.๒๗
	๕.๒๑	—	๒๒.๑๓	—	๗.๙๕

ตารางที่ ๘ เหตุผลที่ค่าประเมิน

เหตุผล	ร้อยละ (๑๑๒)
ถูกหลอก	๒๘.๖๙
สมัครใจ	๒๘.๖๙
ฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี	๒๖.๒๒
เสียใจ—ผิดหวัง	๑๑.๕๘
ถูกบังคับ	๑.๖๔
แม่เลี้ยงพามาขาย	๐.๘๒
ไม่ได้ค่าเองเพราะเป็นผู้คุมกิจการ	๐.๘๒

ตารางที่ ๕ ความรู้สึกครั้งแรกที่คาบระเวณ

ความรู้สึก	ร้อยละ (๒๓๐)
อาย	๒๗.๓๙
กลัว	๒๓.๙๑
ขยะเขยง	๑๑.๓๐
รังเกียจ	๙.๕๗
เจ็บ	๙.๑๓
วิตกกังวล	๗.๘๓
แค้นใจ	๔.๗๘
เฉย ๆ	๓.๙๑
สนุก	๒.๗๑

หมายเหตุ ๑. ไม่ตอบ ๖ ราย
๒. ตอบได้หลายข้อ

ตารางที่ ๑๐ ความรู้สึกในปัจจุบันต่อการค้าประเวณี

ความรู้สึก	ร้อยละ (๒๐๖)
เคยชิน	๔๓.๒๑
คิดถูกแล้วที่ประกอบอาชีพนี้	๑๖.๕๐
เบื่อก่อนการเลิก	๗.๒๙
สนุก	๕.๘๓
กลัว	๕.๓๔
อาย	๔.๓๗
รังเกียจ	๓.๘๘
ผิดกฎหมาย	๓.๘๘
เจ็บ	๒.๔๓
แค้นใจ	๑.๔๖
วิตกกังวล	๑.๔๖
เสียใจ	๐.๙๗
ไม่มั่นคง	๐.๙๗
มีเพื่อนมากที่	๐.๙๗

หมายเหตุ ๑. ไม่ตอบ ๑ ราย
๒. ตอบได้หลายข้อ

ตารางที่ ๑๑ ความรู้สึกที่มีต่อการจำกัดสิทธิเมื่ออยู่ในสถานสงเคราะห์

ความรู้สึก	ร้อยละ (๑๑๙)
มากที่สุด	๕.๘๘
มาก	๓๑.๐๙
ปานกลาง	๓๑.๐๙
น้อย	๑๒.๖๑
น้อยที่สุด	๑๘.๔๘
ไม่ทราบ	๐.๘๕

หมายเหตุ ไม่ตอบ ๓ ราย

ตารางที่ ๑๒ เหตุผลที่ต้องการเลิกดำเนินชีวิตอยู่ในสถานสงเคราะห์

เหตุผล	ร้อยละ (๓๐)
ได้ฝึกอาชีพ	๔๖.๖๖
กินที่อยู่ดี	๒๖.๖๗
ได้เปลี่ยนแปลงความประพฤติ (ตัดสั้นตาน)	๑๖.๖๗
จิตใจสงบ	๖.๖๗
ไม่ระบุเหตุผล	๓.๓๓

๑๐๒

ตารางที่ ๑๓ เหตุผลที่ต้องการเลือกดำเนินชีวิตภายนอกสถานสงเคราะห์

เหตุผล	ร้อยละ (๘๒)
มีอิสระ	๘๒.๙๒
ต้องการอยู่กับครอบครัว	๙.๗๖
มีเงินใช้	๓.๖๑
ไม่เอือมอัด คับแคบ	๓.๖๖

ตารางที่ ๑๔ เหตุผลที่ไม่เห็นด้วยว่าเรื่องการค้าประเวณีควรเป็นสิทธิของสตรี

เหตุผล	ร้อยละ (๖๒)
ไม่ระบบเหตุผล	๒๐.๙๗
ทำให้หญิงเสียชื่อเสียง	๕๘.๐๖
ทำให้มีจำนวนผู้ประกอบอาชีพเพิ่มขึ้น	๑๖.๑๓
เป็นแหล่งมั่วสุมโจรผู้ร้าย	๓.๒๓
ทำให้ญาติเสียใจ	๑.๖๑

ตารางที่ ๑๕ เหตุผลที่เห็นด้วยว่าเรื่องการค้าประเวณีควรเป็นสิทธิของสตรี

เหตุผล	ร้อยละ (๕๑)
ไม่ระบุเหตุผล	๒๕.๔๗
ไม่ต้องถูกจับ	๒๗.๔๑
ทำให้มีรายได้	๒๓.๕๓
เป็นสิทธิส่วนตัว	๒๑.๕๗

ตารางที่ ๑๖ เหตุผลที่คิดว่าการกวาดล้างการค้าประเวณีเป็นเรื่องที่ไม่ยุติธรรม

เหตุผล	ร้อยละ (๒๖)
ไม่ระบุเหตุผล	๕๓.๘๕
เป็นการกระทำผิดร่วมกัน	๔๒.๓๑
ชายก็ติดโรคจากหญิง	๓.๘๔

ตารางที่ ๑๗ เหตุผลที่เห็นด้วยกับการที่กฎหมายให้มีการจดทะเบียนการค้า
ประเวณี

เหตุผล	ร้อยละ (๖๖)
ไม่ระบุเหตุผล	๒๒.๗๒
เป็นที่เปิดเผย	๖๒.๑๒
ทำให้มีรายได้ช่วยเหลือครอบครัว	๑๒.๑๒
รักษาโรคได้ทันที	๑.๕๒
ลดจำนวนผู้ค้าประเวณีได้	๑.๕๒

ตารางที่ ๑๘ เหตุผลที่ไม่เห็นด้วยกับกฎหมายที่กำหนดให้หญิงค้าประเวณี
ต้องจดทะเบียน

เหตุผล	ร้อยละ (๔๔)
ไม่ระบุเหตุผล	๔.๕๔
เป็นการประจานตนเอง	๕๖.๘๒
ไม่ได้คิดทำตลอกไป	๒๒.๗๓
ทำให้มีจำนวนหญิงเหล่านี้เพิ่มขึ้น	๑๓.๖๔
ควรให้ทำโดยเสรี	๒.๒๗

ตารางที่ ๑๙ เหตุผลที่เห็นด้วยกับการออกบัตรสุขภาพเฉพาะโรค

เหตุผล	ร้อยละ (๘๑)
ไม่ระบุเหตุผล	๒๒.๒๒
ทำให้ปลอดภัยและสุขภาพดีขึ้น	๖๔.๒๐
เป็นการช่วยเหลือหญิงที่มีอาชีพ	๗.๔๑
ป้องกันการแพร่เชื้อ	๖.๑๗

ตารางที่ ๒๐ เหตุผลที่ไม่เห็นด้วยกับการออกบัตรสุขภาพเฉพาะโรค

เหตุผล	ร้อยละ (๒๒)
ไม่ระบุเหตุผล	๑๘.๑๘
หญิงจะเป็นโสเภณีมากขึ้น	๔๐.๙๑
เป็นการประจานตนเอง	๒๗.๒๗
ทำให้เป็นที่ยอมรับของสังคม	๙.๐๙
มีหน่วยควบคุมกามโรคอยู่แล้ว	๔.๕๕

ตารางที่ ๒๑ ความเห็นต่อการประกอบอาชีพเมื่อพ้นจากสถานสงเคราะห์

การประกอบอาชีพ	ร้อยละ (๑๑๖)
ทำนา ทำไร่	๓๑.๙๐
รับจ้าง	๒๔.๑๔
ค้าขาย	๒๐.๖๙
ตัดเสื้อ	๖.๙๐
โสเภณี	๖.๐๓
แม่บ้าน	๑.๗๒
ยังไม่คิด	๖.๙๐
ไม่ทราบ	๑.๗๒

หมายเหตุ ไม่ตอบ ๖ ราย

ตารางที่ ๒๒ เหตุผลที่เลือกประกอบอาชีพต่าง ๆ

เหตุผล	ร้อยละ (๑๐๕)
ต้องการเลิกประกอบอาชีพเดิม	๒๕.๗๑
ต้องการกลับไปช่วยครอบครัว	๒๒.๘๖
เป็นงานที่เคยทำมาแล้ว	๒๐.๙๕
ไม่ต้องถูกจับ	๙.๕๒
รายได้ดี	๗.๖๒
สนใจ	๔.๗๖
ทำให้พ่อแม่สบายใจ	๑.๙๑
สบายกว่า	๑.๙๑
อิสระดี	๐.๙๕
สภาพแวดล้อมบังคับ	๐.๙๕
ไม่ทราบ	๑.๙๑

หมายเหตุ ไม่ตอบ ๑๑ ราย

ตารางที่ ๒๓ เหตุผลที่คิดว่าชายจะสมรสกับหญิงที่ตนทราบว่าเคยค้า
ประเวณีมาแล้ว

เหตุผล	ร้อยละ (๓๘)
สงสารและเข้าใจ	๗๑.๐๕
เชื่อว่าจะกลับตัวได้	๒๓.๖๘
พบชายที่เป็นสภาพบุรุษ	๒.๖๓
ถ้าอยู่ด้วยกันโดยไม่เสียสินสอด	๒.๖๓

ตารางที่ ๒๔ เหตุผลที่เชื่อว่าชายจะไม่สมรสด้วยถ้าทราบว่าหญิงนั้นค้า
ประเวณีมาก่อน

เหตุผล	ร้อยละ (๖๐)
ไม่ระบุนเหตุผล	๑.๖๘
กลัวจะถูกรังเกียจ	๕๘.๓๓
กลัวผู้อื่นจะถูกดู	๑๘.๓๓
ไม่มีความบริสุทธิ์	๑๕.๐๐
กลัวเปลี่ยนอาชีพไม่ได้	๓.๓๓
มีหญิงอื่นที่ดีให้เลือกมาก	๓.๓๓

ตารางที่ ๒๕ ประวัติการแต่งบุตร

ประวัติ	ร้อยละ (๑๒๒)
ไม่เคย	๗๙.๕๑
เคยทำแท้ง	๑๐.๖๖
เคยแท้งเอง	๗.๓๘
เคยท้ง ๒ แบบ	๒.๔๕

ตารางที่ ๒๖ อาการที่แสดงว่าเป็นโรคในปัจจุบัน

อาการ	ร้อยละ (๒๕๘)
หนองใน	๕๐.๐๐
มดลูกอักเสบ	๑๑.๔๖
แผล	๕.๙๐
ตกขาว	๕.๙๐
โลหิตมีผลบวกต่อเชื้อซิฟิลิส	๓.๙๒
เชื้อราในช่องคลอด	๒.๗๘
พยาธิในช่องคลอด	๑.๓๙
Monitia	๑.๐๔
หงอนไก่	๑.๐๔
Tveg. & Vo.	๑.๐๔
หนองในเทียม	๑.๐๔
ก้น	๐.๖๙
บวม	๐.๖๙
เลือดออก	๐.๓๕
Condyluma	๐.๓๕
Contact G.C	๐.๓๕
ฝี	๐.๓๕
ไม่มีอาการใด ๆ (ตรวจประจำสัปดาห์)	๕.๙๐
ไม่ทราบ	๕.๙๐

หมายเหตุ ๑. ไม่ตอบ ๒ ราย
๒. ตอบได้หลายข้อ

ตารางที่ ๒๗ บุคคลแรกที่บอกให้ทราบและขอคำปรึกษาเมื่อสงสัยว่าจะ
เป็นโรค

บุคคล	ร้อยละ (๒๗/๖)
สามี/แฟน	๔๗.๑๐
เพื่อน	๑๙.๙๓
แพทย์	๑๖.๖๗
มารดา	๓.๙๙
เจ้าสำนัก/เจ้าของบ้าน	๑.๘๑
พี่สาว	๑.๐๙
ญาติ	๑.๐๙
เจ้าหน้าที่ศูนย์กามโรค	๐.๗๒
บิดา	๐.๓๖
น้องสาว	๐.๓๖
ไม่บอกใครเลย	๔.๓๕
ไม่ทราบ	๒.๕๓

หมายเหตุ ไม่ตอบ ๑๔ ราย

ตารางที่ ๒๘ วิธีการรักษาเมื่อเป็นกามโรค

วิธีการ	ร้อยละ (๔๖๔)
ไปศูนย์กามโรค	๕๗.๓๓
ซื้อยากินเอง	๒๕.๘๖
ไปคลินิก	๙.๔๘
ไปโรงพยาบาลของรัฐ	๔.๐๙
ไปศูนย์สาธารณสุข	๑.๗๒
ไปโรงพยาบาลเอกชน	๐.๔๓
พบแพทย์แผนโบราณ	๐.๖๕
ฉินยาเอง	๐.๒๒
ไม่ทราบ	๐.๒๒

หมายเหตุ ๑. ไม่ตอบ ๒ ราย
๒. ตอบได้หลายข้อ

ตารางที่ ๒๕ ความรู้สึกเมื่อทราบว่า เป็นกามโรค

ความรู้สึก	ร้อยละ (๕๐๐)
กลัว	๓๐.๐๐
วิตกกังวล	๑๖.๖๐
โกรธ	๑๕.๔๐
ตกใจ	๑๔.๖๐
อาย	๑๒.๒๐
เฉย ๆ	๑๐.๐๐
น้อยใจ	๐.๒๐
เสียใจ	๐.๒๐

หมายเหตุ ตอบได้หลายข้อ

ตารางที่ ๓๐ ความคิดเห็นต่อเรื่องกามโรคที่ชายเท่านั้นจะเป็นผู้นำมาแพร่

ความเห็น	ร้อยละ (๒๘๙)
ใช่	๗๕.๔๓
ไม่ใช่	๒๐.๐๗
ทั้ง ๒ ฝ่ายนำโรคได้เท่า ๆ กัน	๐.๓๕
ไม่ทราบ	๔.๑๕

หมายเหตุ ไม่ตอบ ๑ ราย

๑๑๔

ตารางที่ ๓๑ ความเห็นที่ว่าเมื่อชายร่วมเพศกับหญิงแล้วนำกามโรคมามาติดต่อ
ให้เป็นเรื่องทเลวร่าย

ความเห็น	ร้อยละ (๒๘๖)
เลวร่าย	๘๒.๘๗
ไม่เลวร่าย	๑๑.๕๔
ไม่ทราบ	๕.๕๙

หมายเหตุ ไม่ตอบ ๔ ราย

ตารางที่ ๓๒ เหตุผลที่เห็นว่าการทำงานร่วมเพศกับหญิงแล้วนำภามา
ติดต่อกันเป็นเรื่องราว

ความเห็น	ร้อยละ (๒๓๗)
ไม่ระบุเหตุผล	๑๗.๗/๒
ทำลายสุขภาพ	๒๐.๒๕
เอาเปรียบหญิง	๑๘.๙๙
ควรรักษาให้หายก่อน	๑๕.๒๐
เสียเวลา-เงิน	๗.๑๗
ไม่รู้จักดูแลตนเอง	๕.๐๖
เป็นโรคที่น่ารังเกียจ	๔.๖๔
ควรบอกให้ทราบก่อน	๒.๙๕
อาจติดถึงบุตรได้	๒.๑๑
สำส่อนมาก	๒.๑๑
ขาดรายได้	๑.๖๙
ทำลายทั้งจิตใจ	๑.๖๙
ไม่จริงจัง	๐.๔๒

๑๑๖

ตารางที่ ๓๓ เหตุผลที่เห็นว่าการทำงานร่วมเพศกับหญิงแล้วนำภามาติดต่อกันเป็นเหตุที่ไม่เลวร้าย

เหตุผล	ร้อยละ (๓๓)
ไม่ระบุนเหตุผล	๙.๐๙
เป็นเรื่องธรรมดา	๒๗.๒๗
ชายมีก๊าย	๑๕.๑๕
เป็นแล้วรักษาให้หายได้	๑๕.๑๕
ไม่ได้เป็นความตั้งใจ	๑๒.๑๒
ให้อภัย	๑๒.๑๒
เกิดเฉพาะกับหญิงชั้นต่ำหรือโสเภณี	๙.๐๙

ตารางที่ ๓๔ ความเห็นเกี่ยวกับการตรวจภามาโรคให้แก่ชายและหญิงก่อนการสมรส

ความเห็น	ร้อยละ (๒๙๐)
เห็นด้วย	๘๖.๒๑
ไม่เห็นด้วย	๕.๑๗
ไม่ทราบ	๘.๖๒

ตารางที่ ๓๕ ความคิดเห็นในเรื่องวิธีการแก้ไขปัญหามโรค

ความเห็น	ร้อยละ (๕๕๘)
เผยแพร่วิธีการทางสื่อมวลชน	๓๒.๓๑
ให้ผู้ป่วยและผู้สัมผัสโรคได้รับการตรวจรักษาโดยเร็วที่สุด	๓๐.๓๕
ให้อำนาจเจ้าหน้าที่กวมโรคควบคุมแหล่งกวมโรคได้	
ตามกฎหมาย	๑๖.๕๙
สอนเพศศึกษาแก่ประชาชนให้แพร่หลาย	๙.๖๐
ตรวจสอบสุขภาพเป็นประจำ	๐.๘๗
ขยายบริการตรวจรักษาตามสำนักต่าง ๆ	๐.๖๖
เลิกกิจการค้าประเวณี	๐.๖๖
งดการร่วมเพศในช่วงที่ป่วยเป็นโรค	๐.๒๒
สนับสนุนกฎหมายการทำแท้ง	๐.๒๒
จัดให้มีเขตการค้าประเวณี	๐.๒๒
ไม่ทราบ	๘.๓๐

หมายเหตุ ๑. ไม่ตอบ ๓ ราย

๒. ตอบได้หลายข้อ

ตารางที่ ๓๖ สาเหตุของการแพ้

สาเหตุ	ร้อยละ (๙๓)
ไม่เข้าประเด็นเพราะไม่เคย	๗๔.๑๙
แพ้ตามธรรมชาติ	๑๘.๒๗
ทำแท้งเพราะฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี	๒.๑๕
ทำแท้งเพราะสามีมีภรรยาใหม่	๒.๑๕
ทำแท้งเพราะโสดแล้วตั้งครรรภ์	๑.๐๘
ทำแท้งเพราะกลัวถูกไล่ออกจากงาน	๑.๐๘
ทำแท้งเพราะมีบุตรที่เกินไป	๑.๐๘

หมายเหตุ ไม่ตอบ ๑ ราย

ตารางที่ ๓๗ ความเห็นเกี่ยวกับเรื่องการทำผิดกฎหมายในการทำแท้งครั้ง
หลังสุด

ความเห็น	ร้อยละ (๙๓)
ผิดกฎหมาย	๘๔.๙๕
ไม่ผิดกฎหมาย	๓.๒๓
ไม่แน่ใจ	๔.๓๐
ไม่ทราบ	๗.๕๒

หมายเหตุ ไม่ตอบ ๑ ราย

ตารางที่ ๓๘ ผู้ที่แนะนำแหล่งการทำแท้ง

บุคคลที่แนะนำ	ร้อยละ (๙๗)
ไม่เข้าประเด็นเพราะทำแท้งเอง	๑.๐๓
เพื่อน	๖๔.๙๕
ญาติพี่น้อง	๑๐.๓๑
คนรู้จักกัน	๘.๒๕
บิดามารดา	๔.๑๒
สามี/แฟน	๔.๑๒
เพื่อนบ้าน	๒.๐๖
แพทย์	๑.๐๓
นายหน้า	๑.๐๓
ไปเองโดยไม่มีใครแนะนำ	๓.๑๐

หมายเหตุ ๑. ไม่ตอบ ๔ ราย
๒. ตอบได้หลายข้อ

ตารางที่ ๓๕ บุคคลที่แต่งตั้งให้

บุคคล	ร้อยละ (๙๖)
ชาวบ้าน	๑๖.๖๗
พยาบาล	๑๔.๕๘
หมอเถื่อน	๑๒.๕๐
แพทย์	๑๐.๔๒
ชาวอิสลาม	๖.๒๕
หมอต้าแย	๓.๑๓
พนักงานอนามัย	๒.๐๘
พลทหาร	๒.๐๘
ทำเอง	๑.๐๔
หมอกกลางบ้าน	๑.๐๔
คลินิกหลังร้านขายยา	๑.๐๔
หมอนวด	๑.๐๔
ไม่ทราบ	๒๘.๑๓

หมายเหตุ ไม่ตอบ ๔ ราย

ตารางที่ ๔๐ วิธีการทำแท้งครั้งหลังสุด

วิธีทำ	ร้อยละ (๑๓๑)
ใช้วัสดุแข็งสอดใส่เข้าไป	๔๘.๘๕
ใช้สายยางฉีดน้ำ	๒๗.๔๘
ใช้ยา	๙.๑๖
นวดหน้าท้อง	๓.๘๓
ใช้เครื่องมือ	๓.๐๕
ขูดมดลูก	๓.๐๕
ฉีดยา	๒.๓๐
ดื่มเหล้ามาก ๆ	๐.๗๕
ไม่ทราบ	๑.๕๓

หมายเหตุ ๑. ไม่ตอบ ๓ ราย

๒. ตอบได้หลายข้อ

ตารางที่ ๕๑ ค่าใช้จ่ายในการทำแท้งครั้งสุดท้าย

ค่าใช้จ่าย	ร้อยละ (๙๔)
ไม่เสียค่าใช้จ่าย	๓.๑๙
ต่ำกว่า ๕๐๐ บาท	๓๐.๘๕
๕๐๑-๑๐๐๐	๔๑.๔๙
๑,๐๐๑-๑,๕๐๐	๑๔.๘๙
๑,๕๐๑-๒,๐๐๐	๓.๑๙
๒,๐๐๑ มากขึ้นไป	๔.๒๖
ไม่ทราบ	๒.๑๓

หมายเหตุ ไม่ตอบ ๖ ราย

ตารางที่ ๔๒ อาการแทรกซ้อนหลังจากทำแท้งซึ่งเป็นเหตุให้ต้องเข้ามารับ
การรักษาในโรงพยาบาล

อาการแทรกซ้อน	ร้อยละ (๙๓)
ตกเลือด	๕๙.๑๔
เจ็บในท้อง	๑๙.๓๕
ปวดมดลูก	๑๐.๗๕
เป็นไข้	๔.๓๐
แผลอักเสบ	๓.๒๒
แน่นหน้าอก	๒.๑๖
เลือดออกกระปริบกระปรอย	๑.๐๘

หมายเหตุ ไม่ตอบ ๑ ราย

๑๒๔

ตารางที่ ๔๓ ความรู้สึกก่อนตัดสินใจไปทำแท้ง

ความรู้สึก	ร้อยละ (๑๖๖)
กลัวบาป	๓๐.๗๒
กลัวเป็นอันตรายต่อชีวิต	๒๑.๐๘
เฉย ๆ	๑๙.๘๘
กลัวถูกตำรวจจับ	๑๓.๘๖
กลัวผู้อื่นทราบ	๑๑.๔๕
สงสารเด็กในครรภ์	๑.๒๑
กลัวเจ็บ	๐.๖๐
กลัวทุกอย่าง	๐.๖๐
ไม่ทราบ	๐.๖๐

หมายเหตุ ๑. ไม่ตอบ ๑ ราย
๒. ตอบได้หลายข้อ

ตารางที่ ๔๔ บุคคลที่ทราบเรื่องการไปทำแท้งของตน

บุคคล	ร้อยละ (๑๕๖)
สามี	๒๘.๒๑
เพื่อน	๒๗.๕๖
มารดา	๑๑.๕๔
บิดา	๑๐.๒๖
ญาติ	๕.๑๓
แฟน	๔.๔๙
พี่	๓.๒๐
คนรู้จักกันที่พาไป	๑.๙๒
น้อง	๐.๖๔
ชายที่มีความสัมพันธ์ด้วย	๐.๖๔
เจ้าของบ้านเช่า	๐.๖๔
นายจ้าง	๐.๖๔
คนข้างบ้าน	๐.๖๔
ไม่มีใครทราบ	๓.๘๕
ไม่ทราบ	๐.๖๔

หมายเหตุ ๑. ไม่ตอบ ๑ ราย
๒. ตอบได้หลายข้อ

๑๒๖

ตารางที่ ๔๕ ความรู้สึกขณะทำแท้ง

ความรู้สึก	ร้อยละ (๑๓๖)
กลัวเป็นอันตรายต่อชีวิต	๓๓.๐๘
กลัวบาป	๒๓.๕๓
เฉย ๆ	๒๒.๐๖
กลัวผู้อื่นทราบ	๑๐.๒๙
กลัวถูกตำราวจับ	๘.๐๙
กลัวเจ็บ	๑.๔๗
ไม่สบายใจ	๐.๗๔
เสียกายบุตร	๐.๗๔

หมายเหตุ ๑. ไม่ตอบ ๖ ราย

๒. ตอบได้หลายข้อ

ตารางที่ ๔๖ เหตุผลที่คิดว่าเป็นการตัดสินใจผิดที่ไปทำแท้ง

เหตุผล	ร้อยละ (๕๓)
ไม่ระบุเหตุผล	๒๔.๕๓
เป็นอันตรายต่อสุขภาพ	๓๗.๗๔
เป็นบาป	๑๑.๓๒
เสียค่าบริการ	๗.๕๔
เสียเวลา/ค่าใช้จ่าย	๕.๖๖
ผิดกฎหมาย	๓.๗๗
สงสารเด็ก	๓.๗๗
กลัวเรียนไม่จบ	๑.๘๙
ถูกบังคับ	๑.๘๙
ยังไม่ได้แต่งงาน	๑.๘๙

ตารางที่ ๔๗ เหตุผลที่คิดว่าเป็นการตัดสินใจถูกต้องแล้วที่ไปทำแท้ง

เหตุผล	ร้อยละ (๒๕)
ไม่ระบุเหตุผล	๑๖.๐๐
เป็นวิธีที่แก้ปัญหาได้ดีที่สุด	๒๐.๐๐
ยังไม่ต้องการมีบุตร	๑๖.๐๐
มีบุตรมากพอแล้ว	๑๖.๐๐
กลัวบุตรพิการ	๔.๐๐
ฐานะเศรษฐกิจไม่ดี	๔.๐๐
เพื่ออยู่ในสังคมได้	๔.๐๐
มีปัญหาครอบครัว	๔.๐๐
หมดพันธะทั้งหลาย	๔.๐๐
เป็นความต้องการของตนเอง	๔.๐๐
แพทย์ทำให้	๔.๐๐
สามีไม่รับผิดชอบ	๔.๐๐

ตารางที่ ๔๘ ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพกับประสบการณ์การทำงานแห่ง
สตรีที่มีปัญหาทำแท้ง

อาชีพ / ประสบการณ์	ไม่ตอบ	ไม่เคย	เคย	รวม
ไม่มีอาชีพ			๒	๒
ไม่ตอบ	๓		๓	๖
กำลังเรียน			๙	๙
แม่บ้าน		๒	๔	๖
ว่างงาน			๓	๓
รับจ้าง		๗	๑๔	๒๑
ลูกจ้าง		๓	๗	๑๐
ลูกจ้างรัฐวิสาหกิจ		๑		๑
ลูกจ้างชั่วคราวราชการ			๑	๑
ลูกจ้างประจำราชการ		๑		๑
ข้าราชการ			๖	๖
ค้าขาย	๑	๖	๙	๑๖
เสริมสวย		๑	๑	๒
ตัดเสื้อ			๒	๒
ทำนา		๔	๘	๑๒
หญิงบริการ	๑			๑
ทำสวนยาง		๑		๑
	๕	๒๖	๖๙	๑๐๐

ตารางที่ ๔๕ ความสัมพันธ์ระหว่างการประกอบอาชีพกับการเป็นกามโรค
ของสตรีหมักปัญหาทำแท้ง

อาชีพ/การเป็นกามโรค	ไม่ตอบ	เป็น	ไม่เป็น	กำลังรอ ฟังผล	ไม่ทราบ	รวม
ไม่มีอาชีพ			๒			๒
ไม่ตอบ	๒		๓		๑	๖
กำลังเรียน	๒		๔	๑	๒	๙
แม่บ้าน	๑		๕			๖
ว่างงาน			๓			๓
รับจ้าง	๕		๑๑	๑	๔	๒๑
ลูกจ้าง	๒		๗		๑	๑๐
ลูกจ้างประจำรัฐวิสาหกิจ					๑	๑
ลูกจ้างชั่วคราว (ราชการ)			๑			๑
ลูกจ้างประจำ (ราชการ)			๑			๑
ข้าราชการ	๑		๕			๖
ค้าขาย	๓		๑๒	๑		๑๖
เสริมสวย			๒			๒
ตัดเสื้อ			๒			๒
ทำนา	๑		๑๑			๑๒
หญิงบริการ						๑
ทำสวนยาง			๑			๑

ตารางที่ ๕๐ ปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้จากการตั้งครรภ์ครั้งหลังสุด
ถ้าไม่ได้ทำแท้ง

ปัญหาต่าง ๆ	ร้อยละ (๑๔๖)
การเลี้ยงดูเด็ก	๔๑.๗๘
ได้รับความอวย	๑๓.๗๐
ได้รับการลงโทษจากพ่อ--แม่	๑๐.๒๗
เศรษฐกิจ	๗.๕๓
ถูกให้ออกจากงาน	๖.๑๗
ถูกให้ออกจากการศึกษา	๕.๔๘
บุตรพิการ	๒.๗๔
อันตรายจากการคลอดบุตร	๔.๘๐
เสียโอกาสในการเลือกคู่ครอง	๒.๐๖
เกรงว่าจะเลิกกับสามีไม่ได้	๑.๓๗
ต้องหนีไปอาศัยผู้อื่น	๐.๖๘
เสียอิสระในการครองชีวิตสตรี	๐.๖๘
ไม่มีปัญหา	๒.๗๔

หมายเหตุ ๑. ไม่ตอบ ๕ ราย
๒. ตอบได้หลายข้อ

ตารางที่ ๕๑ ความรู้เกี่ยวกับเรื่อง “วิธีการคุมกำเนิด”

ความรู้	ร้อยละ (๓๑๒)
กินยา	๒๖.๒๘
ฉีดยา	๑๙.๒๓
ใส่ห่วง	๑๘.๕๙
ทำหมันหญิง	๑๖.๐๓
ทำหมันชาย	๑๐.๙๐
ถุงยางอนามัย	๒.๕๗
ระยะปลอดภยัน	๑.๙๒
เคยได้ยินแต่ไม่เข้าใจ	๑.๙๒
หลังข้างนอก	๑.๖๐
ไม่เคยทราบ	๐.๙๖

หมายเหตุ ตอบได้หลายข้อ

ตารางที่ ๕๒ ความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการที่จะช่วยลดอัตราการทำแท้งได้

ความคิดเห็น	ร้อยละ (๗๕)
การคุมกำเนิด	๔๗.๓๗
การให้ความรู้เรื่องการคุมกำเนิด	๕.๒๖
ให้มีสวัสดิการในโรงงานต่อรองในเรื่องการตั้งครรภ์ ขณะปฏิบัติงาน	๑.๐๕
ไม่ทราบ	๔๖.๓๒

หมายเหตุ ไม่ตอบ ๕ ราย

ตารางที่ ๕๓ เหตุผลที่เห็นว่าไม่ยุติธรรมเมื่อชายซึ่งเป็นต้นเหตุทำให้หญิง
ตั้งครรภ์จนเกิดกรณีทำแท้งขึ้นนั้น ไม่ต้องมีส่วนร่วมรับ
ผิดชอบต่อการทำแท้งของหญิงตามกฎหมาย

เหตุผล	ร้อยละ (๕๘)
ไม่ระบุเหตุผล	๕๐.๐๐
ทั้ง ๒ ฝ่ายควรรับผิดชอบร่วมกัน	๑๘.๙๗
ฝ่ายหญิงถูกเอาเปรียบ	๑๕.๕๒
ชายไม่ต้องรับผิดชอบ	๑๒.๐๗
ฝ่ายชายควรมีกรรมบ้าง	๑.๗๒
ผู้คุมขืนควรรับผิดชอบ	๑.๗๒

ตารางที่ ๕๔ เหตุผลที่เห็นว่าการทำงานแท้จริงควรเป็นสิทธิของสตรีผู้ตั้งครรภ์
โดยไม่พึงปรารถนา

เหตุผล	ร้อยละ (๕๖)
ไม่ระบุเหตุผล	๕๓.๕๗
หญิงเป็นฝ่ายตั้งครรภ์	๒๕.๐๐
ชายไม่รับผิดชอบ	๗.๑๕
ไม่ต้องการให้บุตรเกิดมาลำบาก	๓.๕๘
หญิงเป็นเจ้าของบุตร	๓.๕๘
มีบุตรเพียงพอแล้ว	๑.๗๘
ขัดต่อการประกอบอาชีพ	๑.๗๘
หญิงต้องเผชิญกับปัญหาแต่ฝ่ายเดียว	๑.๗๘
ถ้ามีเหตุผลควรทำได้	๑.๗๘

ตารางที่ ๕๕ เหตุผลที่เห็นว่าการทำงานไม่ควรเป็นสิทธิของสตรีผู้ตั้งครรภ์
โดยไม่พึงปรารถนา

เหตุผล	ร้อยละ (๑๗)
ไม่ระบุเหตุผล	๔๑.๑๗
ควรปรึกษาสามีก่อน	๒๓.๕๓
ฝ่ายชายควรมีส่วน	๑๑.๗๖
เป็นอันตราย	๑๑.๗๖
ขึ้นอยู่กับปัญหาของแต่ละคน	๕.๘๘
กลัวบาป	๕.๘๘

ตารางที่ ๕๖ ความเห็นเกี่ยวกับกรณีทศกรรให้ทำแท้งได้

ความเห็น	ร้อยละ (๑๘๑)
ไม่เข้าประเด็นเพราะไม่เห็นด้วยกับการทำแท้ง	๙.๙๕
ยังไม่พร้อมที่จะมีบุตร	๑๕.๔๘
ตั้งครรภ์โดยไม่พึงปรารถนาทุกกรณี	๑๑.๖๑
ฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี	๑๑.๐๕
สามีไม่รับผิดชอบ	๗.๑๘
กำลังศึกษา	๖.๐๘
มีบุตรเพียงพอแล้ว	๖.๐๘
ตั้งครรภ์โดยยังไม่ได้แต่งงาน	๕.๕๒
ขัดต่อการประกอบอาชีพ	๕.๕๒
ถูกข่มขืน	๕.๕๒
เชื่อว่าเด็กจะพิการ	๔.๙๗
ไม่ทราบว่ามีใครเป็นบิดาเด็ก	๒.๗๖
เพื่อสุขภาพของมารดา	๒.๗๖
ไม่ทราบ	๕.๕๒

หมายเหตุ ๑. ไม่ตอบ ๘ ราย
๒. ตอบได้หลายข้อ

ตารางที่ ๕๑ ความเห็นในเรื่องการเปิดโอกาสให้แพทย์รับทำแท้งได้ถ้าการ
ทำแท้งเป็นสิทธิของสตรีผู้ตั้งครรภ์โดยไม่พึงปรารถนา

ความเห็น	ร้อยละ (๙๒)
ไม่เข้าประเด็นเพราะไม่เห็นด้วยกับการทำแท้ง	๑๙.๕๗
ควรแต่ไม่ระบุเหตุผล	๕.๔๓
ควรเพราะปลอดภัยกว่า	๔๔.๕๗
ควรเพราะไม่มีอันตราย	๑๗.๓๙
ควรเพราะไม่ต้องการมีบุตร	๑.๐๘
ไม่ทราบ	๑๑.๙๖

หมายเหตุ ไม่ตอบ ๘ ราย

ตารางที่ ๕๘ ความพยายามในการกระทำการต่าง ๆ เพื่อให้บิดาของเด็กได้รับ
ผิดชอบ

ความพยายาม	ร้อยละ (๑๕)
ไม่ทราบว่าเป็นบิดาของเด็ก	๑๓.๓๓
ไม่พยายาม	๖.๖๗
พยายามอธิบายให้ฝ่ายชายรับผิดชอบ	๕๓.๓๓
พยายามให้ญาติผู้ใหญ่ชี้แจง	๖.๖๗
พยายามขอร้องให้ญาติฝ่ายชายติดต่อกับครอบครัว ฝ่ายหญิง	๖.๖๗
พยายามพาบุตรไปพบญาติฝ่ายชาย	๖.๖๗
พยายามขอร้องเรื่องค่ายาและค่าทำคลอด	๖.๖๗

ตารางที่ ๕๙ เหตุผลที่เห็นว่าควรปล่อยให้เด็กเกิดมาโดยที่พ่อ-แม่ยังไม่
พร้อมดีกว่าที่จะกำจัดเด็กเสียก่อนเกิด

เหตุผล	ร้อยละ (๗)
ไม่ระบุเหตุผล	๒๒.๒๒
สงสาร เวทนาเด็ก	๓๓.๓๔
ผิดกฎหมายและเป็นบาป	๑๑.๑๑
ถ้าทำแท้งไม่สำเร็จเด็กจะมีปมค้ำว	๑๑.๑๑
เด็กไม่มีส่วนรู้เห็นในการกระทำของบิดา/มารดา	๑๑.๑๑
เป็นสิทธิมนุษยชนที่เด็กควรที่จะเกิดมา	๑๑.๑๑

ตารางที่ ๖๐ การกระทำต่าง ๆ ในกรณีที่ไม่ได้ฝากครรภ์

การกระทำ	ร้อยละ (๒๐)
ไม่เข้าประเพณีเพราะฝากครรภ์	๗๕.๐๐
อยู่บ้านเฉย ๆ	๕.๐๐
กินยาแสงสว่างตราคังคาว	๕.๐๐
รับประทานอาหารให้น้อยลงเพราะเกรงคนอื่นจะรู้ว่าตั้งครรภ์	๕.๐๐
ทำงานประจำวันโดยไม่คำนึงถึง	๕.๐๐
หาหนังสืออ่านแล้วปฏิบัติตาม	๕.๐๐

ตารางที่ ๖๑ ระยะเวลาที่เคยเลี้ยงดูบุตรด้วยนมตนเอง

ระยะเวลา	ร้อยละ (๑๓)
ไม่ได้ระบุเวลา	๑๕.๓๘
ต่ำกว่า ๑ สัปดาห์	๗.๗๐
ต่ำกว่า ๑-๒ สัปดาห์	๑๕.๓๘
๓ สัปดาห์ - ๑ เดือน	๓๐.๗๘
๑-๓ เดือน	๑๕.๓๘
๓ เดือนขึ้นไป	๑๕.๓๘

ตารางที่ ๖๒ บุคคลที่บุตรซึ่งมารับบริการอาศัยอยู่ด้วย

บุคคล	ร้อยละ (๑๘)
กำลังตั้งครรรภ์	๒๒.๒๒
อยู่กับตนเอง	๒๒.๒๒
จ้างเลี้ยง	๒๒.๒๒
โฮล์ทสหทัยมูลนิธิ	๒๒.๒๒
พริยานเคราะห์	๕.๕๖
ฝากเลี้ยงตามบ้าน	๕.๕๖

หมายเหตุ ไม่ตอบ ๒ ราย

ตารางที่ ๖๓ ความรู้สึกที่ไม่ได้เลียงดูบุตรด้วยตนเอง

ความรู้สึก	ร้อยละ (๓๖)
ไม่เข้าประเด็นเพราะเลี้ยงด้วยตนเอง/กำลังตั้งครรภ์	๒๕.๐๐
เป็นห่วง	๒๕.๐๐
ไม่สบายใจ	๑๙.๔๔
ละอาย	๘.๓๒
ได้แบ่งเบาภาระ	๕.๕๖
คิดถึง	๕.๕๖
เสียใจ	๒.๗๘
สงสาร	๒.๗๘
เหงา ว่าเหว่	๒.๗๘
กลับบุตรจำไม่ได้	๒.๗๘

หมายเหตุ ตอบได้หลายข้อ

ตารางที่ ๖๔ เหตุผลที่เห็นว่าบิดามารดาควรเลี้ยงดูบุตรด้วยตนเอง

เหตุผล	ร้อยละ (๒๑)
ไม่ระบุนเหตุผล	๙.๕๒
บุตรจะได้รับความสะดวก	๕๗.๑๖
ได้ใกล้ชิดบุตร	๙.๕๒
ให้ความรักได้ดีกว่าคนอื่น	๙.๕๒
บุตรจะมีความสุข	๔.๗๖
บุตรจะได้รับการเอาใจใส่อย่างดี	๔.๗๖
บุตรจะไม่ถูกทอดทิ้ง	๔.๗๖

ตารางที่ ๖๕ ความรู้สึกที่ต้องรับภาระเลี้ยงดูบุตรแต่เพียงผู้เดียว

ความรู้สึก	ร้อยละ (๑๖)
ลำบาก	๑๘.๗๕
หนักใจ	๑๒.๕๐
ห่วงอนาคตบุตร	๑๒.๕๐
ภูมิใจ	๑๒.๕๐
น้อยใจ	๖.๒๕
เบื่อ	๖.๒๕
เป็นภาระหนัก	๖.๒๕
สบายใจ	๖.๒๕
เฉย ๆ	๖.๒๕
ชินชา	๖.๒๕

หมายเหตุ ไม่ตอบ ๕ ราย

ตารางที่ ๖๖ ความรู้สึกต่อปฏิกิริยาของบุตรที่แสดงออก

ความรู้สึก	ร้อยละ (๑๓)
ไม่เข้าประเด็นเพราะบุตรอยู่กับตนเอง	๖๙.๒๓
ท้อแท้คิดว่าบุตรไม่รักตน	๗.๖๙
เป็นธรรมชาติเพราะไม่ได้อยู่ด้วย	๗.๖๙
น้อยใจ	๗.๖๙
บุตรยังเล็กอยู่	๗.๖๙
หมายเหตุ	ไม่ตอบ ๘ ราย

ตารางที่ ๖๗ วิธีการคุมกำเนิดที่เคยใช้

วิธีการ	ร้อยละ (๒๓)
ไม่เคยคุมกำเนิด	๔๓.๔๗
กินยา	๒๑.๗๔
ใส่ห่วง	๘.๗๐
นั้ระยะปลอดภ้ย	๘.๗๐
ทำหมันหญิง	๔.๓๕
ฉีดยา	๔.๓๕
หลังข้งนอก	๔.๓๕
ยาเหน็บ	๔.๓๕
หมายเหตุ	๑. ไม่ตอบ ๑ ราย ๒. ตอบได้หลายข้อ

ตารางที่ ๖๘ ความเห็นเกี่ยวกับความยุติธรรมแก่หญิง เมื่อชายซึ่งเป็นต้นเหตุทำให้หญิงตั้งครรถ์จนเกิดกรณีทำแท้งขึ้น ไม่ต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อการทำแท้ง

ความเห็น	ร้อยละ (๒๐)
ยุติธรรม	—
ไม่ยุติธรรม	๘๐.๐๐
ไม่แน่ใจ	—
ไม่ทราบ	๒๐.๐๐
หมายเหตุ	ไม่ตอบ ๑ ราย

ตารางที่ ๖๙ เหตุผลที่เห็นว่าไม่เป็นการยุติธรรมเมื่อชายซึ่งเป็นต้นเหตุทำให้หญิงตั้งครรถ์ จนเกิดกรณีทำแท้งขึ้น ไม่ต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อการทำแท้ง

เหตุผล	ร้อยละ (๑๖)
ไม่ระบุเหตุผล	๑๒.๕๐
ควรรับผิดชอบร่วมกัน	๗๕.๐๐
หญิงเป็นฝ่ายถูกจับเพราะผิดกฎหมาย	๖.๒๕
ชายแสวงหาแต่ความสุขอย่างเดียว	๖.๒๕

๑๔๖

ตารางที่ ๑๐ เหตุผลที่เห็นด้วยว่าการทำแท้งควรเป็นสิทธิของสตรีผู้ตั้งครรภ์ โดยไม่พึงปรารถนา

เหตุผล	ร้อยละ (๑๐)
ไม่ระบุเหตุผล	๒๐.๐๐
หญิงเป็นฝ่ายมีปัญหาเอง	๓๐.๐๐
เป็นความจำเป็น	๒๐.๐๐
ชายไม่รับผิดชอบ	๒๐.๐๐
บุตรที่เกิดมาจะไม่มีปัญหา	๑๐.๐๐

ตารางที่ ๑๑ ความรู้สึกเมื่อทราบว่าตั้งครรภ์ขณะที่กำลังรับบริการจากหน่วยงานนี้

ความรู้สึก	ร้อยละ (๓๙)
วิตกกังวล	๑๗.๙๕
อาย	๑๗.๙๕
กลัว	๑๗.๙๕
กลัว	๑๕.๓๘
ตกใจ	๑๐.๒๖
ดีใจ	๗.๖๙
เสียใจ	๗.๖๙
เฉย ๆ	๕.๑๓

หมายเหตุ ๑. ไม่ตอบ ๑ ราย
๒. ตอบได้หลายข้อ

ตารางที่ ๗๒ ผู้แนะนำให้มารับบริการที่หน่วยงานแห่งนี้

ผู้แนะนำ	ร้อยละ (๒๐)
นักสังคมสงเคราะห์	๓๕.๐๐
เพื่อน	๑๕.๐๐
แพทย์	๑๕.๐๐
อ่านพบจากหนังสือ	๑๐.๐๐
สำนักงานวางแผน	๕.๐๐
แม่ชี	๕.๐๐
โรงพยาบาล	๕.๐๐
มารดา	๕.๐๐
มาเองโดยไม่มีใครแนะนำ	๕.๐๐

หมายเหตุ ไม่ตอบ ๒ ราย

ตารางที่ ๗๓ อายุของบุตรที่รับบริการ

อายุ	ร้อยละ (๒๐)
กำลังตั้งครรภ์	๒๐.๐๐
๑-๓ เดือน	๔๐.๐๐
๔-๖ เดือน	๑๕.๐๐
๗-๓ เดือน	—
๑๐-๑๒ เดือน	๑๕.๐๐
๑ ปี - ๓ เดือน	๕.๐๐
๔ ปี	๕.๐๐
หมายเหตุ	ไม่ตอบ ๒ ราย

ตารางที่ ๗๔ ระยะเวลาที่รับบริการ

ระยะเวลา	ร้อยละ (๑๘)
ต่ำกว่า ๑ ปี	๗๗.๗๘
๑ ปี	๘.๕๖
๒ ปี	๑๑.๑๐
มากกว่า ๕ ปีขึ้นไป	๕.๕๖
หมายเหตุ	ไม่ตอบ ๔ ราย

ตารางที่ ๑๕ ความเห็นเกี่ยวกับกรณีต่าง ๆ ที่ควรทำแท้ง

เหตุผล	ร้อยละ (๓๘)
ไม่เข้าประเด็นเพราะไม่เห็นด้วยกับการทำแท้ง	๒๑.๐๕
ตั้งครรภโดยไม่พึงปรารถนาทุกกรณี	๑๕.๘๐
เชื่อว่าเด็กจะพิการ	๑๓.๑๖
ฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี	๑๓.๑๖
กำลังศึกษา	๗.๙๐
ตั้งครรภโดยยังไม่ได้แต่งงาน	๕.๒๖
สามีไม่รับผิดชอบ	๕.๒๖
เพื่อสุขภาพของมารดา	๕.๒๖
ขัดต่อการประกอบอาชีพ	๒.๖๓
ยังไม่พร้อมที่จะมีบุตร	๒.๖๓
ถูกข่มขืน	๒.๖๓
ไม่ทราบว่าใครเป็นบิดาเด็ก	๒.๖๓
ไม่ทราบ	๒.๖๓

หมายเหตุ ๑. ไม่ตอบ ๑ ราย
๒. ตอบได้หลายข้อ

ตารางที่ ๗๖ เหตุผลที่เลือกเกิดเป็นชาย

เหตุผล	ร้อยละ (๑๑)
ไม่ระบุเหตุผล	๒๗.๒๘
ปลอดภัยกว่า	๑๘.๑๘
ไม่ต้องรับผิดชอบ	๑๘.๑๘
สบายกว่า	๙.๐๙
ไม่เสียหาย	๙.๐๙
ได้เปรียบ	๙.๐๙
ไม่ต้องมีภาระมาก	๙.๐๙

ตารางที่ ๗๗ ประสพการณ์การรับรู้ในเรื่องการเรียกร้องสิทธิสตรีในประเทศไทย

ประสพการณ์การรับรู้	ประเภทปัญหา				รวม (๔๗๐)
	กามโรค (๒๔๐)	ทำแท้ง (๘๗)	ค้าประเวณี (๑๒๒)	สวัสดิการเด็ก (๒๑)	
เคยรับรู้	๔๐.๘๓	๔๐.๒๓	๓๑.๙๗	๕๒.๓๘	๓๘.๙๔
ไม่เคยรับรู้	๕๙.๑๗	๕๙.๗๗	๖๘.๐๓	๔๗.๖๒	๖๑.๐๖

ตารางที่ ๑๘ ความสนใจเกี่ยวกับเรื่องสิทธิสตรี

ความสนใจ	ประเภทของปัญหา				รวม (๓๘๕)
	กามโรค (๑๖๙)	ทำแท้ง (๘๔)	ค่าประเวณี (๑๒๐)	สวัสดิการเด็ก (๑๒)	
มากที่สุด	๑.๗๘	๑.๑๙	๒.๕๐	๘.๓๓	๒.๐๘
มาก	๘.๘๗	๔.๗๖	๕.๐๐	๒๕.๐๐	๗.๒๗
ปานกลาง	๒๔.๘๕	๒๑.๔๓	๒๐.๘๓	๕๘.๓๔	๒๓.๘๙
น้อย	๑๗.๗๕	๙.๕๒	๑๓.๓๓	—	๑๔.๐๓
น้อยที่สุด	๒๙.๕๙	๒๓.๘๑	๓๙.๑๗	๘.๓๓	๓๐.๖๕
ไม่สนใจเลย	๓.๕๖	๑.๑๙	—	—	๑.๘๒
ไม่ทราบ	๑๓.๖๐	๓๘.๑๐	๑๙.๑๗	—	๒๐.๒๖

ตารางที่ ๓๕ ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องการเรียกร้องสิทธิสตรีในประเทศไทย

ความคิดเห็น	ประเภทของปัญหา				รวม (๓๕๔)
	กามโรค (๑๕๐)	ทำแท้ง (๘๔)	ค้าประเวณี (๑๐๙)	สวัสดิการเด็ก (๑๑)	
เห็นด้วย	๗๗.๓๓	๔๕.๒๔	๕๕.๐๔	๙๐.๙๑	๖๓.๒๘
ไม่เห็นด้วย	๑๒.๐๐	๑.๑๙	๒๙.๓๖	—	๑๔.๔๐
ไม่ทราบ	๑๐.๖๗	๕๓.๕๗	๑๕.๖๐	๙.๐๙	๒๒.๓๒

ตารางที่ ๘๐ เหตุผลที่เห็นด้วยกับการเรียกร้องสิทธิสตรีในประเทศไทย

เหตุผลที่เห็นด้วย	ประเภทของผู้มีปัญหา				รวม (๒๒๔)
	กามโรค (๑๑๖)	ทำแท้ง (๓๘)	ค่าประเวณี (๖๐)	สวัสดิการเด็ก (๑๐)	
ไม่ระบุเหตุผล	๒๕.๘๖	๖๕.๗๙	๑๘.๓๓	—	๒๙.๕๖
ชายและหญิงควรมีสิทธิเท่ากัน	๖๕.๕๒	๒๖.๓๒	๗๐.๐๐	๘๐.๐๐	๖๐.๗๑
ควรมีโอกาสในการทำงานเท่ากัน	๘.๖๒	—	๕.๐๐	—	๕.๘๐
หญิงจะได้มีสิทธิมากขึ้น	—	—	๖.๖๗	—	๑.๗๘
หญิงบางคนมีความเป็นผู้นำมากกว่าชาย	—	๒.๖๓	—	๑๐.๐๐	๐.๘๙
หญิงมีความสามารถเท่าชาย	—	๒.๖๓	—	—	๐.๔๕
หญิงจะได้รู้ถึงสิทธิของตนเองมากขึ้น	—	๒.๖๓	—	๑๐.๐๐	๐.๘๙

ตารางที่ ๘๑ เหตุผลที่ไม่เห็นด้วยกับการเรียกร้องสิทธิสตรีในประเทศไทย

เหตุผลที่ไม่เห็นด้วย	ประเภทของผู้มีปัญหา				รวม (๕๑)
	กามโรค (๑๘)	ทำแท้ง (๑)	ค้าประเวณี (๓๒)	สวัสดิการเด็ก —	
ไม่ระบุเหตุผล	๕๕.๕๖	—	๔๖.๘๘	—	๔๙.๐๒
ชายควรมีสติธิมาก กว่าหญิง	๑๖.๖๗	—	๔๓.๗๕	—	๓๓.๓๔
หญิงได้รับสิทธิ แล้ว	๒๒.๒๒	๑๐๐	—	—	๙.๘๐
ไม่ชอบ	—	—	๖.๒๕	—	๓.๙๒
ไม่สนใจ	๕.๕๕	—	—	—	๑.๙๖
ไม่เคยถูกเอาเปรียบ	—	—	๓.๑๒	—	๑.๙๖

ตารางที่ ๘๒ เหตุผลที่เห็นด้วยว่าหญิงถูกเอารัดเอาเปรียบจากชาย

เหตุผล	ประเภทของปัญหา				รวม (๓๓๕)
	กามโรค (๑๙๐)	ทำแท้ง (๔๘)	ค่าประเวณี (๘๑)	สวัสดิการเด็ก (๑๖)	
ไม่ระบุเหตุผล	๓๓.๑๖	๖๐.๔๒	๒๒.๒๒	๑๒.๕๐	๓๓.๔๓
ชายไม่มีความรับผิดชอบ	๓๐.๕๓	๒๕.๐๐	๒๕.๙๓	๖๘.๗๕	๓๐.๕๕
สภาพสังคม					
วัฒนธรรมบังคับ	๓๐.๕๓	๖.๒๕	๒.๔๗	๖.๒๕	๑๙.๑๐
ชายแข็งแรงกว่า	—	๘.๓๓	๔๔.๔๔	๖.๒๕	๑๒.๒๔
ชายมีอิสระมากกว่า	๓.๖๘	—	—	—	๒.๐๙
หญิงถูกรีดไถเงิน	—	—	๔.๙๔	—	๑.๑๙
หญิงได้รับการศึกษา					
น้อย	๑.๐๕	—	—	—	๐.๖๐
กฎหมายรัตนสิทธิ					
หญิง	๑.๐๕	—	—	—	๐.๖๐
หญิงเป็นฝ่ายตั้ง					
ครรภ์	—	—	—	๖.๒๕	๐.๓๐

ตารางที่ ๘๓ เหตุผลที่ไม่เห็นด้วยว่าหญิงถูกเอาเปรียบจากชาย

เหตุผล	ประเภทของปัญหา				รวม (๕๖)
	กามโรค (๑๘)	ทำแท้ง (๑๓)	ค่าประเวณี (๒๐)	สวัสดิการเด็ก (๕)	
ไม่ระบบเหตุผล	๒๒.๒๓	๓๘.๔๗	๖๐.๐๐	๖๐.๐๐	๔๒.๘๖
ชายรับผิดชอบมาก กว่า	๑๑.๑๒	๒๓.๐๘	๑๕.๐๐	—	๑๔.๒๙
ทั้งสองฝ่ายมีสิทธิ เท่ากัน	๑๖.๖๗	๑๕.๓๘	—	๔๐.๐๐	๑๒.๕๐
ขึ้นอยู่กับหญิงแต่ ละคน	๒๗.๗๘	๗.๖๙	—	—	๑๐.๗๒
ไม่เคยถูกเอาเปรียบ	—	—	๒๐.๐๐	—	๗.๑๕
เป็นความสมัครใจ ของหญิง	—	๑๕.๓๘	๕.๐๐	—	๕.๓๖
เป็นเรื่องธรรมดา	๕.๕๕	—	—	—	๑.๗๘
ชายเสี่ยงอันตราย มากกว่า	๕.๕๕	—	—	—	๑.๗๘
หญิงเอาเปรียบมาก กว่า	๕.๕๕	—	—	—	๑.๗๘
หญิงมีสิทธิในครอบครัว มากอยู่แล้ว	๕.๕๕	—	—	—	๑.๗๘

ตารางที่ ๘๔ ประสพการณ์ที่ถูกเออาร์ดีเอาเปรียบจากชายในเรื่องทางเพศ

ประสพการณ์	ประเภทของปัญหา				รวม (๔๖๑)
	กามโรค (๒๓๕)	ทำแท้ง (๘๔)	ค่าประเวณี (๑๒๑)	สวัสดิการเด็ก (๒๑)	
ไม่ถูกเออาร์ดีเอาเปรียบ	๒๒.๙๘	๒๙.๗๖	๔๒.๑๕	๔.๗๖	๒๙.๙๖
ถูกเออาร์ดีเอาเปรียบ บ้าง	๔๕.๑๑	๒๗.๓๘	๒๗.๒๗	๒๘.๕๘	๓๖.๔๔
ถูกเออาร์ดีเอาเปรียบ มาก	๒๗.๖๖	๑๙.๐๕	๒๘.๑๐	๕๗.๑๔	๒๗.๕๕
ไม่ทราบ	๔.๒๕	๒๓.๘๑	๒.๔๘	๙.๕๒	๗.๕๙

ตารางที่ ๘๕ ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการถูกเออาร์ดี
เอาเปรียบจากชายกับการที่ต้องมารับบริการเพื่อแก้ไขปัญห
าในขณะนั้น

ความคิดเห็น	ประเภทของปัญหา				รวม (๔๔๑)
	กามโรค (๒๓๓)	ทำแท้ง (๗๘)	ค่าประเวณี (๑๑๒)	สวัสดิการเด็ก (๑๘)	
เป็นเรื่องที่สัมพันธ์กัน	๖๙.๐๖	๔๑.๐๓	๔๑.๙๗	๘๓.๓๔	๕๗.๘๒
เป็นเรื่องที่ไม่สัมพันธ์ กัน	๑๘.๐๐	๓๕.๘๙	๔๐.๑๗	๑๖.๖๖	๒๖.๗๖
ไม่ทราบ	๑๒.๘๗	๒๓.๐๘	๑๗.๘๖	—	๑๕.๔๒

ตารางที่ ๘๖ เหตุผลที่คิดว่าการที่ต้องมารับบริการสัมพันธ์กับเรื่องการถูก
เอารัดเอาเปรียบจากชาย

เหตุผลที่คิดว่าสัมพันธ์กัน	ประเภทของผู้มีปัญหา				รวม (๒๕๕)
	กามโรค (๑๖๑)	ทำแท้ง (๓๒)	ค้าประเวณี (๔๗)	สวัสดิการ เด็ก(๑๕)	
ไม่ระบบเหตุผล	๑๘.๖๔	๕๓.๑๓	๕๗.๔๕	๑๓.๓๓	๒๓.๘๑
ชายไม่รับผิดชอบ	๒๘.๕๗	๓๑.๒๕	๒๓.๔๐	๘๖.๖๗	๓๑.๓๗
สามีทำให้เกิดโรค	๔๕.๓๔	—	—	—	๒๘.๖๓
สามีพามาทำงาน	๖.๘๓	—	—	—	๔.๓๑
สามีเจ้าชู้	๐.๖๒	—	๑๗.๐๒	—	๓.๕๓
หญิงเป็นฝ่าย ตั้งครรภ์	—	๑๒.๕๐	—	—	๑.๕๗
หญิงเป็นผู้คุมกำเนิด	—	๓.๑๒	—	—	๐.๓๙
หญิงอ่อนแอกว่าชาย	—	—	๒.๑๓	—	๐.๓๙

ตารางที่ ๘๗ เหตุผลที่คิดว่า การที่ต้องมารับบริการนั้นไม่สัมพันธ์กับเรื่อง
การถูกเอารัดเอาเปรียบจากชาย

เหตุผลที่คิดว่า ไม่สัมพันธ์กัน	ประเภทของผู้มีปัญหา				รวม (๑๑๘)
	กามโรค (๔๒)	ทำแท้ง (๒๘)	ค่าประเวณี (๔๕)	สวัสดิการ เด็ก (๓)	
ไม่ระบบเหตุผล เป็นเรื่องของอาชีพ	๒๘.๕๗	๕๐.๐๐	๑๓.๓๔	๖๖.๖๗	๒๘.๘๑
เป็นความสมัครใจ	๒๖.๑๙	—	๖๐.๐๐	—	๓๒.๒๐
ไม่เคยถูกเอารัด เอาเปรียบ	๒๓.๘๑	๓๒.๑๕	๑๕.๕๖	—	๒๒.๐๔
เป็นปัญหาทาง เศรษฐกิจ	๒๑.๔๓	๗.๑๔	๔.๔๔	๓๓.๓๓	๑๑.๘๖
หญิงไม่พร้อมที่ จะมีบุตร	—	๓.๕๗	๔.๔๔	—	๒.๕๔
เกรงว่าบุตรจะพิการ	—	๓.๕๗	—	—	๐.๘๕
ถูกหญิงหลอกหลวง	—	—	๒.๒๒	—	๐.๘๕

ตารางที่ ๘๘ ลักษณะการกระทำเกี่ยวกับการเรียกร้องสิทธิสตรี

ลักษณะการกระทำ	ประเภทของปัญหา				รวม (๒๘)
	กามโรค (๑๖)	ทำแท้ง (๔)	ค่าประเวณี (๗)	สวัสดิการ เด็ก (๑)	
เรียกร้องสิทธิ จากสามี รณรงค์เพื่อเรียกร้อง สิทธิ	๔๓.๗๕	๒๕.๐๐	๑๔.๒๘	—	๓๒.๑๔
เรียกร้องค่าแรงงาน เพิ่ม	—	๕๐.๐๐	๔๒.๘๖	—	๑๗.๘๖
เรียกร้องสิทธิในการ แต่งกาย	๑๒.๕๐	—	—	—	๗.๑๔
ทำงานให้เห็นว่า หญิงทำได้เท่ากับชาย	—	—	—	๑๐๐.๐๐	๓.๕๗
ไม่ระบุลักษณะการ กระทำ	๖.๒๕	—	๔๒.๘๖	—	๑๔.๒๘

ตารางที่ ๘๕ เหตุผลที่มีได้กระทำการเรียกร้องสิทธิสตรี

เหตุผล	ประเภทของปัญหา				รวม (๒๙๑)
	กามโรค (๑๔๖)	ทำแท้ง (๔๖)	ค้าประเวณี (๘๙)	สวัสดิการ เด็ก (๑๐)	
ไม่ระบุเหตุผล	๗๖.๗๒	๙๕.๖๕	๙๕.๕๑	๑๐๐.๐๐	๘๖.๒๖
ไม่มีโอกาส	๘.๒๒	๔.๓๕	๑.๑๒	—	๕.๑๖
ไม่สนใจ	๗.๕๔	—	๓.๓๗	—	๔.๘๑
ไม่ทราบว่าจะทำ อย่างไร	๔.๑๑	—	—	—	๒.๐๖
ไม่มีผู้นำ	๑.๓๗	—	—	—	๐.๖๙
ไม่มีความสามารถ	๐.๖๘	—	—	—	๐.๓๔
ยังไม่สืบปัญหา	๐.๖๘	—	—	—	๐.๓๔
อายยังน้อย	๐.๖๘	—	—	—	๐.๓๔

ตารางที่ ๕๐ ผลกระทบจากปัญหาประเภทต่าง ๆ ที่มติด้านสุขภาพอนามัย
ในอนาคต

ผลกระทบ	ประเภทของปัญหา				รวม (๔๕๗)
	กามโรค (๒๒๗)	ทำแท้ง (๘๘)	ค้าประเวณี (๑๒๐)	สวัสดิการ เด็ก (๒๑)	
กระทบกระเทือน มากที่สุด	๗.๐๕	๕.๖๒	๑๐.๐๐	๔.๗๖	๗.๔๔
กระทบกระเทือนมาก	๒๕.๙๙	๑๒.๓๖	๕๐.๘๓	๙.๕๒	๒๙.๑๐
กระทบกระเทือนบ้าง	๒๕.๙๙	๑๖.๘๕	๑๘.๓๓	๑๔.๒๙	๒๑.๖๖
กระทบกระเทือน เล็กน้อย	๑๒.๗๘	๒๐.๒๓	๖.๖๗	๒๓.๘๑	๑๓.๑๓
ไม่กระทบกระเทือน เลย	๑๘.๐๖	๒๕.๘๔	๑๒.๕๐	๔๒.๘๖	๑๙.๒๖
ไม่ทราบ	๑๐.๑๓	๑๙.๑๐	๑.๖๗	๔.๗๖	๙.๔๑

ตารางที่ ๕๑ ผลกระทบจากปัญหาประเภทต่างๆ ที่มีต่อด้านจิตใจ

ผลกระทบ	ประเภทของปัญหา				รวม (๔๙๗)
	กามโรค (๒๖๖)	ทำแท้ง (๘๙)	ค้าประเวณี (๑๒๑)	สวัสดิการ เด็ก (๒๑)	
กระทบกระเทือน มากที่สุด	๖.๓๙	๑๓.๔๘	๑๐.๗๔	๑๙.๐๕	๙.๒๕
กระทบกระเทือนมาก	๓๐.๐๘	๒๑.๓๕	๔๔.๖๓	๑๙.๐๕	๓๑.๕๙
กระทบกระเทือนบ้าง	๒๘.๒๐	๑๙.๑๐	๒๒.๓๑	๒๘.๕๗	๒๕.๑๕
กระทบกระเทือน เล็กน้อย	๒๒.๙๓	๑๗.๙๘	๗.๔๔	๑๔.๒๘	๑๗.๙๑
ไม่กระทบกระเทือน เลย	๑๑.๖๕	๒๓.๖๐	๑๔.๐๕	๑๙.๐๕	๑๔.๖๙
ไม่ทราบ	๐.๗๕	๔.๔๙	๐.๘๓	—	๑.๔๑

ตารางที่ ๕๒ ผลกระทบจากปัญหาประเภทต่าง ๆ ที่มีต่อเรื่องการศึกษา
หรือการประกอบอาชีพ

ผลกระทบ	ประเภทของปัญหา				รวม (๔๒๕)
	กามโรค (๒๑๒)	ทำแท้ง (๗๗)	ค่าประเวณี (๑๑๕)	สวัสดิการ เด็ก (๒๑)	
กระทบกระเทือน มากที่สุด	๕.๑๙	๖.๔๙	—	๓๓.๓๔	๕.๔๑
กระทบกระเทือนมาก	๑๑.๓๒	๑๒.๙๙	๑๒.๑๗	๑๔.๒๙	๑๒.๐๐
กระทบกระเทือนบ้าง	๒๘.๓๐	๙.๐๙	๑๘.๒๖	๙.๕๒	๒๑.๑๘
กระทบกระเทือน เล็กน้อย	๑๔.๖๒	๑๐.๓๙	๗.๘๓	๙.๕๒	๑๑.๗๖
ไม่กระทบกระเทือน เลย	๓๘.๒๑	๕๘.๔๔	๓๕.๖๕	๒๘.๕๗	๔๐.๗๑
ไม่ทราบ	๒.๓๖	๒.๖๐	๒๖.๐๙	๔.๗๖	๘.๙๔

ตารางที่ ๕๑ ผลกระทบจากปัญหาประเภทต่าง ๆ ที่มีต่อเรื่องการเงิน

ผลกระทบ	ประเภทของปัญหา				รวม (๓๖๗)
	กามโรค (๒๗๔)	ทำแท้ง (๗๒)	ค้าประเวณี	สวัสดิการ เด็ก (๒๑)	
กระทบกระเทือน มากที่สุด	๕.๘๔	๘.๓๔	—	๒๘.๕๗	๗.๖๓
กระทบกระเทือนมาก	๑๕.๓๓	๑๓.๘๙	—	๓๘.๑๐	๑๖.๓๕
กระทบกระเทือนบ้าง	๑๓.๕๐	๑๘.๐๕	—	๒๘.๕๗	๑๕.๒๖
กระทบกระเทือน เล็กน้อย	๑๕.๖๙	๑๘.๐๕	—	๔.๗๖	๑๕.๕๓
ไม่กระทบกระเทือน เลย	๔๘.๑๘	๓๗.๕๐	—	—	๔๓.๓๒
ไม่ทราบ	๑.๔๖	๔.๑๗	—	—	๑.๙๑

ตารางที่ ๕๔ ผลกระทบจากปัญหาประเภทต่าง ๆ ที่ต่อการเลือกคู่ครอง
ในอนาคต

ผลกระทบ	ประเภทของปัญหา				รวม (๒๙๐)
	กามโรค (๑๐๐)	ทำแท้ง (๕๘)	ค่าปรับเวณี (๑๑๕)	สวัสดิการ เด็ก (๑๗)	
กระทบกระเทือน มากที่สุด	๕.๐๐	๕.๑๗	๐.๘๗	—	๓.๑๐
กระทบกระเทือนมาก	๑๔.๐๐	๘.๖๒	๓๐.๔๓	๕.๘๘	๑๘.๙๗
กระทบกระเทือนบ้าง	๘.๐๐	๘.๖๒	๑๗.๓๙	๑๑.๗๗	๑๒.๐๗
กระทบกระเทือน เล็กน้อย	๘.๐๐	๑๓.๘๐	๔.๓๕	—	๗.๒๔
ไม่กระทบกระเทือน เลย	๔๓.๐๐	๔๖.๕๕	๒๐.๐๐	๕๒.๙๔	๓๕.๑๗
ไม่ทราบ	๒๒.๐๐	๑๗.๒๔	๒๖.๙๖	๒๙.๔๑	๒๓.๔๕

ตารางที่ ๕๕ ผลกระทบจากปัญหาต่างๆ ที่มีต่อความสัมพันธ์ทางครอบครัว

ผลกระทบ	ประเภทของปัญหา				รวม (๔๗๘)
	กามโรค (๒๔๕)	ทำแท้ง (๙๑)	คำประเวณี (๑๒๒)	สวัสดิการ เด็ก (๒๐)	
กระทบกระเทือน มากที่สุด	๕.๙๐	๙.๘๙	๑๖.๓๙	๕๕.๐๐	๑๐.๕๖
กระทบกระเทือนมาก	๙.๓๙	๑๒.๐๙	๔๐.๙๘	๕.๐๐	๑๗.๗๘
กระทบกระเทือนบ้าง	๖.๙๔	๘.๗๙	๑๙.๖๗	๒๐.๐๐	๑๑.๐๙
กระทบกระเทือน เล็กน้อย	๕.๓๑	๖.๕๙	๙.๐๒	—	๖.๒๘
ไม่กระทบกระเทือน เลย	๕๖.๗๓	๕๗.๑๔	๑๓.๙๔	๓๐.๐๐	๔๔.๗๗
ไม่ทราบ	๑๖.๗๓	๕.๕๐	—	—	๙.๖๒

ตารางที่ ๕๖ ผลกระทบจากปัญหาประเภทต่าง ๆ ที่มีต่อความสัมพันธ์กับ
สาม

ผลกระทบ	ประเภทของปัญหา				รวม (๕๐๔)
	กามโรค (๒๒๔)	ทำแท้ง (๖๙)	ค้าประเวณี (๙๐)	สวัสดิการ เด็ก (๒๑)	
กระทบกระเทือน มากที่สุด	๖.๒๕	๗.๒๕	๕.๕๕	๒๓.๘๑	๗.๑๘
กระทบกระเทือนมาก	๑๒.๕๐	๗.๒๕	๑๖.๖๗	๒๘.๕๗	๑๓.๓๗
กระทบกระเทือนบ้าง	๑๖.๙๖	๑๕.๙๔	๒๑.๑๑	๔.๗๖	๑๗.๐๘
กระทบกระเทือน เล็กน้อย	๑๔.๗๓	๑๐.๑๔	๔.๔๔	๔.๗๖	๑๑.๑๔
ไม่กระทบกระเทือน เลย	๓๗.๙๕	๕๕.๐๗	๓๕.๕๖	๒๘.๕๗	๓๙.๘๕
ไม่ทราบ	๑๑.๖๑	๔.๓๕	๑๖.๖๗	๙.๕๓	๑๑.๓๘

ตารางที่ ๕๗ ผลกระทบจากปัญหาประเภทต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับ
คนรัก

ผลกระทบ	ประเภทของปัญหา				รวม (๒๑๘)
	กามโรค (๘๘)	ทำแท้ง (๓๕)	ค่าประเวณี (๘๘)	สวัสดิการ เด็ก (๗)	
กระทบกระเทือน มากที่สุด	๓.๔๑	๒.๘๖	—	—	๑.๘๓
กระทบกระเทือนมาก	๕.๖๘	๒.๘๖	๑๑.๓๖	—	๗.๓๔
กระทบกระเทือนบ้าง	๕.๖๘	—	๒๑.๕๙	—	๑๑.๐๑
กระทบกระเทือน เล็กน้อย	๑๓.๖๓	๘.๕๗	๓.๔๑	๑๔.๒๘	๘.๗๒
ไม่กระทบกระเทือน เลย	๕๙.๑๐	๘๐.๐๐	๓๙.๗๗	๔๒.๘๖	๕๕.๑๓
ไม่ทราบ	๑๒.๕๐	๕.๗๑	๒๓.๘๗	๔๒.๘๖	๑๖.๙๗

ตารางที่ ๕๘ ผลกระทบจากปัญหาประเภทต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับ
เพื่อน

ผลกระทบ	ประเภทของปัญหา				รวม (๓๘๓)
	กามโรค (๑๗๔)	ทำแท้ง (๖๘)	ค้าประเวณี (๑๑๒)	สวัสดิการ เด็ก (๑๙)	
กระทบกระเทือน มากที่สุด	—	—	—	—	—
กระทบกระเทือนมาก	๑.๗๒	๔.๔๑	๒๕.๔๑	๕.๒๖	๙.๙๒
กระทบกระเทือนบ้าง	๑๐.๙๒	๗.๓๕	๒๘.๖๙	๑๐.๕๓	๑๕.๙๓
กระทบกระเทือน เล็กน้อย	๑๒.๐๗	—	๙.๘๓	๒๑.๐๕	๙.๖๖
ไม่กระทบกระเทือน เลย	๗๔.๑๔	๘๐.๘๙	๓๐.๓๓	๔๗.๓๗	๖๐.๐๕
ไม่ทราบ	๑.๑๕	๗.๓๕	๕.๗๔	๑๕.๗๙	๔.๔๔

บทผนวก

สตรีกับกฎหมาย

คำชี้แจง	๑๗๒
ความนำ	๑๗๓
๑. บทบาทขององค์การสหประชาชาติในการส่งเสริมสถานภาพของสตรี	๑๗๕
๒. สถานภาพของหญิงไทย...ต้องคลานกันอีกไกล กว่าจะถึงมาตรฐานของสหประชาชาติ	๑๘๖
๓. เหตุใดความเสมอภาคทางกฎหมายจึงมีความจำเป็นต่อการพัฒนา	๑๘๖
๔. ผลของเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ ต่อสถานภาพของหญิงไทย	๑๘๘
๕. สถานะทางกฎหมายของหญิงไทยในปัจจุบัน	๒๐๐
๖. บทสรุป	
ภาคผนวก	
๑. ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน	๒๗๔
๒. ปฏิญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อหญิง	๒๘๑

คำชี้แจง

รายงานเรื่อง *สตรีกับกฎหมาย* นี้ผู้เขียนได้รับมอบหมายจากคณะทำงานวางแผนพัฒนาสตรีระยะยาว ซึ่งเป็นคณะทำงานของอนุกรรมการพัฒนากิจกรรมและบทบาทสตรี ของคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ หน้าที่ที่ได้รับมอบหมายคือให้ศึกษากฎหมาย ระเบียบ กฎข้อบังคับต่าง ๆ ที่จำกัดสิทธิไม่ให้สตรีสามารถเข้ามีส่วนร่วมในการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจสังคมและการเมือง ได้อย่างเต็มที่ วัตถุประสงค์ของการศึกษาก็เพื่อที่จะนำข้อมูลเหล่านี้ไปใช้วางแผนพัฒนาสตรี ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติต่อไป

ต่อมาผู้เขียนได้แก้ไขเพิ่มเติมรายงานนี้เพื่อใช้เป็นเอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง *สตรีกับการพัฒนาและผลที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงประชากรในประเทศไทย* จัดโดยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ เมื่อวันที่ ๒-๓ ธันวาคม ๒๕๒๕

เอกสารชิ้นนี้ได้จัดพิมพ์เป็นเอกสารโรเนียวมาแล้ว ๓ ครั้ง การพิมพ์ครั้งนี้เป็นครั้งที่ ๔ งานเขียนชิ้นนี้ยังไม่สมบูรณ์เพราะยังมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาเพิ่มเติมทั้งในแง่ของแนวความคิดเกี่ยวกับเรื่องนี้ ตลอดจนข้อมูลเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและการกีดกันสตรีเพศในวงการต่าง ๆ ในทุกระดับ แต่ผู้เขียนก็ยังไม่สามารถจัดสรรเวลามาศึกษาเพิ่มเติมให้สมบูรณ์ขึ้นได้

ผู้เขียนหวังว่ารายงานชิ้นนี้คงจะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านบ้าง และจะรู้สึกยินดีและขอบคุณเป็นอย่างยิ่งที่จะได้รับฟังความคิดเห็นคำแนะนำและข้อเสนอแนะจากผู้อ่าน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการที่จะนำไปปรับปรุงงานเขียนชิ้นนี้ต่อไป

มาลี พุกษ์พงศาวิไล

คณะนิติศาสตร์ ธรรมศาสตร์

๕ มีนาคม ๒๕๒๗

สตรีกับกฎหมาย

ความนำ

สตรีเป็นประชากรครึ่งโลกที่ถูกชนบทรรมนิยม ประเพณี ทัศนคติ ค่านิยมดั้งเดิมตลอดจนกฎหมาย จำกัดบทบาทไม่ให้มีปากเสียง ให้มีแต่ภาระหน้าที่ ไม่มีสิทธิต่าง ๆ เท่าเทียมกับชายซึ่งเป็นประชากรอีกครึ่งหนึ่งของโลก ปัจจุบันนี้มีแนวความคิดที่ต้องการส่งเสริมให้สตรีเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมมากขึ้น แต่ก็ยังมีอุปสรรคทั้งในแง่ชนบทรรมนิยม ประเพณี ทัศนคติของสังคม ตลอดจนกฎหมาย ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอก (external factors) และอุปสรรคจากตัวสตรีเองซึ่งตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของปัจจัยภายนอกนี้ รายงานฉบับนี้จำกัดขอบเขตแต่เฉพาะกฎหมายที่ยังเป็นอุปสรรคขัดขวางไม่ให้สตรีเข้ามีส่วนร่วมในการพัฒนาได้อย่างเต็มที่ โดยจะกล่าวถึงหัวข้อต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

๑. บทบาทขององค์การสหประชาชาติในการส่งเสริมสถานภาพสตรี

๑) ความเป็นมา

๒) กฎหมาย : มาตรการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของสหประชาชาติ

๓) ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับบทบาทของกฎหมายที่มีต่อสังคม

๒. สถานภาพของหญิงไทย...ต้องคลานกันอีกไกลกว่าจะถึงมาตรฐานของสหประชาชาติ

๑) ความค่อยพัฒนา : สาเหตุที่ทำให้หญิงไทยมีสถานภาพต่ำต้อย

— ความค่อยพัฒนาทางด้านการเมืองการปกครอง

- ความก้าวหน้าทางบ้านเศรษฐกิจ
- ผลของความก้าวหน้าทางการเมือง การปกครอง และเศรษฐกิจที่มีต่อสังคมและสตรี

๒) อคติทางเพศ : เรียกร่องสิทธิสตรีก็หาว่า “อยากจะมีหนวค”

๓. เหตุใดความเสมอภาคทางกฎหมายจึงมีความจำเป็นต่อการพัฒนา

๔. ผลของเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ ต่อสถานภาพของ

หญิงไทย

๕. สถานภาพทางกฎหมายของหญิงไทยในปัจจุบัน

- สิทธิและความเสมอภาคทางกฎหมายในการมีส่วนร่วมทาง
ทางการเมืองการปกครอง
- สิทธิและความเสมอภาคทางกฎหมายในเรื่องครอบครัวและ
สัญชาติของหญิง
- สิทธิทางกฎหมายต่อเนื้อตัวร่างกายของหญิง
- สิทธิและความเสมอภาคทางกฎหมายในตำแหน่งเศรษฐกิจและ
สังคม
- สิทธิและความเสมอภาคทางการศึกษาอบรม และฝึกฝน

๖. บทสรุป

ภาคผนวก

๑) บทบาทขององค์การสหประชาชาติ ในการส่งเสริมสถานภาพสตรี

๑. ความเป็นมา องค์การสหประชาชาติและหน่วยงานของสหประชาชาติ ได้ให้ความสำคัญแก่บทบาทของสตรีมาตลอด โดยจัดให้มีการประชุมประเทศสมาชิก เพื่อออกปฏิญญาสากลที่มีหลักการและเนื้อหาที่แสดงให้เห็นถึงความพยายามที่จะยกสถานภาพของสตรีมาเป็นลำดับ ดังจะยกมากล่าวพอสังเขป ดังนี้

- ในปี ค.ศ. ๑๙๔๘ (พ.ศ. ๒๔๙๑) ออกปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (The Universal Declaration of Human Rights) รับรองว่าหญิงและชายต่างก็เป็นมนุษย์ที่ “เกิดมาเสรีและเท่าเทียมกัน ในเกียรติและสิทธิ”^(๑) และต่างก็มี “สิทธิและเสรีภาพตามที่กำหนดไว้ในปฏิญญาโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างใด ๆ ซึ่งทั้งนี้รวมถึงความแตกต่างในทางเพศด้วย”^(๒)

- ในปี ค.ศ. ๑๙๖๗ (พ.ศ. ๒๕๑๐) ออกปฏิญญาสากลว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติที่ต่อสตรี (Declaration on the Elimination of Discrimination Against Women)^(๓) ปฏิญญานี้เรียกร้องให้ประเทศต่าง ๆ ขจัดการเลือกปฏิบัติต่อหญิง โดยให้เหตุผลว่า หญิงมีบทบาทในทางสร้างสรรค์โลกไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าชาย ไม่ว่าจะเป็นทางบ้าน เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม ตลอดจนบทบาทต่อครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาท

๑. บทที่ ๑ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน มติที่ประชุมใหญ่ หมายเลข 217 A(III) วันที่ ๑๐ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๔๘ (ภาคผนวก ๑)

๒. บทที่ ๒, อ่างแล้ว

๓. มติที่ประชุมใหญ่สหประชาชาติ หมายเลข ๒๒๖๓ (XXII) วันที่ ๑ พฤศจิกายน ค.ศ.

ในด้านการเลี้ยงดู เพราะฉะนั้นการเลือกปฏิบัติต่อหญิงจึงก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมขั้นพื้นฐาน^(๔) เป็นการขัดต่อเกียรติภูมิของมนุษย์ สวัสดิภาพของครอบครัวและสังคม อีกทั้งยังเป็นการขัดขวางไม่ให้อหญิงมีส่วนร่วมอย่างทัดเทียมชายในเรื่อง การเมือง สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม^(๕)

ปญญา ฯลฯ ได้สรุปว่า การเลือกปฏิบัติต่อหญิง “เป็นการขัดขวางการพัฒนาศักยภาพของหญิงในการรับใช้ประเทศของตน ตลอดจนมวลมนุษยชาติทั้งมวล”

— ต่อมาในปี ค.ศ. ๑๙๗๓ (พ.ศ. ๒๕๑๖) ที่ประชุมใหญ่ขององค์การสหประชาชาติได้มีมติกำหนดให้ ปี ค.ศ. ๑๙๗๕ (พ.ศ. ๒๕๑๘) เป็น “ปีสตรีสากล”^(๖) และกำหนดให้มีการประชุมสตรีระหว่างประเทศ เนื่องในโอกาสปีสตรีสากลที่กรุงเม็กซิโกซิตี ในปี พ.ศ. ๒๕๑๘ และที่ประชุมนี้ได้ลงมติรับรองปญญาว่าด้วยความเสมอภาคของสตรีและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาและการสร้างสรรค์สันติภาพ (Declaration of Women and their Contribution to Development and Peace) และมีมติรับรองแผนปฏิบัติการระดับโลกของทศวรรษแห่งสตรีขององค์การสหประชาชาติ ว่าด้วยความเสมอภาค การพัฒนา และสันติภาพ ค.ศ. ๑๙๗๖-๑๙๘๕ (พ.ศ. ๒๕๑๙-๒๕๑๘) (The World Plan of Action for the United Nations Decade for Women : Equality, Development and Peace 1976-1985) และที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติได้มีมติว่าจะจัดให้มีการประชุมระดับโลกขึ้นในปี ค.ศ. ๑๙๗๙ (พ.ศ. ๒๕๒๓) ซึ่งเป็นช่วงกึ่งกลางของทศวรรษแห่งสตรี

๔. บทที่ ๑ ปญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรี แปลโดย พิชัยศักดิ์ ทรายกุล
ต่อไปจะเรียกโดยย่อว่า ปญญา ฯลฯ

๕. คำปรารภ, ปญญา ฯลฯ

๖. มติที่ประชุมใหญ่สหประชาชาติ หมายเลข ๓๐๑๐ (XXVII) วันที่ ๗ มกราคม ๑๙๗๓

ของสหประชาชาติ ทั้งนี้เพื่อที่จะทบทวนและประมวลผลความคืบหน้าอันสืบเนื่องมาจากการปฏิบัติตามข้อเสนอแนะต่าง ๆ เนื่องในโอกาสปีสตรีสากล และในขณะเดียวกันก็จะได้ปรับปรุงแผนปฏิบัติงานต่าง ๆ สำหรับครึ่งหลังของทศวรรษแห่งสตรีด้วย

นอกจากการประกาศปฏิญญาว่าด้วยความเสมอภาคของสตรี และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสร้างสรรค์สันติภาพซึ่งได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว องค์การแรงงานระหว่างประเทศเนื่องในโอกาสปีสตรีสากล ก็ได้ออกปฏิญญาว่าด้วยความเสมอภาคของโอกาสในการทำงานและการได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมของลูกจ้างหญิง (Declaration on Equality of Opportunity and Treatment of Women Workers 1975) ปฏิญญานี้เรียกร้องให้ประเทศสมาชิกเปิดโอกาส และส่งเสริมให้หญิงเข้ามามีบทบาทในทางเศรษฐกิจอย่างเต็มที่ โดยเห็นว่าสิทธิในการทำงาน (right to work) เป็นสิทธิที่มีมาแต่โดยกำเนิด (inalienable right) ของมนุษย์ทุกคนโดยไม่จำกัดเพศ ห้ามมิให้นายจ้างโดยเฉพาะอย่างยิ่งนายจ้างในภาครัฐบาล ถือเอาเรื่องเพศมาเป็นเงื่อนไขในการรับลูกจ้างเข้าทำงาน และห้ามมิให้กีดกันหรือเลือกปฏิบัติต่อลูกจ้างหญิง ด้วยเหตุทางด้านสถานภาพของการสมรส อายุ หรือภาระทางครอบครัว นายจ้างจะต้องปฏิบัติต่อลูกจ้างหญิงเท่าเทียมกับลูกจ้างชายในเรื่องค่าจ้าง โอกาสในการก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน โอกาสในการฝึกฝน อบรมเพิ่มเติม โอกาสที่จะได้รับประโยชน์จากสวัสดิการหรือระบบประกันสังคมในด้านการว่างงาน การเจ็บป่วย การชราภาพ หรือ การที่ไม่สามารถทำงานได้ (disablement) เท่าเทียมกับชาย นอกจากนี้ลูกจ้างที่เป็นมารดา ยังมีสิทธิที่จะได้รับมาตรการคุ้มครองเป็นพิเศษ เช่น สิทธิใน

การลาออกโดยได้รับค่าจ้าง และได้รับหลักประกันว่าจะได้กลับเข้ามาทำงานตามเดิมโดยไม่เสียสิทธิต่าง ๆ ที่มีมาแก่เกมของตน สิทธิที่จะได้รับบริการสังคมที่จำเป็นต่าง ๆ รวมทั้งการเลี้ยงดูเด็กกำพร้า ทั้งนี้โดยถือว่าสิทธิต่าง ๆ อันเกี่ยวเนื่องกับการมีกรรมหรือการเป็นมรดกเป็นสิทธิพิเศษที่จะต้องให้แก่หญิง เพราะการตั้งกรรมหรือการเลี้ยงดูบุตรเป็นภาระในทางธรรมชาติอันหลีกเลี่ยงไม่ได้ของหญิงซึ่งถือว่าเป็นภาระหน้าที่ในทางสังคม (Social responsibility) เพราะฉะนั้นสังคมก็ควรที่จะต้องให้หลักประกันแก่หญิงเป็นการตอบแทน

– การประชุมระดับโลกของสหประชาชาติเกี่ยวกับทศวรรษสตรี ณ กรุงโตเกียวเฮกัน พ.ศ. ๒๕๒๓ เพื่อทบทวนงานเกี่ยวกับสตรีที่ได้ทำในกึ่งทศวรรษแรก และกำหนดแผนปฏิบัติงานของสหประชาชาติในช่วงหลังทศวรรษสตรี เรื่องความเสมอภาค การพัฒนา และ สันติภาพ (พ.ศ. ๒๕๒๓-๒๕๒๘) โดยมีมติให้มีการประชุมในหัวข้อย่อยเรื่องการเมืองงานทำ สุขภาพ และการศึกษาของสตรี โดยถือว่าทั้งสามสิ่งนี้เป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่จะทำให้สตรีสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาได้

๒. กฎหมาย : มาตรการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของสหประชาชาติ

สหประชาชาติและองค์การชำนาญพิเศษถือว่ากฎหมายเป็นมาตรการพื้นฐาน (fundamental measure) นอกเหนือจากมาตรการอื่น ๆ ที่จะทำให้หลักการของปฏิญญาสากลแต่ละฉบับบังเกิดผลอย่างจริงจังต่อประชาชนในแต่ละประเทศ เพราะในทางปฏิบัตินั้น เมื่อประเทศสมาชิกใดลงคะแนนเสียงสนับสนุนการออกปฏิญญา หรือให้สัตยาบันต่อปฏิญญาฉบับใดฉบับหนึ่งแล้ว ประเทศนั้นก็มีความผูกพันที่จะต้องเปลี่ยนแปลงแก้ไขยกเลิกกฎหมาย ออก

กฎหมาย ฯลฯ หรือเรียกโดยสรุปว่า “จัดทำกฎหมาย” ภายในประเทศของตน เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการของปฏิญญาที่ตนเข้าเป็นสมาชิก

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนบัญญัติรับรอง “ความเสมอภาคทางกฎหมาย” (equality before the law) และ “ความเสมอภาคที่จะได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน” (equal protection of the law) ของมนุษย์ทุกคน โดยไม่จำกัดเพศ เชื้อชาติ ศาสนา...^๑ และในปฏิญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่า “จะต้องใช้มาตรการทุกอย่างที่เหมาะสม เพื่อเลิกกฎหมาย ประเพณี กฎ และการปฏิบัติบรรดามีที่เลือกปฏิบัติต่อหญิง และเพื่อจัดให้มีการคุ้มครองทางกฎหมายที่พอเพียงในด้านสิทธิเท่าเทียมแห่งชายและหญิง กล่าวโดยเฉพาะคือ

“หลักแห่งความเท่าเทียมในสิทธิ จะต้องตราไว้ในรัฐธรรมนูญหรือไม่ก็มีหลักกฎหมายเป็นประกัน” นอกจากนี้ก็ยังได้เร่งรัดให้ประเทศที่เป็นสมาชิกของสหประชาชาติแต่ยังไม่ได้เป็นภาคีสมาชิกของปฏิญญานับนี้ให้ “ให้สัตยาบันหรือเข้าร่วมเป็นฝ่าย และบังคับใช้อย่างเต็มที่ให้เร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ ซึ่งบรรดาเอกสารระหว่างประเทศของสหประชาชาติและองค์การชำนาญพิเศษต่าง ๆ อันเกี่ยวด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อหญิง”^(๒)

โดยสรุปแล้ว จึงกล่าวได้ว่ากฎหมายเป็นมาตรการพื้นฐานอันสำคัญที่อาจจะเป็นปัจจัยสนับสนุนส่งเสริมให้สตรีได้เข้ามา มีบทบาททางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมอย่างทัดเทียมและเสมอภาคกับบุรุษ หรืออาจจะเป็นปัจจัยที่เป็นอุปสรรคกีดกันจำกัดบทบาทของสตรีก็ได้ เพราะฉะนั้น

๑. บทที่ ๑ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

๒. บทที่ ๒ ปฏิญญา ฯลฯ

กฎหมายจึงเป็นกลไก (Mechanism) ที่สำคัญของรัฐสมัยใหม่ ซึ่งในทางทฤษฎีถือกันว่าไม่ใช่เป็นการปกครองโดยพลกำลังและอำนาจตามอำเภอใจของผู้ปกครองบีบบังคับเอา กับผู้อยู่ใต้ปกครองที่อ่อนแอกว่าแบบในสมัยก่อน แต่เป็นการปกครองโดยอาศัยอำนาจและความชอบธรรม (Legitimacy) ของกฎหมายต่อประชาชนในอาณาบริเวณของรัฐนั้น ๆ (ส่วนกฎหมายที่ออกมาจะเป็นธรรมและเอื้ออำนวยต่อผลประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่หรือไม่เป็นอีกประเด็นหนึ่ง) เมื่อเกิดความขัดแย้งระหว่างประชาชนและรัฐ หรือระหว่างประชาชนด้วยกันก็ กฏหมายคือตัวตัดสินว่าในระหว่างคู่กรณี ฝ่ายใดจะได้รับประโยชน์หรือฝ่ายใดจะเป็นผู้เสียประโยชน์จากความขัดแย้งนั้น เมื่อเป็นเช่นนี้เราก็คงจะปฏิเสธความสำคัญของกฎหมายไม่ได้

๓. ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับบทบาทของกฎหมายที่มีต่อสังคม

ถึงแม้ว่ากฎหมายจะมีความสำคัญต่อการส่งเสริมหรือเป็นอุปสรรคที่จะให้สตรีมีส่วนในการพัฒนาหรือไม่ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ แต่ก็มีข้อสังเกตบางประการดังต่อไปนี้

ประการที่หนึ่ง บทบัญญัติของกฎหมายไม่ว่าจะเป็นข้อตกลงระหว่างประเทศ หรือกฎหมายภายในประเทศไม่ได้เกิดขึ้นมาอย่างเลื่อนลอย โดยปราศจากวัตถุประสงค์อันแน่นอนที่จะแก้ไขเยียวยาปัญหาสังคม ไม่ว่าจะเป็นปัญหาในระดับสากล หรือปัญหาภายในประเทศปัญหาใดปัญหาหนึ่ง เพราะฉะนั้นโดยอ้อมค้อมแล้ว กฎหมายคือมาตรการที่จะก่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคมในเรื่องต่าง ๆ ดังที่จะกล่าวโดยสรุป คือ

— ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเป็นข้อตกลงระหว่างประเทศที่เกิดขึ้นเพื่อที่จะรับรองสิทธิและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ของบุคคลทุกคน ไม่ว่า

คน ๆ นั้นจะถือเพศชายหรือหญิง จะเป็นคนเชื้อชาติใด มีผิวดำ ผิวขาว ผิวเหลือง ฯลฯ บุคคลเหล่านี้ต่างก็ได้รับหลักประกันในสิ่งที่เรียกว่า “สิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน” อย่างเท่าเทียมกันทั้งสิ้น

— ปรากฏว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรี เกิดขึ้นเพื่อที่จะเรียกร้องให้มีการทบทวนกันอย่างจริงจังว่า ทำไมผู้หญิงซึ่งก็เป็นมนุษย์เหมือนกับผู้ชายคนหนึ่ง จึงถูกจำกัดบทบาทให้อยู่แต่เฉพาะที่กันครัว ทำหน้าที่เป็นเพียงเมียและแม่ (ทั้ง ๆ ที่ผู้หญิงทุก ๆ คนก็เชื่อว่าโชคหรือโชคร้ายที่จะต้องเป็นแม่หรือเมียเสมอไป) ทำไมผู้หญิงจึงถูกบีบคั้นโอกาสไม่ให้ออกมามีบทบาทในเรื่องอื่น ๆ บ้าง ทำไมผู้หญิงจึงเรียนแพทย์ หรือเรียนกฎหมายไม่ได้ ทำไมผู้หญิงจึงเป็นนายกเทศมนตรี เป็นอัยการ เป็นผู้พิพากษาไม่ได้ ทำไมผู้หญิงไม่มีสิทธิเลือกตั้ง ฯลฯ กฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับต่าง ๆ ที่จำกัดสิทธิผู้หญิงทางด้านการศึกษา การประกอบอาชีพ หรือการมีบทบาททางด้านการเมืองการปกครองเกิดมาจากเหตุผลอะไร หรือ เกิดจากเหตุผลและความเชื่อดั้งเดิมแต่เพียงประการเดียวคือเรื่องเพศคือ “อยากเกิดมาเป็นผู้หญิงทำไม?”

— ปรากฏว่าด้วยความเสมอภาคและโอกาสในการทำงานและการได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมของลูกจ้างหญิง เป็นข้อตกลงระหว่างประเทศที่รับรองว่าสิทธิในการทำงานในการประกอบอาชีพ เป็นสิทธิที่มีมาแต่โดยกำเนิดของมนุษย์ทุกคนไม่ว่าจะเป็นชายหรือหญิง นายจ้างจะถือเอาเรื่องเพศมาเป็นเงื่อนไขของการคัดเลือกลูกจ้างเข้าทำงานไม่ได้ เว้นเสียแต่ว่า เพศจะเป็นสาระสำคัญของการประกอบอาชีพนั้นอย่างแท้จริง (sex is a bona fide occupational qualification ในต่างประเทศ เช่นสหรัฐอเมริกา มีคดีพิพาท

เกี่ยวกับเรื่องนี้เกิดขึ้นบ่อย ๆ คือมีกฎหมายของบางมลรัฐ ห้ามไม่ให้ผู้หญิงมีอาชีพเป็นคนผสมเหล้า บาร (bartender) ไม่ให้เป็นกรรมการตัดสินเบสบอลล์ และในขณะเดียวกันก็มีระเบียบการของบริษัทสายการบินแทบทุกบริษัทที่ไม่ยอมรับผู้ชายเข้าทำงานเป็นแอร์โฮสเตส เมื่อเกิดเป็นคดีพิพาทชั้นศาลสูงของสหรัฐก็ตัดสินว่ากฎหมาย หรือระเบียบเหล่านี้ขัดแย้งกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญในเรื่องที่ประชาชนทุกคนจะต้องได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายที่เท่าเทียมกันในทุก ๆ เรื่อง รวมทั้งเรื่องสิทธิของการประกอบอาชีพด้วย^(๑)

สำหรับประเทศไทยยังไม่เคยมีคดีครึกโครมเกี่ยวกับเรื่องการมีสิทธิในการประกอบอาชีพที่เท่าเทียมกัน ในระหว่างชายและหญิง เพราะยังไม่มีกฎหมายที่รับรองสิทธิและความเสมอภาคในการประกอบอาชีพระหว่างชายและหญิง แต่ทั้งนี้ ไม่ได้หมายความว่าเราไม่มีปัญหาเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ เพราะเราจะเห็นกันอยู่ว่าโฆษณารับสมัครงานของภาคเอกชนโดยทั่วไปจะระบุไว้โดยชัดเจนว่าต้องการลูกจ้างเพศชายหรือหญิง และมีข้อสังเกตว่าถ้าเป็นงานระดับบริหาร เช่น สมุหบัญชี วิศวกรประจำโรงงาน ผู้จัดการ ก็มักจะระบุว่าต้องเป็นเพศชาย ซึ่งก็เป็นการตัดโอกาสในการทำงานของหญิงไปโดยปริยาย แต่ถ้าเป็นงานรับใช้หรืองานบริการ เช่น ทำงานในร้านอาหาร พนักงานเสิร์ฟ พนักงานอาบอบนวด งานเหล่านี้ก็จะป็นงานที่ต้องการแต่เฉพาะลูกจ้างหญิงเท่านั้น แม้แต่ในภาครัฐบาลก็ยังมีการจำกัดสิทธิในการเข้ารับราชการในบางตำแหน่ง ซึ่งจะได้กล่าวถึงต่อไป

๑. สำหรับผู้ที่สนใจศึกษาการต่อสู้เพื่อสิทธิสตรีในด้านการศึกษา และการประกอบอาชีพ และความไม่เป็นธรรมของกฎหมายในต่างประเทศ โปรดอ่านรายละเอียดใน มาลี พฤษัยพงสาวลี, ผู้หญิงกับกฎหมาย : การปฏิวัติที่ยังไม่เสร็จสิ้น, วารสารกลุ่มเพื่อนหญิง, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ พฤษภาคม-มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๔

ประการที่สอง แม้ว่าโดยอุทมคติแล้วกฎหมายเป็นกลไกหรือมีหน้าที่ (function) ที่จะต้องก่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม แต่เราก็ต้องตระหนักอยู่เสมอว่ากฎหมายทุกฉบับที่ออกมาจะเป็นธรรม และเอื้ออำนวยประโยชน์สุขให้แก่ประชาชนส่วนใหญ่ทุก ๆ ฉบับก็หาไม่ กฎหมายอาจจะออกมาในรูปของคำสั่งหัวหน้าคณะปฏิวัติที่มีอำนาจเด็ดขาดในสมัยที่การปกครองมีลักษณะเป็นเผด็จการ หรือแม้แต่ในสมัย “ประชาธิปไตยแบบครึ่งใบ” ที่มีสภานิติบัญญัติทำหน้าที่เป็นผู้ออกกฎหมายอย่างในปัจจุบันนี้ ขบวนการขั้นตอนในการออกกฎหมาย นับตั้งแต่การเสนอหลักการว่าจะออกกฎหมายเพื่อวัตถุประสงค์โดยเฉพาะจะจงอะไร การอภิปรายในเชิงคัดค้านและสนับสนุนหลักการนั้น ๆ การนำหลักการไปย่อยเป็นบทมาตราแต่ละมาตรา ไปจนถึงกระทั่งการออกมาเป็นกฎหมายที่มีผลใช้บังคับนั้น เป็นขบวนการขั้นตอนที่แสดงให้เห็นถึงปฏิสัมพันธ์และการต่อรองของอำนาจของแต่ละกลุ่มทั้งสี่ อำนาจเหล่านี้คืออำนาจในทางเศรษฐกิจ ทางสังคม และทางการเมือง ที่แต่ละกลุ่มจะต้องต่อรองและขบเคี้ยวกันให้ถึงที่สุดก่อนที่จะให้ผ่านออกมาในรูปของกฎหมายที่จะเป็นทวิซชาติ กฎหมายจึงไม่ได้ถูกบัญญัติขึ้นอย่างเลื่อนลอย แต่ถูกกำหนดโดยความสัมพันธ์ทางอำนาจเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ของแต่ละกลุ่มที่ทำหน้าที่บัญญัติกฎหมาย และถูกกำหนดโดยโครงสร้างในทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศนั้น ๆ ด้วยกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและความเสมอภาคของสตรีก็ตกอยู่ภายใต้เงื่อนไขของสิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้ และวิวัฒนาการความเป็นมาของกฎหมายว่าด้วย

สิทธิและความเสมอภาคของสตรีไทยที่จะได้กล่าวถึงในตอนต่อไปก็จะต้องนำปัจจัยเหล่านี้มาประกอบการพิจารณาด้วย

ประการที่สาม ทศนคติและค่านิยมตลอดจนความเชื่อของ “ผู้จัดทำกฎหมาย” (ซึ่งในที่นี้อาจจะหมายถึงคณะปฏิวัติ หรือสภานิติบัญญัติในระบอบประชาธิปไตยแบบครึ่งใบก็ได้) ตลอดจนผู้มีหน้าที่บังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายตั้งแต่ตำรวจ อัยการ ผู้พิพากษา ตลอดจนบุคคลากรอื่นของรัฐมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดทำและการบังคับใช้กฎหมาย เพราะฉะนั้นเราจึงต้องเริ่มพิจารณาตั้งแต่จุดเริ่มต้นที่ว่าทศนคติและค่านิยมของผู้ที่ทำหน้าที่ปกครองประเทศต่อปัญหาเรื่องความทัดเทียมและเสมอภาคในทางเพศเป็นอย่างไร ยอมรับในหลักการที่ว่า ผู้หญิงกับผู้ชายควรจะเท่าเทียมกันหรือไม่อย่างน้อยที่สุดก็ให้ความทัดเทียมเสมอภาคในทางกฎหมาย ซึ่งเป็นหลักการเบื้องต้น และทศนคติและค่านิยมของ “ผู้จัดทำกฎหมาย” และผู้มีหน้าที่บังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายเป็นอย่างไร สนับสนุนหรือต่อต้านหรือว่าปากบอกว่าสนับสนุนแต่ลึก ๆ ลงไปในใจก็ยังต่อต้านอยู่ ทศนคติและค่านิยมของบุคคลต่าง ๆ เหล่านี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อปัญหาเรื่องความเสมอภาคทางเพศ ทั้งนี้เพราะการมีแต่เพียงตัวบทกฎหมายที่รับรองสิทธิและความเสมอภาคของหญิงว่าทัดเทียมชายนั้นไม่เป็นการเพียงพอที่จะทำให้ความเสมอภาคอย่างแท้จริงเกิดขึ้นมาได้ ทั้งนี้เนื่องจากกฎหมายนั้นไม่อาจที่จะบังคับการให้เป็นไปตามตัวบทกฎหมายด้วยตนเองได้ (law is not self executing) แต่จะต้องมีองค์กรตลอดจนบุคลากรของรัฐที่จะต้องบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายของกฎหมายนั้น เมื่อเป็นเช่นนั้นทศนคติตลอดจนค่านิยมของบุคลากร ผู้มีบทบาทสำคัญในการ

บังคับใช้ กฎหมายก็จะต้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับหลักการและเจตนารมณ์ที่
ต้องการที่จะก่อให้เกิดความเสมอภาค ทศนคติและค่านิยมของบุคคลากรจะ
มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย ตลอดจนมีส่วนร่วม
ในการปรับปรุงองค์กรและระบบงานต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพ เพื่อบรรลุ
ถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายที่มุ่งประสงค์ให้เกิดความเสมอภาค

ประการที่สี่ การที่จะสรุปว่ากฎหมายของประเทศใดบัญญัติรับรองสิทธิ
อันเสมอภาคระหว่างชายและหญิงหรือไม่นั้น เราจะต้องพิจารณากฎหมายที่
เกี่ยวข้องทั้งหมดมิใช่เพียงแต่จะไปเปิดดูในกฎหมายรัฐธรรมนูญ และเมื่อ
เห็นข้อความที่บัญญัติว่า “ชายหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน” ก็สรุปลงความเห็น
ว่าหญิงชายในประเทศนั้นมีความเสมอภาคกันแล้ว เพราะมีอยู่บ่อยครั้งที่กฎหมาย
รัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นกฎหมายแม่บทบัญญัติไว้เช่นนั้นจริง แต่กฎหมายอื่น
ซึ่งเป็นกฎหมายที่อยู่ในสถานะที่ต่ำกว่ากฎหมายรัฐธรรมนูญกลับบัญญัติไว้ขัด
แย้งกับหลักการในรัฐธรรมนูญ หรือในบางกรณีรัฐธรรมนูญอาจจะบัญญัติว่า
“ภายใต้บังคับของกฎหมายชายหญิงมีสิทธิเสมอภาคกัน” ซึ่งในกรณีเช่นนี้
ต้องไปดูว่ากฎหมายแต่ละฉบับบัญญัติขึ้นในลักษณะที่เสมอภาคหรือกีดกันเพศ
ใดไว้อย่างไรหรือไม่ นอกจากกฎหมายแล้วอาจจะมีการระเบียบข้อบังคับบางอย่าง
ในทางปฏิบัติที่อาจจะมีการกีดกันก็ได้ เพราะฉะนั้น จึงมีความจำเป็นที่
จะต้องพิจารณาในส่วนทั้งหมด

ประการที่ห้า ถึงแม้ว่ากฎหมายจะเป็นกลไกพื้นฐานที่สำคัญทั้งที่ได้กล่าว
มาแล้วในตอนต้น แต่กฎหมายก็ทำได้เป็นปัจจัยชี้ขาดแต่เพียงอย่างเดียวที่จะ
บันดาลให้เกิดความเสมอภาคขึ้นมาในทันทีที่มีการประกาศใช้กฎหมายนั้นแต่
เพียงอย่างเดียว เพราะยังมีปัจจัยอีกหลายอย่างซึ่งไม่ใช่ปัจจัยทางกฎหมาย

(non-legal) แต่มีอิทธิพลไม่น้อยหรืออาจมีอิทธิพลมากกว่ากฎหมายในการที่จะเป็นตัวกำหนดอีกด้วย บัจจุบันเหล่านี้ก็ได้แก่บัจจุบันในการเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้นนั่นเอง

๒. สถานภาพของหญิงไทย.....ต้องกลานกันอีกไกลกว่าจะถึงมาตรฐานของสหประชาชาติ

ถ้าเราจะพิจารณาจากวัตถุประสงค์ของสหประชาชาติเนื่องในโอกาสปีสตรีสากล ตลอดจนขอบเขตของสิทธิของหญิงตามอุดมคติของปฏิญญาว่าด้วยการจัดการเลือกประติบัติต่อสตรีแล้วเปรียบเทียบกับวิวัฒนาการความเป็นมาของสถานะของหญิงไทย ทั้งในทางกฎหมายและในทางความเป็นจริงแล้วก็คงพอจะเห็นได้ว่าหัวข้อที่ตั้งไว้นี้ไม่ใช่เป็นการมองในก้านลบหรือในแง่ร้ายจนเกินความเป็นจริงไปนัก

วัตถุประสงค์ของสหประชาชาติ ก็คือ ความเสมอภาค การพัฒนา และสันติภาพโดยได้ให้ความหมายของแต่ละคำไว้ว่า

“ความเสมอภาค ในที่นี้มิได้หมายความว่าความเสมอภาคทางกฎหมายแต่เพียงอย่างเดียว หรือการจัดการเลือกประติบัติทางกฎหมายเท่านั้น แต่ยังรวมถึงความเสมอภาคทางสิทธิ ทางความรับผิดชอบ และทางโอกาสของสตรีที่จะมีส่วนร่วมพัฒนาทั้งในฐานะผู้ปฏิบัติงานและผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการพัฒนานั้น....

การพัฒนา ในที่นี้หมายถึงการพัฒนาหมดทุกก้าน อันรวมถึงการพัฒนาทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และในด้านอื่น ๆ ของชีวิตมนุษย์ เช่นเกี่ยวกับการพัฒนาทางทรัพยากรทางเศรษฐกิจและทางวัตถุอื่น ๆ

รวมทั้งการเจริญเติบโตทางร่างกาย ทางจิตใจ ทางปัญญา และทางวัฒนธรรมของมนุษย์ การปรับปรุงสถานภาพของสตรีนั้น จำเป็นต้องมีการปฏิบัติทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ภายในครอบครัว ทั้งยังต้องมีการเปลี่ยนแปลงในค่านิยมคตินิยมและบทบาทของสตรีและบุรุษ...

สันติภาพ หากปราศจากซึ่งสันติภาพและความมั่นคง การพัฒนาย่อมจะมีขึ้นไม่ได้ ดังนั้นสันติภาพจึงเป็นสิ่งที่ต้องมาก่อนการพัฒนา ยิ่งกว่านั้นสันติภาพย่อมจะไม่ยั่งยืนหากปราศจากการพัฒนาและการขจัดความไม่เท่าเทียมต่าง ๆ และการเลือกปฏิบัติในทุกๆระดับ..."(๑)

ปฏิญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรี กำหนดขอบเขตของสิทธิของหญิง ซึ่งควรมีกฎหมายบัญญัติรับรองให้เท่าเทียมกับชายไว้ดังต่อไปนี้

๑. สิทธิในด้านการเมืองและการปกครอง เช่น สิทธิในการเลือกตั้ง แสดงประชามติ สมัครเข้ารับเลือกตั้ง และดำรงตำแหน่งสาธารณะ (บทที่ ๔)
๒. สิทธิในการได้มา เปลี่ยนหรือคงไว้ซึ่งสัญชาติของตน (บทที่ ๕)
๓. สิทธิในกฎหมายครอบครัว อันได้แก่สิทธิในการที่จะเลือกคู่ครองอย่างเสรี สิทธิที่จะทำการสมรสหรือหย่าขาดจากการสมรส โดยความสมัครใจ สิทธิในการที่จะมีความสามารถและใช้ความสามารถนั้นในลักษณะที่ทัดเทียมกับชาย สิทธิในการจะเคลื่อนไหวไปมาได้อย่างอิสระ สิทธิในการแสวงหา จัดการ ใช้ จำหน่ายและรับมรดกซึ่งทรัพย์สินต่าง ๆ สิทธิและหน้าที่

๑. กำหนดการปฏิบัติงานของสหประชาชาติในช่วงหลังทศวรรษสตรี เรื่องความเสมอภาคการพัฒนา และสันติภาพ แปลโดย สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ตีพิมพ์เป็นภาคผนวก ๒ ในรายงานการสัมมนา เรื่องแผนการปฏิบัติงานพัฒนาสตรี, คณะอนุกรรมการพัฒนากิจกรรมและบทบาทของสตรี สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ร่วมกับสถาบันวิจัยสังคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (๒๕๒๔)

ที่เท่าเทียมกันระหว่างบิดามารดาในเรื่องที่เกี่ยวกับบุตร อย่างไรก็ตามสิทธิในเรื่องกฎหมายแพ่งนั้นจะต้องตั้งอยู่บนรากฐานของเอกภาพและประสานภาพของครอบครัว (Unity and harmony of the family) ตลอดจนผลประโยชน์ของบุตร (บทที่ ๖)

๔. สิทธิในด้านการศึกษาอบรมและฝึกฝนทักษะเพื่อยกระดับคุณภาพของชีวิต (บทที่ ๙)

๕. สิทธิในทางบ้านเศรษฐกิจและสังคม เช่น สิทธิที่จะมีงานทำ และมีสภาพการจ้างที่เป็นธรรมและได้รับการปฏิบัติต่อในลักษณะที่ทัดเทียมลูกจ้างชายในการปฏิบัติงานที่มีลักษณะเดียวกัน สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองในระหว่างการลาคลอด ตลอดจนสิทธิในการที่จะได้รับหลักประกันและบริการสังคมบางอย่าง (บทที่ ๑๐)

๖. สิทธิต่อเนื้อตัวร่างกายของคนที่จะไม่ถูกขายเป็นสินค้า และถูกขูดรีดจากการเป็นโสเภณี (บทที่ ๘)^(๑)

๑. ความด้อยพัฒนา : สาเหตุที่ทำให้หญิงไทยมีสถานภาพต่ำ ด้อย

การที่สถานะของผู้หญิงไทยยังอยู่ห่างไกลจากมาตรฐานของสหประชาชาติในระดับที่ผู้เขียนใช้คำว่าคือ “กลานกันอีกไกล” เพื่อก่อให้เกิดภาพพจน์นั้น ไม่ใช่เป็นความผิดของผู้หญิง แต่เป็นผลเนื่องมาจาก “ความด้อยพัฒนา” ทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ของประเทศในส่วนทั้งหมด ผู้เขียน

๑. ปรัชญาสากล ฯลฯ อ่างแก้ว

จะขอใช้ข้อเท็จจริงที่เป็นที่ยอมรับกันอยู่โดยทั่วไปเพื่อบ่งชี้สภาพของความคืบหน้าเหล่านี้

ความคืบหน้าทางด้านการเมืองการปกครอง นับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นมา ประเทศไทยตกอยู่ภายใต้การปกครองโดยระบบเผด็จการทหารมาแทบจะโดยตลอด เป็นการปกครองภายใต้คำสั่งของคณะปฏิวัติ กฎอัยการศึก รัฐธรรมนูญ หรือธรรมนูญการปกครอง “ฉบับชั่วคราว” ซึ่งมีอายุยืนยาวกว่า “รัฐธรรมนูญฉบับถาวร” มีรัฐบาลที่มาจากกาแต่งตั้งเองในชื่อของคณะปฏิวัติบ้าง คณะปฏิรูปบ้าง เป็นตัวชูโรง และมีรัฐบาลที่มาจากกาเลือกตั้งหรือรัฐบาลชุดพระราษทานเป็นละครสลบฉากในช่วงสั้น ๆ ทางด้านการปกครองนั้นก็ถูกรอบงำจากระบบราชการที่ใหญ่โตเทอะทะ มีระบบการคัดเลือกคนที่เข้ามาทำงานในระบบ ด้วยการได้เต้าทางด้านการศึกษาและการสอบคัดเลือก หรือการแต่งตั้ง สภาพทางการเมืองการปกครองเช่นนี้เป็นการปิดโอกาสไม่ให้ประชาชนที่ไม่อยู่ในแวดวงใกล้ชิดหรือประชาชนที่ไม่มีคุณสมบัติตามหลักเกณฑ์ ที่ตั้งไว้ได้เข้ามามีส่วนร่วมในทางด้านการเมืองการปกครองเลย

ความคืบหน้าทางด้านเศรษฐกิจ แสดงออกในลักษณะที่เศรษฐกิจของประเทศตกอยู่ในกำมือของคนเพียงส่วนน้อย ทำให้เกิดปัญหาการกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรม ปัญหาความไม่สมดุลย์ของ “การพัฒนา” ในตัวเมืองและชนบท ปัญหาความยากจนในชนบท ปัญหาการเอารััดเอาเปรียบในทางเศรษฐกิจทั้งในรูปของการฉ้อโกงที่ดิน “โดยกฎหมาย” การกดราคาพืชผลทางเกษตร การประกอบมิจนาซีพบนแรงงานความทุกข์ยากของชาวชนบท เช่น การหลอกลวงให้มาขายแรงงานทั้งภายในและนอกประเทศ การอพยพ

หลังไหลของชาวชนบททั้งชายและหญิงสู่เมืองหลวง เพื่อขายแรงงานในทุก
รูปแบบ ฯลฯ

ความต้อยพัฒนาทางด้านการเมืองทำให้อำนาจทางด้านการเมืองการปกครองตกอยู่ในมือของคนกลุ่มน้อย ที่ใช้อำนาจในทางการเมืองกอบโกยผลประโยชน์ในทุกๆด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจเพื่อประโยชน์ตนเองและพวกพ้อง และเป็นการใช้อำนาจที่ปราศจากขอบเขตและปลอดจากการควบคุมตรวจสอบใด ๆ ทั้งสิ้น ผู้ที่มีอำนาจในทางการเมืองก็ใช้อำนาจของตนแสวงหาผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ และในขณะเดียวกันคนกลุ่มน้อยที่มีอำนาจผูกขาดทางด้านเศรษฐกิจก็พยายามที่จะอาศัยอำนาจในทางการเมืองมาเป็นเครื่องมือที่จะทำให้ตนแสวงหาประโยชน์ในทางเศรษฐกิจได้มากยิ่งขึ้น ต่างฝ่ายก็ต่างพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันตักตวงกอบโกยผลประโยชน์บนความทุกข์ยากความเสียหายเปรียบของประชาชนส่วนใหญ่^(๑) ความต้อยพัฒนาทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจดังกล่าวนี้ก่อให้เกิดปัญหาสังคมในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความยากจนขาดแคลนในปัจจุบันพื้นฐานการดำรงชีพของประชาชนส่วนใหญ่ การขาดการศึกษา ปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวง (corruption) ปัญหาการเล่นพรรคเล่นพวก ปัญหาที่สังคมอยู่ในสภาพจลาจล (chaotic) “ไม่มีชื่อไม่มีแป” (ทั้ง ๆ ที่ก็มีกฎหมายที่ออกมาเพื่อแก้ปัญหาสังคมต่าง ๆ อยู่เป็นกຸຸຸຸ) ปัญหาประชาชนขาดความปลอดภัย

๑. โปรดดูรายละเอียดใน เกริกเกียรติ พิพัฒนเสรีธรรม “การผูกขาดทางเศรษฐกิจและการครอบงำทางการเมืองในประเทศไทย, วารสารธรรมศาสตร์ ปีที่ ๑๐, ฉบับที่ ๓, กันยายน ๒๕๒๔ และ “การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและอิทธิพลทางการเมืองของกลุ่มธุรกิจในประเทศไทย” บทความประกอบการปาฐกถาทางวิชาการประจำปีของสมาคมเศรษฐศาสตร์แห่งประเทศไทย (๒๖ พ.ย. ๒๕๒๔)

ภัยในชีวิตและทรัพย์สินเพราะถูกรบกวนจากอาชญากรทั้งในและนอกเครื่องแบบ ปัญหาที่ประชาชนถูกปิดกั้นจำกัดสิทธิเสรีภาพ ฯลฯ

ผลของความด้อยพัฒนาทางการเมืองการปกครองและเศรษฐกิจที่มีต่อสังคมและต่อสตรี

ผลต่อสังคม สภาพความด้อยพัฒนาทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจดังที่กล่าวมานี้ย่อมมีผลต่อการสร้างทัศนคติและค่านิยมใหม่ให้เกิดขึ้นในสังคมไทย ซึ่งก็เป็นทัศนคติค่านิยมเพื่อความอยู่รอดของปัจเจกชนและกลุ่มคนต่าง ๆ ที่ต้องมีชีวิตในสภาพความเป็นจริงในสังคมที่ถูกกำหนดโดยสภาพทางการเมืองและเศรษฐกิจดังกล่าว ทัศนคติและค่านิยมเหล่านี้ได้แก่การเล่นพรรคเล่นพวก การวิ่งเต้น ความเห็นแก่ตัวและเห็นแก่ประโยชน์ของพวกเขาโดยไม่คำนึงถึงหลักการหรือผลกระทบที่มีต่อส่วนรวม การกอบโกย การแก่งกำไร การประจบสอพลอ ฯลฯ การฉ้อราษฎร์บังหลวง ซึ่งปัจจุบันกลายมาเป็นเรื่องธรรมดาที่ข้าราชการคนไหน ในบางวงการไหน (ที่มีช่องทางทำได้) ไม่ยอมทำก็จะกลายเป็นแกะดำหรือพวกที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน (deviant) ในสายตาของเพื่อนร่วมงาน คนที่ดีมีคุณธรรมก็ยังพอมืออยู่บ้างในทุกวงการแต่ก็มีชีวิตอยู่อย่างเงียบเหงาราบเรียบ ไม่ไปทำความเดือดร้อนให้คนอื่น แต่ก็อยู่เฉย ๆ เพราะไม่อยากก่อความเดือดร้อนในตนเอง หรือว่าเคยพยายามที่จะ “ทำอะไร” เพื่อต่อสู้กับสิ่งที่ไม่ถูกต้องเหล่านี้ แต่ก็ได้รับผลตอบแทนที่ทำให้ตนเดือดร้อนมาแล้ว ก็เลยอยู่เฉย ๆ ดีกว่า เพราะสังคมไทยในปัจจุบันนี้เป็นสังคมที่ถูกปกคลุมด้วยอำนาจมืด และอิทธิพลเถื่อน เป็นสังคมแบบตัวใครตัวมัน พวกใครพวกมันอย่างแท้จริง

ผลต่อสตรี สตรีเป็นประชากรครึ่งหนึ่งของประชาชนทั้งประเทศ ซึ่งก็ย่อมต้องได้รับผลกระทบจากความค้อยพัฒนาทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจเหมือน ๆ กับบุรุษโดยทั่วไปอย่างแน่นอน แต่สตรีตกอยู่ในสภาพที่ได้รับผลกระทบมากกว่า ทั้งนี้เนื่องจากเมื่อพิจารณาถึงวิวัฒนาการของกฎหมายเกี่ยวกับสถานะของสตรีแล้ว จะเห็นว่าสตรีเพิ่งจะพ้นสภาพของความเป็นทาสพันธิน เป็นวัตถุที่ไม่มีชีวิตจิตใจ ไม่มีความสามารถที่จะตัดสินใจโดยอิสระของตนเอง แต่ต้องขึ้นอยู่กับอำนาจและอำเภอใจของบิดามารดาและสามีมาเพียงแค่ว่า ๔๗ ปีเท่านั้นเอง ทั้งนี้เพราะตามกฎหมายเก่าคือกฎหมายลักษณะผัวเมีย (ซึ่งมีผลใช้บังคับอยู่ประมาณ ๖๐๐ ปี)^๑ บิดามารดาจะให้แต่งงานกับใครก็ได้โดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าลูกสาวจะยินยอมหรือไม่ เมื่อแต่งงานแล้วถ้าภริยาทำผิด สามีก็มีสิทธิ์ที่จะ “ปราบปรามโบยตี” ได้โดยที่สามีไม่มีโทษ แต่ถ้าภรรยาเพียงแต่จะไป “ค้าว่าหายาบช้า” แก่สามี “ก็ต้องเอาข้าวตอกดอกไม้ไปขอขมา” นอกจากนี้บิดามารดาหรือสามียังมีสิทธิตามกฎหมายที่จะเอาลูกสาวหรือภริยาไปขาย ไปจำนำ จำนอง โดยที่ไม่ต้องถามไถ่ผู้หญิงก่อนว่าจะยินยอมหรือไม่ จนกระทั่งต่อมาได้มีผู้หญิงสองคนไปร้องทุกข์ว่าตนไม่ประสงค์ที่จะแต่งงานกับชายที่บิดามารดาเลือกให้ และไม่ต้องการที่จะถูกเอาไปจำนำกับชายอื่น พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงเห็นว่ากฎหมายนี้ไม่ยุติธรรม เพราะเป็นกฎหมายที่เห็นว่า “ผู้หญิงเป็นควาย ผู้ชายเป็นคน” จึงให้มีการแก้ไขกฎหมายใหม่มีสาระสำคัญว่า ในการจะยกลูกสาวให้แต่งงาน

๑. วีระดา สมสวัสดิ์, กฎหมายสามสมัย : ความสอดคล้องในเรื่องเพศนิยม, ตีพิมพ์ในผู้หญิง... กับความเป็นจริงในสังคม, สำนักพิมพ์วัฒนา (พ.ศ. ๒๕๒๓) หน้า ๑๕

กับใครก็ตามที่ลูกสาวจะต้องยินยอมด้วย หรือในกรณีที่สามีจะเอาภริยาไปจำหน่ายนอง หรือขาย จะทำได้ก็ต่อเมื่อภริยายินยอมเท่านั้น

นอกจากกฎหมายนี้จะแสดงให้เห็นสถานะของความเป็นทรัพย์สินหรือทาสของผู้หญิงแล้ว กฎหมายลักษณะผัวเมียก็ยังรับรองสิทธิเสรีภาพในการมีภริยาหลายคนไว้ด้วย คือ ให้สิทธิที่จะมีเมียกลางเมือง คือเมียที่บิดามารดาแยกให้เท่ากับเป็นเมียหลวง, เมียกลางนอก คือเมียที่ชายขอมมาเลี้ยงเป็นอนุภริยา, เมียกลางทาส คือเมียที่ชายได้ตัวมาจากการเป็นทาส, และภริยาพระราชทานคือหญิงที่พระมหากษัตริย์ยกให้ แต่ในขณะเดียวกันก็เคร่งครัดในเรื่องความประพฤติในทางเพศของหญิงเป็นอันมากว่าต้องซื่อสัตย์จงรักภักดีต่อสามีอย่างเสมอต้นเสมอปลาย จะไปมีความสัมพันธ์ทางเพศกับชายอื่นไม่ได้ ถือว่าเป็นเรื่องที่เสื่อมเสียเกียรติยศของสามีอย่างร้ายแรง และสามีมีสิทธิที่จะฆ่าทั้งภริยาและชู้ได้โดยไม่มีความผิด แต่ถ้าเป็นฝ่ายชายไปมีชู้บ้าง ภริยาก็มีสิทธิแต่เพียง “ค่าตีผู้หญิงชู้มิให้ถึงสาหัส” และจะต้องเป็นกรณีที่ “หญิงชู้มาทำชู้ด้วยตัวคนที่เป็นเรือนตน”^(๑) ด้วย จะฆ่าสามีหรือติดตามออกไปตบตีหญิงชู้นอกบ้านไม่ได้ ทัศนคติและความคาดหวังของสังคมจะเคร่งครัดต่อฝ่ายหญิง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องพฤติกรรมทางเพศ คือ หญิงจะต้องอยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือน จะต้องรักษานวลสงวนตัว จะมากชู้หลายผัวไม่ได้เพราะจะถูกประณามว่าเป็นนางกาก็ ในขณะเดียวกันก็ผ่อนปรนและยกย่องความประพฤติในทางเพศของฝ่ายชายที่มีมากหญิงหลายเมีย ปัจจุบันนี้ถึงแม้จะมีการออกประมวลกฎหมายแพ่งลักษณะครอบครัว ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๔๗๘ (และได้มีการ

๑. พระบรมวงศ์เธอกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์, กฎหมายเดิม ๑ หน้า ๓๐๘-๓๐๘ อ้างถึงในวิระดา สมสวัสดิ์, อ้างแล้ว หน้า ๘๕

ตรวจแก้ชำระกันใหม่อีกครั้งหนึ่งในปี พ.ศ. ๒๕๑๙) ออกมายกเลิกกฎหมายลักษณะผัวเมีย ไม่ให้หญิงตกอยู่ในสภาพที่จะถูกขายหรือเอาไปจำหน่ายงานอีกต่อไป และวางหลักการเรื่อง “ผัวเดียวเมียเดียว” แต่ในกฎหมายที่แก้ไขใหม่นี้ยังสืบทอดทัศนคติและค่านิยมแบบกึ่งเจิมที่ถือว่า หญิงเป็นทรัพย์สินสมบัติของชายอยู่นั่นเอง นอกจากนี้กฎหมายก็ยังวางข้อกำหนดเกี่ยวกับความประพฤติในทางเพศระหว่างหญิงและชายไว้อย่างไม่เท่าเทียมกันคือ หญิงจะต้องซื่อสัตย์จงรักภักดีต่อชายทั้งก่อนและหลังแต่งงาน ส่วนสามีจะไปมีผู้หญิงอื่นไม่ว่าจะเป็นผู้หญิงบริการประเภทขาประจำ นางบำเรอ หรือภริยาอื่นก็ยังสามารถทำได้ โดยกฎหมายและสังคมทั่วไปถือว่าเป็นเรื่องปกติธรรมดา เหตุผลที่ให้ก็คือว่าผู้ชายไม่เสียหายที่จะมีความสัมพันธ์ทางเพศกับผู้หญิงอื่น แม้จะมีภริยาแล้ว แต่ผู้หญิงจะไปประพฤติกินแบบเดียวกันไม่ได้ เพราะแม้แต่สุขภาพโบราณก็ยังว่าไว้เลยว่า “ชายข้าวเปลือก” (คือตกที่ไหนก็ต้องงอกที่นั่น นำความเจริญเติบโต-การเจริญพันธุ์มาให้) “หญิงข้าวสาร” (คือตกที่ไหนก็จะไม่งอกแต่จะเน่า คือนำความเสื่อมเสียมาสู่ครอบครัวและวงศ์ตระกูล)^(๑)

นอกจากนี้หญิงมีสามียังถูกจำกัดสิทธิในการจัดการทรัพย์สิน การประกอบอาชีพ การกำหนดถิ่นที่อยู่ ฯลฯ และหญิงก็ยังถูกจำกัดสิทธิในการรับราชการในตำแหน่งที่สำคัญ ๆ อีกหลายตำแหน่ง

๑. ผู้ที่สนใจศึกษาวิวัฒนาการของสถานะสตรีตามกฎหมายครอบครัวและของไทย โปรดดูรายละเอียดใน วีระดา สมสวัสดิ์, ผู้หญิงกับกฎหมาย การต่อสู้ที่ยังไม่สิ้นสุด, กฎหมายสามสมัย: ความสอดคล้องเรื่องเพศนิยม ตีพิมพ์ใน “ผู้หญิง...กับความเป็นจริงในสังคม” สำนักพิมพ์ปัทมา (พ.ศ. ๒๕๒๓) วิมลศิริ ชำนาญเวช, สถานภาพของสตรีไทย, วารสารสังคมพัฒนาฉบับผู้ได้ และ นาลี พลฤกษ์พงสาวดี, ผู้หญิงกับกฎหมาย: การปฏิวัติที่ยังไม่เสร็จสิ้น, อ้างแล้ว

๒. อคติทางเพศ : เรียกร้องสิทธิสตรีหาว่าอยากจะมีหนวด

เมื่อถูกจำกัดสิทธิต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้วนั้นก็เกิดการเรียกร้องสิทธิสตรีขึ้น แต่ก็มีข้อน่าสังเกตว่า แทบทุกครั้งที่มีการเรียกร้องขอให้มีการแก้ไขกฎหมาย เพื่อให้ชายและหญิงมีความเสมอภาคกัน ก็มักจะมีปฏิกิริยาโต้ตอบในทำนอง คัดค้านเกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอจากชายและแม่แต่จากหญิงเอง เหตุผลในการ คัดค้านก็มักจะมีอยู่สองแนวใหญ่ ๆ แนวแรกนั้นมองเห็นว่าไม่จำเป็นที่จะ ต้องแก้ไขเปลี่ยนแปลงกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับอะไรอีก เพราะเท่าที่ เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ก็ดีอยู่แล้ว หรือถ้ากฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับเหล่านี้ จะไม่ได้เขียนในลักษณะที่ให้หญิงเท่าเทียมชาย แต่ในทางปฏิบัติหญิงก็เท่า เทียมชายอยู่แล้ว หรือบางทีอาจจะอยู่เหนือชายด้วยซ้ำ และเพื่อที่จะให้คำ พุดของตนมีน้ำหนักยิ่งขึ้นก็มักจะอ้างตัวอย่างที่ใกล้ชิดกับตัวผู้อ้างว่าให้ดูอย่าง “ภริยาผมสิ” หรือดูอย่าง “แม่ผมสิ” เป็นต้น ส่วนแนวที่สองนั้นมักจะมอง ไปว่าใครก็ตาม ไม่ว่าจะ เป็นชายหรือหญิงที่เรียกร้องให้หญิงมีสิทธิ์เท่าเทียม และเสมอภาคกับชายนั้นเป็นการเรียกร้องในสิ่งที่เป็นไปได้โดยแน่แท้เพราะ “มันก็เหมือนกับการที่ผู้ชายเอาเชือกผูกตัวเองติดกับเสาของโรงพยาบาลเซนต์ ปีเตอร์เป็นวัน ๆ แล้วพรีทระโกนว่า ผมอยากจะทำคลอด ผมอยากจะทำคลอด ลู” (วาตะของเซอร์วินสตัน เชอร์ชิล ซึ่งไม่เห็นด้วยกับขบวนการเรียกร้อง สิทธิสตรี) หรือเหมือนกับความคิดของนักการเมืองระดับนายกรัฐมนตรีที่มอง ว่าการเรียกร้องสิทธิของสตรีเป็นเรื่องที่ผู้หญิงร่ำร้อง “อยากจะมีหนวด” บ้างก็มองไปว่าผู้หญิงที่เรียกร้องสิทธิสตรี เป็นผู้หญิงประเภทที่ต้องการจะมี อีสระเสรีภาพในทางเพศให้เหมือน ๆ หรือเท่ากับผู้ชาย เป็นประเภทฟรีเซ็กซ์

หรืออยากจะมีผัวน้อย วลาฯ และที่น่าเสียใจก็คือหลายคนในจำนวนที่ต่อต้านการเรียกร้องสิทธิสตรีนั้นเป็นนักกฎหมาย ซึ่งน่าจะเข้าใจว่าการเรียกร้องขบวนการเรียกร้องสตรี เป็นขบวนการเรียกร้องความเสมอภาคทางกฎหมาย (Equality before the law) ในฐานะที่สตรีก็เป็นมนุษย์คนหนึ่ง ไม่ได้เรียกร้องในสิ่งที่ผิดกฎเกณฑ์ธรรมชาติอย่างเช่นที่ “ผู้ชายจะออกลูก” หรือ “ผู้หญิงจะมีหนวด” เหมือนกับที่ค่อนแคะกันแต่อย่างใดทั้งสิ้น

๓. เหตุใดความเสมอภาคทางกฎหมายจึงมีความจำเป็นต่อการพัฒนา

ต่อปัญหา^๕ ศาสตราจารย์ ไอรีน คอร์ทเทส อภิศคณบดี (หญิง) ของคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟิลิปปินส์ ได้ให้ทัศนะไว้มีสาระสำคัญว่า

“ความเสมอภาคทางกฎหมายเป็นสิ่งที่พึงจะต้องแสวงหา ^๕ ทั้งนี้เนื่องจากผู้หญิงทุกคนในฐานะที่เป็นปัจเจกบุคคลต่างก็มีศักดิ์ศรีและคุณค่าของความเป็นมนุษย์เหมือนกับชาย และก็ควรที่จะได้รับการยอมรับและการปฏิบัติต่อที่เท่าเทียมกับชายในฐานะที่เป็นมนุษย์เหมือนกัน... ความเสมอภาคทางกฎหมายเป็นเงื่อนไขอันสำคัญที่จะทำให้หญิงสามารถแสดงออกซึ่งศักยภาพของเธออย่างเต็มที่ และทำให้หญิงสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศในส่วนทั้งหมด... ดังนั้นความพยายามที่จะให้ได้มาซึ่งความเสมอภาคของหญิงนั้น จึงมิใช่เพื่อประโยชน์เฉพาะตัวของหญิงเท่านั้น ^๕ ทั้งนี้เนื่องจากหญิงเป็นประชากรครึ่งหนึ่งของประเทศ และในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นี้ รัฐก็ต้องยกเลิกกฎหมายและระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ซึ่งเป็นอุปสรรคขวางกั้นไม่ให้ผู้หญิงซึ่งเป็นประชากรครึ่งหนึ่งของประเทศได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในแผนพัฒนาประเทศ การเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา

อย่างเต็มศักยภาพของหญิงจะต้องเป็นไปในลักษณะการร่วมแรงร่วมใจกับชาย ในการพัฒนาประเทศไปสู่เป้าหมายเดียวกัน และเป็นการเข้ามาในฐานะที่ต่างฝ่ายต่างช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มิใช่เป็นลักษณะของศัตรูที่จะต้องทำหน้ากัน”(๑)

ความหมายของคำว่าความเสมอภาคทางกฎหมาย

ในทัศนะของศาสตราจารย์คอร์เทส ความเสมอภาคทางกฎหมายระหว่างชายและหญิง ไม่ได้หมายความว่าความเสมอภาคแบบสมบูรณ์ (absolute equality) เพราะในระหว่างหญิงและชายนั้นก็ยังมีความแตกต่างกันอยู่บ้าง เพราะฉะนั้นการที่จะต้องมีการวางกฎเกณฑ์เพื่อจำแนกแยกแยะ (classification) โดยถือเอาเรื่องเพศเป็นเกณฑ์ก็คงจะยกเลิกไปไม่ได้ทั้งหมด แต่อย่างไรก็ตาม ก็จะต้องระลึกไว้เสมอว่าเพศจะต้องเป็นสาระสำคัญที่ทำให้ต้องเกิดการวางกฎเกณฑ์ในการจำแนกแยกแยะนั้น ๆ ตัวอย่างเช่น ในสมัยก่อนมีการวางกำหนดกฎเกณฑ์ว่าการทำงานหรือการประกอบอาชีพบางอย่างนั้นจะต้องจำกัดไว้เฉพาะในหมู่ผู้ชายเท่านั้น เช่นการทำงานที่ต้องยกของที่มีน้ำหนัก ๓๐-๕๐ ปอนด์, การเป็นกรรมการเบสบอลล์, การรับราชการทหาร หรือการประกอบอาชีพกฎหมาย การจำแนกแยกแยะโดยใช้เรื่องเพศเป็นเกณฑ์นั้น

-
1. Cortes, Irene. Women Full Equality Before the Law. Women and the Law, Round Table Conference : Achieving for Women Full Equality Before the Law, University of the Philippines, Law Center (1975) หน้า ๒-๓.

แต่เดิมก็ไม่เคยมีใครตั้งคำถามหรือโต้แย้ง แต่ต่อมาก็ได้เกิดเป็นข้อพิพาทในศาลและศาลก็ได้ตัดสินว่าการวางระเบียบกฎเกณฑ์เฉพาะเพศชายเท่านั้นที่จะประกอบอาชีพดังกล่าวได้นั้นเป็นการกระทำที่ถือว่า “เป็นการเลือกปฏิบัติ” (discriminatory) ต่อหญิง ทำให้สิทธิในการประกอบอาชีพของหญิงด้อยกว่าชาย และเพศก็ไม่ใช่อุณหภูมิอันเป็นสาระสำคัญของการประกอบอาชีพดังกล่าว^(๑)

๔. ผลของเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๖

ต่อสถานะภาพของหญิงไทย

ภายใต้ความด้อยพัฒนาทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ดังที่กล่าวมาแล้ว ประกอบกับอคติในทางเพศ ทำให้สถานะภาพของหญิงไทยอยู่ในสภาพที่ต่ำต้อยไม่ทัดเทียมชาย หญิงโสดที่มีการศึกษาดีถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพในการประกอบอาชีพที่มีเกียรติมีศักดิ์ศรี ในขณะที่เดียวกันผู้หญิงที่มีฐานะยากจนขาดการศึกษาก็ตกอยู่ในสภาพวัตถุในทางเพศที่ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการประกอบอาชีพที่สังคมรังเกียจเหยียดหยามเช่น เป็นโสเภณี เป็นสาวอโกโก้ เป็นพนักงานอาบอบนวด ฯลฯ หรือไม่ก็เป็นแรงงานหญิงราคาถูก หญิงมีสามีก็ถูกจำกัดสิทธิในเรื่องของการจัดการทรัพย์สิน การประกอบอาชีพ ฯลฯ เมื่อมีการเรียกร้องให้แก้ไขกฎหมาย โดยสมาคมบัณฑิตสตรีทางกฎหมาย รัฐบาลของจอมพลถนอม กิตติขจร ก็ไม่ให้ความสนใจแต่อย่างใด อีกประการหนึ่ง การเรียกร้องของสมาคมบัณฑิตสตรีทางกฎหมายมุ่งประเด็นไปที่การแก้ไขกฎหมายครอบครัว เช่นสิทธิที่เสมอภาคกันในการจัดการทรัพย์สินใน

๑. Cortes, อ้างแล้ว, หน้า ๓

การฟ้องหย่า การป้องกันการจดทะเบียนสมรสซ้อน ฯลฯ ทำให้ไม่ได้รับความสนับสนุนจากประชาชนทั่วไป เพราะมองเห็นว่าเป็นการเรียกร้องผลประโยชน์ในทางทรัพย์สินของสตรีในวงสังคมชั้นสูง ซึ่งเป็นคนส่วนน้อย อย่างไรก็ตาม เมื่อเกิดเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ ก็ทำให้จอมพลถนอม กิตติขจร จอมพลประภาส จารุเสถียร และพันเอกณรงค์หม่อมอำนาจทางการเมืองลง บรรยากาศทางการเมืองที่เป็นเผด็จการก็ค่อยคลี่คลายไปในทางที่ดีขึ้นบ้าง มีการแต่งตั้งรัฐบาล “ชุดพระราชทาน” ดำเนินการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๑๗ ซึ่งมีบทบัญญัติในมาตรา ๒๘ อย่างชัดเจนว่า “ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน”^(๑) และมาตรา ๒๓๖ บัญญัติให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติแห่งกฎหมายขึ้นใหม่เพื่อให้ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกันภายใน ๒ ปี โดยผลของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๑๗ นี้เองที่ทำให้เกิดการรับรองสิทธิที่เท่าเทียมกันระหว่างชายและหญิงเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ของประเทศไทย และได้มีการดำเนินการแก้ไขกฎหมายต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการของรัฐธรรมนูญฉบับนี้^(๒) อย่างไรก็ตามเมื่อเกิดเหตุการณ์ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ และได้มีการ

๑. มาตรา ๒๘ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยบัญญัติว่า

มาตรา ๒๘ บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การจำกัดสิทธิและเสรีภาพอันเป็นการฝ่าฝืนเจตนารมณ์ตามบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้

๒. โดยผลของรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. ๒๕๑๗ ได้มีการยกเลิกระเบียบที่เคยจำกัดสิทธิไม่ให้หญิงเข้ารับราชการในตำแหน่งผู้พิพากษาและอัยการ ทำให้ปัจจุบันนี้หญิงมีสิทธิสอบเป็นผู้พิพากษาและอัยการได้ ปัจจุบันนี้มีผู้พิพากษาหญิงอยู่ ๓๐ คน และอัยการหญิงจำนวนหนึ่ง แต่ก็ยังมีการจำกัดสิทธิของหญิงในการรับราชการส่วนอื่นอยู่ ซึ่งจะได้กล่าวถึงในตอนต่อไป อนึ่งผู้พิพากษาหญิงที่กล่าวถึงในต้นหมายถึงผู้พิพากษาในศาลแพ่งและศาลอาญา ไม่ได้หมายถึงผู้พิพากษาสมทบในศาลคดีเด็กและเยาวชน ซึ่งมีผู้หญิงที่เคยได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้พิพากษาสมทบก่อนสมัยรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๑๗ แล้ว

ออกกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๒๑ มาตรา ๒๓ ก็เพียงแต่กำหนดไว้ว่า “บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน” ไม่มีการระบุลงไปให้ชัดเจนเกี่ยวกับเรื่องชายและหญิง เหมือนรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. ๒๕๑๗

๕. สถานะทางกฎหมายของหญิงไทยในปัจจุบัน

ถึงแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขกฎหมายต่าง ๆ เพื่อสอดคล้องกับหลักการของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๑๗ แล้ว แต่หญิงไทยก็ยังไม่ได้มีสิทธิและความเสมอภาคตามกฎหมายเท่าเทียมกับชายไทยในหลาย ๆ เรื่อง ซึ่งจะยกมากล่าวโดยอาศัยขอบเขตของปฏิญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อหญิงมาเป็นกรอบในการพิจารณา และในการพิจารณานี้ก็จำเป็นต้องแยกแยะอยู่เสมอระหว่างสิทธิและความเสมอภาคที่กฎหมายรับรองกับสิทธิและความเสมอภาคในทางความเป็นจริงเพราะมีอยู่บ่อยครั้งที่ประชาชน “มีสิทธิ” แต่ไม่ได้มีโอกาสใช้สิทธิ

ในส่วนนี้จะแยกพิจารณาสิทธิและความเสมอภาคตามกฎหมายหญิงเป็นเรื่อง ๆ ดังต่อไปนี้

๑. สิทธิและความเสมอภาคทางกฎหมายในการมีส่วนร่วมทางด้านการเมืองการปกครอง (บทที่ ๗ ของปฏิญญาฯ)
๒. สิทธิและความเสมอภาคทางกฎหมายในเรื่องครอบครัวและสัญชาติของหญิง (บทที่ ๔)
๓. สิทธิทางกฎหมายต่อเนื้อตัวร่างกายของหญิง (บทที่ ๓)
๔. สิทธิและความเสมอภาคทางกฎหมายในตำแหน่งเศรษฐกิจและสังคม (บทที่ ๖)

สิทธิและความเสมอภาคตามกฎหมายในการมีส่วนร่วมทางด้าน
การเมือง การปกครองของสตรี
บทบัญญัติของปฏิญญาสากล

บทที่ ๔ เรียกร้องให้มีการรับรองสิทธิของสตรีในการออกเสียงเลือกตั้ง
สิทธิในการแสดงประชามติ สิทธิที่จะสมัครรับเลือกตั้งในตำแหน่งสาธารณะ
สิทธิที่จะดำรงตำแหน่งสาธารณะและหน้าที่สาธารณะทั้งหลาย โดยให้มีการ
ออกกฎหมายรับรองสิทธิเหล่านี้

ในเรื่องสิทธิและการมีส่วนร่วมทางการเมืองนี้ ไม่ใช่เป็นปัญหาแต่เฉพาะ
ผู้หญิง แต่เป็นปัญหาทั่วไปของประชาชนไทยทั้งชายและหญิง เพราะในเรื่อง
นี้เราจะต้องตั้งคำถามว่านับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕
แม้จะมีบทบัญญัติอย่างชัดเจนถึงสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งของ “ราษฎร
ไม่ว่าเพศใด” ประชาชนไทยทั้งหญิงและชายได้มีโอกาสใช้สิทธิในการเลือก
ตั้งก็ครั้ง เราเคยมีการแสดงประชามติกันบ้างหรือไม่ได้เรื่องสำคัญๆ ที่เกี่ยว
กับปัญหาการอยู่รอดของประเทศโดยส่วนรวม หรือจะมีก็แต่เพียงการแสดง
ประชามติเพื่อลบล้างหลักการหรือยกเลิกกฎหมายเพื่อประโยชน์ของกลุ่มใด
กลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะเท่านั้น สำหรับการสมัครเข้ารับเลือกตั้งนั้นก็ต้องตั้งคำถาม
เดิมว่ามีการเลือกตั้งกันกี่ครั้ง และแต่ละครั้งเป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม
หรือไม่ สำหรับผู้หญิงไทยนั้นนอกจากจะถูกจำกัดสิทธิและการมีส่วนร่วมทาง
ด้านการเมืองด้วย “บรรยากาที่ที่ไม่เป็นประชาธิปไตยแล้ว” ก็ยังถูกจำกัด
สิทธิตามกฎหมายไทยอีกด้วย

บทบัญญัติของกฎหมายไทย

ในการตรวจสอบกฎหมายที่เกี่ยวข้องข้างปรากฏว่า แม้ว่าหญิงไทยจะไม่ถูก

๑. มาตรา ๑๔ พ.ร.บ. ธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ. ๒๔๗๕

จำกัดสิทธิในการใช้สิทธิเลือกตั้งหรือสมัครเป็นผู้รับเลือกตั้งใน รัวกับประเทศ
จังหวัด และในรัวกับเทศบาล แต่หญิงก็ยังไม่มีส่วนร่วมทางด้านการเมือง
การปกครองอย่างเต็มที่เพราะถูกจำกัดสิทธิโดยกฎหมายและระเบียบบังคับต่อไป

๑. พ.ร.บ. ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๑๒ กำหนดคุณสมบัติของผู้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้านว่าจะต้องเป็น “ชายเจ้าบ้าน”
และมาตรา ๑๖ กำหนดคุณสมบัติของผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านว่าจะต้องเป็น “ชาย” ผลของ
มาตรา ๑๒ และมาตรา ๑๖ นี้ ทำให้หญิงถูกจำกัดโอกาสที่จะได้รับเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่
บ้าน กำหนดและไม่มีโอกาสที่จะดำรงตำแหน่งกรรมการขององค์กรปกครองท้องถิ่น
ซึ่งกำหนดให้ผู้ใหญ่บ้านเป็นกรรมการโดยตำแหน่ง องค์กรเหล่านี้ได้แก่

๑.๑ สภาตำบล (ตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๑๒๖ ข้อ ๕)

๑.๒ กรรมการกลางของหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (ตาม
พ.ร.บ. จัดระเบียบหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง พ.ศ. ๒๕๒๒ มาตรา ๑)

๑.๓ คณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน (ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย
ว่าด้วยคณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้านและตำบล พ.ศ. ๒๕๐๘ ข้อ ๔)

๑.๔ คณะกรรมการสุขาภิบาล (ตาม พ.ร.บ. สุขาภิบาล พ.ศ. ๒๔๘๕
มาตรา ๑)*

๒. หญิงถูกจำกัดสิทธิ โดยระเบียบของสำนักงานคณะกรรมการพลเรือน
เรื่อง “คุณสมบัติเฉพาะสำหรับตำแหน่งตามมาตรฐานกำหนดตำแหน่ง ไม่ให้รับ
ราชการเป็นปลัดอำเภอ สมุหบัญชีอำเภอ นายตรวจการสรรพสามิตส่วนภูมิภาค
อนุศาสนาจารย์ เจ้าหน้าที่ป่าไม้

*หมายเหตุ ต่อมาได้มีการประกาศใช้ พ.ร.บ. ลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๖) พ.ศ.
๒๕๒๕ แก้ไขให้สตรีสิทธิสมัครเข้ารับการเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้านได้ โดยผล
ของกฎหมายฉบับนี้ทำให้สตรีสามารถดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน และดำรงตำแหน่งอื่น ๆ ตามที่ระบุไว้ในข้อ ๑.๑-๑.๔ ของรายงานฉบับนี้ได้ ปัจจุบันนี้มี
กำหนดและผู้ใหญ่บ้านที่เป็นสตรีหลายคน พ.ร.บ. ลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับ
ที่ ๖) นี้ มีผลใช้บังคับมาตั้งแต่วันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๒๕

ข้อเสนอแนะ

๑. ควรแก้ไขคุณสมบัติใน พ.ร.บ. ปกครองท้องที่ ๒๕๕๑ ให้หญิงมีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้านได้ ในกรณีที่รัฐสามารถให้หลักประกันในเรื่องสวัสดิภาพและความปลอดภัยของหญิงแล้ว

๒. ควรกำหนดระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านไว้เป็นวาระ เพราะปัจจุบันผู้ใหญ่บ้านหลังจากที่ได้รับเลือกตั้งแล้วถ้าไม่มีเหตุตามกฎหมายที่จะต้องพ้นจากตำแหน่ง ก็สามารถที่จะอยู่ในตำแหน่งได้จนอายุครบ ๖๐ ปี การอยู่ในตำแหน่งตลอดไปเป็นช่องทางที่จะทำให้การส่งมอบอำนาจและอิทธิพลทางการเมือง และปิดโอกาสไม่ให้ผู้นอมนมีส่วนร่วมทางการเมือง

การกำหนดวาระในการดำรงตำแหน่งของผู้ใหญ่บ้านในระยะเริ่มต้น อาจจะไม่จำเป็นที่จะต้องกำหนดให้เหมือนกันทั่วประเทศ แต่อาจจะกำหนดให้สอดคล้องกับความเข้าใจและความตื่นตัวด้านการเมืองการปกครองของประชาชนในแต่ละท้องที่ก่อน ในขณะที่เดียวกันรัฐต้องพยายามที่จะให้การศึกษาทางด้านการเมืองการปกครองแก่ประชาชน เพื่อยกระดับควบคู่กันไปด้วย และตั้งเป้าหมายไว้ว่าจะกำหนดวาระของการดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านให้มระยะเวลาเท่ากันทั่วประเทศภายในกี่ปี

๓. ควรกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดกิจกรรมและสวัสดิการเกี่ยวกับสตรีและเด็ก

๔. ควรมีการสังคายนากฎหมายว่าด้วยการปกครองท้องที่ทั้งหมด เพราะปัจจุบันมีอยู่มากมายหลายฉบับ บางฉบับก็ใช้บังคับมาเป็นเวลานาน เช่น พ.ร.บ. ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๕๕๑ ควรมีการพิจารณาแก้ไขให้เป็นระบบ เพื่อง่ายแก่การบังคับใช้ และเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

๕. ควรแก้ไขระเบียบสำนักงานคณะกรรมการพลเรือนเรื่อง คุณสมบัติเฉพาะสำหรับตำแหน่งตามมาตรฐานกำหนดตำแหน่ง เพื่อเปิดโอกาสให้หญิงเข้ารับตำแหน่งปลัดอำเภอ สมุห์บัญชีอำเภอ นายตรวจการสรรพสามิตส่วนภูมิภาค เจ้าหน้าที่ป่าไม้ อนุศาสนาจารย์ เมื่อรัฐสามารถให้หลักประกันเกี่ยวกับสวัสดิภาพและความปลอดภัยของหญิงแล้ว

สิทธิและความเสมอภาคทางกฎหมายในเรื่องครอบครัวและสัญชาติของหญิง

สิทธิทางกฎหมายในเรื่องครอบครัว

บทบัญญัติของปฏิญญาสากลว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อหญิง บทที่ ๖ กำหนดว่า

๑. จะต้องใช้มาตรการทุกอย่างที่เหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งมาตรการในทางนิติบัญญัติเพื่อประกันว่า หญิงไม่ว่าจะสมรสแล้วหรือไม่ จะมีสิทธิเท่าเทียมกับชายในเรื่องกฎหมายแพ่ง โดยเฉพาะในเรื่องที่จะกล่าวในลำดับต่อไป แต่ทั้งนี้มาตรการเหล่านั้นจะต้องไม่เป็นภัยต่อการคุ้มครองเอกภาพและประสานภาพของครอบครัว ซึ่งยังคงเป็นหน่วยพื้นฐานของทุกสังคม

๑.๑ สิทธิที่จะแสวงหา จักการ ใช้ จำหน่าย และรับมรดก ตลอดจนจรรยาพัยสินที่ได้มาระหว่างการสมรส

๑.๒ สิทธิที่จะมีความเท่าเทียมในความสามารถตามกฎหมาย และการใช้ความสามารถนั้น

๑.๓ สิทธิเท่าเทียมกับชายในเรื่องกฎหมายว่าด้วยการเคลื่อนย้ายของบุคคล

๒. จะต้องใช้มาตรการทุกอย่างที่เหมาะสมเพื่อประกันต่อหลักความเท่าเทียมแห่งสถานะของสามีและภรรยา กล่าวโดยเฉพาะ คือ

๒.๑ หญิงจะมีสิทธิเช่นชายในการเลือกคู่ครองอย่างเสรี และในการที่จะสมรสโดยหญิงสมัครใจอย่างเสรีและเต็มที่

๒.๒ หญิงจะมีสิทธิเท่าเทียมชายในระหว่างการสมรสและหลังจากการเลิกสมรสแล้ว ในทุกกรณีประโยชน์ของลูกย่อมสำคัญที่สุด

๒.๓ บิดามารค้าย่อมมีสิทธิและหน้าที่เท่ากัน ในเรื่องเกี่ยวกับลูก
ประโยชน์ของลูกย่อมสำคัญที่สุดในทุกกรณี

๓. ต้องห้ามการสมรสในวัยเด็ก และการหมั้นของเด็กหญิงก่อนวัยสาว
(Puberty) และจะต้องใช้มาตรการที่มีประสิทธิผลรวมทั้งการตรากฎหมาย
เพื่อกำหนดอายุขั้นต่ำของการสมรส และเพื่อให้ต้องจดทะเบียนสมรสในห
ทะเบียนของทางการ

บทบัญญัติของกฎหมายไทย

เมื่อตรวจสอบประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ ว่าด้วยครอบครัว
ปรากฏว่าหลังจากที่ได้มีการแก้ไขกฎหมายครอบครัวเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๙
แล้วก็ทำให้สถานะของหญิงที่ขึ้นจากเดิมมาก และบทบัญญัติส่วนใหญ่ของ
กฎหมายปัจจุบันก็สอดคล้องหลักการต่าง ๆ ของปฏิญญาฯ ล ฯ อย่างไรก็ตาม
ก็ยังไม่อาจสรุปได้ว่า สถานะทางกฎหมายในเรื่องครอบครัวของชายและหญิง
มีความทัดเทียมเสมอภาคกันอย่างสมบูรณ์ เพราะแม้จะมีการแก้ไขกฎหมาย
ใหม่แล้ว แต่ก็ยังมีบทบัญญัติที่แสดงให้เห็นความเหลื่อมล้ำกันอยู่

การศึกษาบทนี้จะแบ่งออกเป็นส่วนๆ ดังนี้ ส่วนแรกจะกล่าวถึงบทบัญญัติ
ของกฎหมายไทยซึ่งสอดคล้องกับปฏิญญาฯ ล ฯ แล้ว ส่วนที่สองจะกล่าวถึง
ปัญหาบางประการที่ถึงแม้กฎหมายจะให้ความคุ้มครองหรือกำหนดให้ชายหญิง
ต้องรับภาระร่วมกัน แต่ในสภาพความเป็นจริงหญิงยังต้องรับภาระหนักกว่า
ส่วนที่สามจะกล่าวถึงสิทธิและหน้าที่ที่ยังไม่เสมอภาคกัน ส่วนที่สี่จะกล่าวถึง
ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการแก้ไขกฎหมายครอบครัว เพื่อให้เกิดความเสมอภาค
และหลังจากที่จบการศึกษาเรื่องสิทธิเกี่ยวกับกฎหมายครอบครัวแล้ว จะ
พิจารณาเรื่องสิทธิเกี่ยวกับสัญชาติของหญิง

๑. บทบัญญัติที่สอดคล้องกับปฏิญญาฯ ได้แก่

๑.๑ บทบัญญัติที่ป้องกันไม่ให้มีการสมรสหรือการหมั้นก่อนวัยอันสมควร มีบัญญัติไว้ในมาตรา ๑๔๓๕ ว่า การหมั้นจะทำได้ต่อเมื่อชายและหญิงมีอายุครบสิบเจ็ดปีบริบูรณ์แล้ว และมาตรา ๑๔๔๘ กำหนดว่าการสมรสจะทำได้ต่อเมื่อชายและหญิงมีอายุครบสิบเจ็ดปีบริบูรณ์ นอกจากนี้ก็ยังบัญญัติต่อไปอีกว่า การที่ผู้เยาว์จะทำการหมั้นหรือทำการสมรสจะต้องได้รับความยินยอมจากบิดามารดาหรือผู้ปกครองก่อน ในกรณีที่บิดามารดาหรือผู้ปกครองไม่ให้ความยินยอมโดยไม่มีเหตุผลอันสมควรผู้เยาว์สามารถขอต่อศาลให้ให้ความยินยอมแทนได้ บทบัญญัติเหล่านี้มีขึ้นเพื่อคุ้มครองไม่ให้ผู้เยาว์ทำการหมั้นหรือสมรสก่อนที่จะถึงวัยอันสมควร เพราะยังไม่เติบโตพอที่จะรับผิดชอบชีวิตครอบครัวได้

๑.๒ บทบัญญัติที่รับรองสิทธิเท่าเทียมชายในการเลือกคู่ครองและทำการสมรสโดยสมัครใจและเสรี ซึ่งบัญญัติไว้ใน ป.พ.พ มาตรา ๑๔๕๘ ว่า “การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อชายหญิงยินยอมเป็นสามีภริยากัน” ถ้าการสมรสไม่ได้เกิดขึ้นจากความยินยอมของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง การสมรสนั้นถือว่าเป็นโมฆะตามมาตรา ๑๔๕๖

๑.๓ บทบัญญัติที่กำหนดให้มีการจดทะเบียนสมรสไว้ในหอทะเบียนของทางการซึ่ง ป.พ.พ. มาตรา ๑๔๖๕ ก็บัญญัติไว้สอดคล้องกันคือ บัญญัติว่าการสมรสจะสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อได้มีการจดทะเบียนสมรสตามมาตรา ๑๔๕๗

๑.๔ บทบัญญัติที่รับรองสิทธิอันเท่าเทียมกันในการแสวงหา จัดการ ใช้ จำหน่ายและรับมรดก ตลอดจนจรรยาบรรณที่ได้มาในระหว่างสมรส ดังที่

บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๕๗๖ ว่า “นอกจากสัญญาก่อนการสมรสจะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น สามีและภริยาเป็นผู้จัดการสินสมรสร่วมกัน” อย่างไรก็ตาม สำหรับสามีภริยาที่สมรสกันก่อนประกาศใช้กฎหมายใหม่ในส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจในการจัดการสินบริคณห์ก็ให้เป็นไปตามกฎหมายเดิม ซึ่งส่วนใหญ่สามีจะเป็นผู้มีอำนาจจัดการ

๑.๕ บทบัญญัติที่รับรองสิทธิที่เท่าเทียมกันในการมีความสามารถตามกฎหมายและการใช้ความสามารถนั้น ก่อนที่จะมีการแก้ไขกฎหมายหมิงมีสามีถูกจำกัดอำนาจไม่ให้กระทำการใดที่จะผูกพันสินบริคณห์ โดยไม่ได้รับอนุญาตจากสามีก่อน ถ้าจะทำกิจการค้าแยกจากสามีก็ต้องได้รับอนุญาตก่อน และจะต้องถือภูมิลำเนาตามสามี ปัจจุบันกฎหมายที่จำกัดสิทธิดังกล่าวนี้ถูกยกเลิกไป ทำให้หญิงมีความสามารถเท่าเทียมกับชายตามกฎหมายแล้ว

๑.๖ บทบัญญัติที่รับรองสิทธิและหน้าที่ของบิดามารดาที่มีต่อบุตรอย่างทัดเทียมกันทั้งในระหว่างการสมรส และระหว่างที่บิดามารดาหย่าขาดจากกันแล้ว กล่าวคือ

ในระหว่างการสมรส บัญญัติไว้ว่า บุตรซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะต้องอยู่ภายใต้อำนาจปกครองของบิดาและมารดา (ม. ๑๕๖๖) และบัญญัติต่อไปว่า บิดาและมารดาจำต้องอุปการะเลี้ยงดู และให้การศึกษาตามสมควรแก่บุตรในระหว่างที่เป็นผู้เยาว์

ในกรณีที่บิดามารดาหย่าขาดจากกัน ต้องพิจารณาว่าเป็นการหย่าขาดโดยความตกลงยินยอมของทั้งสองฝ่าย หรือเป็นการหย่าโดยคำพิพากษาของศาล

— ถ้าเป็นการหย่าด้วยความยินยอมให้ทำหนังสือตกลงกันว่าฝ่ายใดจะเป็นผู้ปกครองบุตร ถ้าไม่ได้ตกลงกันไว้หรือตกลงกันไม่ได้ให้ศาลเป็นผู้

ชัชชาติ (ม. ๑๕๒๐ วรรคแรก) สำหรับเรื่องค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรนั้น ก็ให้ตกลงกันในสัญญาหย่าด้วยว่า สามีภริยาทั้งสองฝ่ายหรือสามีภริยาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแต่เพียงฝ่ายเดียวจะเป็นผู้ออกค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรเป็นจำนวนเงินเท่าใด (ม. ๑๕๒๒ วรรคแรก) ถ้าไม่ได้ตกลงไว้ให้ศาลเป็นผู้กำหนด

— ถ้าเป็นการหย่าโดยคำพิพากษาของศาล ให้ฝ่ายชนะคดีเป็นผู้ปกครองเว้นแต่ศาลจะชัชชาติให้อีกฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลภายนอกเป็นผู้ปกครอง (ม. ๑๕๒๐ วรรคสอง) ส่วนค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรนั้นให้ศาลเป็นผู้กำหนด (ม. ๑๕๒๒ วรรคสอง)

๒. ปัญหาบางประการที่กฎหมายคุ้มครองแต่หญิงยังเสียเปรียบอยู่

๒.๑. ปัญหาเรื่องการจดทะเบียนสมรส ถึงแม้ว่ากฎหมายไทยจะได้บัญญัติเรื่องการจดทะเบียนสมรสไว้สอดคล้องกับปฏิญญาฯ แต่ในทางปฏิบัติก็ยังเป็นปัญหามาก ทั้งนี้เนื่องจากมีชายหญิงจำนวนไม่น้อยที่อยู่กินร่วมกันโดยไม่จดทะเบียนสมรส ทำให้คู่สมรสหรือบุตรขาดสิทธิอันจะมีพึงได้ตามกฎหมาย นอกจากนี้ยังมีปัญหาเรื่องการจดทะเบียนสมรสซ้อนของชาย ทำให้เกิดปัญหภายในครอบครัว ทั้งนี้เนื่องจากประเทศไทยยังไม่มีระบบทะเบียนสมรสกลาง และโทษในการจดทะเบียนสมรสซ้อนไม่มี มีแต่โทษแจ้งความเท็จต่อเจ้าพนักงานซึ่งเป็นเพียงลหุโทษเท่านั้น

๒.๒. ปัญหาเรื่องภาระหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูบุตรที่หญิงต้องรับภาระฝ่ายเดียว กล่าวคือ ถึงแม้ว่ากฎหมายไทยจะบัญญัติให้ชายและหญิงมีสิทธิและหน้าที่ต่อบุตรอย่างเท่าเทียมกัน แต่ในทางปฏิบัติเมื่อเกิดการหย่าขาดจากกันแล้วปรากฏว่า หญิงจะต้องรับภาระมากกว่าชายในการอุปการะเลี้ยงดูบุตร ถึงแม้ว่าในสัญญาหย่าหรือคำพิพากษาของศาลจะกำหนดให้ฝ่าย

ชายเป็นผู้จ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตร หรือให้ทั้งชายและหญิงร่วมรับภาระด้วยกัน แต่ในสภาพความเป็นจริงก็คือว่า หญิงต้องรับภาระโดยลำพัง เพราะส่วนใหญ่บุตรจะอยู่กับฝ่ายหญิง และหญิงไม่สามารถที่จะขอให้รับเงินเดือนหรือรายได้ของชายมาเพื่อใช้เป็นค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรได้เลย เพราะปัจจุบันนี้ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๘๖ บัญญัติว่า “เงินเดือน บำเหน็จ บำนาญ และเบี้ยหวัดของข้าราชการและลูกจ้างของรัฐ ไม่อยู่ในชายที่จะถูกบังคับคดี”

๓. สิทธิและหน้าที่ที่ยังไม่เสมอภาคกัน

แม้ว่าจะมีการแก้ไขกฎหมายครอบครัวเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๙ เพื่อให้เกิดความเสมอภาคระหว่างชายและหญิง ซึ่งเป็นเป้าหมายของการแก้ไขกฎหมายในครั้งนั้น แต่ก็ปรากฏว่าในกฎหมายครอบครัวที่แก้ไขใหม่นี้ ก็ยังมีอยู่หลายมาตราที่ตอกย้ำให้เห็นความไม่เสมอภาคระหว่างชายและหญิงอยู่ ความไม่เสมอภาคนี้มีพื้นฐานมาแต่ดั้งเดิมที่ปฏิบัติต่อหญิงเสมือนว่า หญิงเป็นวัตถุสิ่งของที่ชายอาศัยถือเอาเป็นกรรมสิทธิ์ได้และเมื่อยึดถือแล้วทำให้ชายเกิดสิทธิ และสามารถปกป้องสิทธิของตนต่อบุคคลภายนอกที่มาละเมิดสิทธิได้ นอกจากนี้ที่กล่าวมาแล้วกฎหมายก็ยังมีส่วนมาจากค่านิยมของสังคมไทย ที่กำหนดมาตรฐานความประพฤติในทางเพศของหญิงและชายไว้ในลักษณะที่ต่างกัน กล่าวคือ เข้มงวดกวัดขั้นต่อเรื่องพรหมจารีและพฤติกรรมทางเพศของฝ่ายหญิง เรียกร้องให้หญิงมีหน้าที่รักษานวลสงวนตัว ซื่อสัตย์จงรักภักดีต่อสามีในทุกกรณี แต่ในขณะที่เดียวกันก็มีได้วางข้อกำหนดเดียวกันให้กับชายด้วย แต่กลับยกย่องส่งเสริมให้ชายมีสิทธิเสรีภาพในทางเพศอย่างไม่มีขอบเขต การส่งเสริมสะท้อนออกมาในค่านิยมต่าง ๆ ที่เห็นได้ชัดเจนนที่สุกก็คือกฎหมายลักษณะ

ผู้เมียที่ให้สิทธิชายมีเมียหลายคน มีสิทธิที่จะเขียนตีคำว่าภริยา และมีสิทธิที่จะเอาเมียไปจำหน่ายนำประกันเงินกู้ เมื่อมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ยกเลิกบัญญัติที่ให้สามีขายภริยาได้ แต่สถานะทางกฎหมายของหญิงก็ไม่ได้เท่าเทียมชายในทุกด้าน และแม้แต่กฎหมายครอบครัวที่ชำระแก้ไขครั้งสุดท้ายก็ยังมีบทบัญญัติที่แสดงให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมทางสิทธิอยู่ กล่าวคือ

๓.๑ สิทธิในการเลิกสัญญาหมั้น ได้แก่บทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งพาณิชย์ ตั้งแต่มาตรา ๑๔๔๒-๑๔๔๖ บทบัญญัติเหล่านี้ใช้บังคับแก่กรณีที่หญิงชายทำการหมั้นกันแล้ว แต่ไม่ได้ทำการสมรส ทั้งนี้ เป็นเพราะมีเหตุสำคัญเกิดขึ้นแก่คู่หมั้นฝ่ายหนึ่งและทำให้คู่หมั้นอีกฝ่ายหนึ่งไม่ประสงค์ที่จะทำการสมรสต่อไป คู่หมั้นทั้งสองจะมีสิทธิหน้าที่ต่อกันอย่างไร

ในเรื่องนี้มีบัญญัติไว้ในมาตรา ๑๔๔๒ ว่า “ในกรณีมีเหตุสำคัญอันเกิดแก่หญิงคู่หมั้นทำให้ชายไม่สมควรสมรสกับหญิงนั้น ชายมีสิทธิบอกเลิกสัญญาหมั้นได้และให้หญิงคืนของหมั้นให้แก่ชาย” และมาตรา ๑๔๔๓ บัญญัติไว้ในทำนองเดียวกันว่า “ในกรณีมีเหตุสำคัญอันเกิดแก่ชายคู่หมั้น ทำให้หญิงไม่สมควรสมรสกับชายนั้น หญิงมีสิทธิบอกเลิกสัญญาหมั้นได้โดยไม่ต้องคืนของหมั้นแก่ชาย” ถ้าจะพิจารณา แต่เฉพาะสองมาตรานี้ก็จะเห็นว่าเป็นธรรมแก่กันทั้งสองฝ่าย เพราะให้สิทธิแก่ชายและหญิงที่จะไม่ทำการสมรส เพราะมีเหตุอันเกิดแก่อีกฝ่ายหนึ่งซึ่งตนไม่สมควรสมรสด้วย แต่ถ้าพิจารณาต่อไปถึงมาตรา ๑๔๔๕ และมาตรา ๑๔๔๖ ก็จะเห็นความไม่เสมอภาคและจะเห็นอิทธิพลของแนวความคิดดั้งเดิมที่ถือว่า หญิงเป็นทรัพย์สิน หญิงต้องเป็นพรหมจรรย์ และหญิงต้องซื่อสัตย์ ทั้งนี้เนื่องมาจากเหตุผลที่ว่า ถ้าหญิง

คู้หมั้นต้องการจะเลิกสัญญาหมั้นเพราะ “มีเหตุสำคัญอันเกิดแก่ตัวชายคู้หมั้น” แล้วหญิงจะทำได้ก่อนข้างลำบากเพราะกฎหมายไม่ได้บัญญัติความหมายของ คำว่า “เหตุสำคัญอันเกิดแก่ตัวชายคู้หมั้น” ไว้โดยเฉพาะเจาะจง เปิดโอกาส ให้ผู้พิพากษาซึ่งส่วนใหญ่ก็เป็นผู้ชายใช้ดุลยพินิจตัดสินว่า เหตุอย่างไรที่จะ สำคัญพอที่จะทำให้หญิงไม่ยอมแต่งงานด้วย แต่ในทางกลับกันกฎหมายกลับ บัญญัติเรื่องการสูญเสียพรหมจรรย์ของหญิงแก่ชายอื่นว่าเป็นเหตุสำคัญเพียง พอที่ทำให้ชายคู้หมั้นใช้บอกเลิกสัญญาหมั้นได้ นอกเหนือไปจากเหตุอื่น ๆ ที่เปิดโอกาสให้ศาลใช้ดุลยพินิจเองตามมาตรา ๑๔๔๒ อยู่แล้ว เพราะมาตรา ๑๔๔๕ บัญญัติว่า “ชายคู้หมั้นอาจจะเรียกค่าทดแทนจากชายอื่น ซึ่งได้ ร่วมประเวณีกับหญิงคู้หมั้นโดยรู้ หรือควรจะรู้ว่าหญิงได้หมั้นกับชายคู้หมั้น นั้นแล้วได้ เมื่อชายคู้หมั้นได้บอกเลิกสัญญาหมั้นตามมาตรา ๑๔๔๒ แล้ว” แล้วยังได้บัญญัติต่อไปในมาตรา ๑๔๔๖ ว่า “ชายคู้หมั้นอาจเรียกค่าทด แทนจากชายอื่น ซึ่งได้ข่มขืนกระทำชำเราหรือพยายามข่มขืนกระทำชำเรา หญิงคู้หมั้นโดยรู้หรือควรจะรู้ว่าหญิงได้หมั้นแล้ว โดยไม่จำเป็นต้องบอกเลิก สัญญาหมั้น” ที่กล่าวว่ามาตรา ๑๔๔๕ และมาตรา ๑๔๔๖ แสดงให้เห็นถึง ความไม่ทัดเทียมก็เพราะเหตุผลว่าได้บัญญัติรับรองแต่สิทธิของฝ่ายชาย แต่ไม่ บัญญัติถึงสิทธิของฝ่ายหญิงไว้ในลักษณะเฉพาะเจาะจงเลย เพราะฉะนั้นถ้า เกิดหมั้นกันแล้วชายคู้หมั้นไปร่วมประเวณีกับหญิงอื่น นอกจากหญิงคู้หมั้น จะเรียกค่าทดแทนจากหญิงนั้นไม่ได้แล้ว ก็อาจจะถอนหมั้นไม่ได้ด้วย เพราะ ศาลอาจตีความว่า ถึงแม้ว่าชายคู้หมั้นจะไปร่วมประเวณีกับหญิงอื่น แต่ก็ไม่ ใช่เป็นเหตุสำคัญพอที่จะเลิกสัญญาหมั้นก็ได้ เพราะฉะนั้นมาตรา ๑๔๔๕ และมาตรา ๑๔๔๖ จึงเป็นกฎหมายที่มีลักษณะเลือกปฏิบัติเพราะให้สิทธิแก่

ชายฝ่ายเดียว ในการที่จะเรียกค่าทดแทนจากชายอื่นที่มาล่วงเกินหญิงคู่หมั้นของตนทางประเวณี ไม่ว่าจะหญิงนั้นจะยินยอมตามมาตรา ๑๔๔๕ หรือถูกข่มขืนใจตามมาตรา ๑๔๕๖ ก็ตาม แต่ในขณะที่เดียวกันก็มิให้สิทธิหญิงคู่หมั้นที่จะเรียกค่าทดแทนจากหญิงอื่นที่มาร่วมประเวณีกับชายคู่หมั้นของตนด้วย มีปัญหาที่น่าพิจารณาว่าเหตุใดกฎหมายจึงยอมให้ชายเรียกค่าทดแทนได้ ที่ยอมให้เรียกได้เพราะเมื่อหมั้นกันแล้ว ชายเกิดสิทธิในตัวของหญิงคู่หมั้นใช่หรือไม่ และเมื่อเกิดสิทธิก็สามารถเรียกค่าทดแทนจากผู้มาละเมิดสิทธิได้ ไม่ว่าจะเป็นการที่หญิงคู่หมั้นถูกข่มขืนหรือหญิงคู่หมั้นยินยอมในการร่วมประเวณีก็ตาม มีข้อน่าสังเกตว่าในกรณีที่หญิงคู่หมั้นยินยอมร่วมประเวณีกับชายอื่น หญิงคู่หมั้นจะเรียกค่าสินไหมทดแทนจากชายนั้นไม่ได้ ตามหลักเรื่องความยินยอมไม่ก่อให้เกิดการละเมิด แต่กฎหมายกลับให้สิทธิแก่ชายคู่หมั้นที่จะเรียกค่าทดแทนได้ ผลในทางกฎหมายก็คือ หญิงมีสถานะเป็นเพียงทรัพย์สิน ซึ่งตกเป็นกรรมสิทธิ์ของชายคู่หมั้นนับแต่ได้มีการหมั้นหมายกัน การที่ชายอื่นมาล่วงเกินจึงเป็นการละเมิดต่อทรัพย์สินและชื่อเสียงของชายคู่หมั้น แต่เมื่อเราย้อนกลับไปพิจารณาทางฝ่ายหญิงคู่หมั้นบ้าง ก็จะไม่เห็นการรับรองสิทธิทั้งสองประการนี้เลย ผลแตกต่างก็คือว่า หญิงถูกผู้มาละเมิดนั้นเป็นต้นไปแต่จะยังไม่มีสิทธิใดๆ ทั้งสิ้นจนกว่าจะมีการสมรส แล้วถึงจะขอหย่าจากสามีเพราะสามีไป “อุบายกระเลียงคูหรือยกย่องหญิงอื่นจนภริยา” ได้ และเมื่อศาลพิพากษาให้หย่าแล้ว ภริยาจึงจะมีสิทธิ์ที่จะได้รับค่าทดแทนจากสามีหรือจาก “หญิงอื่นที่แสดงตนโดยเปิดเผย เพื่อแสดงว่าตนมีความสัมพันธ์กับสามีในทำนองชู้สาว” ตามมาตรา ๑๕๒๓) ส่วนสิทธิของชายนั้นกฎหมายให้การรับรองไว้ นับแต่ที่มีการหมั้นเป็นต้นไป เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ต้องสรุปว่าหญิงยังมิได้รับการรับรองให้มีสถานะเสมอภาคอย่างเท่าเทียมชายอย่างแท้จริง

๓.๒ สิทธิในการฟ้องหย่า

นอกจากมาตรา ๑๔๔๖ และมาตรา ๑๔๔๖ แล้วก็ยังมีเหตุฟ้องหย่าตาม มาตรา ๑๕๑๖ ซึ่งเป็นกฎหมายอีกมาตราหนึ่งที่แสดงให้เห็นความไม่เสมอภาค กล่าวคือ ในขณะที่เหตุอื่นๆ ตามอนุมาตรา (๒) ถึงอนุมาตรา (๑๐) กฎหมาย จะบัญญัติไว้ให้มีผลบังคับทั้งสามีและภรรยาเช่น “สามีหรือภรรยาจงใจจะทิ้งร้าง อีกฝ่ายหนึ่ง...” “สามีหรือภรรยาประพฤติชั่ว...” แต่บทบัญญัติที่ตามอนุมาตรา (๑) กลับบัญญัติแยกออกกันชัดเจนว่า ถ้าภริยามีชู้ (แม้แต่เพียงไปร่วมประเวณี กับชายอื่นเพียงครั้งเดียวแล้วถูกสามีจับได้) สามีฟ้องหย่าได้ทันที แต่ภริยา จะฟ้องหย่าสามีได้ก็ต่อเมื่อ “สามีอุปการะเลี้ยงดูหรือยกย่องหญิงอื่นจนภริยา” เท่านั้น บทบัญญัติในเรื่องการเรียกค่าทดแทนจากชายอื่นตามมาตรา ๑๔๔๐ - ๑๔๔๖ และเหตุหย่าตามมาตรา ๑๕๒๖ (๑) จึงเป็นการกำหนดหน้าที่ที่จะต้องซื่อสัตย์จงรักภักดีให้แก่หญิงฝ่ายเดียวทั้งก่อนและหลังการสมรส

ข้อเสนอแนะ

๑. ควรยกเลิกประมวลกฎหมายแพ่งพาณิชย์มาตรา ๑๔๔๕ และมาตรา ๑๔๔๖ เพื่อให้ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกันในการบอกเลิกสัญญาหมั้นตามที่กำหนดไว้แล้วในมาตรา ๑๔๔๒ และมาตรา ๑๔๔๓

๒. ให้แก้ไขเหตุหย่าในมาตรา ๑๕๑๖ (๑) ให้เป็นว่าถ้าสามีหรือภริยา มีชู้อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้ ทั้งนี้เพราะความซื่อสัตย์จงรักภักดีระหว่างสามี ภริยาเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะทำให้เกิดความสงบสุขและความมั่นคงของสถาบัน ครอบครัว กฎหมายควรส่งเสริมให้ทั้งสามีและภริยาซื่อสัตย์จงรักภักดีต่อกันและกันโดยเท่าเทียมกัน ไม่ควรวางข้อกำหนดของกฎหมายให้มีลักษณะ ลักลั่นโดยการให้เหตุผลว่าสภาพทางธรรมชาติที่หญิงสามารถตั้งครรภ์ได้

ทำให้หญิงต้องมีความระมัดระวังในเรื่องความสัมพันธ์ทางเพศกับชายอื่นมากกว่าสามี ถ้าปล่อยให้ภริยามีสรีระทางเพศเหมือนกับสามีแล้ว สามีอาจจะต้องรับเลี้ยงบุตรของชายอื่นโดยที่ไม่รู้ตัวก็ได้ เพราะถ้าจะพิจารณาแต่เรื่องนี้แล้วก็สามารถที่จะตกเตียงอภิปรายต่อไปได้อีกว่า การที่สามีไปยุ่งเกี่ยวกับหญิงอื่นก็อาจทำให้เกิดบุตรขึ้นได้เหมือนกัน

๓. ให้แก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา ๒๘๖ เพื่อให้เงินเดือน บำเหน็จ บำนาญ และเบี้ยหวัดของข้าราชการและลูกจ้างของรัฐอยู่ในข่ายที่จะถูกบังคับคดีเพื่อนำมาชำระหนี้ค่าอุปการะเลี้ยงดูหรือหนี้อื่น ๆ ในครอบครัวได้

๔. ควรให้การศึกษาแก่ประชาชนถึงความสำคัญของการจดทะเบียนสมรสและควรปลูกฝังให้ประชาชนมีความซื่อสัตย์จงรักภักดีต่อกฎสมรสของตนเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการจดทะเบียนสมรสซ้อน

๕. ควรจัดให้มีบริการ ปรึกษาปัญหาเกี่ยวกับครอบครัว (Family Counselling) ทั้งนี้เพื่อให้คำแนะนำปรึกษาและป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาการหย่าร้าง

๖. ควรขยายศาลคดีเด็กและเยาวชนให้ครอบคลุมไปในทุกจังหวัด และให้ศาลคดีเด็กและเยาวชนมีอำนาจในการพิจารณาคดีครอบครัวด้วย ทั้งนี้ เพราะมูลเหตุของการกระทำความผิดของเด็กส่วนหนึ่งก็มีพื้นฐานมาจากปัญหาครอบครัว

สิทธิทางกฎหมายในการได้มาเปลี่ยนแปลงหรือคงไว้ซึ่งสัญชาติของหญิง
บทบัญญัติของบัญญัติสาทล ๑ ล ๑

บทที่ ๕ กำหนดว่า "หญิงย่อมมีสิทธิเช่นชายในการได้มา เปลี่ยนหรือ

คงไว้ซึ่งสัญชาติของตน การสมรสกับคนต่างด้าวไม่ก่อผลกระทบต่อดัชนีสัญชาติของภรรยา ไม่ว่าจะโดยทำให้หญิงนั้นไร้สัญชาติหรือบังคับให้หญิงนั้นถือสัญชาติของสามี”

บทบัญญัติของกฎหมายไทย

๑. การได้มาซึ่งสัญชาติ ตามที่ตรวจสอบ พ.ร.บ. สัญชาติ พ.ศ. ๒๕๐๘ และประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๓๓๗ ประกาศว่า กฎหมายรับรองสิทธิของชายและหญิงในการได้มาซึ่งสัญชาติของตนในเงื่อนไขที่เหมือนนั้น กล่าวคือ มาตรา ๗ ของ พ.ร.บ. สัญชาติ บัญญัติถึงการได้มาซึ่งสัญชาติว่า บุคคลต่อไปนี้อย่ามได้มาซึ่งสัญชาติไทยโดยการเกิด คือ

๑.๑ ผู้เกิดโดยบิดาเป็นผู้มีสัญชาติไทยไม่ว่าเกิดในหรือนอกราชอาณาจักร

๑.๒ ผู้เกิดนอกราชอาณาจักรไทย โดยมารดาเป็นผู้มีสัญชาติไทย แต่ไม่ปรากฏบิดาที่ชอบด้วยกฎหมาย หรือบิดาไม่มีสัญชาติ

เดิมมาตรา ๗ เคยบัญญัติถึงการได้มาซึ่งสัญชาติไว้อีกกรณีหนึ่งคือ กรณีที่บุคคลนั้นเกิดในราชอาณาจักรไทย แต่ปัจจุบันได้มีประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๓๓๗ ออกมาถอนสัญชาติไทยของบุคคลที่เกิดในราชอาณาจักรไทย โดยบิดาเป็นคนต่างด้าว หรือมารดาเป็นต่างด้าว แต่ไม่ปรากฏบิดาที่ชอบด้วยกฎหมายและในขณะที่เกิดบิดาหรือมารดานั้นเป็น

๑. ผู้ที่ได้รับการผ่อนผันให้พักอาศัยอยู่ในราชอาณาจักรไทยเป็นกรณีพิเศษเฉพาะราย

๒. ผู้ที่ได้รับอนุญาตให้เข้าอยู่ในราชอาณาจักรไทยเพียงชั่วคราวหรือ

๓. ผู้ที่เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทย โดยไม่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง

๒. การเสียสัญชาติของหญิงไทยที่สมรสกับชายต่างด้าว ในกรณีที่หญิงซึ่งมีสัญชาติไทยสมรสกับชายต่างด้าวก็ไม่เสียสัญชาติไทย เว้นเสียแต่ว่า หญิงนั้นประสงค์จะสละสัญชาติไทย (มาตรา ๑๓ พ.ร.บ. สัญชาติ) เพราะฉะนั้นกฎหมายไทยเกี่ยวกับเรื่อง การได้มา การคงไว้ และการเปลี่ยนสัญชาติของหญิงก็เป็นไปตามมาตรฐานปฎิญา ฯ

๓. สิทธิในการสืบสัญชาติไทยให้แก่บุตรที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างชายและหญิง หญิงไทยที่สมรสกับชายต่างด้าวนั้น ถึงแม้ว่าตนจะไม่สูญเสียสัญชาติไทยโดยอัตโนมัติ แต่ก็ไม่สามารถที่จะสืบสัญชาติไทยให้แก่บุตรของตนได้ ในกรณีที่บุตรของตนเกิดแก่ชายต่างด้าวที่เข้าเงื่อนไขตามประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๓๓๘ แต่เดิมนั้นถ้าบุตรของหญิงเกิดในราชอาณาจักรไทยก็ยังมีสิทธิที่จะได้สัญชาติไทยตามมาตรา ๘ (๓) แต่เมื่อมีการประกาศของคณะปฏิวัติออกมาเพิกถอนสิทธิที่จะได้มาซึ่งสัญชาตินี้ก็หมดไป จึงเห็นได้ว่าหญิงไทยที่สมรสกับชายต่างด้าวเสียเปรียบชายไทยที่สมรสกับหญิงต่างด้าวในเรื่องการสืบสัญชาติให้แก่บุตร

ข้อเสนอแนะ

เพื่อที่จะให้เกิดความทัดเทียมเสมอภาคกัน ควรแก้ไข พ.ร.บ. สัญชาติ เพื่อให้บุตรของหญิงไทยซึ่งสมรสกับคนต่างด้าวได้สัญชาติไทยโดยการเกิดไม่ว่าจะเป็นการเกิดในหรือนอกราชอาณาจักร

สิทธิทางกฎหมายต่อเนื้อตัวร่างกายของหญิง

ความนำ

สิทธิต่อเนื้อตัวร่างกายของมนุษย์เป็นสิทธิที่กฎหมายยอมรับและปกป้องคุ้มครอง ถึงแม้ว่าจะเห็นได้จากบทบัญญัติของกฎหมายอาญาที่ลงโทษทางอาญาแก่

บุคคลที่ไปทำความเสียหายแก่ชีวิตและร่างกายของผู้อื่นว่าเป็นความผิด ซึ่งนอกจากจะเป็นความผิดในทางอาญาที่รัฐมีอำนาจที่จะจับกุมคุมขังเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยไม่ให้เกิดภัยอย่างต่อไปแล้ว ผู้ที่ได้รับความเสียหายต่อชีวิต ต่อเนื้อตัวร่างกาย ก็ยังมีสิทธิในทางแพ่งที่จะเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากผู้กระทำได้ ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ป.พ.พ.) มาตรา ๔๒๐ ว่า “ผู้ใดจงใจฉ้อประมาทเลินเล่อทำต่อบุคคลอื่น โดยผิดกฎหมาย ให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรืออย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิด จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น” และมาตรา ๔๖๖ บัญญัติว่า “ในกรณีทำให้เขาเสียหายแก่ร่างกายฤๅอนามัยก็ดี ในกรณีทำให้เขาเสียเสรีภาพก็ดี ผู้เสียหายจะเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนเพื่อความที่เสียหายอย่างอื่นมิใช่ตัวเงินอีกก็ได้.”

อนึ่ง หญิงที่ต้องเสียหายเพราะผู้ใดทำผิดอาญาเป็นทรมานกรรมแก่ตน ก็ย่อมมีสิทธิเรียกร้องทำนองเดียวกันนี้”

เมื่อพิจารณากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิต่อเนื้อตัวร่างกายของหญิงแล้ว เราอาจจัดประเภทของกฎหมายออกเป็น ๒ ประเภท โดยดูจากสถานะของหญิงในการกระทำความผิดแต่ละฐานะคือ

ประเภทที่หนึ่ง ได้แก่กฎหมายที่ให้ความคุ้มครองแก่หญิงซึ่งตกเป็นเหยื่อของการประทุษร้ายหรือตกอยู่ในสภาพเป็นสินค้า ในความผิดต่าง ๆ อันได้แก่ความผิดเกี่ยวกับเพศ หรือเรียกรวม ๆ ว่าอาชญากรรมทางเพศ หรือความผิดเกี่ยวกับเพศ ซึ่งบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๒๗๖ มาตรา ๒๘๗ คือความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราหญิงซึ่งไม่ใช่ภริยาตน (ม. ๒๗๖) ความผิดฐานกระทำชำเราเด็กหญิงอายุไม่เกินสิบสามปี (ม. ๒๗๗)

ความผิดฐานอนาจาร (ม. ๒๗๘, ๒๗๙) ความผิดฐานเป็นธูรจักษุ ล่อหรือชักนำไปเพื่อการอนาจาร เพื่อให้สำเร็จความใคร่ของผู้อื่น (ม. ๒๘๒, ๒๘๓) ความผิดฐานฉกฉวยหญิง (ม. ๒๘๔) ความผิดฐานคำรังสีพจากรายได้ของหญิงซึ่งคำประเวณี (ม. ๒๘๖)

นอกจากประมวลกฎหมายอาญาแล้ว ก็ยังมีความผิดฐานผิด พ.ร.บ. ว่าด้วยการค้าหญิงและเด็ก พ.ศ. ๒๔๗๕ ซึ่งบัญญัติขึ้นเพื่อห้ามมิให้นำหญิงและเด็กออกไปค้าประเวณีนอกประเทศหรือนำหญิงและเด็กเข้ามาค้าประเวณีภายในประเทศ และ พ.ร.บ. ปราบการค้าประเวณี พ.ศ. ๒๕๐๓ ซึ่งลงโทษผู้เกี่ยวข้องกับกิจการค้าประเวณี เช่น เจ้าของและผู้จัดการสถานค้าประเวณี ผู้เป็นธูรจักษุให้มีการค้าประเวณี ฯลฯ บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการค้าประเวณีนี้ นอกจากจะมีความผิดตาม พ.ร.บ. ปราบการค้าประเวณีแล้ว อาจจะต้องได้รับโทษตามประมวลกฎหมายอาญารัฐบาลล่อลวง ชักพา หรือฉกฉวยหญิงไปเพื่อการอนาจารเพื่อให้สำเร็จความใคร่ของผู้อื่นในความผิดต่อเพศฐานต่าง ๆ ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นอีกก็ได้

ประเภทที่สอง ได้แก่กฎหมายที่ลงโทษหญิงในการกระทำความผิดบางอย่างซึ่งถึงแม้ว่าจะเกิดขึ้นต่อเนื้อตัวร่างกายของหญิง แต่กฎหมายก็ถือว่าหญิงมีส่วนในการกระทำความผิดนั้นด้วย ทั้งนี้เพราะหญิงเป็นผู้กระทำ หรือยินยอมสมัครใจให้ผู้อื่นกระทำต่อตัวเอง เพราะฉะนั้นหญิงจึงไม่ได้อยู่ในฐานะของเหยื่อของการกระทำความผิด แต่เป็นผู้กระทำหรือมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดด้วย ความผิดประเภทนี้ได้แก่ความผิดฐานทำให้แท้งลูกตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๓๐๑-๓๐๕ และความผิดฐานค้าประเวณีตาม

พ.ร.บ. ปราบการค้าประเวณี มาตรา ๕, ๖, ๗ ซึ่งลงโทษหญิงที่ทำการค้าประเวณีโดย “สมัครใจ” ไม่ใช่กรณีที่ถูกบังคับดังที่กล่าวในข้อ ๑.๑ เหตุผลที่กฎหมายลงโทษหญิงในความผิด ๒ ฐานนี้ เพราะถือว่าการกระทำของหญิงมีผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน

อาชญากรรมทางเพศกับสถานะภาพของหญิง : ขอบเขตของการพิจารณา

ในส่วนนี้จะพิจารณาถึงตัวบทกฎหมายและการตีความของศาลและพิจารณาว่าสังคมปัจจุบันให้ความคุ้มครองหรือให้หญิงมีสิทธิต่อเนื้อตัวร่างกายของตนเองเพียงใด การบังคับใช้กฎหมายตลอดจนทัศนคติของสังคมที่มีต่อหญิงให้ความเป็นธรรมแก่หญิงหรือไม่เพียงใด เนื่องจากขอบเขต ของเรื่องสิทธิต่อเนื้อตัวร่างกายของหญิงเป็นเรื่องกว้าง คือหมายถึงอาชญากรรมในทางเพศทั้งหมดที่หญิงตกเป็นเหยื่อ (ตามที่จัดไว้เป็นประเภทที่หนึ่ง) และอาชญากรรมที่กฎหมายลงโทษหญิง เพราะถือว่าหญิงมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดด้วย (ประเภทที่สอง) รายงานนี้จะจำกัดขอบเขตไว้เฉพาะ ๓ เรื่องใหญ่ ๆ คือ ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา และความผิดฐานค้าประเวณีและความผิดที่เกี่ยวข้อง และความผิดฐานทำแท้ง

เหตุที่ต้องพิจารณา เรื่องการข่มขืนกระทำชำเรา และเรื่องการค้าประเวณีอย่างละเอียด เพราะเห็นว่า เป็นปัญหาที่สะท้อนให้เห็นถึงสถานะในทางสังคมของหญิงได้อย่างชัดเจนว่าหญิงเป็นมนุษย์หรือเป็นเพียงสิ่งของหรือวัตถุ หรือ “สัตว์สองเท้า” ที่ชายจะพอใจปฏิบัติต่อในลักษณะใดก็ได้ อีกทั้งยังเห็นว่า เป็นปัญหาอาชญากรรมและปัญหาสังคมที่นับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้น กล่าวคือ

การข่มขืนกระทำชำเรา เป็นอาชญากรรมที่เกิดขึ้นต่อผู้หญิงได้โดยไม่จำกัดวัยและฐานะ และปัจจุบันนี้ผู้หญิงโดยทั่วไปขาดสวัสดิภาพและความปลอดภัย

อาจจะตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมในทางเพศได้ทุกขณะ ลักษณะของการกระทำความผิดโดยเฉพาะอย่างยิ่งการข่มขืนกระทำชำเรา ก็มีสภาพที่สยดสยองและสะเทือนขวัญมากขึ้นทุกวัน สภาพต่างๆ เหล่านี้มีผลในทางจิตวิทยาต่อผู้หญิงคนอื่น ๆ ที่ทำให้ท้องระมັถระวังชีวิตและความปลอดภัยในทางเพศของตนซึ่งมีผลทำให้ผู้หญิงจะต้องประมาดตนและต้องจำกัดบทบาท ในการมีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ ไปโดยปริยาย และในขณะเดียวกันการที่หญิงอยู่ในฐานะที่ต้องตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมทางเพศนั้นก็ถูกยกมาเป็นข้ออ้างในการจำกัดบทบาทของหญิงด้วย เช่นหญิงจะไปเป็นกาน้ำร้อน ผู้ใหญ่บ้าน หรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองไม่ได้เพราะอาจจะถูกผู้ร้าย (หรือจะให้ตรงกับข้อเท็จจริง ผู้ชายที่อยู่ใกล้ไกลการปกครองด้วยตนเอง) ข่มขืน ฯลฯ

การค้าประเวณี ในปัจจุบันนี้มีลักษณะเป็น Organized Crime มากขึ้น คือทำกันอย่างเป็นล่ำเป็นสันในลักษณะโจ่งแจ้งทำขายกฎหมาย (ซึ่งไม่ค่อยจะเข้มงวดเอาจริงเอาจังเหมือนกับทุก ๆ เรื่อง เพราะขึ้นอยู่กับ “นโยบายภายใน” เป็นส่วนใหญ่) ผู้หญิงมีสถานะเป็นเพียงวัตถุทางเพศที่ต้องเอาชีวิตร่างกายเข้าแลกกับค่าตอบแทนทางเศรษฐกิจ และจากเรื่องนี้เรายังสามารถศึกษาถึงความไม่เป็นธรรมของการบังคับใช้กฎหมายได้ ทั้งนี้เพราะว่าในขณะที่ตัวบทกฎหมายวางกำหนดโทษไว้สำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการค้าประเวณีทุกคน ไม่ว่าจะเป็นตัวหญิงผู้ค้าเอง พ่อเล้า แม่งา เจ้าของกิจการ แต่ในทางความเป็นจริงเมื่อมีการจับกุมกันแล้วปรากฏว่าหญิงเป็นฝ่ายที่จะต้องถูกจับ ถูกปรับ ถูกจำคุก ในขณะที่คนอื่น ๆ “หาตัวไม่พบ” หรือ “หลบหนี” ไปได้ทุกครั้ง เพราะฉะนั้นในเรื่องการบังคับใช้กฎหมายในความผิดฐานค้าประเวณี แม้จะไม่มี การเลือกปฏิบัติโดยกฎหมาย (discrimination by law)

คือทุกคนที่เกี่ยวข้องมีบทบาทกำหนดโทษ แต่ในทางความเป็นจริงก็ยังมี การเลือกปฏิบัติในการบังคับใช้กฎหมาย (discrimination by law enforcement)

การทำแท้ง ขณะนี้กำลังมีการพิจารณาแก้ไขกฎหมายเรื่องการทำแท้งเพื่อขยายขอบเขตของเงื่อนไขที่จะทำแท้งได้โดยถูกกฎหมายให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมให้มากขึ้น และคาดว่าจะมีการแก้ไขกฎหมายให้ เป็นไปตามหลักการใหม่นี้ แต่ก็ปรากฏว่ามีการต่อต้าน “การทำแท้งโดยเสรี” ซึ่งทำในลักษณะขบวนการหรือในลักษณะส่วนบุคคล และความเคลื่อนไหวต่อต้านร่างกฎหมายเกี่ยวกับการทำแท้งใหม่นี้ ก็สะท้อนให้เห็นทัศนคติของสังคมไทยที่มีต่อผู้หญิงในเรื่องนี้เป็นอย่างไร ตัวอย่างเช่น ในวันที่สภาผู้แทนราษฎรลงมติรับหลักการร่าง พ.ร.บ. ฉบับใหม่ ก็มีการพาดหัวข่าวหน้าหนังสือพิมพ์รายวันฉบับชายก็ที่สุดว่า “พ.ร.บ. ลุกไม่มีพ้อผ่านสภาแล้ว” ซึ่งเป็นการเสนอข่าวโดยไม่พิจารณาข้อเท็จจริง ที่มาจากผลงานวิจัยที่จะได้กล่าวถึงในตอนต่อไปเลยว่า ผู้หญิงที่มาทำแท้งเป็นจำนวนมาก ไม่ใช่ผู้หญิงทำสำส่อนจนหาพ้อให้ลูกของตัวเองไม่ได้ แต่เป็นผู้หญิงที่แต่งงานมีสามีเป็นตัวแทนตน แต่เพราะความจำเป็นทางเศรษฐกิจจึงต้องมาทำแท้ง

ต่อไปจะเป็นการพิจารณาความผิดต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วโดยสังเขป

๑. ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา

ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. ๒๔๙๙ มาตรา ๒๗๖ แก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๑๑ ลงวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๑๔ ข้อ ๗ บัญญัติว่า “ผู้ใดข่มขืนกระทำชำเราหญิงซึ่งไม่ใช่ภริยาของตนโดยขู่เข็ญด้วยประการใด ๆ โดยใช้กำลังประทุษร้าย โดยหญิงอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถขัดขืนได้หรือโดยทำให้หญิงเข้าใจผิดว่าตนเป็นบุคคลอื่น ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่ง

ปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงสองหมื่นบาท จากมาตรา ๒๗๖ และการตีความของศาลเราสามารถจะสรุปสาระสำคัญของความผิดฐานนี้ได้ดังนี้

๑. ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราเป็นการบังคับขืนใจให้หญิงร่วมประเวณี หญิงนั้นจะต้องเป็นหญิงอื่น ซึ่งไม่ใช่ภริยา ถ้าหญิงเป็นภริยาแม้จะมีการบังคับขืนใจให้ร่วมประเวณีก็ไม่เป็นความผิด

๒. ความหมายของคำว่า “กระทำชำเรา” ถือตามที่บัญญัติไว้ในพจนานุกรมและการตีความของศาล คือ การที่อวัยวะเพศชายล้วงล้าเข้าไปในช่องคลอดของหญิงเท่านั้น ส่วนการบังคับให้ร่วมเพศโดยทางอื่น ไม่ถือว่าเป็นการข่มขืนกระทำชำเรา

๓. อายุของเด็กหญิงที่จะให้ความยินยอมในการร่วมประเวณีได้คือเกินสิบสามปีแล้ว เพราะฉะนั้นการร่วมประเวณีกับเด็กหญิงที่มีอายุไม่เกินสิบสามปีเป็นความผิด ตามมาตรา ๒๗๗ โดยไม่ต้องพิจารณาว่ามีการบังคับข่มขืนเด็กหญิงหรือไม่

๔. ความหมายของคำว่า หญิง ไม่ได้บัญญัติไว้ในกฎหมาย การตีความของศาลเท่าที่ผ่านมายึดความหมายในพจนานุกรม ซึ่งบัญญัติว่า หญิงคือผู้ที่ จะคลอดลูกได้ เพราะฉะนั้นหญิงที่จะได้รับความคุ้มครองจะต้องเป็นผู้ที่ถือเพศหญิงมาแต่กำเนิดเท่านั้น

ข้อเสนอนอเหนือ

๑. ควรกำหนดอัตราโทษขั้นต่ำของความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา ซึ่งปัจจุบันกำหนดระวางโทษไว้ในมาตรา ๒๗๖ ว่า มีระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปีโดยกำหนดให้อัตราโทษขั้นต่ำเป็นจำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไป ทั้งนี้เพื่อ

ไม่ให้ผู้พิพากษาใช้ดุลยพินิจลงโทษจำเลยเบาเกินไป ในกรณีที่ทำผิดซ้ำให้เพิ่มโทษในอัตราที่มากขึ้นเป็นเท่าตัว และควรพิจารณาหาทางบำบัดเสียวยาผู้ข่มขืนกระทำชำเราที่เป็นประเภททำผิดติดนิสัย และควรพิจารณาถึงมาตรการในการลดหย่อนโทษหลังจากมีคำพิพากษาโดยมีหลักการจะไม่ปล่อยให้บุคคลเหล่านี้พ้นโทษมาโดยเร็วเพราะมีความประพฤติกิเลสในคุก เพราะอาจจะกลับมาทำความผิดซ้ำอีก เพราะฉะนั้นจึงควรที่จะกันออกจากสังคมด้วยการให้การบำบัดรักษามากกว่า

๒. ควรพิจารณาแก้ไขอายุของเด็กหญิงที่จะให้ความยินยอมในการร่วมประเวณี ซึ่งเดิมกำหนดไว้ ๑๓ ปี ทั้งนี้เพราะเป็นที่ยอมรับกันในหมู่กฎหมายและแพทย์ว่าเกณฑ์อายุเดิมต่ำเกินไป เพราะเด็กในวัยนี้ยังไม่มีความเข้าใจต่อการร่วมประเวณี และควรกำหนดอายุของความยินยอมต้องเกิน ๑๕ ปี ก็เพื่อให้สอดคล้องกับการยอมรับของกฎหมายว่าเด็กหญิงเริ่มเปลี่ยนจากวัยเด็กเข้าสู่วัยของการเป็นนางสาว

๓. พิจารณาหาแนวทางที่จะสร้างทัศนคติในหมู่เจ้าหน้าที่ของรัฐว่า การข่มขืนกระทำชำเราเป็นการกระทำที่มีผลกระทบกระเทือนต่อร่างกายและจิตใจหญิง และควรจะได้รับความคิดเห็นจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทั้งนี้เพราะเท่าที่ผ่านมาเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น ตำรวจมักจะมองเห็นว่าการข่มขืนเป็นคดีเล็ก ๆ น้อย ๆ ซึ่งนอกจากจะไม่ให้ความเห็นอกเห็นใจแก่ผู้เสียหายเท่าที่ควรแล้ว ยังมักจะมีการตั้งสมมุติฐานไว้ก่อนว่าหญิงเป็นฝ่ายยั่วยักชายก่อนหรือมองว่าเป็นความผิดของหญิงที่ไม่ระวังความปลอดภัยของตน ทัศนคติและวิธีการมองปัญหาของเจ้าหน้าที่ตำรวจในเรื่องการข่มขืนกระทำชำเรานี้เป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก เพราะปัจจุบันนี้กฎหมายมาตรา ๒๘๑ ได้เปิด

ทางไว้ว่า ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา^๕นั้น เป็นความผิดที่ย่อมความกัน
ได้ ถ้าการกระทำนั้นไม่ได้เกิดขึ้นต่อหน้าธารกำนัล ไม่ได้ทำโดยใช้อาวุธปืน
หรือวัตถุระเบิด ไม่เป็นเหตุให้ผู้ถูกข่มขืนได้รับอันตรายสาหัสหรือถึงแก่ความ
ตาย หรือไม่ได้ร่วมกันกระทำตามความผิดอันมีลักษณะเป็นการโหมหนิง
หรือไม่ได้ทำต่อบุคคลตามมาตรา ๒๘๕ (คือต่อผู้สืบสันดาน ศิษย์ ซึ่งอยู่ใน
ความดูแล ผู้อยู่ในความควบคุมตามหน้าที่ราชการ หรืออยู่ในความปกครอง
ในความพิทักษ์หรือในความอนุบาล) เมื่อกำหนดให้ยอมความกันได้เช่นนี้
เจ้าหน้าที่ตำรวจก็จะเป็นผู้ที่ลำบากมากในการที่จะให้ความเป็นธรรมแก่ผู้
กรณี เพราะฉะนั้นถ้าตำรวจมีทัศนคติโน้มเอียงไปในทางลบแก่ผู้เสียหายแล้ว
ก็ยากที่ผู้เสียหายจะได้รับความเป็นธรรมได้

๔. ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา ควรจะครอบคลุมไปถึงวิธีการต่างๆ
ที่บังคับจิตใจให้หญิงต้องยอมจำนนต่อความต้องการทางเพศของตน เช่น
การบังคับร่วมเพศทางทวารหนัก หรือบังคับให้หญิงร่วมเพศทางปาก

๕. ควรขยายองค์ประกอบของความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราซึ่งแต่เดิม
กำหนดไว้ว่า การข่มขืนกระทำชำเรา^๕มิใช่เป็นความผิด โดยให้กำหนด
ใหม่ว่า ให้ชายสามีต้องรับผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา^๕มิใช่เป็นการ
แยกกันอยู่ หรืออยู่ในระหว่างดำเนินการหย่าขาดจากกัน ทั้งนี้เพราะความ
สัมพันธ์ทางเพศที่ดีควรเป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นด้วยใจสมัครของทั้งสามีและ
ภรรยา การจดทะเบียนสมรสไม่ควรจะเป็นการผูกมัดว่าภริยามีหน้าที่ที่จะ
ต้องยอมจำนนต่อความต้องการทางเพศของสามีตลอดไปจนกว่าจะมีการถอน
ทะเบียนสมรส ทั้งนี้เนื่องจากหลังการจดทะเบียนสมรสแล้วเหตุการณ์อาจจะ
เปลี่ยนแปลงไป จนทำให้ภริยาไม่สมัครที่จะมีเพศสัมพันธ์กับสามีอีกต่อไป

เช่น ภริยาไม่พอใจที่สามีไปยุ่งเกี่ยวกับหญิงอื่น จึงแยกกันอยู่โดยไม่มีภรรยาหรือพ้องหย่า (เพราะสามีอาจไม่ยินยอม และตามกฎหมายไม่พอถือเป็นเหตุพ้องหย่าได้) หรืออยู่ในระหว่างการดำเนินการพ้องหย่า ในกรณีนี้ถ้าสามีบังคับขืนใจให้ภริยาร่วมเพศกับตน สามีก็ควรจะมีความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราภริยาได้ เพราะเป็นการละเมิดสิทธิต่อเนื้อตัวร่างกายของหญิงโดยตรง

๖. ควรจะพิจารณาทาทางคุ้มครองผู้ที่ไม่ได้มีเพศหญิงมาแต่กำเนิด แต่ได้มีการผ่าตัดเปลี่ยนแปลงเพศในภายหลังในกรณีที่ถูกล่วงละเมิดกระทำชำเราด้วย

๒. ความผิดฐานค้าประเวณีและความผิดเกี่ยวข้อง

บทบัญญัติของ *ปฏิญญา ฯ ล ฯ* บทที่ ๘ บัญญัติว่าจะต้องใช้มาตรการทุกอย่างที่เหมาะสมรวมทั้งการตรากฎหมาย เพื่อรณรงค์ต่อต้านการค้าหญิงทุกแบบ และจากการขูดรีดจากการเป็นโสเภณีของหญิง

กฎหมายไทยที่เกี่ยวข้อง ประเทศไทยมีกฎหมายที่คุ้มครองหญิงให้ปลอดภัยจากการถูกขายเป็นสินค้า และจากการถูกขูดรีดจากการเป็นโสเภณี ดังนี้

๑. ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. ๒๔๙๙ (แก้ไขเพิ่มเติมตามประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๑๑ ลงวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๑๔) ตั้งแต่มาตรา ๒๘๒-๒๘๖ ลงโทษผู้เป็นธุระจัดหา ล่อหรือชักพาเด็กหญิงอายุไม่เกินสิบสามปี หรือหญิงอายุไม่เกินสิบแปดปีไปเพื่อการอนาจาร เพื่อให้สำเร็จความใคร่ของผู้อื่น ลงโทษผู้ที่รับตัวเด็กหญิงหรือหญิงที่ถูกล่อลวงชักพา (มาตรา ๒๘๒) ถ้าการล่อลวงชักพาทำโดยใช้กำลังประทุษร้าย เช่น จุกคร่า ด้รับโทษหนักขึ้น (มาตรา ๒๘๓, ๒๘๔) และมาตรา ๒๘๖ ลงโทษผู้ที่ดำรงชีพอยู่จากรายได้ของหญิงซึ่งค้าประเวณี (แมงดา) นอกจากประมวลกฎหมายอาญาแล้วยังมีคำสั่งกระทรวงมหาดไทย ๒๔๙๘/๒๕๐๒ ลงวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๒

และประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๒๑ และ ๔๓ เกี่ยวกับการปราบปรามและส่งผู้ประพฤตินเป็นอันธพาลไปอบรม ผู้ล่องหนึงก็อยู่ในข่ายที่จะต้องถูกส่งตัวไปฝึกอบรมในฐานะประพฤตินเป็นอันธพาลด้วย

๒. พ.ร.บ. ว่าด้วยการกำหนึงและเด็ก พ.ศ. ๒๔๗๑ (ยังใช้บังคับอยู่) มีหลักการที่สำคัญคือ ห้ามมิให้นำหนึงและเด็กเข้ามาค้าประเวณีภายในประเทศ และห้ามมิให้นำหนึงและเด็กหนึงออกไปค้าประเวณีนอกประเทศ

๓. พ.ร.บ. ปราบการค้าประเวณี พ.ศ. ๒๕๐๓ ลงโทษผู้ที่เกี่ยวข้องกับกิจการค้าประเวณีทุกฝ่าย ได้แก่ ตัวผู้ค้าประเวณี ผู้จัดหาผู้ทำการค้าประเวณี มาให้ผู้อื่น เจ้าของกิจการ ผู้ดูแล หรือผู้จัดการสถานค้าประเวณี หรือสถานบริการที่ยอมให้มีการค้าประเวณี สารสำคัญของ พ.ร.บ. ปราบการค้าประเวณี พ.ศ. ๒๕๐๓ มีดังนี้

ก. บทลงโทษ กำหนดบทลงโทษบุคคลต่าง ๆ ต่อไปนี้

— ผู้ทำการค้าประเวณี ไม่ว่าจะเป็เพศชายหรือหนึง การค้าประเวณี หมายถึง “การยอมรับการกระทำชำเรา หรือการยอมรับการกระทำอื่นใด หรือการกระทำอื่นใดเพื่อสำเร็จความใคร่ในทางกามารมณ์ของผู้อื่น อันเป็ การสำสอนเพื่อสินจ้าง ทั้งนี้ ไม่ว่าผู้ยอมรับการกระทำและผู้กระทำจะเป็ บุคคลเพศเดียวกันหรือคนละเพศ”

บทลงโทษผู้ทำการค้าประเวณี มีอยู่ ๒ มาตรา คือ มาตรา ๖ ลงโทษผู้ทำการค้าประเวณีในสถานค้าประเวณี มาตรา ๕ ลงโทษการกระทำหรือพฤติการณ์ที่ว่าส่อไปในทางเรียกร้อง ชักชวนให้ร่วมประเวณี หรือเข้าไปมั่วสุมอยู่ในสถานค้าประเวณี (ม. ๕, ๖, ๗)

— ผู้จัดหาผู้ทำการค้าประเวณีมาให้ผู้อื่น คือ ลงโทษตัวกลางในการติดต่อกะหว่างผู้ค้าประเวณี และลูกค้า ซึ่งจะต้องทำเป็ปกติกุระ (ม. ๘)

- เจ้าของกิจการ ผู้ดูแล หรือผู้จัดการสถานค้าประเวณี สถานค้าประเวณีมีความหมายว่า เป็นสถานที่ที่จัดไว้เพื่อให้บุคคลอื่นทำการค้าประเวณี โดยจัดให้ผู้ทำการค้าประเวณีไว้เพื่อการนั้นด้วย คือต้องมีทั้งสถานที่และผู้ค้า (ม. ๙)

- เจ้าของกิจการ ผู้ดูแล หรือผู้จัดการสถานบริการ ที่ยอมให้ผู้อื่นมากระทำการค้าประเวณีเป็นปกติธุระในสถานที่ของตน (ม. ๑๐)

จ. การสงเคราะห์ผู้ค้าประเวณี เมื่อมีการจับกุมผู้ค้าประเวณีตามมาตรา ๕, ๖, ๗ และศาลได้พิพากษาลงโทษแล้ว ถ้าอธิบดีกรมประชาสงเคราะห์เห็นว่า ผู้ค้าประเวณีเป็นโรคอันควรได้รับการศึกษา หรือควรได้รับการฝึกอบรมอาชีพ หรือทั้งรักษาทั้งอบรมอาชีพ ให้อธิบดีมีอำนาจส่งตัวผู้ค้าประเวณีได้ไปรับการรักษา และหรือฝึกอบรมอาชีพในสถานสงเคราะห์ของกรมประชาสงเคราะห์หลังจากพ้นโทษแล้ว โดยอธิบดีกรมประชาสงเคราะห์เป็นผู้กำหนดระยะเวลาว่าจะต้องรับการสงเคราะห์เป็นเวลานานเท่าใด แต่ต้องไม่เกิน ๑ ปี

ในระหว่างที่รับการสงเคราะห์นี้ อธิบดีอาจพิจารณาให้ผู้รับการสงเคราะห์ไปทำงานกับผู้อื่นซึ่งยินยอมรับไว้ หรือไปประกอบอาชีพนอกสถานสงเคราะห์ก็ได้ ถ้าการกระทำดังกล่าวจะเป็นการเหมาะสม และเป็นผลดีต่อผู้รับการสงเคราะห์ ในกรณีที่ผู้รับการสงเคราะห์หลบหนีไปจากสถานสงเคราะห์หรือที่ที่อธิบดีกำหนดให้ไปทำงานหรือประกอบอาชีพ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน ๓ เดือน หรือปรับไม่เกินสามพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (ม. ๑๑, ๑๔)

ผลบังคับของกฎหมายต่อการค้าประเวณี

ถึงแม้ว่าประเทศไทยจะมีกฎหมายหลายฉบับที่ใช้บังคับปราบปรามไม่ให้เกิดการค้าหญิงและเด็ก และไม่ให้มีการชู้ตริตจากการเป็นโสเภณีของหญิง แต่

ในทางปฏิบัติก็ยังไม่สามารถจัดปัญหาให้หมดสิ้นไป ทั้งนี้เนื่องมาจาก

๑) รัฐไม่มีนโยบายอันแน่นอนและต่อเนื่อง ที่จะปราบปรามการค้าประเวณีโดยเด็ดขาด แต่ปล่อยให้ปัจจัยในทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่ผันแปรไปในแต่ละสมัยเป็นตัวกำหนดนโยบายของรัฐ นโยบายที่ขาดความแน่นอนต่อเรื่องนี้ สะท้อนออกมาในรูปของกฎหมายที่รัฐใช้เป็นมาตรการในการควบคุมการค้าประเวณี เมื่อรัฐไม่มีนโยบายที่แน่นอน กฎหมายที่ออกมาจึงมีลักษณะขัดแย้งและเป็นอุปสรรคต่อกันและกันในการบังคับใช้มากกว่าที่จะสนับสนุนและส่งเสริมซึ่งกันและกัน

ในการพิจารณานโยบายและกฎหมายของรัฐต่อปัญหา^๕ เราอาจแยกพิจารณาได้ ๒ ระยะคือ—

ระยะแรก ถ้าพิจารณาจากกฎหมายแล้ว จะเห็นว่ารัฐมีนโยบายที่ค่อนข้างจะชัดเจนในการป้องกันปราบปรามการค้าหญิงและเด็ก และการค้าประเวณี ทั้งนี้ จะเห็นได้จาก พ.ร.บ. ห้ามการค้าหญิงและเด็ก, พ.ร.บ. ปราบการค้าประเวณี, ประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๒๘๒-๒๘๖ ที่ลงโทษผู้ล่วงลวง ลักพา หรือฉกฉราหญิงไปค้าประเวณีลงโทษผู้ที่กำรงชีพอยู่ด้วยการค้าประเวณีของหญิง, คำสั่งของกระทรวงมหาดไทย และประกาศคณะปฏิวัติให้ปราบปรามลงโทษนักล่อลวงหญิง กฎหมายต่าง ๆ เหล่านี้แม้จะไม่มีผลบังคับอย่างเต็มที่ แต่ก็มีลักษณะสอดคล้องเป็นแนวเดียวกัน และสามารถใช้เป็นมาตรการควบคุมปัญหาการค้าหญิงและเด็ก ตลอดจนการค้าประเวณีได้ในระดับหนึ่ง

ระยะที่สอง เป็นระยะเวลาของการเกิดสงครามเวียดนาม และประเทศไทยถูกใช้เป็นที่ตั้งฐานทัพอเมริกัน และเป็นสถานพักผ่อนหย่อนใจของทหาร

อเมริกาในระหว่างพักรบ ในช่วงนี้การเปิดสถานเริงรมย์และสถานบริการต่าง ๆ มากมาย ในปี พ.ศ. ๒๕๐๙ รัฐได้ประกาศใช้ พ.ร.บ. สถานบริการ พ.ศ. ๒๕๐๙ โดยให้เหตุผลว่า “เพื่อควบคุมสถานบริการบางประเภทซึ่งกำเนินการไปในทางกระทบกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี และจัดให้มีการแสดงเพื่อความบันเทิงไม่เหมาะสม เป็นเหตุให้เยาวชนเอาเยี่ยงอย่างประพฤติก้าวเสื่อมทรามลง” ผลในทางกฎหมายของการประกาศ พ.ร.บ. สถานบริการก็คือ รัฐยอมรับสถานะทางกฎหมายของโรงน้ำชา สถานเต้นรำ สถานอาบอบนวด ฯลฯ และรับรองสถานะของ “หญิงพาร์ตเนอร์” “หญิงบำเรอ” และ “หญิงบริการ” ที่จัดหาไว้ในสถานบริการและสถานเริงรมย์ต่าง ๆ ที่เปิดกิจการมาก่อนจะมีการประกาศใช้กฎหมาย อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้มีการเปิดกิจการเหล่านี้ขึ้นมาก่ออย่างมากมายด้วย ทั้ง ๆ ที่ก็เป็นที่ทราบกันอยู่โดยทั่วไปแล้วว่า สถานบริการเหล่านี้เป็นกิจการบังหน้าการค้าประเวณี เพราะฉะนั้นการประกาศใช้ พ.ร.บ. สถานบริการก็เท่ากับเป็นการเปิดโอกาสให้มีการค้าประเวณีในสถานบริการนั้นได้ เพราะก็เป็นที่เห็นกันอยู่ชัดเจนแล้วว่า การที่หญิงจะต้องไปให้บริการต่าง ๆ อย่างใกล้ชิดแก่ชายในที่รโหฐานเช่นนั้น โอกาสที่จะเกิดการค้าประเวณีย่อมมีได้ ถึงแม้ว่ากฎหมายจะลงโทษเจ้าของและผู้จัดการสถานบริการที่อนุญาตให้มีการค้าประเวณีในสถานที่ของตน (ม. ๑๐ พ.ร.บ. ปราบการค้าประเวณี) แต่ในทางปฏิบัติรัฐก็ไม่สามารถที่จะเข้าไปตรวจตราดูแลสถานบริการต่าง ๆ ได้อย่างทั่วถึง เพราะฉะนั้นหลังจากที่มีการประกาศใช้ พ.ร.บ. สถานบริการแล้ว ธุรกิจการค้าประเวณียิ่งขยายตัวในลักษณะที่เปิดเผยมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็ยังไม่มีการยกเลิก พ.ร.บ. ปราบการค้าประเวณี ดังนั้น พ.ร.บ. สถานบริการ

และ พ.ร.บ. ปราบการค้าประเวณีจึงมีลักษณะขัดแย้ง และเป็นอุปสรรคต่อกันและกัน นอกจากสถานบริการแล้ว รัฐก็ยังอนุญาตให้มีการเปิดโรงแรม ซึ่งเป็นแหล่งใหญ่ของการค้าประเวณีอีกด้วย

๒) เจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีหน้าที่บังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายละเลยไม่ปฏิบัติหน้าที่ของตน หรือถ้าจะปฏิบัติตามหน้าที่ก็จะทำอย่างไม่เต็มที่ และมุ่งลงโทษหญิงผู้ค้ามากกว่าตัวการสำคัญอื่น ๆ คงจะเห็นได้จากเอกสารการวิจัยเรื่อง “รัฐและการควบคุมประเวณี” ของ พล. ต.ต. กิตติ เสรีบุตร ซึ่งสรุปได้ว่า

ก. ตำรวจทั้งในระดับชั้นผู้น้อยและระดับผู้บังคับบัญชา เป็นผู้มีส่วนได้เสียกับการค้าประเวณี มีความเกี่ยวพันกับเจ้าของกิจการ หรือในบางกรณีก็เป็นเจ้าของกิจการค้าประเวณีเสียเอง ทำให้ไม่มีการจับกุมผู้ทำควมผิด และทำให้ตำรวจชั้นผู้น้อยที่ซื่อสัตย์ไม่กล้าปฏิบัติหน้าที่ของตน เพราะเกรงใจหรือกลัวว่าจะถูกผู้บังคับบัญชากลับแกล้ง ในกรณีที่มีการร้องเรียนขอให้สอบสวนพฤติการณ์ของตำรวจที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการค้าประเวณี คำร้องเรียนก็จะไม่ได้รับการเอาใจใส่เท่าที่ควร และผู้ที่ถูกร้องเรียนมักจะรู้ตัวและหลบเลี่ยงได้

ข. ในกรณีที่มีการจับกุม ผู้ที่ถูกจับกุมคือหญิงผู้ค้า ไม่ใช่บุคคลที่เป็นกลไกสำคัญในการค้าประเวณี อันได้แก่เจ้าของสถานค้าประเวณี ผู้จัดให้มีการค้า นักเลง อันธพาลหรือแมงคาที่ดำเนินการคุมสถานค้าประเวณี

ค. ในขั้นตอนของการสอบสวน พนักงานสอบสวนก็ไม่พยายามที่จะสอบสวนเพื่อที่จะเอาตัวบุคคลที่เป็นกลไกสำคัญของการค้าประเวณี และในกรณีที่จับกุมบุคคลเหล่านั้นได้ ก็มักจะมีการวิงวอนขอให้เจ้าพนักงานสอบสวน

สวนช่วยเหลือ โดยมีการสมนาคุณด้วยเงินจำนวนไม่น้อย พนักงานสอบสวนบางคนก็เห็นแก่ได้ก็ยอมรับและช่วยเหลือโดยอาศัยช่องโหว่ หรือข้อบกพร่องในคดีเป็นเหตุให้ส่งไม่ฟ้องปล่อยตัวพ้นข้อหาไป

ง. ในกรณีที่มีการจับกุมเจ้าของ ผู้จัดการ และผู้ควบคุมสถานกำบังบริเวณที่กักขังและบังคับให้หญิงค้าประเวณี และเป็นแหล่งรับซื้อหญิงที่ถูกฉกฉราหรือล่อลวงมา บุคคลผู้ทุจริตเหล่านี้ จะพยายามขอยอมความโดยจะขอใช้ค่าเสียหายให้แก่ฝ่ายหญิง ซึ่งพนักงานสอบสวนก็อนุญาตให้ยอมความกันได้ ทั้ง ๆ ที่ตามกฎหมายแล้วพฤติการณ์ดังกล่าวเป็นความผิดที่ยอมความกันไม่ได้

โดยสรุปแล้วกล่าวได้ว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการป้องกันปราบปรามไม่ให้มีการค้าหญิงและเด็ก และการค้าประเวณีไม่ปฏิบัติหน้าที่ของตน ทำให้ไม่มีการบังคับใช้กฎหมาย หรือถ้าจะบังคับใช้กฎหมายก็มีลักษณะเลือกปฏิบัติ คือ ปราบปรามลงโทษหญิงผู้ค้าประเวณี แต่กลับปล่อยปละละเลยคนอื่น ๆ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญของการค้าประเวณี และในระหว่างหญิงที่ทำการค้าประเวณีด้วยกันก็จะเห็นว่า ตำรวจจะเลือกจับเฉพาะโสเภณี “ที่ไม่มีสังกัด” ที่มีสภาพทรุดโทรมต้องออกมาเตร็ดเตร่กลางถนน (เช่นเคยมีคดีจับโสเภณีริมคลองหลอดที่มีห้อง ๙ เดือนแล้วแต่ยากจน ต้องหาเลี้ยงชีพ) แต่ในขณะที่เดียวกันก็จะละเลยไม่จับบรรดาโสเภณีที่มีสังกัดทั้งหลาย หรือถ้าจะจับก็จะมีกรบอกให้รู้ตัวล่วงหน้าก่อน หนึ่ง มีข้อน่าสังเกตว่า ในขณะที่ พ.ร.บ. ปราบการค้าประเวณีให้ลงโทษผู้ค้าประเวณีไม่ว่าจะเป็นเพศหญิงหรือชาย แต่ในทางปฏิบัติมีแต่การจับกุมโสเภณีหญิงเท่านั้น จึงทำให้เห็นว่าในระหว่างผู้ค้าประเวณีด้วยกัน หญิงก็ยังอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบ

๓) ปัญหาข้อบกพร่องของ พ.ร.บ. ปราบการค้าประเวณีที่ยังมีช่องว่าง ไม่สามารถลงโทษผู้กระทำผิดได้ ตัวอย่างเช่น การบัญญัติศัพท์ของคำว่า สถานค้าประเวณีหมายถึงสถานที่ที่ทำการค้าประเวณี โดยผู้เป็นเจ้าของต้อง จัดหาหญิงไว้เพื่อให้มีการค้าประเวณีเป็นปกติธุระ ซึ่งเป็นเรื่องที่ยากในการ นำสืบว่าต้องทำสักกี่ครั้งจึงจะถือว่าเป็นปกติธุระ ฯลฯ

ข้อเสนอแนะ

๑) รัฐจะต้องมีนโยบายที่แน่นอนก่อนปัญหาการค้าประเวณี โดยรัฐจะต้องกำหนดนโยบายให้ชัดเจนว่าจะควบคุม ชัก หรือส่งเสริมการประกอบ ธุรกิจการค้าประเวณี ทั้งนี้ เนื่องจากนโยบายจะเป็นปัจจัยชี้ขาดที่จะทำให้ การแก้ไขปัญหาก่อผลอย่างจริงจัง และนโยบายจะเป็นตัวกำหนดมาตรการ ทางกฎหมายที่จะใช้บังคับ

เมื่อคำนึงถึงประโยชน์ทั้งในระยะสั้นและระยะยาวของสังคมแล้ว รัฐควรมีนโยบายที่จะควบคุมและจะพยายามจำกัดการค้าประเวณีให้เหลือน้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เพราะโสเภณีเป็นภาพสะท้อนของปัญหาเศรษฐกิจและสังคมที่ควรจะต้องได้รับการแก้ไขเยียวยาอย่างรีบด่วน เพราะจากสถิติของโสเภณีที่เข้ารับการสงเคราะห์จากกรมประชาสงเคราะห์ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๗ ถึง พ.ศ. ๒๕๒๓ ปรากฏว่ามีเด็กหญิงที่อายุต่ำกว่า ๑๕ ปีเข้ารับการสงเคราะห์เป็นจำนวนร้อยละ ๔.๔ ของผู้เข้ารับการสงเคราะห์ทั้งหมด และหญิงที่อายุ ๑๖-๒๑ ปี เป็นผู้เข้ารับการสงเคราะห์คิดเป็นร้อยละ ๕๙.๖ ซึ่งเป็นอัตราที่สูงสุดของทุกช่วงอายุ สถิตินี้แสดงว่าหญิงเข้าสู่อาชีพนี้ตั้งแต่อายุน้อย ทั้งนี้ เพราะถูกบีบบังคับทางด้านเศรษฐกิจ หรืออาจถูกบังคับล่อลวงมาดังที่ปรากฏ

ข่าวอยู่บ่อยครั้ง ถ้ารัฐบาลปล่อยให้กิจการค้าประเวณีขยายตัวโดยไม่ทำการปราบปรามหรือควบคุมก็จะมีผลทำให้เด็กหญิงและหญิงชาวสวิสตีภาพความปลอดภัย เพราะอาจตกเป็นเหยื่อของการถูกล่อลวง จุดคร่า บีบบังคับให้ค้าประเวณี หรือถึงแม้เราจะตั้งสมมุติฐานว่า เด็กหญิงและหญิงทุกคนเข้าอาชีพนี้ด้วยความสมัครใจ รัฐบาลควรจะมึนโยบายชัดเจนห้ามปรามไม่ให้ขยายตัวอยู่ดี เพราะก็เป็นที่ยอมรับกันอยู่โดยทั่วไปแล้วถึงผลเสียของการค้าประเวณีที่มีต่อตัวผู้ค้า ตลอดจนสังคมในส่วนรวมทั้งหมด

๒) การจดทะเบียนโสเภณี รัฐบาลไม่ควรอนุญาตให้มีการจดทะเบียนการค้าประเวณี ไม่ว่าจะเป็นการจดทะเบียนตัวผู้ค้าหรือจดทะเบียนสำนัก เพราะการจดทะเบียนก็จะเท่ากับว่ารัฐยอมรับการค้าประเวณีเป็นอาชีพ ซึ่งในขณะนั้นแม้จะผิดกฎหมายก็ยังทำกันอย่างโจ่งแจ้งเป็นล่ำเป็นสันอยู่แล้ว และการจดทะเบียนก็จะไม่ใช่เป็นการช่วยเหลือผู้หญิงให้พ้นจากการขูดรีดเอารัดเอาเปรียบจากกลไกของธุรกิจ และเจ้าหน้าที่ตำรวจ เพราะการขูดรีดของแมงคาหรือของเจ้าหน้าที่ตำรวจก็มีบทลงโทษอยู่แล้ว นอกจากนี้ การจดทะเบียนยังจะเป็นการผลักดันให้หญิงโสเภณีอิสระที่ผ่านพ้นขบวนการขันทอนของการเอารัดเอาเปรียบ ต้องเข้าไปอยู่ในสังกัดของสำนักต่าง ๆ เป็นการกลับไปสู่วงจรของการเอารัดเอาเปรียบอีกครั้งหนึ่ง

๓) เมื่อรัฐมีนโยบายที่จะควบคุมและกำจัดการค้าประเวณีแล้ว ก็สามารถออกกฎหมายเพื่อใช้เป็นมาตรการในการนำนโยบายไปปฏิบัติได้ กฎหมายของรัฐจะต้องมุ่งไปสู่เป้าหมายเดียวกัน คือการขจัดการค้าประเวณีและการขูดรีดจากการเป็นโสเภณีของหญิง รัฐจะต้องไม่ออกกฎหมายที่ขัดแย้งกับหลักการเดิมที่ต้องการจะปราบปรามการค้าประเวณีอีก สำหรับมาตรการทาง

กฎหมายนั้นเห็นว่ารัฐควรจะได้แก้ไขปรับปรุง พ.ร.บ. ปราบการค้าประเวณีให้มีหลักการที่สำคัญดังต่อไปนี้

ก. การลงโทษผู้เกี่ยวข้องกับกิจการค้าประเวณีควรจำแนกตามความร้ายแรงของการกระทำความผิด กล่าวคือ

— บทลงโทษบุคคลผู้ที่เป็นกลไกสำคัญของการค้าประเวณี ได้แก่ผู้จัดหา เจ้าของสถานค้าประเวณี ผู้ดูแล ผู้จัดการ เจ้าของ ผู้จัดการสถานบริการที่ปล่อยให้มีการค้าประเวณีควรจะเป็นโทษจำคุกสถานเดียว และควรเพิ่มโทษให้หนักขึ้น เพราะการประกอบอาชีพที่ขัดต่อกฎหมายและศีลธรรมและเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้ธุรกิจการค้าประเวณีดำเนินต่อไปได้

— บทลงโทษผู้ค้าประเวณีไม่ควรลงโทษโดยการจำคุกหรือปรับอย่างที่ทำอยู่ในปัจจุบันนี้ แต่ควรเปลี่ยนโทษจำคุกและโทษปรับเป็นการรักษาเยี่ยงยา ปรับปรุงทัศนคติ ให้การสงเคราะห์และฝึกอบรมอาชีพมากกว่า เพราะผู้ค้าประเวณีไม่ได้เป็นอาชญากร แต่ถูกบีบบังคับด้วยปัจจัยบางอย่าง เช่น ความยากจน ขาดการศึกษา ทำให้ต้องมาค้าประเวณี และในบางกรณีก็มิได้ทำการค้าด้วยความสมัครใจของตน เช่น ถูกบังคับล่อลวง และถึงแม้ว่าจะมีประเภทสมัครใจค้าประเวณีเพราะรักสนุก อยากรอง หรือได้เงินมากอยู่บ้าง ก็เกิดจากค่านิยมที่ไม่ถูกต้อง เพราะฉะนั้นนโยบายการลงโทษผู้ค้าควรจะเป็นไปในลักษณะที่แก้ไขเยี่ยงยาในสถาบันที่เหมาะสม มากกว่าที่จะนำไปจำคุกหรือปรับแล้วปล่อยตัวไป การจำคุกทำให้ผู้ค้าประเวณีซึ่งไม่ได้มีพื้นฐานเป็นอาชญากรมาก่อน เรียนรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชญากรรมอื่น ๆ ทำให้จิตใจก้าวร้าวยิ่งขึ้น และปฏิเสธการฝึกอาชีพหรือการสงเคราะห์ของรัฐ ส่วนการปรับแล้วปล่อยตัวไปก็ไม่ได้เป็นการแก้ปัญหา เพราะเป็นการสร้าง

ปัญหาเศรษฐกิจให้แก่ผู้ค้า และผู้ค้าก็ต้องย้อนกลับไปประกอบอาชีพเดิม เดิม เพราะฉะนั้น ควรเปลี่ยนโทษจำคุกและโทษปรับผู้ค้าประเวณี เป็นการบำบัดเสียวยาสงเคราะห์และอบรมอาชีพ^(๑)

— ควรกำหนดระยะเวลาของการรับการสงเคราะห์และฝึกอบรมให้ สอดคล้องกับความจำเป็นของผู้รับการสงเคราะห์แต่ละคน เพื่อให้การสงเคราะห์อบรมเกิดประสิทธิผลอย่างเต็มที่

ข. การปราบปรามการค้าประเวณี ควรมุ่งไปยังกลไกสำคัญของ การค้าประเวณีเป็นสำคัญ ทั้งนี้เพราะบุคคลเหล่านี้เป็นผู้แสวงหาผลประโยชน์ จากความหย่อนยานของกฎหมาย กอบโกยเอาผลประโยชน์จากร่างกายของ หญิง ตัวหญิงเองแม้จะเป็นผู้ลงแรงลงกาย แต่ก็ไม่ได้รับผลตอบแทนอย่าง เต็มเม็ดเต็มหน่วย ถ้าสามารถปราบปรามบุคคลเหล่านี้ได้ การค้าประเวณีก็ จะไม่มีลักษณะเป็นธุรกิจการค้ามรดกแบบที่เป็นมาอีกต่อไป แต่จะมี ฐานะเป็นเพียงการประกอบอาชีพส่วนตัว ซึ่งถ้ารัฐบาลมีมาตรการเข้มงวด กวดขัน เช่น ห้ามค้าประเวณีในสถานอื่น นอกจากภายในที่อยู่อาศัยของ หญิง และไม่ให้ประพฤตินเป็นตัวกลางในการติดต่อหาหญิงให้ผู้อื่น ประ กอบกับมาตรการชักจูงใจให้ไปประกอบอาชีพอื่น การประกอบอาชีพค้า ประเวณีในระดับส่วนตัวก็คงจะลดน้อยลงในที่สุด

๑. มีข้อเสนอให้ยกเลิกโทษในทางอาญา (decriminalize) ของผู้หญิงที่ค้าประเวณี อย่างสิ้นเชิง ซึ่งผู้เขียนก็ค่อนข้างจะเห็นด้วยเหมือนกัน แต่ยังเป็นห่วงอยู่ว่าถ้ายกเลิก โทษโดยสิ้นเชิงแล้วจะทำให้ไม่มีขบวนการขั้นตอน ที่จะเข้าไปให้ความช่วยเหลือให้หญิง ที่ต้องการเปลี่ยนอาชีพอย่างเป็นระบบ อย่างไรก็ตามมีผู้เสนอเป็นปัญหาในทางปฏิบัติ ซึ่งสามารถแก้ไขได้

ค. พิจารณาปรับปรุงโครงสร้างการดำเนินงานของหน่วยงานของรัฐ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการค้าหญิงและเด็ก และการค้าประเวณีเพื่อให้เกิดความคล่องตัว และมีการประสานงานในระหว่างกันและกัน

ง. กำหนดบทลงโทษที่เข้มงวดต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งมีส่วนได้เสียกับการค้าประเวณี และเจ้าหน้าที่ที่ละเลยหย่อนยานในการปฏิบัติหน้าที่

จ. ไม่ควรอนุญาตให้มีการเปิดสถานบริการเพิ่มขึ้นจากที่มีอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สถานที่ที่มีหญิงบำเรอหรือหญิงบริการ เพราะจะเป็นแหล่งที่ทำให้เกิดการค้าประเวณีได้ และควรจะกำหนดเป้าหมายที่จะลดจำนวนสถานบริการที่มีอยู่ลง

๓. การทำแท้ง

เดิมถือกันอย่างเคร่งครัดว่า การทำแท้งเป็นความผิดอาญา ทั้งนี้เนื่องมาจากแนวความคิดเดิมที่ว่า การแท้งเป็นฆาตกรรม เพราะฉะนั้นผู้ทำแท้งไม่ว่าจะเป็นตัวหญิงเป็นคนทำเองหรือให้คนอื่นทำ ก็เป็นฆาตกรที่ต้องรับโทษ นอกจากนี้ยังมีความคิดว่าสังคมจำเป็นจะต้องมีกฎหมาย ห้ามทำแท้งที่เข้มงวดกวดขัน ทั้งนี้เพื่อที่จะได้ใช้กฎหมายเป็นมาตรการในการควบคุมและรักษามาตรฐานทางศีลธรรมไม่ให้เกิดการมั่วสุมสำส่อนในทางเพศ

ปัจจุบันแนวความคิดที่ว่า การทำแท้งเป็นฆาตกรรมเปลี่ยนแปลงไปแล้ว ทั้งนี้เนื่องจากไม่สามารถที่จะหาข้อยุติอย่างแน่ชัดได้ว่า ชีวิตของทารกในครรภ์มารดาเริ่มต้นเมื่อไร นอกจากนี้ยังพบว่าหญิงที่ทำแท้งนั้นไม่ได้จำกัดอยู่แต่เฉพาะในหมู่หญิงโสเภณีที่ทิ้งครรภ์โดยไม่ได้ทำการสมรส และจำต้องหาทางออกด้วยการทำแท้งตามที่เข้าใจกันโดยทั่วไป แต่ยังมีหญิงที่ทำการสมรสแล้วเป็นจำนวนมากที่มีความจำเป็นทางบ้านเศรษฐกิจและสังคมที่

จะต้องทำแท้ง การที่กฎหมายห้ามการทำแท้งโดยเด็ดขาด หรืออนุญาตให้ทำแท้งในเงื่อนไขที่ไม่ครอบคลุมถึงความจำเป็นเหล่านี้ จึงไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง และไม่สามารถที่จะห้ามไม่ให้เกิดการลักลอบทำแท้งได้อย่างเด็ดขาด แนวความคิดที่เปลี่ยนแปลงไปนี้ มีผลก่อให้เกิดการแก้ไขเปลี่ยนแปลงกฎหมายเกี่ยวกับการทำแท้งด้วย และปรากฏจากการสำรวจประเทศต่าง ๆ ๑๐๓ ประเทศ ในปี พ.ศ. ๒๕๑๗ พบว่ามีอยู่เพียง ๒๓ ประเทศเท่านั้นที่ถือว่าการทำแท้งเป็นอาชญากรรมโดยสิ้นเชิง อีก ๒๙ ประเทศยึดถือนโยบายการทำแท้งอย่างค่อนข้างเปิดกว้าง โดยมีข้อกำหนดว่าจะทำแท้งได้ในกรณีที่ตั้งครรภ์ไม่เกิน ๓ เดือน หรือข้อกำหนดเกี่ยวกับสุขภาพ หรือฐานะทางเศรษฐกิจของหญิง ส่วนอีก ๕๑ ประเทศอนุญาตให้ทำแท้งได้โดยมีข้อจำกัดมากกว่าที่กล่าวมานี้^(๑)

กฎหมายไทยว่าด้วยความผิดฐานทำให้แท้งลูก

ความผิดฐานทำให้แท้งลูก บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาตั้งแต่มาตรา ๓๐๑-๓๐๕ มีหลักการสำคัญสรุปได้ดังนี้

๑) การทำแท้งเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย ไม่ว่าจะตัวหญิงมีครรภ์จะเป็นผู้ทำเอง หรือยอมให้ผู้อื่นทำให้ (มาตรา ๓๐๑)

(1) M.G. Kalis and H.P. David, "Abortion Legislation : A summary International Classification, 1974" in H.P. David (ed) Abortion Research in Transnational Perspective: An Overview อ้างถึงในรังสรรค์ ธรรมชาติ "การยกเลิกกฎหมายห้ามทำแท้ง ข้อเสนอสนับสนุนและข้อคัดค้าน" ใน "ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการทำแท้งในประเทศไทย" สุพร เกิดสว่าง, บรรณาธิการ หน้า ๔๑.

๒) กฎหมายเอาโทษแก่ผู้คนที่ทำแท้งให้หญิงคว่ำ โดยแยกออกเป็น ๒ กรณี คือ ทำโดยยินยอม และทำโดยหญิงไม่ยินยอม ในกรณีที่หญิงได้รับอันตรายสาหัส หรือตายต้องได้รับโทษหนักขึ้น (มาตรา ๓๐๒)

๒) การทำแท้งที่ไม่ถือเป็นความผิดคือ การทำแท้งที่ทำโดยแพทย์ในกรณีที่

ก. จำเป็นต้องทำแท้งเนื่องจากสุขภาพของหญิงนั้น หรือ

ข) หญิงมีครรภ์เนื่องจากการกระทำความผิดอาญาตามมาตรา ๒๗๖ (ถูกข่มขืนกระทำชำเรา) มาตรา ๒๗๗ (การร่วมประเวณีกับเด็กหญิงอายุไม่เกินสิบสามปีแล้วเด็กหญิงตั้งครรภ์) มาตรา ๒๘๒, ๒๘๓, ๒๘๔, (การที่เด็กหญิงหรือหญิงถูกพาไปเพื่อการอนาจารแล้วเกิดตั้งครรภ์)

๔) การพยายามทำแท้ง ซึ่งไม่ก่อให้เกิดอันตรายสาหัส หรือไม่ได้ทำให้หญิงถึงแก่ความตาย ผู้กระทำไม่ต้องรับโทษ (มาตรา ๓๐๔)

บทบัญญัติของกฎหมายนี้แสดงให้เห็นว่า การทำแท้งเป็นสิ่งผิดกฎหมาย ยกเว้นจะเป็นกรณีที่แพทย์ทำเพื่อสุขภาพของหญิง และเพื่อป้องกันไม่ให้ตั้งครรภ์จากความผิดเกี่ยวกับเพศ หรือกรณีของการพยายามทำแท้ง แต่ถึงแม้ว่าจะมีกฎหมายห้ามการทำแท้งก็ปรากฏว่าได้มีการลักลอบทำแท้ง และมีการเจ็บป่วยและตายเนื่องจากการทำแท้งเป็นจำนวนมาก ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย และเศรษฐกิจ จนในปัจจุบันนี้ให้เกิดความเคลื่อนไหวของบุคคลหลายวงการ ทั้งวงการแพทย์ นักกฎหมาย นักสังคมวิทยาและนักสังคมสงเคราะห์ เรียกร้องให้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงในเรื่องทำแท้ง โดยให้เหตุผลว่ากฎหมายที่เป็นอยู่ไม่สอดคล้องกับสภาพทางเศรษฐกิจ และสังคมของไทย ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปและมีส่วนทำให้เกิดการตั้งครรภ์ที่ไม่ต้องการมากขึ้น ซึ่งก็ต้องหาทางออกด้วยการลักลอบทำแท้ง

สภาพข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการลักลอบทำแท้ง^(๑)

จากการศึกษาผู้ป่วยเนื่องจากการลักลอบทำแท้งที่รับไว้รักษาในโรงพยาบาลศิริราชระหว่าง พ.ศ. ๒๕๑๑-๒๕๒๑ พบว่ามีผู้ป่วยลักลอบทำแท้งทั้งหมด ๔,๔๙๗ คน เป็นหญิงโสด (๓๗.๑%) และหญิงที่แต่งงานหรือเคยแต่งงานมาแล้ว ๒,๘๓๐ คน (๖๑.๙%) เหตุผลที่ลักลอบทำแท้งส่วนใหญ่สำหรับผู้ลักลอบทำแท้งที่เป็นโสดนั้น ก็เพื่อหลีกเลี่ยงความอายและรักษาสถานภาพทางสังคมไว้ เนื่องจากสังคมไทยถือว่าการตั้งครรภ์ก่อนสมรสเป็นความประพฤติที่เสียหายอย่างร้ายแรง สำหรับเหตุผลของผู้ลักลอบทำแท้งที่สมรสแล้ว เป็นเหตุผลในทางเศรษฐกิจและสังคม คือ รายได้ไม่พอ ๒๔.๗% มีบุตรเพียงพอแล้ว ๒๐.๑% ตั้งครรภ์ถี่เกินไป ๑๘% ครอบครัแตกแยก เพราะสามีไม่รับผิดชอบ ๑๕.๗% จากจำนวนทั้งหมด ๒,๘๓๐ คน

การทำแท้งส่วนมากเป็นการทำโดยหมอเถื่อน ซึ่งไม่มีความรู้ทางแพทยทำให้เกิดโรคแทรกซ้อนต่าง ๆ เช่น ตกเลือด มีไข้ ติดเชื้อ ตลอดจนอาการแทรกซ้อนที่รุนแรงอื่น ๆ ซึ่งเป็นอันตรายต่อชีวิตและร่างกายของผู้ป่วย บางรายถึงจะรอดชีวิตแต่ก็ต้องตัดมดลูกออก ทำให้พิการไม่สามารถมีบุตรได้ต่อไปในอนาคต นอกจากการเสี่ยงอันตรายต่อชีวิตร่างกายแล้ว การทำแท้งโดยหมอเถื่อนยังทำให้โรงพยาบาลต้องมารับภาระทางค่านเศรษฐกิจที่จะต้องใช้จ่าย เพื่อช่วยชีวิตผู้ป่วยอีกด้วย ตัวผู้ป่วยเองก็จะต้องเสียเวลาและเสียรายได้ในขณะที่ต้องพักรักษาตัวอยู่อย่างน้อยคนละ ๕ วัน ถึงแม้จะเห็นได้จากการศึกษาซึ่งปรากฏว่าสีกลุ่มอาชีพที่มีจำนวนมากที่สุดในกลุ่มหญิงลักลอบทำแท้งที่แต่งงานแล้ว เรียงตามลำดับมากน้อยคือ แม่บ้านหรืองานบ้าน

(๑) รวบรวมจากบทความเรื่อง “ผู้ป่วยเนื่องจากการลักลอบทำแท้งที่รับไว้รักษาในโรงพยาบาลศิริราช” อมร เกิดสว่าง และคณะ ลงพิมพ์ใน สุพร เกิดสว่าง, อ้างแล้ว.

๓๘.๑% ช่างฝีมือ ๒๑.๑% ค้าขายหรือ งานขาย ๑๕.๕% เสมียน ๘.๘% และ ส่วนมากเป็นผู้มีรายได้น้อย นอกจากนี้ก็ยังปรากฏว่าจากการศึกษาในปี พ.ศ. ๒๕๑๘ ของ น.พ. สุพร เกิดสว่าง ว่าหญิงที่ประกอบอาชีพอาบอบนวด ๒๐% ของจำนวน ๘๓๒ คน หาทางออกด้วยการลักลอบทำแท้ง

สภาพข้อเท็จจริงดังกล่าวมานี้ แสดงให้เห็นว่ามีการลักลอบทำแท้งกัน เป็นจำนวนมาก สถิติและข้อมูลที่ได้จากการศึกษาผู้ช่วยเนื่องจากการลักลอบ ทำแท้งที่รับไว้รักษาในโรงพยาบาลศิริราชระหว่าง พ.ศ. ๒๕๑๑-๒๕๒๑ นี้ เป็นเพียงข้อมูลแหล่งเดียวเท่านั้น นอกจากงานศึกษานี้แล้วก็ยังมีการรวบรวม ข้อมูลสถิติเกี่ยวกับการลักลอบทำแท้งตามโรงพยาบาลต่าง ๆ ทั้งในส่วนกลาง และส่วนภูมิภาคไว้พอที่จะทำให้เห็นปัญหา สำหรับงานศึกษาเกี่ยวกับผู้ช่วยที่ ศิริราชนั้น ผู้รวบรวมข้อมูลก็ยังได้ชี้แจงไว้ว่า เป็นข้อมูลที่มีโอกาสผิดพลาด ได้มาก เพราะการทำแท้งเป็นเรื่องผิดกฎหมาย เพราะฉะนั้นผู้ช่วยจากการ ลักลอบทำแท้งส่วนใหญ่ จะได้รับการแนะนำและช่วยเหลือจากผู้ประกอบการ ทำแท้งว่า ถ้าเปิดเผยว่าได้ทำแท้งมาตนเองก็จะได้รับโทษ เพราะฉะนั้น ผู้ช่วยส่วนใหญ่มักจะบิดบังความจริงไว้โดยอ้างว่าเป็นการแท้งเพราะอุบัติเหตุ ข้อมูลจากการศึกษานี้แสดงให้เห็นว่าถึงแม้ว่าการทำแท้งจะเป็นความผิดอาญา แต่ก็มีผู้ลักลอบทำแท้งอยู่เป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ เป็นผลเนื่องมาจากมีปัจจัย ทางสังคมและเศรษฐกิจซึ่งเป็นปัจจัยนอกเหนือจากข้อยกเว้นของกฎหมายที่ อนุญาตให้ทำแท้งได้เพียง ๒ ประการที่ได้กล่าวมาแล้ว

เมื่อพิจารณาจากสภาพความเป็นจริงดังที่กล่าวมาแล้วนี้ เห็นว่าน่าจะมีการพิจารณาแก้ไขกฎหมายเรื่องการทำแท้ง เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความ จำเป็นของสังคมในปัจจุบันมากขึ้น ทั้งนี้เพราะการทำแท้งไม่ได้เป็นทางออก

ของผู้หญิงโสดที่รักสนุกและไม่รับผิดชอบตามที่เข้าใจกันโดยทั่วไป แต่เป็นทางออกของหญิงที่สมรสแล้ว แต่มีความจำเป็นทางด้านเศรษฐกิจและสังคม คือ รายได้ไม่พอ มีบุตรเพียงพอแล้ว ตั้งครรภ์ถี่เกินไป ครอบครัแตกแยกเพราะสามีไม่รับผิดชอบ และเมื่อพิจารณาแผนประชากรกำลังคน การมีงานทำและค่าจ้าง ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแผนที่ ๕ ซึ่งต้องการจะจูงใจให้ประชาชนนิยมมีบุตรเพียงครอบครัวละ ๒ คน และจากการสำรวจความคิดเห็นประชากรทั่วประเทศ เพื่อประกอบการทำแผนพัฒนาสตรีระยะยาวในประเด็นเรื่องการทำแท้ง ก็เป็นที่ยอมรับของคนส่วนใหญ่ว่าควรอนุญาตให้ทำแท้งได้ในกรณีที่มิบุตรมากเกินไป หรือการคุมกำเนิดล้มเหลว ทั้งนี้ จึงน่าจะมีการพิจารณาแก้ไขกฎหมายการทำแท้งให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ควรแก้ไขกฎหมายเพื่อให้มีการทำแท้งได้ในกรณีดังต่อไปนี้

- ๑) เมื่อการตั้งครรภ์จะมีอันตรายร้ายแรงต่อชีวิต สุขภาพทางกายและทางจิตของมารดา
- ๒) เมื่อมีเหตุผลที่เชื่อถือได้ว่า เด็กมีเกิดมาจะมีความพิการอย่างร้ายแรงทางร่างกายหรือจิตใจ
- ๓) เมื่อการตั้งครรภ์เป็นผลจากการถูกข่มขืน หรือเป็นการตั้งครรภ์กับคนวิกลจริตหรือคนปัญญาอ่อน
- ๔) เมื่อมีความจำเป็นทางด้านเศรษฐกิจและสังคม
- ๕) เมื่อมีบุตรเพียงพอต่อความต้องการแล้ว

๖) เมื่อมีการคุมกำเนิดแต่การคุมกำเนิดเกิดล้มเหลว

สิทธิและความเสมอภาคทางกฎหมายในด้านเศรษฐกิจและสังคม
บทบัญญัติของปฏิญญา ฯลฯ

บทที่ ๑๐ รับรองสิทธิที่เท่าเทียมชายในตำแหน่งเศรษฐกิจและสังคมโดยไม่คำนึงถึงสถานะทางการสมรสของหญิง และนอกเหนือจากปฏิญญาว่าด้วยการจัดทำการเลือกประติบัติต่อสตรีแล้ว องค์การแรงงานระหว่างประเทศเนื่องในโอกาสปีสตรีสากลก็ยังได้ออกปฏิญญาอีกฉบับหนึ่ง ชื่อปฏิญญาว่าด้วยความเสมอภาคของโอกาสในการทำงานและการได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมของลูกจ้างหญิง (Declaration on Equality of Opportunity and Treatment of Women Workers 1975) ซึ่งปฏิญญาทั้งสองฉบับได้รับการรับรองสิทธิต่าง ๆ ดังนี้

๑. รับรองว่าสิทธิในการทำงาน (right to work) เป็นสิทธิที่มีมาแต่โดยกำเนิด (Inalienable right) ของมนุษย์ทุกคนโดยไม่จำกัดเพศ ห้ามมิให้นายจ้างโดยเฉพาะอย่างยิ่งนายจ้างในภาครัฐบาล ถือเอาเรื่องเพศมาเป็นเงื่อนไขในการรับลูกจ้างเข้าทำงานและห้ามมิให้กีดกันหรือเลือกปฏิบัติต่อลูกจ้างหญิงด้วยเหตุทางด้านสถานภาพทางการสมรส อายุหรือภาวะรับผิดชอบทางครอบครัว

๒. รับรองสิทธิในการฝึกอาชีพ ทำงาน เลือกรับอาชีพและอาชีพโดยเสรี และมีความก้าวหน้าในทางวิชาชีพและอาชีพโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ ไม่ว่าจะบนพื้นฐานของการสมรสหรือพื้นฐานอื่น ๆ

๓. สิทธิที่จะได้รับค่าจ้างและค่าตอบแทนในการทำงานที่เท่าเทียมกับลูกจ้างชาย

๔. สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองเกี่ยวกับสภาพการทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อให้ปลอดภัยจากอันตรายที่จะมีต่อความสามารถในการสืบพันธุ์ ซึ่งถือว่าเป็นภาระหน้าที่ทางสังคมของหญิง

๕. สิทธิที่จะลาโดยได้รับค่าจ้าง

๖. สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ของลูกจ้างหญิง

๗. สิทธิที่จะได้รับหลักประกันเกี่ยวกับความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน

๘. สิทธิที่จะได้รับหลักประกันเกี่ยวกับความมั่นคงในการทำงาน กล่าวโดยเฉพาะคือ

๘.๑ สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองไม่ให้ถูกเลิกจ้างในกรณีที่ทำกรสมรสหรือการเป็นมารดา

๘.๒ สิทธิที่จะได้ลาคลอดโดยได้รับค่าจ้างและได้รับหลักประกันว่าจะได้กลับมาทำงานตามเดิม โดยไม่เสียสิทธิต่าง ๆ อันมีมาแต่เดิมของตน

๙. สิทธิที่จะได้รับประโยชน์จากระบบประกันสังคมในด้านการว่างงาน การเจ็บป่วย การชราภาพ หรือการไม่สามารถทำงาน (disablement) เท่าเทียมชาย

๑๐. สิทธิที่จะได้รับบริการทางสังคมที่จำเป็น รวมทั้งบริการเลี้ยงดูเด็ก จะเห็นได้ว่าปฏิญญาทั้งสองฉบับรับรองสิทธิในการมีส่วนร่วมทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมของลูกจ้าง โดยวางบทบาทบัญญัติต่าง ๆ ที่จะช่วยส่งเสริมให้หญิงสามารถใช้แรงงานและความสามารถของตนได้อย่างเต็มที่ โดยไม่ถูก

จำกัดหรือถูกปิดกั้นโดยอคติทางเพศของนายจ้าง ปฏิญญายอมรับและยกย่องฐานะและบทบาทของหญิงที่เป็นทั้งแรงงาน และผู้ที่สืบทอดเผ่าพันธุ์ของมนุษย์ซึ่งจะเป็นแรงงานรุ่นต่อไปของสังคม และพยายามที่จะจัดหามาตรการต่าง ๆ ที่จะให้หญิงสามารถที่จะแบกภาระในฐานะที่เป็นแรงงานที่ทำการผลิตทางบ้านเศรษฐกิจ และในฐานะเมีย แม่ และลูกสาว ซึ่งทำหน้าที่ทางบ้านสังคม โดยการจัดหาบริการทางสังคมต่าง ๆ ให้แก่หญิง

บทบัญญัติของกฎหมายไทย

กฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับสิทธิทางบ้านเศรษฐกิจของหญิงนั้น ได้แก่มกฎหมายแรงงานซึ่งปัจจุบันนี้ยังไม่ได้มีการประมวลไว้เป็นกฎหมายฉบับเดียวแต่บัญญัติไว้ลักษณะกระจัดกระจายในที่ต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยสัญญาจ้างแรงงาน ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการคุ้มครองแรงงาน และพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๘ กฎหมายเหล่านี้มีสาระสำคัญ คือ

๑. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยสัญญาจ้างแรงงาน (มาตรา ๕๗๕-๕๘๖) เป็นกฎหมายว่าด้วยการเกิดของสัญญาจ้างแรงงาน สิทธิหน้าที่ระหว่างลูกจ้างและนายจ้าง และการระงับสิ้นไปของสัญญาจ้างแรงงาน

๒. ประกาศกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน เป็นกฎหมายที่กำหนดให้นายจ้างปฏิบัติต่อลูกจ้างแต่ละคนตามมาตรฐานที่กฎหมายกำหนดไว้ มาตรฐานเหล่านี้กำหนดขึ้นเพื่อที่คุ้มครองลูกจ้างในค้ำต่าง ๆ เช่น คุ้มครองสุขภาพอนามัยของลูกจ้างไม่ให้นายจ้างใช้งานลูกจ้างหนักเกินไป หรือให้ลูกจ้างทำงานในสภาพการทำงานเป็นอันตราย คุ้มครองให้ลูกจ้างได้รับค่าจ้างและค่าตอบแทนจากการทำงานที่เป็นธรรม ไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบ ค้ำ

ครองให้ลูกจ้างได้รับเงินทดแทนในกรณีที่ลูกจ้างเจ็บป่วยได้รับอันตราย หรือถึงแก่ความตายเนื่องจากการทำงาน และคุ้มครองให้ลูกจ้างได้รับค่าชดเชยในกรณีที่ถูกลูกจ้างโดยไม่ให้ทำความผิด มาตรฐานการคุ้มครองในเรื่องต่าง ๆ ดังกล่าวมานี้ เป็นมาตรฐานขั้นต่ำที่กฎหมายกำหนดว่า นายจ้างจะต้องปฏิบัติต่อลูกจ้าง นายจ้างจะไม่ปฏิบัติตามกฎหมายคุ้มครองแรงงานในลักษณะที่ทำให้ลูกจ้างเสียเปรียบไม่ได้ เพราะจะต้องถูกลงโทษตามกฎหมาย กฎหมายคุ้มครองแรงงานจึงเป็นการคุ้มครองลูกจ้างแต่ละคนในระดับปัจเจกชน

๓. พ.ร.บ. แรงงานสัมพันธ์ เป็นกฎหมายรับรองสิทธิในการรวมกลุ่มและการเจรจาต่อรองของลูกจ้าง กล่าวคือให้สิทธิแก่ลูกจ้างรวมตัวกันจัดตั้งเป็นองค์กรฝ่ายลูกจ้าง อันได้แก่สหภาพแรงงาน สหพันธ์แรงงาน และสภาองค์กรลูกจ้าง เพื่อให้ลูกจ้างใช้องค์กรนี้ต่อรองสิทธิและผลประโยชน์อื่นนอกเหนือจากที่กำหนดไว้ในกฎหมายคุ้มครองแรงงาน

ความคุ้มครองที่แรงงานหญิงได้รับ เมื่อตรวจสอบกฎหมายแรงงานโดยตลอดแล้วปรากฏว่าลูกจ้างหญิงนอกจากจะได้รับความคุ้มครองในเรื่องต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว ยังได้รับความคุ้มครองเป็นพิเศษในเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

๑. สิทธิที่จะได้รับค่าจ้างและค่าตอบแทนในการทำงานที่เท่าเทียมกับลูกจ้างชายในงานที่มีลักษณะคุณภาพและปริมาณเดียวกัน (ข้อ ๒๖)

๒. สิทธิของลูกจ้างหญิงที่มีครรภ์ มีสิทธิดังนี้ (ข้อ ๑๘)

๒.๑ ลูกจ้างหญิงมีสิทธิลาเพื่อการคลอดได้ครั้งละ ๖๐ วัน โดยรวมทั้งวันหยุด ถ้าลูกจ้างหญิงคนนั้นได้ทำงานมาแล้วไม่น้อยกว่า ๑๘๐ วัน ให้มีสิทธิได้รับค่าจ้างในระหว่างการลาคลอดเท่ากับ ๓๐ วัน

๒.๒ ถ้าลูกจ้างหญิงไม่สามารถมาทำงานได้เนื่องจากการคลอดให้มีสิทธิลาได้อีก ๓๐ วัน โดยไม่ได้รับค่าจ้าง

๒.๓ สิทธิในการขอให้นายจ้างเปลี่ยนงานในหน้าที่เป็นการชั่วคราวก่อนและหลังคลอด

นอกจากสิทธิในการลาเพื่อการคลอดแล้ว ลูกจ้างหญิงมีสิทธิลาป่วยไม่น้อยกว่าปีละ ๓๐ วันทำงาน สิทธิในการลาป่วยและสิทธิในการลาคลอดไม่ตัดสิทธิซึ่งกันและกัน

๓. สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองเกี่ยวกับสภาพการทำงาน มีกฎหมายคุ้มครองลูกจ้างหญิงเป็นพิเศษไม่ให้ทำงานดังต่อไปนี้

– งานอันตราย ได้แก่ (ข้อ ๑๓)

– งานทำความสะอาดเครื่องจักรหรือเครื่องยนต์ ขณะที่เครื่องจักรหรือเครื่องยนต์กำลังทำงาน

– งานที่ต้องทำบนนั่งร้านที่สูงกว่าพื้นดินตั้งแต่สิบเมตรขึ้นไป

– งานใช้เลื่อยวงเดือน

– งานผลิตหรือขนส่งวัตถุระเบิด หรือวัตถุไวไฟ

– งานเหมืองแร่ที่ต้องทำใต้ดิน

– งานอื่นตามที่กระทรวงมหาดไทยจะได้กำหนด

– งานหนัก ได้แก่ งานยกแบกหาม หาบ ขูด ลากหรือเข็นของหนักเกินอัตราน้ำหนักที่กำหนด ดังต่อไปนี้ (ข้อ ๑๔)

– สามสิบกิโลกรัม สำหรับการงานในที่ราบ

– ยี่สิบห้ากิโลกรัม สำหรับการงานที่ต้องชันบันไดหรือที่สูง

– หกหรือยี่สิบกิโลกรัม สำหรับการลากหรือเข็นของที่ต้องบรรทุกล้อเลื่อนที่ใช้ราง

- สามร้อยกิโลกรัม สำหรับการลากหรือเข็นของที่ต้องบรรทุก
ล้อเลื่อนที่ไม่ใช้ราง

- งานที่จะทำให้อุจจางหญิงเสื่อมเสียในทางศีลธรรมและทางเพศ อันได้
แก่งานในสโมสรราตรี สถานเต้นรำ สถานขายและเสพยา สถานอาบอบ
นวด โรงแรม และสถานอื่นตามที่กระทรวงมหาดไทยได้กำหนด ซึ่งงาน
เหล่านี้ห้ามมิให้นายจ้างจ้างหญิงซึ่งมีอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี ที่ยังมิได้ทำการ
สมรสเป็นลูกจ้าง (ข้อ ๑๕)

- ห้ามลูกจ้างหญิงทำงานกลางคืน คือห้ามมิให้นายจ้างให้ลูกจ้างหญิง
ทำงานในระหว่างเวลา ๒๔.๐๐ น. และ ๖.๐๐ น. เว้นแต่จะเป็นงานที่มีลักษณะ
ต้องทำติดต่อกันไป หรืองานกะหรืองานที่มีลักษณะและสภาพที่ต้องทำใน
เวลาดังกล่าว (ข้อ ๑๖)

นอกจากการคุ้มครองในเรื่องต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ กระทรวง
มหาดไทยยังได้ออกประกาศกระทรวงมหาดไทย เพื่อกำหนดมาตรฐานของ
ระบบความปลอดภัยในการทำงานต่าง ๆ ซึ่งให้ความคุ้มครองแก่ทั้งลูกจ้าง
ชายและหญิง เช่น ประกาศกระทรวงมหาดไทยเรื่องความปลอดภัยในการ
ทำงานเกี่ยวกับภาวะแวดล้อม เครื่องจักร, การทำงานก่อสร้าง ไฟฟ้า
 เป็นต้น

มีข้อสังเกตว่าการคุ้มครองเกี่ยวกับสภาพการทำงานดังกล่าวนี้ แม้ให้การ
คุ้มครองลูกจ้างหญิงอยู่บ้าง แต่ก็ไม่ได้เฟื่องเต้งไปที่การคุ้มครองไม่ให้ความ
สามารถในการสืบพันธุ์ได้รับการกระทบกระเทือน และน่าสังเกตว่าไม่ได้ห้าม
มิให้ลูกจ้างหญิงทำงานเกี่ยวกับกัมมันตภาพรังสี

นอกเหนือจากที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ ไม่มีกฎหมายให้ความคุ้มครองแก่ลูกจ้างหญิงในเรื่องอื่น ๆ อีกเลยซึ่งพอจะกล่าวโดยสรุปได้ว่ากฎหมายของไทยให้ความคุ้มครองแก่ลูกจ้างหญิงในระดับที่ต่ำมากเมื่อเปรียบเทียบกับมาตรฐานการคุ้มครองของปฏิญญาทั้งสองฉบับนี้ นอกจากนี้ความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าที่มีอยู่ก็ไม่สามารถที่จะใช้บังคับได้อย่างเต็มที่มากนัก ทั้งนี้เนื่องมาจากปัญหาหลายประการทั้งที่เป็นปัญหากฎหมายและไม่ใช่ปัญหากฎหมายจึงจะได้กล่าวในตอนต่อไป และอาจกล่าวได้ว่าปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายที่จะให้บริการทางสังคมแก่ลูกจ้างหญิงเลย

สภาพของปัญหาแรงงานหญิง สามารถจำแนกออกได้เป็นข้อ ๆ ดังนี้

๑. ปัญหาขาดความรู้ความเข้าใจในสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายแรงงาน เป็นปัญหาของลูกจ้างหญิงในโรงงานอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ ปัญหาสืบเนื่องมาจากการที่ลูกจ้างหญิง มีระดับการศึกษาต่ำ กล่าวคือ เพียงแต่จบการศึกษามัธยมศึกษาหรืออาจจะไม่จบการศึกษามัธยมศึกษาเลย เมื่อไม่มีการศึกษาขั้นพื้นฐานก็ไม่สามารถจะทำความเข้าใจ กับเรื่องสิทธิหน้าที่ตามกฎหมายแรงงานได้ การขาดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องนี้ทำให้ลูกจ้างแต่ละคนอยู่ในสภาพเสียเปรียบ เพราะไม่ทราบว่าตนได้รับความคุ้มครอง หรือมีสิทธิตามกฎหมายอย่างไร และทำให้ลูกจ้างไม่สามารถรวมตัวกันจัดตั้งขึ้นเป็นองค์กรฝ่ายลูกจ้างเพื่อตรวจสอบการปฏิบัติตามกฎหมายคุ้มครองแรงงานของนายจ้าง และเพื่อเจรจาต่อรองในเรื่องสิทธิและผลประโยชน์กับนายจ้างได้

๒. ปัญหาเรื่องการขาดโอกาสในการทำงานและการได้รับการปฏิบัติต่อในลักษณะที่ไม่เท่าเทียมกับชาย เป็นปัญหาของแรงงานสตรีในหลายประเทศ สำหรับประเทศไทยปัญหานี้แสดงออกมาในรูปของการขาดโอกาสเข้าไปทำงาน

ใญ่งานหนึ่งตั้งแต่ต้น เนื่องจากนายจ้างตั้งเงื่อนไขไว้ว่าไม่รับลูกจ้างหญิงทั้ง ๆ ที่โดยสภาพของงานนั้น ลูกจ้างหญิงก็สามารถทำได้ หรือนายจ้างอาจจะยอมรับเข้าไปทำงานแล้วแต่ถูกนายจ้างเลือกปฏิบัติในเรื่องต่างๆ เช่น การจ่ายค่าจ้าง การให้สิทธิและสวัสดิการต่างๆ การเลื่อนขั้นตำแหน่ง การให้หลักประกันและความมั่นคงในการทำงาน ฯลฯ ซึ่งการเลือกปฏิบัติเหล่านี้ เกิดขึ้นจากอคติทางเพศที่คิดว่าหญิงไม่มีความสามารถเท่าเทียมกับชาย และขาดความเชื่อโดยทั่วไปว่า หญิงไม่มีหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบในปัญหาเศรษฐกิจของครอบครัวโดยตรง แต่ทำหน้าที่เป็นเพียงผู้หารายได้เสริมให้แก่ครอบครัวเท่านั้น อคติทางเพศและความเชื่อดังกล่าวนี้ นอกจากจะทำให้หญิงต้องถูกจำกัดสิทธิในด้านการทำงานมาตั้งแต่ต้นแล้ว เมื่อเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ลูกจ้างหญิงก็จะเป็นผู้ที่ถูกเลิกจ้างหรือปลดออกจากงานก่อนลูกจ้างชาย ทั้ง ๆ ที่ในหลายกรณีหญิงเป็นผู้ที่ต้องรับผิดชอบในภาวะเศรษฐกิจในครอบครัวไม่น้อยไปกว่าลูกจ้างชายเลย

สำหรับประเทศไทยนั้น อาจกล่าวได้ว่า หญิงยังถูกจำกัดโอกาสในการทำงานอยู่มาก ทั้งในภาครัฐบาลซึ่งยังจำกัดสิทธิไม่ให้หญิงรับราชการในบางตำแหน่ง เช่น ปลัดอำเภอ สมุห์บัญชีอำเภอ ในรัฐวิสาหกิจซึ่งมีจำนวนพนักงานชายสูงกว่าพนักงานหญิงมาก ในภาคอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม และเกษตรกรรม ซึ่งอาจไม่กีดกันการเข้าทำงานของลูกจ้างหญิง แต่ก็ยังมีลักษณะเลือกปฏิบัติในเรื่องการจ่ายค่าจ้าง การเลื่อนตำแหน่ง การให้โอกาสแก่ลูกจ้างในการฝึกฝนอบรม ฯลฯ

๓. ปัญหาเรื่องการขาดหลักประกันและความมั่นคงในการทำงาน เป็นปัญหาของลูกจ้างไทยโดยทั่วไป ไม่ใช่เฉพาะปัญหาของลูกจ้างสตรี ทั้งนี้เนื่องจาก

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยสัญญาจ้างแรงงาน มาตรา ๕๘๒ และประกาศกระทรวงมหาดไทยเรื่องการคุ้มครองแรงงานข้อ ๔๑ ให้สิทธิแก่นายจ้างในการเลิกจ้างลูกจ้างได้เสมอ ถึงแม้ว่าลูกจ้างจะไม่ไ้ผิดสัญญาจ้างเลยก็ตาม โดยกฎหมายเพียงแต่กำหนดให้นายจ้างต้องจ่ายค่าชดเชยตามอัตราที่กฎหมายกำหนดให้แก่ลูกจ้างเท่านั้น อย่างไรก็ตามก็อาจกล่าวได้ว่า ลูกจ้างสตรีมีโอกาที่จะถูกนายจ้างขังเงื่อนไขของการเลิกจ้างได้มากกว่า เช่น ขังเงื่อนไขว่า ห้ามแต่งงาน ห้ามตั้งครรภ์ ถ้าลูกจ้างฝ่าฝืนก็จะถูกเลิกจ้าง นอกจากนี้ นายจ้างก็อาจไม่ปฏิบัติตามกฎหมายคุ้มครองแรงงานซึ่งให้สิทธิแก่ลูกจ้างหญิงในการลาคลอด โดยจะให้ลูกจ้างที่มีครรภ์ลาออกจากงานไปเลยเมื่อคลอดเสร็จแล้วและต้องการจะกลับมาทำงานก็ให้สมัครใหม่ เป็นต้น

๔. ปัญหาเรื่องนายจ้างไม่ปฏิบัติตามกฎหมายคุ้มครองแรงงาน เช่น การให้ลูกจ้างหญิงทำงานหนักหรืองานอันตรายในสภาพการทำงานที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพและอนามัยของลูกจ้าง จ่ายค่าจ้างต่ำกว่าอัตราค่าจ้างขั้นต่ำและจ่ายน้อยกว่าลูกจ้างชายในงานประเภทเดียวกัน ไม่ปฏิบัติตามกฎหมายในเรื่องการลาคลอดของหญิงมีครรภ์ นอกจากนี้ก็ยังมีปัญหาเรื่องลูกจ้างยังไม่ได้รับความคุ้มครองในเรื่องสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยในการทำงานอย่างพอเพียง

๕. ปัญหาเรื่องการเอารัดเอาเปรียบในทางเพศ ของนายจ้างหรือหัวหน้างาน

๖. ปัญหาลูกจ้างหญิงบางกลุ่ม เช่นลูกจ้างในงานเกษตรกรรม หรือหญิงรับใช้ในบ้านยังไม่ได้ได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายคุ้มครองแรงงาน

ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขปัญหาที่ลูกจ้างขาดความรู้ความเข้าใจในสิทธิหน้าที่ตามกฎหมายแรงงาน คือ

๑.๑ รัฐควรออกกฎหมายรับรองสิทธิทางด้านการศึกษาของลูกจ้าง และส่งเสริมให้ลูกจ้างได้มีโอกาสได้รับการศึกษาอบรมความรู้ทางกฎหมายแรงงาน ตลอดจนความรู้พื้นฐานอื่นอันจำเป็น เพื่อให้ลูกจ้างสามารถทำความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิหน้าที่ตามกฎหมายแรงงาน ทำให้สามารถรวมตัวกันเป็นองค์กรฝ่ายลูกจ้างที่เข้มแข็ง มีระเบียบวินัย และมีความรับผิดชอบ และสามารถใช้อำนาจ เป็นตัวแทนในการต่อรองสิทธิผลประโยชน์อันชอบธรรมกับนายจ้าง เพื่อยกระดับสภาพการทำงานและชีวิตความเป็นอยู่ของตน

๑.๒ เนื่องจากนายจ้างกีดกันขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมาย เหมือนกับลูกจ้าง เพราะฉะนั้น ควรให้การศึกษาเกี่ยวกับสิทธิหน้าที่ของนายจ้างตามกฎหมายแรงงาน และกฎหมายอื่น ๆ เช่น กฎหมายโรงงาน กฎหมายสาธารณสุข โดยจัดหลักสูตรอบรมสั้น ๆ ให้แก่นายจ้างในระหว่างยื่นคำขอจดทะเบียนสถานประกอบการหรือโรงงาน และควรกำหนดให้นายจ้างหรือเจ้าของโรงงานจัดทำข้อบังคับเกี่ยวกับการทำงานให้เสร็จเรียบร้อย ก่อนที่จะอนุญาตให้เปิดดำเนินการได้ ในการให้การศึกษาเช่นนี้ควรมีหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบ ทั้งนี้ โดยให้ระดมความช่วยเหลือจากสถาบันการศึกษาหน่วยงานและองค์กรของรัฐและเอกชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการให้การศึกษา

หมายเหตุ

แนวทางในการที่รัฐจะเข้าไปมีบทบาทในการให้การศึกษาแก่ลูกจ้างอาจศึกษาได้จากตัวอย่างของประเทศฟิลิปปินส์ ซึ่งเป็นประเทศที่ให้ความสำคัญ

ต่อการส่งเสริมการศึกษาของลูกจ้างมาก ถึงกับบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมาย
แรงงานฟิลิปปินส์ มาตรา ๒๔๒ (P) ว่า สหภาพแรงงานที่ก่อตั้งมาโดย
ชอบด้วยกฎหมายมีหน้าที่ที่จะต้องให้การศึกษแก่สมาชิกและลูกจ้างโดยทั่วไป

เพื่อที่จะส่งเสริมให้สหภาพแรงงานสามารถจัดการศึกษาให้ได้ผลอย่างจริง
จัง กระทรวงแรงงานฟิลิปปินส์ก็ยังคงได้ออกประกาศกระทรวงแรงงานฉบับที่
๓๑ ว่าด้วยการให้การศึกษแก่ลูกจ้าง (Policy Instruction No. 31 : Workers'
Education) สารสำคัญของประกาศฉบับนี้ก็คือ ให้สหภาพแรงงานมีหน้าที่
ให้การศึกษแก่ลูกจ้าง โดยสหภาพจะดำเนินการเองหรือจัดทำร่วมกับองค์กร
ของฝ่ายลูกจ้างในระดับสูงขึ้นไป เช่น Trade Union Congress of The
Philippines (TUCP) หรือร่วมกับสถาบันการศึกษาทางด้านแรงงาน เช่น
Asian Labor Education Center (ALEC) ของมหาวิทยาลัยฟิลิปปินส์ก็
อาจทำได้ ในการให้การศึกษานี้สหภาพสามารถขอความช่วยเหลือทางด้าน
ข้อมูล การเงินและบุคลากรจากกระทรวงแรงงานได้ หัวข้อที่จะให้มีการ
ศึกษาได้แก่ ธรรมเนียมและกฎข้อบังคับของสหภาพ ระเบียบและข้อบังคับ
ของสถานประกอบการ วิธีการระงับข้อพิพาท สิทธิและหน้าที่ของลูกจ้าง
ตามประมวลกฎหมายแรงงานและกฎหมายสังคมอื่น ๆ ประกาศกระทรวง
แรงงานฉบับนี้ ยังมีข้อกำหนดเกี่ยวกับการควบคุมและตรวจสอบการใช้งบ
ประมาณต่าง ๆ และนอกจากจะส่งเสริมทางด้านการศึกษาแล้วก็ยังสนับสนุน
สนุนการทำวิจัยทางด้านแรงงานอีกด้วย

๒. ข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดโอกาสในการทำงานและการ
ได้รับการปฏิบัติต่อในลักษณะที่เท่าเทียมกับชาย

ควรบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญและกฎหมายแรงงานว่า สิทธิในการทำงาน
เป็นสิทธิของประชาชนทุกคนโดยไม่จำกัดเพศ และรัฐจะให้หลักประกันความ

ทัศนคติที่เยือกเย็น และโอกาสในการทำงานตลอดจนการได้รับการปฏิบัติต่อตลอดเวลาของการจ้างงาน โดยนายจ้างจะไม่ถือเอาเรื่องเพศ สถานะทางการสมรส การตั้งครรภ์ หรือการคลอดบุตรมาเป็นเงื่อนไขที่จะปฏิบัติต่อลูกจ้างหญิงให้ด้อยไปกว่าลูกจ้างชาย แต่สิทธิหรือมาตรการพิเศษอันเกี่ยวเนื่องกับการลาคลอด หรือมาตรการพิเศษที่คุ้มครองลูกจ้างหญิงให้ปลอดภัยจากการทำงานที่มีผลกระทบต่อความสามารถในการสืบพันธุ์ ไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติ

หมายเหตุ

แนวทางในการบัญญัติกฎหมายรับรองสิทธิในการทำงานว่า เป็นสิทธิของประชาชนทุกคนโดยไม่จำกัดเพศ และการห้ามไม่ให้เลือกปฏิบัติต่อลูกจ้างหญิงนี้ อาจศึกษาได้จากกฎหมายรัฐธรรมนูญ และกฎหมายแรงงานของหลายประเทศ เช่น ฟิลิปปีนส์ ญี่ปุ่น เกาหลีและสหรัฐอเมริกา ฯลฯ ประเทศเหล่านี้จะรับรองสิทธิในการทำงานที่เท่าเทียมกันโดยไม่ถูกจำกัดโดยเพศ เชื้อชาติ ความเชื่อทางศาสนา ฯลฯ ไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญ และในกฎหมายแรงงานก็จะระบุไว้โดยชัดเจนว่า การกระทำอย่างใดของนายจ้างเป็นการกระทำที่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติต่อลูกจ้างหญิง และเป็นกรกระทำที่ผิดกฎหมายแรงงาน เช่น ประมวลกฎหมายแรงงานฟิลิปปินส์กำหนดว่าการทำต่อไปให้นายจ้างจะทำได้เนื่องจากเป็นการเลือกปฏิบัติ คือ

๑) กำหนดเป็นเงื่อนไขของการจ้างงานหรือการต่ออายุสัญญาจ้างงานว่าลูกจ้างจะไม่แต่งงาน หรือกำหนดโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยายว่า เมื่อลูกจ้างหญิงทำการสมรสให้ถือว่าลูกจ้างลาออกจากงาน หรือขาดจากงาน หรือโดยนายจ้างสั่งให้ลูกจ้างออกจากงาน หรือไล่ลูกจ้างออกจากงาน หรือกระทำการ

ใด ๆ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงอคติของนายจ้างที่มีต่อลูกจ้างเนื่องจากการสมรสนั้น^๑

๒) ไม่ยอมให้ลูกจ้างหญิงได้รับประโยชน์ต่างๆ ตามที่กำหนดไว้ในหมวดว่าด้วยการใช้แรงงานหญิง หรือให้ลูกจ้างหญิงออกจากงานโดยมีเจตนาที่จะกีดกันไม่ให้หญิงได้รับประโยชน์ต่าง ๆ ตามกฎหมายนี้^๒

๓) ให้ลูกจ้างออกจากงานเนื่องมาจากการที่ลูกจ้างตั้งครรภ์ หรือลาพักหรือลาเกี่ยวกับการคลอด^๓

๔) ให้ลูกจ้างหญิงออกจากงานหรือไม่ยอมรับลูกจ้างหญิง ซึ่งกลับมาจาก การคลอดบุตร โดยมีเหตุผลว่านายจ้างเกรงว่าหญิงนั้นจะตั้งครรภ์อีก^๔

๓. ข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขปัญหาระเบิดการขาดหลักประกันและความมั่นคงในการทำงาน

๑) ควรแก้ไขหลักกฎหมายจ้างแรงงานเดิมที่ให้สิทธิแก่นายจ้างเลิกจ้างลูกจ้างโดยไม่มีขอบเขตจำกัด โดยควรกำหนดหลักการใหม่ว่า นายจ้างจะเลิกจ้างลูกจ้างได้ก็ต่อเมื่อมีเหตุผลอันสมควรเท่านั้น

๒) ควรบัญญัติห้ามโดยชัดแจ้งไม่ให้ นายจ้างเลิกจ้างลูกจ้างหญิง เพราะสถานะทางการสมรส การตั้งครรภ์ การลาคลอด หรือเพราะหญิงต้องรับภาระในครอบครัว

๓) ควรจัดให้มีขบวนการขึ้นตอนที่จะกลั่นกรองตรวจสอบว่า การเลิกจ้างลูกจ้างคราวละหลาย ๆ คน เป็นการเลิกจ้างโดยมีเหตุผลอันสมควรหรือไม่

๑. มาตรา ๑๓๖ ประมวลกฎหมายแรงงานฟิลิปปินส์

๒. มาตรา ๑๓๗, อ้างแล้ว

๓. อ้างแล้ว

๔. อ้างแล้ว

หมายเหตุ

แนวทางในการแก้ไขหลักกฎหมายในเรื่องนี้อาจศึกษาได้จากข้อเสนอแนะขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ ฉบับที่ ๑๑๙ ซึ่งได้รับความเห็นชอบจากสมัชชาขององค์การแรงงานระหว่างประเทศเมื่อวันที่ ๒๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๖ ข้อเสนอขององค์การร่วมมือทางเศรษฐกิจแห่งยุโรปและกฎหมายคุ้มครองการเลิกจ้างของประเทศต่าง ๆ ในบทความเรื่อง “การคุ้มครองลูกจ้างในกรณีการเลิกจ้าง”^๑ ในที่นี้พอที่จะสรุปหลักการสำคัญของการคุ้มครองลูกจ้างไม่ให้ถูกเลิกจ้างโดยไม่มีขอบเขตได้ คือ

๑) การเลิกจ้างจะต้องมีเหตุผลอันสมควร และในบางประเทศกำหนดว่าระหว่างลูกจ้างด้วยกันนายจ้างจะต้องพิจารณาว่าลูกจ้างและครอบครัวของลูกจ้างคนไหนจะได้รับผลกระทบจากการเลิกจ้างนั้นมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพื่อนำไปพิจารณาประกอบการเลิกจ้าง

๒) การเลิกจ้างจะต้องมีการบอกกล่าวให้ลูกจ้างรู้ตัวล่วงหน้าเป็นเวลาอันสมควร

๓) ในหลายประเทศจะกำหนดให้นายจ้างที่จะเลิกจ้างลูกจ้างแจ้งให้องค์กรของรัฐหรือองค์กรของฝ่ายลูกจ้างทราบถึงเหตุผลก่อนที่จะมีการเลิกจ้างลูกจ้าง และในบางประเทศก็ให้สิทธิแก่องค์กรเหล่านี้ไกล่เกลี่ยหรือระงับการเลิกจ้างนั้น

๔) นอกจากขบวนการตั้งที่ไต่กล่าวมาแล้ว ลูกจ้างยังได้รับความคุ้มครองในระดับศาลอีกด้วย กล่าวคือให้ศาลเป็นผู้วินิจฉัยว่าการเลิกจ้างนั้นมีเหตุผลและเป็นธรรมต่อลูกจ้างหรือไม่ ถ้าไม่มีเหตุผลและไม่เป็นธรรม นายจ้าง

๑. ไทเฮียฐ พิพัฒน์กุล “การคุ้มครองลูกจ้างในกรณีการเลิกจ้าง” เอกสารประกอบการสัมมนาของสภาองค์การนายจ้างแห่งประเทศไทย เรื่อง ปัญหาการจ่ายค่าชดเชยเมื่อเลิกจ้าง

ต้องรับลูกจ้างกลับเข้าทำงานตามเดิม หรือต้องจ่ายค่าสินไหมทดแทนให้แก่ลูกจ้างในกรณีที่ไมื่อยอมรับลูกจ้างเข้าทำงานต่อไป

๔. ข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขปัญหาระงับการจ้าง ไม่ปฏิบัติตามกฎหมายคุ้มครองแรงงานที่มีอยู่

๑) ควรบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองแรงงานที่มีอยู่โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายที่ว่าด้วยความปลอดภัยในการทำงาน

๒) ควรพิจารณาออกกฎหมายว่าด้วยความปลอดภัยเพิ่มเติมในงานอื่น ๆ ที่จำเป็นโดยเฉพาะอย่างยิ่งในงานที่ได้รับการพิสูจน์โดยแน่ชัดแล้วว่าเป็นอันตรายต่อความสามารถในการสืบพันธุ์ของลูกจ้างหญิง เช่นงานเกี่ยวกับกัมมันตภาพรังสี ฯลฯ

ในกรณีที่เกิดอันตราย ความเจ็บป่วยหรือความตายเนื่องจากนายจ้างไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยในการทำงาน ควรใช้มาตรการที่เด็ดขาด เช่นให้หยุดกิจการชั่วคราวเพื่อให้นายจ้างเซ็ดหลาบและเอาใจใส่ต่อความปลอดภัยของลูกจ้างให้มากขึ้น

๓) ควรบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองแรงงานในส่วนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองลูกจ้างหญิงที่มีครรภ์

๔) ควรพิจารณาแก้ไขกฎหมายคุ้มครองแรงงานในส่วนที่เกี่ยวกับมาตรฐานการคุ้มครองลูกจ้างหญิงที่มีครรภ์ หรือลูกจ้างหญิงที่เป็นแม่ลูกอ่อนให้สูงขึ้น เช่น ให้ลูกจ้างที่เป็นแม่ลูกอ่อนหยุดพักให้นมลูกได้วันละ ๒ ครั้ง ครั้งละครึ่งชั่วโมง ทั้งนี้ไม่รวมเวลาหยุดพักรับประทานอาหารกลางวันหรือห้ามไม่ให้นายจ้างห้ามไม่ให้นายจ้างใช้แรงงานลูกจ้างหญิงในเวลากลางคืน

๕. ข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขปัญหาค่าจ้างต่ำกว่าค่าจ้างขั้นต่ำของนายจ้างหรือหัวหน้างาน

ควรเพิ่มโทษนายจ้างหรือหัวหน้างานที่ข่มขืนกระทำชำเราลูกจ้าง เพราะเป็นการกระทำต่อผู้ที่อยู่ภายใต้อำนาจทางเศรษฐกิจของนายจ้างและหัวหน้างาน และอยู่ในสภาพที่จะถูกทำมีดีมีร้ายได้โดยง่าย

๖. ข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขปัญหาลูกจ้างหญิงบางกลุ่ม

เช่น ลูกจ้างหญิงในงานเกษตรกรรม ลูกจ้างหญิงทำงานบ้าน และลูกจ้างหญิงที่รับงานไปทำที่บ้าน ยังไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายคุ้มครองแรงงาน

ควรพิจารณาขยายขอบเขตการใช้บังคับกฎหมายคุ้มครองแรงงานไปยังลูกจ้างเหล่านี้

สิทธิและความเสมอภาคทางกฎหมายทางการศึกษาอบรมและฝึกฝน

บทบัญญัติของปริญญา ฯลฯ บทที่ ๘ บัญญัติว่า

“จะต้องใช้มาตรการทุกอย่างที่เหมาะสมเพื่อประกันว่า เด็กหญิงและหญิงไม่ว่าสมรสแล้วหรือไม่ จะมีสิทธิเท่าเทียมชายในการศึกษาทุกระดับ และกล่าวโดยเฉพาะคือ

๑) เงื่อนไขเท่าเทียมกันในการเข้าและศึกษาในสถาบันการศึกษาทุกระดับรวมทั้งมหาวิทยาลัย โรงเรียนอาชีววะ โรงเรียนเทคนิค และโรงเรียนวิชาชีพ

๒) มีโอกาสเช่นเดียวกันในการเลือกหลักสูตร การสอนแบบเดียวกัน มีผู้สอนที่มีคุณสมบัติในมาตรฐานเดียวกัน และอาคารสถานที่ตลอดจนอุปกรณ์ของโรงเรียน จะต้องมีความเหมือนกัน ทั้งนี้ ไม่ว่าสถาบันการศึกษาชั้น ๆ จะเป็นสถาบันสหศึกษาหรือไม่

๓) มีโอกาสเท่ากันที่จะได้รับการศึกษา และรับประโยชน์เพื่อการศึกษาอื่น ๆ

- ๔) มีโอกาสเท่ากันที่จะเข้าโครงการศึกษาตลอดชีพ รวมทั้งโครงการศึกษาเพื่ออ่านออกเขียนได้ของผู้ใหญ่
- ๕) ได้ข่าวสารเชิงการศึกษาที่ช่วยให้ครอบครัวมีอนามัยและความเป็นอยู่ดี

บทบัญญัติของกฎหมายไทย

เท่าที่ตรวจสอบดูแล้วปรากฏว่า ไม่มีกฎหมายใดจำกัดสิทธิทางด้านการศึกษาของหญิง ยกเว้นระเบียบการรับนักเรียนของโรงเรียนของกระทรวงกลาโหม กรมตำรวจ กระทรวงมหาดไทยและโรงเรียนของหน่วยราชการอื่น เช่น โรงเรียนศุลกากรักษ์ กรมศุลกากร

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

เมื่อพิจารณาจากมาตรฐานที่กำหนดไว้ในปฏิญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อหญิง ค.ศ. ๑๙๖๗ แล้ว ก็พอสรุปได้ว่า ถึงแม้ปัจจุบันนี้ กฎหมายไทยจะบัญญัติรับรองสิทธิของหญิงในถิ่นต่าง ๆ แต่กฎหมายเหล่านี้ก็ยังไม่สมบูรณ์ ขาดความเสมอภาคและมีลักษณะเลือกปฏิบัติต่อหญิงอย่างชัดเจน อยู่ในหลาย ๆ เรื่อง ในส่วนที่มีกฎหมายอยู่แล้วก็ขาดสภาพในทางปฏิบัติ ทำให้หญิงไม่ได้รับความคุ้มครองอย่างเต็มที่ ถึงแม้จะได้สรุปเป็นข้อ ๆ ดังนี้

๑. กฎหมายเกี่ยวกับสิทธิต่อเนื้อตัวร่างกายของหญิง

๑.๑ การข่มขืนกระทำชำเรา

หญิงยังไม่ได้รับความคุ้มครองให้ได้รับความปลอดภัยจากอาชญากรรมทางเพศ ทั้งนี้เพราะการขาดประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการป้องกันและปราบปราม ทำให้หญิงขาดสวัสดิภาพ และความปลอดภัย หญิงต้องระวังและรักษาความปลอดภัยของตนเองและมีผลทำให้หญิงต้องประมาดตน

และต้องถูกจำกัดบทบาทในกันต่าง ๆ ทุกด้านไปโดยปริยาย เช่น ถูกจำกัดโอกาสในการประกอบอาชีพหรือดำรงตำแหน่งสาธารณะหลายอย่างที่หญิงมีความสามารถที่จะทำได้ แต่ปัญหาเรื่องสวัสดิภาพความปลอดภัยจากอาชญากรรมทางเพศ กลับมาเป็นอุปสรรค หรือเป็นข้ออ้างที่ไม่ให้หญิงทำ

หญิงยังไม่ได้รับความคุ้มครองในสิทธิเกี่ยวกับเนื้อตัวร่างกายอย่างเต็มที่ ตัวอย่างเช่น กฎหมายอาญามาตรา ๒๗๖ กำหนดว่า การข่มขืนกระทำชำเราภริยา ไม่เป็นความผิด ทั้ง ๆ ที่ในบางกรณีภริยา อาจจะไม่ต้องการมีความสัมพันธ์ ในทางเพศกับสามีแล้ว เช่น ในกรณีที่แยกกันอยู่หรืออยู่ในระหว่างดำเนินการหย่าขาดจากกัน นอกจากนี้ในการตีความของศาลความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราหมายความว่าเฉพาะการบังคับให้หญิงร่วมเพศกับตนโดยอวัยวะเพศของตน จะต้องล่วงล้ำเข้าไปในอวัยวะเพศของหญิงเท่านั้น แต่ไม่ครอบคลุมไปถึงวิธีการอื่น ๆ เช่น การบังคับร่วมเพศทางทวารหนัก หรือทางปาก ทั้ง ๆ ที่วัตถุประสงค์ของการกระทำก็เป็นอย่างเดียวกัน กล่าวคือ การบังคับให้หญิงต้องยอมจำนนต่อความต้องการทางเพศของตน

๑.๒ การตกอยู่ในสภาพเป็นสินค้าและการถูกขูดรีดจากการเป็นโสเภณี

ถึงแม้ว่าประเทศไทยจะมีกฎหมายหลายฉบับที่ห้ามไม่ให้มีการซื้อขาย หรือชักนำหญิงและเด็กไปเพื่อการค้าประเวณี และห้ามไม่ให้มีการดำรงชีพจากการค้าประเวณีของหญิง แต่ในสภาพความเป็นจริงแล้ว หญิงยังไม่ได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายเหล่านั้นอย่างเต็มที่ หญิงต้องตกเป็นเหยื่อของการล่อลวง ลักพา จุฑคร่าไปเพื่อการค้าประเวณี ถูกขูดรีดเอาเรี่ยวแรงจากผู้มีส่วนได้เสียในการค้าประเวณีทุกฝ่าย และเจ้าหน้าที่ตำรวจก็ปล่อยปละ

ละเลยไม่ปราบปรามการค้าประเวณีให้เด็ดขาด ทั้งนี้เพราะเหตุผลหลายประการ การรวมท่งการเป็นผู้มีส่วนได้เสียกับกิจการค้า

ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจจะปราบปรามการค้าประเวณี การปราบปรามก็จะมีลักษณะเลือกปฏิบัติอย่างชัดแจ้ง ทั้งนี้เพราะผู้ที่ถูกลงโทษส่วนใหญ่ก็คือหญิงผู้ค้า ซึ่งโดยปกติก็ถูกขูรีดเอารัดเอาเปรียบอยู่แล้ว แต่ไม่ไ้ลงโทษผู้จัดหา เจ้าของสำนักค้าประเวณี ชายเมงดา ซึ่งเป็นตัวจักรสำคัญที่ทำให้การค้าประเวณีดำรงอยู่ และดำเนินต่อไปได้ การลงโทษหญิงผู้ค้า นอกจากจะไม่ใช่เป็นการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุแล้วยังเป็นการซ้ำเติมหญิงอย่า ไม่เป็นธรรมด้วย เพราะกิจการค้าประเวณีจะดำรงอยู่ได้ต้องขึ้นอยู่กับคนหลายฝ่าย อันได้แก่ ตัวหญิงผู้ค้า เจ้าของสถานค้าประเวณี เมงดา ตลอดจนผู้มาซื้อบริการ แต่ปรากฏว่าหญิงโสเภณีเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการปราบปรามของตำรวจ แต่โดยลำพัง และเป็นที่น่าสังเกตว่าถึงแม้ พ.ร.บ. ปราบการค้าประเวณีจะเอาโทษผู้ค้าประเวณีที่เป็นชายด้วย แต่ในสภาพความเป็นจริงจะปรากฏว่าตำรวจจะจับกุม แต่เฉพาะโสเภณีหญิงนั้น

๑.๓ การทำแท้ง

หญิงยังถูกจำกัดสิทธิในเรื่องการทำแท้งอย่างเข้มงวด และไม่สอดคล้องกับความจำเป็นและสภาพเศรษฐกิจ สังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ในขณะที่ประเทศอื่น ๆ ได้เปลี่ยนแนวความคิดเกี่ยวกับเรื่องการทำแท้งเสรีภาพในการทำแท้งโดยเปิดโอกาสให้มีการทำแท้งมากขึ้น และในหลายประเทศถือว่าการทำแท้งเป็นมาตรการควบคุมประชากรที่ได้ผลอีกประการหนึ่ง

๒. กฎหมายเกี่ยวกับสิทธิในครอบครัวและสิทธิในการสืบสัญชาติให้แก่บุตร

๒.๑ สิทธิในกฎหมายครอบครัวที่ยังไม่เท่าเทียมกัน

ถึงแม้ว่าจะได้มีการแก้ไขชำระกฎหมายครอบครัวเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๙ เพื่อให้เกิดความเสมอภาคกันในระหว่างชายและหญิงแล้ว แต่บทบัญญัติในกฎหมายซึ่งได้ชำระแก้ไขนี้ก็ยังไม่เสมอภาค เพราะแสดงให้เห็นถึงแนวความคิดดั้งเดิมของทวิมาตรฐานทางเพศที่เข้มงวดกวาดขันต่อเรื่องพรหมจารีัยความประพฤติทางเพศ และความซื่อสัตย์จงรักภักดีของหญิงฝ่ายเดียว และในขณะเดียวกันก็ผ่อนปรนต่อฝ่ายชาย อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงลักษณะของความเป็นเจ้าของที่ฝ่ายชายมีต่อฝ่ายหญิงด้วย ความไม่เสมอภาคต่าง ๆ เหล่านี้ได้แก่

สิทธิในการเลิกสัญญาหมั้นที่ไม่เหมือนกัน

กล่าวคือนอกจากจะกำหนดบททั่วไปในเรื่องการบอกเลิกสัญญาหมั้นของทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงไว้ในมาตรา ๑๔๔๒ และมาตรา ๑๔๔๓ ว่าคู่หมั้นฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งสามารถบอกเลิกสัญญาหมั้นได้ในกรณีที่ “มีเหตุสำคัญอันเกิดแต่อีกฝ่ายหนึ่ง” แล้วยังมีบทบัญญัติที่ให้สิทธิแก่ชายเลิกสัญญาหมั้นได้เป็นกรณีเฉพาะเจาะจงอีกด้วย กล่าวคือ

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๔๔๕ ให้สิทธิแก่ชายคู่หมั้นเลิกสัญญาหมั้นกับหญิงและเรียกค่าทดแทนจากคนอื่นที่มาร่วมประเวณีกับหญิงคู่หมั้น แต่ไม่ได้กำหนดให้หญิงคู่หมั้นมีสิทธิที่จะเรียกค่าทดแทนจากหญิงอื่นที่มาร่วมประเวณีกับชายคู่หมั้น

มาตรา ๑๔๔๖ ให้สิทธิแก่ชายคู่หมั้นที่จะเรียกค่าสินไหมทดแทนจากชายอื่นที่ข่มขืนกระทำชำเราแก่หญิงคู่หมั้น และให้ชายมีสิทธิพิจารณาว่าจะเลิกสัญญาหมั้นกับหญิงหรือไม่ก็ได้

สิทธิในการฟ้องหย่าที่ไม่เท่าเทียมกัน กล่าวคือ

มาตรา ๑๕๑๖ อนุมาตรา (๑) กำหนดสิทธิในการฟ้องหย่าของสามีและภริยาไว้แตกต่างกัน คือ ให้สามีฟ้องภริยาที่มีชู้ แม้ว่าจะเป็นกรณีเพียงครั้งเดียวและสามีจับได้ สามีก็มีสิทธิที่จะฟ้องหย่าภริยาได้ทันที แต่ถ้าเป็นกรณีที่หญิงจะฟ้องหย่าสามีบ้าง จะอาศัยเหตุอย่างเดียวกันนี้ไม่ได้ เพราะกฎหมายกำหนดว่าภริยาฟ้องหย่าสามีได้ก็ต่อเมื่อ สามีให้การอุปการะเลี้ยงดูหรือยกย่องหญิงอื่นจนภริยาเท่านั้น การที่กฎหมายกำหนดเหตุในการฟ้องหย่าไว้แตกต่างกันนี้แสดงให้เห็นว่า กฎหมายกำหนดมาตรฐานของความซื่อสัตย์ระหว่างสามีและภริยาไว้ไม่เท่าเทียมกัน คือ เรียกร้องเอาจากฝ่ายหญิงให้มีความซื่อสัตย์จงรักภักดี และให้มีความอดทนต่อความประพฤติทางเพศของสามีมากกว่าในขณะเดียวกัน ก็ให้สิทธิตามกฎหมายแก่ชายที่จะไปมีความสัมพันธ์ทางเพศแม้จะสมรสแล้ว

๒.๒ หน้าที่ในกฎหมายครอบครัวที่เท่าเทียมกัน แต่หญิงยังเสียเปรียบในทางปฏิบัติอยู่

ได้แก่ หน้าที่ในการจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรในกรณีที่ชายและหญิงหย่าขาดจากกัน และในสัญญาหย่าหรือคำพิพากษาให้หย่ากำหนดให้ชายเป็นผู้จ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรทั้งหมด หรือให้ร่วมกับหญิง ต่อมาชายไม่จ่ายหรือจ่ายไม่ครบจำนวน หญิงก็ต้องรับภาระเลี้ยงดูโดยลำพังและไม่สามารถบังคับให้ชายจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าชายเป็นข้าราชการหรือลูกจ้างของรัฐบาล ทั้งนี้เพราะประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งบัญญัติว่า เงินเดือน บำนาญ บำเหน็จและเบียดหวัดของข้าราชการ หรือคนงานของรัฐบาลไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี

๒.๓ สิทธิสืบสัญชาติให้แก่บุตรที่ไม่เท่าเทียมกัน

ตาม พ.ร.บ. สัญชาติ พ.ศ. ๒๕๐๘ บุตรของชายไทยไม่ว่าจะเกิดในหรือนอกราชอาณาจักรมีสิทธิได้สัญชาติไทยมาตรา ๗ (๑) แต่บุตรของหญิงไทยที่เกิดนอกราชอาณาจักรไทยจะได้สัญชาติไทยก็ต่อเมื่อไม่ปรากฏบิดาที่ชอบด้วยกฎหมาย หรือบิดาไม่มีสัญชาติเท่านั้น ตาม ม. ๗ (๒) ถ้ามีบิดาที่ชอบด้วยกฎหมายหรือบิดาที่สัญชาติที่แน่นอนแม่หญิงจะถือสัญชาติไทยอยู่และต้องการให้บุตรนับสืบสัญชาติไทยก็ไม่ได้ เดิมบุตรของหญิงไทยอาจได้สัญชาติไทยอีกกรณีหนึ่ง คือ ในกรณีที่เกิดในราชอาณาจักรไทย ตาม ม. ๗ (๓) อันเป็นการได้มาซึ่งสัญชาติไทยตามหลักดินแดน แต่ต่อมาได้มีการออกประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๓๓๗ มายกเลิกหลักการของ ม. ๗ (๓) กล่าวคือ ไม่ยอมให้สัญชาติไทยแก่ผู้ที่เกิดในราชอาณาจักรไทย แต่มีบิดาเป็นคนต่างกั้ว แต่ไม่ปรากฏบิดาที่ชอบด้วยกฎหมาย และในขณะที่เกิดบิดาหรือมารดานั้นเป็น

- ๒.๒.๑ ผู้ที่ได้รับการผ่อนผันให้พักอาศัยอยู่ในราชอาณาจักรไทยเป็นกรณีพิเศษเฉพาะราย
- ๒.๓.๒ ผู้ที่ได้รับอนุญาตให้เข้าอยู่ในราชอาณาจักรไทยเพียงชั่วคราว
- ๒.๓.๓ ผู้ที่เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทย โดยไม่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง

ประกาศคณะปฏิวัติที่ ๓๓๗ ให้เพิกถอนสัญชาติไทยของบุคคลที่เคยได้สัญชาติไทยมาก่อนประกาศคณะปฏิวัติฉบับนี้ และบุคคลใดก็ตามที่เกิดในราชอาณาจักรไทยและเข้าเงื่อนไขของประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๓๓๗ ถ้าต้องการจะมีสัญชาติไทย จะต้องยื่นคำขอต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นราย ๆ ผลของประกาศคณะปฏิวัติฉบับนี้ทำให้สิทธิของหญิงไทยในการสืบ

สัญชาติให้แก่บุตร ซึ่งเกิดจากชายต่างคว่ำค้อยกว่าสิทธิของชายไทยที่จะสืบสัญชาติให้กับบุตรที่เกิดกับหญิงต่างคว่ำ เพราะบุตรที่มีบิดาเป็นคนสัญชาติไทยย่อมได้สัญชาติอยู่แล้ว ไม่ว่าจะเกิดในหรือนอกราชอาณาจักร

๓. กฎหมายเกี่ยวกับสิทธิในด้านการศึกษาอบรม

ปัจจุบันนี้ ไม่มีกฎหมายใดที่จำกัดสิทธิในด้านการศึกษาอบรมของหญิงยกเว้นระเบียบการกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะเข้าศึกษาในสถาบันการศึกษาของกระทรวงกลาโหม กรมตำรวจ กรมเจ้าท่า และกรมศุลกากรเท่านั้น

๔. กฎหมายเกี่ยวกับสิทธิในด้านเศรษฐกิจและสังคม

ประเทศไทยยังขาดกฎหมายสำคัญ ๆ อันจะเป็นกลไกที่จะส่งเสริมให้หญิงสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในทางเศรษฐกิจ และสังคมได้อย่างเต็มที่ และเต็มความสามารถของตน ทั้งนี้เพราะกฎหมายยังไม่ได้ให้หลักประกันที่สำคัญสองประการคือ

๔.๑ หลักประกันในเรื่องความเสมอภาคของโอกาสในการทำงานและการได้รับการปฏิบัติต่ออย่างเท่าเทียมกับลูกจ้างชาย

๔.๒ หลักประกันในความมั่นคงในการทำงาน

การที่กฎหมายไม่ให้หลักประกันในเรื่องความเสมอภาคของโอกาสในการทำงาน และการได้รับการปฏิบัติอย่างทัดเทียมกับลูกจ้างชาย ทำให้นายจ้างสามารถกำหนดว่า จะเลือกจ้างเฉพาะลูกจ้างชายในงานหลายอย่างที่ยุึ่งก็สามารถทำได้ หรือเมื่อรับลูกจ้างหญิงเข้าทำงานแล้วนายจ้างก็จะปฏิบัติต่อลูกจ้างหญิงอย่างไม่เสมอภาคกับลูกจ้างชายในเรื่องการจ่ายค่าจ้าง การเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่ง การกำหนดให้ลูกจ้างหญิงต้องปลดเกษียณอายุก่อนชาย ฯลฯ

การที่กฎหมายไม่ให้หลักประกันในเรื่องความมั่นคงในการทำงาน ทำให้นายจ้างสามารถเลือกที่จะจ้างลูกจ้างชายก่อน ในกรณีที่เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจก็จะเลิกจ้างลูกจ้างหญิงก่อน และมักจะเลิกจ้างลูกจ้างหญิงเมื่อลูกจ้างทำการสมรสตั้งครอบครัว ลากลอบ

นอกจากจะขาดหลักกฎหมายที่สำคัญสองประการดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ยังมีปัญหาอื่น ๆ เช่น

๔.๒.๑ ลูกจ้างหญิงขาดความรู้ความเข้าใจในสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายแรงงาน ขาดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ขาดการฝึกฝนอบรม ทำให้มีสภาพเป็นแรงงานที่ไร้ฝีมือ ง่ายแก่การเอารัดเอาเปรียบ นอกจากนี้ลูกจ้างยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ทำให้ไม่สามารถที่จะมีส่วนร่วมและใช้สิทธิต่าง ๆ ในฐานะพลเมืองได้อย่างเต็มภาคภูมิ

๔.๒.๒ นายจ้าง ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายแรงงาน และกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น กฎหมายโรงงาน กฎหมายสาธารณสุข

๔.๒.๓ นายจ้างไม่ปฏิบัติตามกฎหมายคุ้มครองแรงงาน เช่น

— ให้ลูกจ้างหญิงทำงานหนักหรืองานอันตรายซึ่งกฎหมายห้าม จ่ายค่าจ้างต่ำกว่าอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ และจ่ายค่าจ้างน้อยกว่าลูกจ้างชายในงานประเภทเดียวกัน ไม่ปฏิบัติตามกฎหมายในเรื่องการลาคลอดของหญิงมีครรภ์

— ลูกจ้างหญิงถูกเอารัดเอาเปรียบในทางเพศจากนายจ้าง

— ลูกจ้างหญิงบางกลุ่มยังไม่ได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายแรงงาน

๕. สิทธิในการมีส่วนร่วมทางด้านการเมือง การปกครอง

๑. สิทธิทางด้านการเมือง แม้หญิงจะไม่ถูกจำกัดสิทธิในการออกเสียงหรือสมัครรับเลือกตั้งในระดับประเทศ ระดับจังหวัด หรือระดับเทศบาล แต่หญิงก็ถูกจำกัดสิทธิไม่ให้มีส่วนร่วมทางด้านการเมืองการปกครองส่วนท้องถิ่น

ถิ่น ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของระบอบประชาธิปไตยกล่าวคือ หนึ่งถูกจำกัดสิทธิตาม พ.ร.บ. ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๔๕๗ มาตรา ๑๒ ไม่ให้สมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้าน และมีผลโดยปริยายที่จะไม่มีโอกาสเป็นกำนัน ตลอดจนหมดโอกาสที่จะดำรงตำแหน่งกรรมการขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น อันได้แก่สภาตำบล กรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง คณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน คณะกรรมการสุขภาพ*

๒. หนึ่งถูกจำกัดสิทธิโดยระเบียบข้อคุณสมบัติเฉพาะสำหรับตำแหน่งตามมาตรฐานกำหนดตำแหน่งของ ก.พ. ไม่ให้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ เช่น ปลัดอำเภอ สมุห์บัญชีอำเภอ นายตรวจสรรพสามิตภูมิภาค อนุศาสตราจารย์ และเจ้าหน้าที่ป่าไม้

ข้อเสนอแนะ เพื่อให้หนึ่งสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาทางบ้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอย่างแท้จริง ควรมีการแก้ไขปรับปรุง ตลอดจนยกวางกฎหมายใหม่ ๆ ดังนี้

๑. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกฎหมายทางด้านสิทธิต่อเนื้อตัวร่างกายหนึ่ง

๑.๑ การข่มขืนกระทำชำเรา

๑) ควรกำหนดโทษขั้นต่ำของความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราให้อัตราโทษขั้นต่ำเป็นจำคุกตั้งแต่ ๕ ปีขึ้นไป และเพิ่มโทษเป็นเทวัญสำหรับกรณีผู้กระทำผิดซ้ำ ตลอดจนให้การบำบัดเยียวยาทางจิตในกรณีที่เป็น

๒) ควรแก้ไขอายุขั้นต่ำของเด็กหญิงที่จะให้ความยินยอมในการร่วมประเวณี ซึ่งเดิมกำหนดไว้ต้องเกิน ๑๓ ปี ให้เป็นต้องเกิน ๑๕ ปี เพื่อให้สอดคล้องกับการยอมรับของกฎหมายว่าเด็กหญิงเริ่มเปลี่ยนจากวัยเด็กเข้าสู่วัยนางสาวเมื่ออายุตั้งแต่ ๑๕ ปี

* ดูหมายเหตุ หน้า ๒๐๒

๓) ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา ควรจะครอบคลุมไปถึงวิธีการอื่น ๆ ที่บังคับขืนใจให้หญิงต้องยอมจำนนต่อความต้องการทางเพศของตน นอกจากการร่วมเพศทางอวัยวะสืบพันธุ์ของหญิงด้วย

๔) ควรขยายองค์ประกอบของความผิดฐานข่มขืน กระทำชำเรา ให้ชายสามีสองรับผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราภริยาที่มีการแยกกันอยู่อย่างเด็ดขาด หรืออยู่ในระหว่างดำเนินการหย่าขาดจากกัน

๕) ควรพิจารณาหาทางคุ้มครองผู้ที่ไม่ได้มีเพศหญิง มาแต่กำเนิด หากได้มีการผ่าตัดเปลี่ยนแปลงเพศในภายหลัง ในกรณีที่ถูกข่มขืนกระทำชำเราด้วย

๑.๒ การค้าประเวณี

รัฐควรจะต้องมีนโยบายที่แน่นอนที่จะควบคุมและกำจัดการค้าประเวณี ไม่ควรอนุญาตให้มีการจดทะเบียนโสเภณี เพราะผู้ที่ได้รับประโยชน์ คือ กลไกของธุรกิจมากกว่าผู้หญิง และควรปรับปรุงกฎหมายปราบปรามการค้าประเวณี โดยมีหลักการสำคัญดังนี้

๑) การลงโทษผู้เกี่ยวข้องของกิจการค้าประเวณี ควรจำแนกตามความร้ายแรงของความคิด กล่าวคือ

ก. บทลงโทษบุคคลผู้เป็นกลไกสำคัญของการค้าประเวณี ได้แก่ ผู้จัดการหา เจ้าของสถานค้าประเวณี ผู้ดูแล ผู้จัดการ เจ้าของ ผู้จัดการสถานบริการที่ปล่อยให้มีการค้าประเวณี ควรจะเป็นโทษจำคุกสถานเดียว และควรเพิ่มโทษให้หนักขึ้น เพราะเป็นกลไกที่ทำให้ธุรกิจที่ขัดต่อกฎหมายและศีลธรรมดำเนินต่อไปได้

ข. บทลงโทษผู้ค้าประเวณี ไม่ควรลงโทษอย่างที่ทำอยู่ในปัจจุบันนี้ แต่ควรเปลี่ยนจำคุกและโทษปรับเป็นการรับภาระ และฝึกอบรม

๒๖๘

อาชีพ เพราะผู้ค้าประเวณีไม่ได้เป็นอาชญากร แต่ถูกบีบบังคับด้วยปัจจัยบางอย่างให้ต้องมาค้าประเวณี และในบางกรณีก็ไม่ได้มีความสมัครใจ แต่ถูกบังคับล่อลวงมา

ค. ควรกำหนดระยะเวลาของการรับการสงเคราะห์ และฝึกอบรมให้สอดคล้องกับความจำเป็นของผู้รับการสงเคราะห์แต่ละคน เพื่อให้การสงเคราะห์อบรมเกิดประสิทธิภาพอย่างเต็มที่

๒) การปรามปรามการค้าประเวณีควรมุ่ง ไปยังกลไกที่สำคัญของการค้าประเวณี

๓) พิจารณาปรับปรุงโครงสร้างการดำเนินงานของหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการค้าหญิงและเด็กและการค้าประเวณี เพื่อให้เกิดความคล่องตัว และมีการประสานงานในระหว่างกันและกัน

๔) กำหนดบทลงโทษที่เข้มงวดต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีส่วนได้เสียกับการค้าประเวณี และเจ้าหน้าที่ที่ละเลย หย่อนยานในการปฏิบัติหน้าที่

๕) ไม่ควรอนุญาตให้มีการเปิดสถานบริการเพิ่มขึ้นจากที่มีอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานที่ที่มีหญิงบำเรอหรือหญิงบริการ เพราะจะเป็นแหล่งที่ทำให้เกิดการค้าประเวณีได้และควรกำหนดเป้าหมายที่จะลดจำนวนสถานบริการที่มีอยู่ลง

๑.๓ การทำแท้ง

ควรแก้ไขกฎหมายเพื่อให้การทำแท้งได้ในกรณีดังต่อไปนี้

๑) เมื่อการตั้งครรภ์จะมีอันตรายร้ายแรงต่อชีวิต สุขภาพกายและจิตของมารดา

๒) เมื่อมีเหตุผลที่เชื่อถือได้ว่า เด็กที่เกิดมาจะมีความพิการอย่างร้ายแรงทางร่างกายหรือจิต

๓) เมื่อการตั้งครรภ์เป็นผลจากการถูกข่มขืน หรือเป็นการตั้งครรภ์กับคนวิกลจริตหรือคนปัญญาอ่อน

๔) เมื่อมีความจำเป็นทางด้านเศรษฐกิจและสังคม และมีบุตรเพียงพอแล้ว โดยที่การคุมกำเนิดล้มเหลว

๒. ข้อเสนอนี้เกี่ยวข้องกับสิทธิในกฎหมายครอบครัว และสิทธิในการสืบสัญชาติของหญิง

๒.๑ ให้ยกเลิกประมวลกฎหมายแพ่งพาณิชย์มาตรา ๑๔๔๕ และมาตรา ๑๔๔๖ เพื่อให้ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกันในการบอกเลิกสัญญาหมั้นตามที่กำหนดไว้ในมาตรา ๑๔๔๒ และมาตรา ๑๔๔๓

๒.๒ ให้แก้ไขเหตุหย่าในมาตรา ๑๕๑๖ (๑) ให้ถือเป็นว่าถ้าสามีหรือภริยามีชู้อีกฝ่ายหนึ่งหย่าได้

๒.๓ ให้แก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา ๒๐๖ เพื่อให้เงินเดือน บำเหน็จ บำนาญ และเบี้ยหวัดของข้าราชการและลูกจ้างของรัฐอยู่ในข่ายที่จะถูกบังคับคดีเพื่อนำมาชำระหนี้ค่าอุปการะเลี้ยงดู หรือหนี้อื่น ๆ ในครอบครัวได้

๒.๔ ควรให้มีการศึกษาแก่ประชาชนถึงความสำคัญของการจดทะเบียนสมรสและควรปลูกฝังให้ประชาชนมีความซื่อสัตย์จงรักภักดีต่อกฎสมรสของตนเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการจดทะเบียนซ้อน

๒.๕ ควรจัดให้มีบริการรับปรึกษาปัญหาเกี่ยวกับครอบครัว (Family Counselling) ทั้งนี้เพื่อให้คำแนะนำปรึกษาและป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาการหย่าร้าง

๒.๖ ควรพิจารณาขยายศาลคดีเด็กและเยาวชนให้ครอบคลุมไปทุกจังหวัด และให้ศาลคดีเด็กและเยาวชนมีอำนาจในการพิจารณาคดีครอบครัวด้วย ทั้งนี้

เพราะมูลเหตุของการกระทำความผิดของอีกส่วนหนึ่งก็มีพื้นฐานมาจากปัญหา
ครอบครัว

๒.๗ ควรแก้ไข พ.ร.บ. สัญชาติ และประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๓๓๗
เพื่อให้บุตรของหญิงไทย ซึ่งสมรสกับคนต่างด้าวได้สัญชาติไทยโดยการเกิด
ไม่ว่าบุตรนั้นจะเกิดในหรือนอกราชอาณาจักร

๓. ข้อเสนอนี้เกี่ยวข้องกับกฎหมายในด้านสิทธิทางเศรษฐกิจและสังคมของ
หญิง

๓.๑ รัฐควรออกกฎหมายรับรองสิทธิทางด้านการศึกษาของลูกจ้าง และ
ส่งเสริมให้ลูกจ้างได้มีโอกาสได้รับการศึกษาอบรมความรู้ทางด้านกฎหมาย
แรงงาน ตลอดจนความรู้พื้นฐานอื่นอันจำเป็น เพื่อให้ลูกจ้างสามารถทำ
ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิหน้าที่ตามกฎหมายแรงงาน ทำให้สามารถรวมตัวกัน
เป็นองค์กรฝ่ายลูกจ้างที่เข้มแข็ง มีระเบียบวินัย และมีความรับผิดชอบและ
สามารถใช้องค์กรเป็นตัวแทนในการต่อรองสิทธิผลประโยชน์อันชอบธรรมกับ
นายจ้าง เพื่อยกระดับสภาพการทำงานและชีวิตความเป็นอยู่ของตน

๓.๒ ควรบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ และกฎหมายแรงงานว่า สิทธิใน
การทำงานเป็นสิทธิของประชาชนทุกคนโดยไม่จำกัดเพศ และรัฐจะจัดให้มี
หลักประกันความทัดเทียมเสมอภาคและโอกาสในการทำงาน ตลอดจนการ
ได้รับการปฏิบัติเท่าเทียมกันแก่ลูกจ้าง ตลอดเวลาของการจ้างงาน โดยนาย
จ้างจะไม่ได้เอารื้อเรื่องเพศ สถานะทางการสมรส การตั้งครรภ์หรือการคลอด
บุตรมาเป็นเงื่อนไขที่จะปฏิบัติต่อลูกจ้างหญิงให้ด้อยไปกว่าลูกจ้างชาย แต่
สิทธิหรือมาตรการพิเศษอันเกี่ยวเนื่องกับการคลอด หรือมาตรการพิเศษที่คุ้ม
ครองลูกจ้างหญิงให้ปลอดภัยจากการทำงานที่มีผลต่อความสามารถในการสืบ
พันธุ์ของหญิงไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติ

๓.๓ ควรแก้ไขหลักกฎหมายจ้างแรงงานเดิมที่ให้สิทธิแก่นายจ้างเลิกจ้างลูกจ้างโดยไม่มีขอบเขตจำกัด โดยควรกำหนดหลักการใหม่นายจ้างจะเลิกจ้างลูกจ้างได้ก็ต่อเมื่อมีเหตุผลอันสมควรเท่านั้น

๓.๔ ควรบัญญัติห้ามโดยชัดแจ้งไม่ให้นายจ้างเลิกจ้างลูกจ้างหญิงเพราะสถานะทางการสมรส การตั้งครรภ์ การลาคลอด หรือเพราะหญิงต้องรับภาระในครอบครัว

๓.๕ ควรจัดให้มีขบวนการชั้นตอนที่กลั่นกรองตรวจสอบว่าการเลิกจ้างลูกจ้างคราวละหลาย ๆ คน เป็นการเลิกจ้างโดยมีเหตุผลอันสมควรหรือไม่

๓.๖ ควรบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองแรงงานที่มีอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายที่ว่าด้วยความปลอดภัยในการทำงาน

๓.๗ ควรบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองแรงงานในส่วนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองลูกจ้างหญิงที่มีครรภ์

๓.๘ ควรพิจารณาแก้ไขกฎหมายคุ้มครองแรงงาน ในส่วนที่เกี่ยวกับมาตรฐานการคุ้มครองลูกจ้างหญิงมีครรภ์หรือลูกจ้างที่เป็นแม่ลูกอ่อนให้สูงขึ้น เช่น ให้ลูกจ้างที่เป็นแม่ลูกอ่อนหยุดพักให้นมลูกได้วันละ ๒ ครั้ง ครึ่งละครึ่งชั่วโมง ทั้งนี้ไม่รวมเวลาหยุดพักรับประทานอาหารกลางวัน ห้ามไม่ให้นายจ้างใช้แรงงานลูกจ้างหญิงในเวลากลางวัน

๓.๙ ควรพิจารณาออกกฎหมายว่าด้วยความปลอดภัยเพิ่มเติมในงานอื่นๆ ที่จำเป็น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในงานที่ได้รับการพิสูจน์โดยแน่ชัดแล้วว่าเป็นอันตรายต่อความสามารถในการสืบพันธุ์ของลูกจ้างหญิง เช่น งานเกี่ยวกับกัมมันตภาพรังสี ฯ ล ฯ

ในกรณีที่เกิดอันตราย ความเจ็บป่วย หรือความตายเนื่อง จากายจ้างไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับความปลอดภัยในการทำงาน ควรใช้มาตรการ

ที่เด็ดขาด เช่น ให้หยุดกิจการชั่วคราว เพื่อให้นายจ้างเซ็ทหลาบ และเอาใจใส่ต่อความปลอดภัยของลูกจ้างให้มากขึ้น

๓.๑๐ ควรให้สัตยาบันอนุสัญญาฉบับที่ ๘๗ ขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ ว่าด้วยสิทธิในการรวมตัวเป็นองค์กรและสิทธิในการร่วมเจรจาต่อรองลูกจ้าง และควรส่งเสริมระบบสหภาพแรงงานให้เข้มแข็ง มีระเบียบวินัย เพื่อให้สหภาพแรงงานเป็นกลไกตรวจสอบการปฏิบัติตามกฎหมายแรงงานของนายจ้าง

๓.๑๑ ควรเพิ่มโทษนายจ้างหรือหัวหน้างานที่ข่มขืนกระทำชำเราลูกจ้าง เพราะเป็นการกระทำต่อผู้ที่อยู่ภายใต้อำนาจทางเศรษฐกิจของนายจ้างและหัวหน้างาน และอยู่ในสภาพที่จะถูกทำมิดีมิร้ายได้โดยง่าย

๓.๑๒ ควรพิจารณาขยายขอบเขตการใช้บังคับกฎหมายคุ้มครองแรงงานไปยังลูกจ้างเหล่านี้ คือ ลูกจ้างหญิงในงานเกษตร หญิงรับใช้ตามบ้าน และกลุ่มแรงงานหญิงในต่างประเทศ

๔. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกฎหมายในการมีส่วนร่วมในด้านการเมือง การปกครอง

๔.๑ ควรแก้ไขคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้ง เป็นผู้ใหญ่บ้านใน พ.ร.บ. ปกครองท้องที่ ๒๔๕๗ ให้หญิงมีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้านได้*

๔.๒ ควรกำหนดระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านเป็นวาระเพื่อป้องกันการส่งสมมติพิพล

๔.๓ ควรกำหนดให้องค์กรส่วนท้องถิ่นต่าง ๆ มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับกิจการสตรีและเด็ก

* ปัจจุบันได้มีการแก้ไขกฎหมายฉบับนี้แล้ว ดู หมายเหตุ หน้า ๒๐๒

๔.๔ ควรมีการสังคายนากฎหมาย ว่าด้วยการปกครองท้องถิ่นทั้งหมด เพราะปัจจุบันมีมากมายหลายฉบับ บางฉบับก็ใช้บังคับมาเป็นเวลานาน ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นระบบ เพื่อง่ายแก่การบังคับใช้ และเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพ เศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

๔.๕ ควรแก้ไขระเบียบคุณสมบัติเฉพาะสำหรับตำแหน่งตามมาตรฐาน ตำแหน่งของ ก.พ. เพื่อให้หญิงสามารถดำรงตำแหน่งต่าง ๆ เช่น ปลัดอำเภอ สมุห์บัญชีอำเภอ นายตรวจสรรพสามิตภูมิภาค อนุศาสนาจารย์ เจ้าหน้าที่ บำไม่ ได้

โดยสรุปแล้วการเปลี่ยนแปลงกฎหมาย หรือ “การจัดทำกฎหมาย” ย่อม ขึ้นอยู่กับโครงสร้าง และความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรมของสมาชิกของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่มีอำนาจจัดการ เมือง การปกครอง เพราะฉะนั้นข้อเสนอเกี่ยวกับการออกกฎหมายให้ชาย หญิงมีสิทธิเท่าเทียมกันก็ดี กฎหมายประกันสังคมเพื่อให้หลักประกันแก่ความ มั่นคงปลอดภัยในชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ซึ่งช่วยเหลือตัวเอง ไม่ได้ก็ดี ขึ้นอยู่กับทัศนคติความรับผิดชอบ และความเข้าใจในปัญหาของ ผู้มีอำนาจทางด้านการเมือง การปกครองเป็นสำคัญ

ภาคผนวก ๑

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน*

คำปรารภ

โดยที่การยอมรับนับถือเกียรติศักดิ์ประจำตัว และสิทธิเท่าเทียมกัน และโอนมิได้ของบรรดาสมาชิกทั้งหลายแห่งครอบครัวมนุษยย์เป็นหลักมูลเหตุแห่งอิสรภาพ ความยุติธรรม และสันติภาพในโลก

โดยที่การไม่นำพาและการเหยียดหยามต่อสิทธิมนุษยชน ยังผลให้มีการกระทำอันป่าเถื่อน ซึ่งเป็นการละเมิดมโนธรรมของมนุษยชาติอย่างร้ายแรง และได้มีการประกาศว่า ปณิธานสูงสุดของสามัญชนได้แก่ความต้องการให้มนุษยย์มีชีวิตอยู่ในโลกด้วยอิสรภาพการพูดและความเชื่อถือและอิสรภาพพ้นจากความหวาดกลัวและความต้องการ

โดยที่เป็นการจำเป็นอย่างยิ่งที่สิทธิมนุษยชนควรได้รับความคุ้มครองโดยหลักบังคับของกฎหมาย ถ้าไม่ประสงค์จะให้คนตกอยู่ในบังคับให้หันเข้าหาการขบถขัดขืนต่อพระราชและการกดขี่เป็นวิถีทางสุดท้าย

โดยที่เป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะส่งเสริมวิวัฒนาการแห่งสัมพันธไมตรีระหว่างนานาชาติ

โดยที่ประชากรแห่งสหประชาชาติได้ยืนยันไว้ในกฎบัตรถึงความเชื่อมั่นในสิทธิมนุษยชนอันเป็นหลักมูล ในเกียรติศักดิ์และคุณค่าของมนุษยย์ และในสิทธิเท่าเทียมกันของบรรดาชายและหญิง และใก้ตกลงใจที่จะส่งเสริมความ

* แปลโดย พิชัยศักดิ์ ทรายางกูร

กำหนดแนวทางสังคมและมาตรฐานแห่งชีวิตที่ดีขึ้นด้วยในอิสระภาพ อันกว้างขวางยิ่งขึ้น

โดยที่รัฐสมาชิกต่างปฎิญาณ จะให้บรรลุถึงซึ่งการส่งเสริมการเคารพและการปฏิบัติตาม ทัวสากลต่อสิทธิมนุษยและอิสระภาพหลักมูล โดยร่วมมือกับสหประชาชาติ

โดยที่ความเข้าใจร่วมกันในสิทธิ และอิสระภาพเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อให้ปฎิญาณนี้สำเร็จผลเต็มบริบูรณ์

ฉะนั้น บัดนี้ สมัชชาจึงประกาศว่า

ปฎิญาณสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนี้ เป็นมาตรฐานร่วมกันแห่งความสำเร็จสำหรับบรรดาประชากรและชาติทั้งหลาย เพื่อจุดหมายปลายทางที่ว่าเอกชนทุกคนและองค์การของสังคมทุกองค์การ โดยการรำลึกถึงปฎิญาณนี้เป็นเนื่องนิจ จะบากบั่นพยายามด้วยการสอนและศึกษาในอันที่จะส่งเสริมการเคารพสิทธิและอิสระภาพเหล่านี้ และด้วยมาตรการอันกำหนดไว้ในประเทศและระหว่างประเทศ ในอันที่จะให้มีการยอมรับนับถือ และการปฏิบัติตามโดยสากลและอย่างเป็นผลจริงจัง ทั้งในบรรดาประชาชนของรัฐสมาชิกด้วยกันเอง และในบรรดาประชาชนของดินแดนที่อยู่ใต้อำนาจของรัฐนั้น ๆ

ข้อ ๑. มนุษย์ทั้งหลายเกิดมามีอิสระและเสมอภาคกันในเกียรติศักดิ์และสิทธิ ต่างมีเหตุผลและมโนธรรม และควรปฏิบัติต่อกันด้วยเจตนารมณ์แห่งภราดรภาพ

ข้อ ๒. (๑) ทุกคนย่อมมีสิทธิและอิสระภาพบรรดาที่กำหนดไว้ในปฎิญาณนี้ โดยปราศจากความแตกต่างไม่ว่าชนิดใด ๆ ดังเช่น เชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือทางอื่น เผ่าพันธุ์แห่งชาติหรือสังคม ทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะอื่น ๆ

(๒) หนึ่งจะไม่มีมีความแตกต่างใด ๆ ตามมูลฐานแห่งสถานะทางการเมือง ทางการศึกษา หรือทางการระหว่างประเทศของประเทศหรือดินแดนที่บุคคลสังกัด ไม่ว่าดินแดนนั้นจะเป็นเอกราช อยู่ในความพิทักษ์มิได้ปกครองตนเอง หรืออยู่ภายใต้การจำกัดอธิปไตยใด ๆ ทั้งสิ้น

ข้อ ๓. คนทุกคนมีสิทธิในการดำรงชีวิต เสรีภาพ และความมั่นคงแห่งตัวตน

ข้อ ๔. บุคคลใด ๆ จะถูกยึดเป็นทาส หรือต้องมาระจำยอมไม่ได้ ความเป็นทาสและการค้าทาสเป็นห้ามขาดทุกรูป

ข้อ ๕. บุคคลใด ๆ จะถูกทรมานหรือได้รับผลปฏิบัติ หรือการลงโทษที่โหดร้ายผิดมนุษยธรรมหรือต่ำช้าไม่ได้

ข้อ ๖. ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการยอมรับนับถือว่า เป็นบุคคลตามกฎหมายทุกแห่งหน

ข้อ ๗. ทุกคนเสมอกันตามกฎหมายและมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองของกฎหมายเท่าเทียมกัน โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด ๆ ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองเท่าเทียมกัน โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด ๆ อันเป็นการล่วงละเมิดสิทธิ และจากการยุยงให้เกิดการเลือกปฏิบัติทั้งกล่าว

ข้อ ๘. ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับบำนาญอันเป็นผลจริงจังกจากศาลที่มีอำนาจแห่งชาติต่อการกระทำอันละเมิดสิทธิหลักมูล ซึ่งตนได้รับตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย

ข้อ ๙. บุคคลใดจะถูกจับกุม กักขังหรือเนรเทศไปต่างถิ่นโดยพลการไม่ได้

ข้อ ๑๐. ทุกคนมีสิทธิโดยเสมอภาคเต็มที่ในอันที่จะได้รับการพิจารณาที่เป็นธรรมและเปิดเผยจากศาลที่อิสระและเที่ยงธรรม ในการกำหนดสิทธิและหน้าที่ของตนและการกระทำผิดอาชญาใด ๆ ที่ตนถูกกล่าวหา

ข้อ ๑๑. (๑) ทุกคนที่ถูกล่ามหลอกว่ากระทำความผิดทางอาชญา มีสิทธิที่จะได้รับการสนับสนุนไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่า มีผิดตามกฎหมายในการพิจารณาเปิดเผย ซึ่งคนได้รับหลักประกันบรรดาที่จำเป็นสำหรับการต่อสู้คดี

(๒) จะถือบุคคลใด ๆ ว่ามีความผิดทางอาชญาเนื่องด้วยการกระทำหรือละเว้นใด ๆ อันมิได้จัดเป็นความผิดทางอาชญาตามกฎหมายแห่งชาติ หรือกฎหมายระหว่างประเทศในขณะที่ได้กระทำการนั้นขึ้นไม่ได้ และจะลงโทษอันหนักกว่าที่ใช้อยู่ในขณะที่ได้กระทำความผิดทางอาชญาขึ้นไม่ได้

ข้อ ๑๒. บุคคลใด ๆ จะถูกแทรกสอดโดยพลการในความเป็นอยู่ส่วนตัวในครอบครัวในเคหสถานหรือในการสื่อสาร หรือจะถูกลบล้างในเกียรติยศและชื่อเสียงไม่ได้ ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองของกฎหมายต่อการแทรกสอด หรือการลบล้างดังกล่าวนี้

ข้อ ๑๓. (๑) ทุกคนมีสิทธิในอิสรภาพแห่งการเคลื่อนไหวและสถานที่อยู่ภายในเขตของแต่ละรัฐ

(๒) ทุกคนมีสิทธิที่จะออกจากประเทศใด ๆ ไป รวมทั้งประเทศของตนเองด้วยและที่จะกลับยังประเทศตน

ข้อ ๑๔. (๑) ทุกคนมีสิทธิที่จะแสวงหา และที่จะได้อาศัยพำนักในประเทศอื่นเพื่อลี้ภัยจากการประหัตประหาร

(๒) จะอ้างสิทธินี้ไม่ได้ ในกรณีที่มีการดำเนินคดีสืบเนื่องอย่างแท้จริงมาจากความผิดที่ไม่ใช่ทางการเมือง หรือจากการกระทำอันขัดต่อวัตถุประสงค์และหลักการของสหประชาชาติ

ข้อ ๑๕. (๑) ทุกคนมีสิทธิในการถือสัญชาติหนึ่ง

(๒) บุคคลใด ๆ จะถูกตัดสัญชาติของตนโดยพลการ หรือ ถูกปฏิเสธรสิทธิที่จะเปลี่ยนสัญชาติไม่ได้

ข้อ ๑๖. (๑) ชายและหญิงที่มีอายุเต็มบริบูรณ์แล้ว มีสิทธิที่จะทำการสมรส และจะก่อตั้งครอบครัว โดยปราศจากการใด ๆ อันเนื่องมาจากเชื้อชาติ สัญชาติ หรือศาสนา ต่างมีสิทธิเท่าเทียมกันในการสมรส ระหว่างการสมรส และในการขาดจากการสมรส

(๒) การสมรสจะกระทำกันก็แต่ด้วยความยินยอมโดยอิสระ และเต็มทีของผู้ที่เจตนาจะเป็นคู่สมรส

(๓) ครอบครัวเป็นหน่วยธรรมชาติ และหลักรวมของสังคม และมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองจากสังคมและรัฐ

ข้อ ๑๗. (๑) ทุกคนมีสิทธิที่จะเป็นเจ้าของทรัพย์สินโดยลำพังตนเอง เช่นเดียวกับผู้อื่น

(๒) บุคคลใด ๆ จะถูกริบทรัพย์สินโดยพลการไม่ได้

ข้อ ๑๘. ทุกคนมีสิทธิในอิสรภาพแห่งความคิดมโนธรรมและศาสนาสิทธินี้รวมถึงอิสรภาพในการเปลี่ยนศาสนาหรือความเชื่อถือ และอิสรภาพในการที่จะประกาศ ศาสนา หรือความเชื่อถือของตนโดยการสอน การปฏิบัติ การสักการบูชาและการประกอบพิธีกรรม ไม่ว่าจะโดยลำพังตนเองหรือในประชาคมร่วมกับผู้อื่น และเป็นการสาธารณะหรือส่วนบุคคล

ข้อ ๑๙. ทุกคนมีสิทธิในอิสรภาพแห่งความเห็นและการแสดงออก สิทธินี้รวมถึงอิสรภาพในการที่จะถือเอาความเห็นโดยปราศจากการแทรกสอดและที่จางแสวงหา รับและแจกจ่ายข่าวสารและความคิดเห็นไม่ว่าโดยวิธีใด ๆ และโดยไม่คำนึงถึงเขตแดน

ข้อ ๒๐. (๑) ทุกคนมีสิทธิในอิสรภาพแห่งการร่วมประชุมและการตั้งสมาคมโดยสันติ

(๒) บุคคลใด ๆ จะถูกบังคับให้สังกัดสมาคมหนึ่งสมาคมใดไม่ได้

ข้อ ๒๑. (๑) ทุกคนมีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในรัฐบาลของประเทศตน จะเป็นโดยตรงหรือโดยผ่านทางผู้แทนซึ่งได้เลือกตั้งโดยอิสระ

(๒) ทุกคนมีสิทธิที่จะเข้าถึงบริการสาธารณะในประเทศของตนโดยเสมอภาค

(๓) เจตจำนงของประชาชนจะต้องเป็นมูลฐานแห่งอำนาจของรัฐบาล เจตจำนงนี้จะต้องแสดงออกทางการเลือกตั้งตามกำหนดเวลา และอย่างแท้จริง ซึ่งอาศัยการออกเสียงโดยทั่วไปและเสมอภาค และการลงคะแนนลับ หรือวิธีการลงคะแนนโดยอิสระอย่างอื่นทำนองเดียวกัน

ข้อ ๒๒. ทุกคนในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม มีสิทธิในความมั่นคงทางสังคมและมีสิทธิในการบรรลุถึงสิทธิทางเศรษฐกิจ ทางสังคมและทางวัฒนธรรม อันจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับเกียรติศักดิ์ของตน และการพัฒนาบุคลิกภาพของตนอย่างอิสระ ทั้งนี้ โดยความเพียรพยายามแห่งชาติ และโดยความร่วมมือระหว่างประเทศ และตามระบอบการและทรัพยากรของแต่ละรัฐ

ข้อ ๒๓. (๑) ทุกคนมีสิทธิในการทำงาน ในการเลือกงานโดยอิสระ ในเงื่อนไขอันยุติธรรม และเป็นประโยชน์แห่งการทำงาน และในการคุ้มครองต่อการว่างงาน

(๒) ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับเงินค่าจ้างเท่าเทียมกันสำหรับงานเท่าเทียมกันโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด ๆ

(๓) ทุกคนที่ทำงานมีสิทธิที่จะได้รับเงินจ้างที่ยุติธรรมและเป็นประโยชน์ที่จะให้ประกันแก่ตนเองและครอบครัวแห่งตน ซึ่งความเป็นอยู่อันควรแก่เกียรติศักดิ์ของมนุษย์ และถ้าจำเป็นก็จะต้องได้รับวิถีทางคุ้มครองทางสังคมอื่น ๆ เพิ่มเติมด้วย

(๔) ทุกคนมีสิทธิที่จะจัดตั้ง และที่จะเข้าสหพันธ์กรรมกร เพื่อความคุ้มครองแห่งผลประโยชน์ของตน

ข้อ ๒๔. ทุกคนมีสิทธิในการพักผ่อนและเวลาว่าง รวมทั้งการจำกัดเวลาทำงานตามสมควร และวันหยุดงานเป็นครั้งคราวโดยได้รับเงินจ้าง

ข้อ ๒๕. (๑) ทุกคนมีสิทธิในมาตรฐานการครองชีพอันเพียงพอสำหรับสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีของตนและครอบครัว รวมทั้งอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และการดูแลสุขภาพทางแพทย์และบริการสังคมที่จำเป็น และมีสิทธิในความมั่นคงยามว่างงาน เจ็บป่วยพิการ เป็นหม้าย วยชรา หรือขาดอาชีพอื่นในพฤติการณ์ที่นอกเหนืออำนาจของตน

(๒) มารดาและเด็กมีสิทธิที่จะรับการดูแลสุขภาพและการช่วยเหลือเป็นพิเศษ เด็กทั้งปวงไม่ว่าจะเกิดในหรือนอกสมรส จะต้องได้รับการคุ้มครองทางสังคมเช่นเดียวกัน

ข้อ ๒๖. (๑) ทุกคนมีสิทธิในการศึกษา การศึกษาจะต้องให้เปล่าอย่างน้อยในชั้นประถมศึกษาและการศึกษาชั้นหลักลม การประถมศึกษาจะต้องเป็นการบังคับ การศึกษาทางเทคนิคและวิชาอาชีพ จะต้องเป็นอันเปิดโดยทั่วไปและการศึกษาชั้นสูงขึ้นไป ก็จะต้องเป็นอันเปิดสำหรับทุกคนเข้าได้ถึงโดยเสมอภาคตามมูลฐานแห่งคุณวุฒิ

ภาคผนวก ๒

ปฏิญญาว่าด้วยการจัดการเลือกประติบัติต่อหญิง*

บทนำ

เมื่อวันที่ ๗ พฤศจิกายน ค.ศ. ๑๙๖๗ (พ.ศ. ๒๕๑๐) สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ ได้ลงมติเห็นชอบให้มีปฏิญญาว่าด้วยการจัดการเลือกประติบัติต่อหญิง ปฏิญญาดังกล่าวได้กำหนดหลักการทั้งหลาย ว่าด้วยสิทธิต่างๆ ของหญิงโดยมีพื้นฐานที่ทัดเทียมชาย และเรียกร้องให้มีมาตรการเพื่อเป็นประกันว่าจะมีการปฏิบัติตามหลักการเหล่านั้น

งานเกี่ยวกับปฏิญญานี้ เริ่มเมื่อ ค.ศ. ๑๙๖๓ (พ.ศ. ๒๕๐๗) คือเมื่อสมัชชาใหญ่ได้บันทึกไว้ในมติฉบับหนึ่งว่า ยังมีการเลือกประติบัติต่อหญิงอยู่มาก ไม่ในทางกฎหมายก็ในทางความเป็นจริง และสมัชชาใหญ่ได้ขอให้คณะกรรมการว่าด้วยสถานะของหญิง เตรียมร่างปฏิญญาที่มุ่งจัดการเลือกประติบัติเช่นว่า คณะกรรมการฯ ได้รับรองร่างปฏิญญาเมื่อเดือนมีนาคม ค.ศ. ๑๙๖๖ (พ.ศ. ๒๕๐๙) และสมัชชาฯ ได้พิจารณาร่างนั้นในปีเดียวกัน และได้ส่งกลับไปให้คณะกรรมการฯ เพื่อปรับปรุงโดยคำนึงถึงข้อเสนอเพิ่มเติม และการอภิปรายในสมัชชาฯ คณะกรรมการฯ ได้รับรองร่างฉบับแก้ไขเมื่อเดือนมีนาคม ค.ศ. ๑๙๖๗ (พ.ศ. ๒๕๑๐) และสมัชชาฯ ได้รับไว้พิจารณาในสมัยประชุมที่สี่สิบสอง โดยถือเป็นเรื่องสำคัญในลำดับก่อนหลังจากที่รับข้อเสนอของคณะกรรมการสิทธิการที่สามที่ให้มีการแก้ไขร่างฉบับแก้ไขสมัชชาฯ ก็ได้รับรองปฏิญญา

* แปลโดย พิษย์ศักดิ์ ทรายางกูร

ปฏิญญาว่าด้วยการจัดการเลือกประติบัติต่อหญิงเป็นผลงานสำคัญชิ้นหนึ่งของสหประชาชาติ เพื่อส่งเสริมให้ชายหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน โดยสอดคล้องกับบทบัญญัติในกฎบัตรฯ และกับหลักการต่างๆ ที่กำหนดไว้ในปฏิญญาสากล ว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและความตกลงระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในอนาคต คณะกรรมการว่าด้วยสถานะของหญิงน่าจะระดมความพยายามเพื่อให้ได้มาซึ่งการปฏิบัติตามปฏิญญาฯ อย่างเต็มที่ โดยใช้ทุกวิธีการที่คณะกรรมการฯ สามารถใช้ คณะกรรมการฯ เห็นว่า สิ่งแรกในการนี้ก็คือ การเผยแพร่ให้ชายหญิงทั่วโลกมีความรู้เกี่ยวกับบทบัญญัติในปฏิญญาฯ และมีความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งในความหมายของบทบัญญัติเหล่านั้น

ปฏิญญาว่าด้วยการจัดการเลือกประติบัติต่อหญิง

สมาชิกาใหญ่

พิจารณาว่า ประชาชาติต่าง ๆ แห่งสหประชาชาติได้ยึดไว้ในกฎบัตร ถึงความเชื่อมั่นในสิทธิมนุษยชนขั้นมูลฐาน ในเกียรติและคุณค่าของมนุษย์ และในสิทธิเท่าเทียมของชายและหญิง

พิจารณาว่า ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เน้นถึงหลักไม่เลือกประติบัติ และประกาศว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมาเสรีและเท่าเทียมกันในเกียรติและสิทธิ และทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพตามที่กำหนดไว้ในปฏิญญาฯ โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างใด ๆ ซึ่งทั้งนี้รวมถึงความแตกต่างในเรื่องเพศ

คำนึงถึงมติ ปฏิญญา อนุสัญญา และข้อเสนอแนะของสหประชาชาติ และองค์การชำนาญพิเศษที่มุ่งจัดการเลือกประติบัติทุกแบบ และส่งเสริมสิทธิเท่าเทียมของชายและหญิง

ตระหนักว่าแม้มีกฎบัตรสหประชาชาติ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ความตกลงระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิและเอกสารอื่น ๆ ของสหประชาชาติ และบรรดาองค์การชำนาญพิเศษ และแม้ว่าได้มีความก้าวหน้าในเรื่องความเท่าเทียมแห่งสิทธิก็ตาม ยังคงมีการเลือกปฏิบัติต่อหญิงอยู่อีกไม่น้อย

ระลึกถึงส่วนที่หญิงสร้างสรรค์ไว้ในเรื่องสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมและส่วนที่หญิงปฏิบัติในครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเลี้ยงดูลูก

มั่นใจว่า การพัฒนาประเทศหนึ่งอย่างเต็มที่และสมบูรณ์ สวัสดิภาพของโลก และเหตุแห่งสันติภาพนั้น ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของหญิงอย่างเต็มที่ในทุกด้านเช่นเดียวกับชาย

พิจารณา การเลือกปฏิบัติต่อหญิงนั้น ขัดกับเกียรติของมนุษย์ และสวัสดิภาพของครอบครัวและสังคม ขัดขวางหญิงไม่ให้มีส่วนร่วมในฐานะเดียวกันกับชายในเรื่องการเมือง สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของประเทศของตน โดยมีพื้นฐานทัดเทียมชาย และเป็นสิ่งขัดขวางการพัฒนาศักยภาพของหญิงในการรับใช้ชาติ และมนุษยชาติ

พิจารณาว่า จำเป็นต้องประกันให้มีการรับรองอย่างเป็นสากล ซึ่งหลักความเท่าเทียมแห่งชายและหญิง ทั้งในทางกฎหมายและทางความเป็นจริง

จึงประกาศปฏิญญา^๕อย่างแน่วแน่ว่า

บทที่ ๑

การเลือกปฏิบัติต่อหญิง อันมีผลเป็นการปฏิเสธหรือจำกัดความเท่าเทียมแห่งสิทธิของหญิงกับชาย ย่อมไม่เป็นธรรมในชั้นพื้นฐานและการลบหลู่เกียรติแห่งมนุษย์

บทที่ ๒

จะต้องใช้มาตรการทุกอย่างที่เหมาะสม เพื่อเลิกกฎหมาย ประเพณี กฎ และการปฏิบัติบรรดามี ที่เลือกปฏิบัติที่อหุญ และเพื่อจกให้มีการคุ้มครอง ในทางกฎหมายที่พอเพียงในกำนสิทธิเท่าเทียมแห่งชายและหญิง กล่าวโดย เฉพาะ คือ

- ก) หลักแห่งความเท่าเทียมในสิทธิ จะต้องตราไว้ในรัฐธรรมนูญ หรือไม่มีกฎหมายเป็นประกัน
- ข) จะต้องมีการให้สัตยาบันหรือเข้าร่วมเป็นฝ่าย และบังคับใช้อย่าง เต็มที่ให้เร็วที่สุดที่จะทำได้ ซึ่งบรรดาเอกสารระหว่างประเทศของสหประชา ชาติ และองค์การชำนาญพิเศษต่าง ๆ อันเกี่ยวข้องกับการจัดการเลือกปฏิบัติ ที่อหุญ

บทที่ ๓

จะต้องใช้มาตรการทุกอย่างที่เหมาะสม เพื่อให้ความรู้แก่สาธารณชน และเพื่อชักนำความคิดในชาติให้มุ่งกำจัดอคติ และให้เลิกลัทธิวิธีปฏิบัติทาง ประเพณี หรือทางอื่น ๆ ทั้งหมด ที่ตั้งอยู่บนความคิดที่ว่าหญิงด้อย

บทที่ ๔

จะต้องใช้มาตรการทุกอย่างที่เหมาะสม เพื่อประกันว่าในพื้นฐานเท่า เทียมชาย โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด ๆ หญิงจะมี

- ก) สิทธิที่จะออกเสียงในการเลือกตั้งทุกชนิด และมีสิทธิที่จะรับเลือก ตั้งในตำแหน่งที่มีการเลือกตั้งโดยสาธารณชน
- ข) มีสิทธิออกเสียงในสาธารณะประชามติทุกครั้ง
- ค) สิทธิที่จะดำรงตำแหน่งสาธารณะและหน้าที่สาธารณะทั้งหลาย สิทธิ เช่นว่าจะต้องมีกฎหมายรับรองเป็นหลักประกัน

บทที่ ๕

หญิงย่อมมีสิทธิเช่นชายในการได้ว่า เปลี่ยน หรือคงไว้ซึ่งสัญชาติของตน การสมรสกับคนต่างศาสนามีก่อผลกระทบในทวิภพสัญชาติของภรรยา ไม่ว่าจะโดยทำให้หญิงนั้นไร้สัญชาติหรือโดยบังคับให้หญิงนั้นถือสัญชาติของสามี

บทที่ ๖

๑. จะต้องใช้มาตรการทุกอย่างที่เหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งมาตรการในทางนิติบัญญัติเพื่อประกันว่า หญิงไม่ว่าจะสมรสแล้วหรือไม่ จะมีสิทธิเท่าเทียมกับชายในเรื่องกฎหมายแพ่งและก่งกล่าวเฉพาะต่อไป แต่ทั้งนี้มาตรการเหล่านั้นต้องไม่เป็นภัยต่อการคุ้มครองเอกภาพและประสานภาพของครอบครัว ซึ่งยังคงเป็นหน่วยพื้นฐานของสังคมใด ๆ

ก. สิทธิที่จะแสวง จัดการ ใช้ จำหน่าย และรับมรดกซึ่งทรัพย์สินรวมทั้งทรัพย์สินที่ได้มาในระหว่างการสมรส

ข. สิทธิที่จะมีความเท่าเทียมในความสามารถ ตามกฎหมายและการใช้ความสามารถนั้น ๆ

ค. สิทธิเช่นชาย ในเรื่องกฎหมายว่าด้วยการเคลื่อนย้ายของบุคคล

๒. จะต้องใช้มาตรการทุกอย่างที่เหมาะสม เพื่อประกันต่อหลักความเท่าเทียมแห่งสถานะของสามีและภรรยา กล่าวโดยเฉพาะคือ

ก. หญิงจะมีสิทธิเช่นชายในการเลือกคู่ครองอย่างเสรี และในการที่จะสมรสโดยหญิงสมัครใจอย่างเสรีและเต็มที

ข. หญิงจะมีสิทธิเท่าเทียมชายในระหว่างการสมรส และในการเลิกสมรส ในทุกกรณีประโยชน์ของลูกย่อมสำคัญที่สุด

ค. บิดา มารดา ย่อมมีสิทธิและหน้าที่เท่ากันในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับลูก ประโยชน์ของลูกย่อมสำคัญที่สุดในทุกกรณี

๓. ต้องห้ามการสมรสในวัยเด็ก และการหมั้นเด็กหญิงก่อนวัยสาว และจะต้องใช้มาตรการที่มีประสิทธิผล รวมทั้งการตรากฎหมาย เพื่อกำหนดอายุขั้นต่ำของการสมรส และเพื่อบังคับให้จดทะเบียนสมรสในหอบทะเบียนของทางการ

บทที่ ๗

ต้องยกเลิกบทบัญญัติทั้งหลายในประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติต่อหญิง

บทที่ ๘

จะต้องใช้มาตรการทุกอย่างที่เหมาะสม รวมทั้งการตรากฎหมาย เพื่อรณรงค์ต่อต้านการค้าหญิงทุกแบบ และการขูดรีดจากการเป็นโสเภณีของหญิง

บทที่ ๙

จะต้องใช้มาตรการทุกอย่างที่เหมาะสมเพื่อประกันว่า เด็กหญิงและหญิงไม่ว่าสมรสแล้วหรือไม่ จะมีสิทธิเท่าเทียมชายในการศึกษาทุกระดับ และกล่าวโดยเฉพาะคือ

ก) เงื่อนไขเท่าเทียมกันในการเข้าและศึกษาในสถาบันการศึกษาทุกระดับ รวมทั้งมหาวิทยาลัย โรงเรียนอาชีวะ โรงเรียนเทคนิค และโรงเรียนวิชาชีพ

ข) มีโอกาสเช่นเดียวกันในการเลือกหลักสูตร การสอนแบบเดียวกัน มีผู้สอนที่มีคุณสมบัติในมาตรฐานเดียวกัน และอาคารสถานที่ตลอดจนอุปกรณ์ของโรงเรียนจะต้องมีคุณภาพเหมือนกัน ทั้งนี้ไม่ว่าสถาบันการศึกษานั้น ๆ จะเป็นสถาบันสหศึกษาหรือไม่

ค) มีโอกาสเท่ากันที่จะได้รับการศึกษา และรับประโยชน์เพื่อการศึกษาอื่น ๆ

ง) มีโอกาสเท่ากันที่จะเข้าโครงการศึกษาตลอดชีพ รวมทั้งโครงการศึกษาเพื่ออ่านออกเขียนได้ของผู้ใหญ่

จ) ได้ข่าวสารเชิงการศึกษา ที่ช่วยให้ช่วยครอบครัวมีอนามัยและความเป็นอยู่ดี

บทที่ ๑๐

๑. จะต้องใช้มาตรการทุกอย่างที่เหมาะสมเพื่อประกันว่า หญิงไม่ว่าจะสมรสแล้วหรือไม่ มีสิทธิเท่าเทียมชายในก้ำนเศรษฐกิจและสังคม และกล่าวเฉพาะ คือ

ก) สิทธิที่จะฝึกอาชีพ ทำงาน เลือกรวิชาชีพและอาชีพโดยเสรี และก้าวหน้าในทางวิชาชีพและอาชีพโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ ไม่ว่าบนพื้นฐานของสถานะสมรสหรือพื้นฐานอื่น ๆ

ข) สิทธิที่จะได้ค่าจ้างเท่าเทียมชาย และได้รับการปฏิบัติเท่าเทียมเมื่อทำงานที่คุณค่าเท่ากัน

ค) สิทธิที่จะลาโดยได้รับค่าจ้าง สิทธิประโยชน์เพื่อเกษียณอายุ และให้มีบทบาทผู้ช่วยสวัสดิการว่าช่วยการว่างงาน เจ็บป่วย แก่เฒ่า หรือการไม่สามารถทำงาน กรณีอื่น ๆ

ง) สิทธิรับเงินช่วยเหลือครอบครัวพื้นฐานเท่าเทียมชาย

๒. เพื่อที่จะป้องกันการเลือกปฏิบัติต่อหญิง เพราะการสมรสหรือการเป็นมารดาและเพื่อประกันสิทธิพึงสัมฤทธิ์ของหญิงที่จะทำงาน จะต้องใช้มาตรการป้องกันการไล่ออกในกรณีของการสมรสหรือการเป็นมารดา จัดให้มีการลาระหว่างเป็นมารดาโดยได้รับค่าจ้างและโดยมีการประกันว่า จะได้รับค่าจ้างและโดยมีการประกันว่า จะได้กลับมาทำงานเดิม และจัดให้มีบริการทางสังคมที่จำเป็นรวมทั้งบริการเลี้ยงดูเด็ก

๓. มาตรการเพื่อคุ้มครองหญิงในการทำงานบางชนิด โดยเหตุเกี่ยวกับสภาพทางสรีระของหญิง ย่อมไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติ

บทที่ ๑๑

๑. หลักความเท่าเทียมในสิทธิของชายและหญิงนั้น จะต้องถือปฏิบัติในทุกรัฐโดยสอดคล้องกับหลักการต่าง ๆ ของกฎบัตรประชาชาติและปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

๒. จึงขอให้รัฐบาล องค์การที่ไม่ใช่ของรัฐบาลและเอกชน ทำทุกประการที่ตนสามารถ เพื่อส่งเสริมการนำหลักการทั้งหลายที่มีอยู่ในปฏิญญานี้ไปใช้ปฏิบัติ